

T.C.
ÇANKIRI KARATEKİN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ ve EDEBİYATI ANABİLİM DALI

TOSYA HALK İNANIŞLARI

Tuba KARABÜBER

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman
Doç. Dr. Abdulselam ARVAS

Çankırı- 2017

T.C.
ÇANKIRI KARATEKİN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ ve EDEBİYATI ANABİLİM DALI

TOSYA HALK İNANIŞLARI

Tuba KARABÜBER

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman
Doç. Dr. Abdulselam ARVAS

Çankırı-2017

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
Bilimsel Etik Bildirimi	ii
Tez Kabul ve Onay	iii
Önsöz	iv
Özet.....	v
Summary	vi
Kısaltmalar	vii
GİRİŞ	1
I. ÇALIŞMA HAKKINDA GENEL BİLGİLER	2
I.I. Konu	2
I.II. Amaç	2
I.III. Kapsam ve Sınırlılıklar.....	2
I.IV. Yöntem	2
I.V. Tezin Bölümleri	3
II. TOSYA İLÇESİNİN TARİHİ, COĞRAFİ ÖZELLİKLERİ, NÜFUSU EKONOMİK VE SOSYO-KÜLTÜREL YAPISI.....	4
II.I. Tosya İlçesinin Tarihî Yapısı.....	4
II.I.I. Tosya'nın Adı/Türklerden Önce	4
II.I.II. Türklerin Fethinden Sonra	5
II.I.II.I. Selçuklular Dönemi.	5
II.I.II.II. Beylikler Dönemi	5
II.I.II.III. Osmanlılar Dönemi.....	6
II.II. Tosya İlçesinin Coğrafi Özellikleri.....	7
II.III. Tosya İlçesinin Nüfusu ve Ekonomik Yapısı	7
II.IV. Tosya İlçesinin Sosyo-Kültürel Yapısı.....	8
III. TÜRKİYE'DE HALK İNANIŞLARI HAKKINDA YAPILAN ÇALIŞMALAR	10
III.I Kitaplar	10
III.II. Makaleler ve Bildiriler	12
III.III. Tezler	15
IV. TOSYA HALK KÜLTÜRÜ ÜZERİNE YAPILMIŞ ÇALIŞMALAR	22
1. BÖLÜM	28

1.1. HALK İNANIŞI KAVRAMI, TEŞEKKÜLÜ, İŞLEVİ, ÖZELLİKLERİ... 28	
1.1.1. Halk İnanışı Nedir?	28
1.1.2. Halk İnanışının Teşekkülü	29
1.1.3. Halk İnanışının İşlevi.....	29
1.1.4. Halk İnanışının Özellikleri	30
2. BÖLÜM	32
2. GEÇİŞ DÖNEMLERİ TOSYA HALK İNANIŞLARI.....	32
2.1. DOĞUM İLE İLGİLİ HALK İNANIŞLARI	32
<i>2.1.1. Doğum Öncesi ile İlgili Halk İnanışları</i>	<i>33</i>
2.1.1.1. Kısırlığı Giderme.....	33
2.1.1.2. Gebelikten Korunma/Gebeliği Sonlandırma	36
2.1.1.3. Çocuğun Sağlıklı Doğması ve Yaşaması	37
2.1.1.4. Aşerme.....	39
2.1.1.5. Doğacak Çocuğun Cinsiyetini Belirleme.....	42
2.1.1.5.1. Hamile Kadının Fiziksel Görünümüne Bakarak Cinsiyet Belirleme..	44
2.1.1.5.2. Hamile Kadının Yediklerine Bakarak Cinsiyet Belirleme	45
2.1.1.5.3. Gebe Kadının Kaçınmaları/Uygulamaları.....	46
<i>2.1.2. Doğum Sırası ile İlgili Halk İnanışları</i>	<i>48</i>
2.1.2.1. Doğum Hazırlığı/Doğum Olayı	48
<i>2.1.3. Doğum Sonrası ile İlgili Halk İnanışları</i>	<i>50</i>
2.1.3.1. Göbek Kesme/Çocuğun Eşi/Tuzlama/Yıkama	51
2.1.3.2. Lohusalık-Lohusa Ziyaretleri	53
2.1.3.3. Lohusa Sütü/İlk Meme	56
2.1.3.4. Kırk Basması/ Kırklama	58
2.1.3.5. Ad Koyma	61
2.1.3.6. İlk Gezme/İlk Diş/Tırnak Kesme/Saç Kesme	64
2.1.3.7. Aydaş (zayıf, gelişmemiş) Çocuk.....	67
2.1.3.8. Yürüyemeyen /Konuşamayan/Uyuyamayan/Altını Islatan Çocuk	69
2.1.3.9. Huy Kesme	70
2.1.3.10. Çocuğu Nazardan Koruma	71
2.1.3.11. Sarılık	74
2.1.3.12. Al Basması	75
2.1.3.13. Doğum Sonrası Uygulamalar ve Kaçınmalar	76

2.2. EVLENME İLE İLGİLİ HALK İNANIŞLARI.....	77
<i>2.2.1. Evlenme Biçimleri.....</i>	<i>77</i>
<i>2.2.1.1. Beşik Kertmesi.....</i>	<i>78</i>
<i>2.2.2. Evlilik Öncesi ile İlgili Halk İnanışları.....</i>	<i>78</i>
<i>2.2.2.1. Kısmet Açma/Kilit Açma.....</i>	<i>79</i>
<i>2.2.2.2. Görücülük/Kız İsteme/Söz Kesme.....</i>	<i>81</i>
<i>2.2.2.3. Nişan.....</i>	<i>85</i>
<i>2.2.2.4. Çeyiz.....</i>	<i>86</i>
<i>2.2.3. Düğün ile İlgili Halk İnanışları.....</i>	<i>87</i>
<i>2.2.3.1. Gelin Hamamı.....</i>	<i>89</i>
<i>2.2.3.2. Kına.....</i>	<i>89</i>
<i>2.2.3.3. Gelin Alma.....</i>	<i>94</i>
<i>2.2.3.4. Kuşak Kuşatma.....</i>	<i>97</i>
<i>2.2.3.5. Gelin İndirme.....</i>	<i>97</i>
<i>2.2.3.6. Gerdek.....</i>	<i>100</i>
<i>2.2.4. Düğün Sonrası ile İlgili Halk İnanışları.....</i>	<i>101</i>
<i>2.2.4.1. Duvak.....</i>	<i>101</i>
<i>2.2.4.2. Giyo (damat) Misafirliği.....</i>	<i>102</i>
<i>2.2.4.3. Gelin Hamamı.....</i>	<i>102</i>
2.3. ÖLÜM İLE İLGİLİ HALK İNANIŞLARI.....	102
<i>2.3.1. Ölüm Öncesi ile İlgili Halk İnanışları.....</i>	<i>103</i>
<i>2.3.1.1. Ölümü Düşündüren Ön Belirtiler.....</i>	<i>103</i>
<i>2.3.1.2. Ölümle İlgili Kaçınmalar.....</i>	<i>106</i>
<i>2.3.2. Ölüm Sırası ile İlgili Halk İnanışları.....</i>	<i>107</i>
<i>2.3.3. Ölüm Sonrası ile İlgili Halk İnanışları.....</i>	<i>110</i>
<i>2.3.3.1. Ölünün Bekletilmesi/Yıkama/Kefenleme.....</i>	<i>111</i>
<i>2.3.3.2. Cenazenin Taşınması/Gömülmesi/Mezara Konulması.....</i>	<i>115</i>
<i>2.3.4. Ölüm Âdetleri ve İnanışları.....</i>	<i>118</i>
<i>2.3.4.1. Ölü Evinde Işık.....</i>	<i>123</i>
<i>2.3.4.2. Ölü Kazanımı Ters Çevirme.....</i>	<i>123</i>
3. BÖLÜM.....	125
3. BAŞKA UNSURLARLA İLGİLİ TOSYA HALK İNANIŞLARI.....	125
3.1. GÖK VE TABİAT OLAYLARI İLE İLGİLİ HALK İNANIŞLARI.....	125

3.1.1. Güneş ve Ay Tutulması.....	126
3.1.2. Yıldız Kayması	128
3.1.3. Gök Gürlemesi/Şimşek Çakması/Yağmur/Kar/Dolu.....	130
3.1.4. Gökkuşuğı	132
3.2. AĞAÇLARLA İLGİLİ HALK İNANIŞLARI	133
3.2.1. Genel Anlamda Ağaçların Türlerine Dönük İnanışlar	133
3.2.2. Yörede Bilinen Belli Başlı Ağaçlarla İlgili İnanışlar.....	134
3.3. HAYVANLARLA İLGİLİ HALK İNANIŞLARI	137
3.3.1. <i>Başka Hayvanlarla İlgili İnanışlar</i>	137
3.3.1.1. Baykuş/Hu Kuşu (Puhu Kuşu).....	138
3.3.1.2. Karga.....	138
3.3.1.3. Köpek	139
3.3.1.4. Tavşan	140
3.3.1.5. Domuz	140
3.3.1.6. Leylek	141
3.3.1.7. Kurt	141
3.3.1.8. Karatavuk/Tavuk.....	142
3.3.1.9. Uğurböceğı.....	142
3.3.1.10. Üvez	142
3.3.1.11. Eşek	142
3.3.1.12. Keklik	142
3.3.1.13. Tilki	143
3.3.1.14. Geyik	143
3.3.1.15. Bildircin.....	143
3.3.2. <i>Bazı Hayvanların Hikâyeleri ile İlgili İnanışlar</i>	143
3.3.2.1. Kuş.....	144
3.3.2.2. Karınca.....	144
3.3.2.3. Örümcek	145
3.3.2.4. Güvercin.....	146
3.3.2.5. Yılan	146
3.3.2.6. Kedi	147
3.3.2.7. Horoz	148
3.3.2.8. Kurbağa	148

3.4. BİTKİLER (BESİNLER) İLE İLGİLİ İNANIŞLAR.....	149
3.5. SU VE TAŞLARLA İLGİLİ İNANIŞLAR.....	152
3.5.1. Genel Anlamda İnanışlar	153
3.5.2. Yörede Belli Başlı Kutsal Kabul Edilen Taşlar, Sular, Asa Suyu, Kaplıcaların Halk Hekimliğine Dönük İnanışları.....	154
3.6. OCAK VE ATEŞ İLE İLGİLİ İNANIŞLAR	157
3.7. MEZARLIK VE TÜRBELER İLE İLGİLİ İNANIŞLAR	159
3.8. TABİAT ÜSTÜ VARLIKLAR İLE İLGİLİ İNANIŞLAR.....	164
3.8.1. Cin/Melek/Şeytan	164
3.9. TİNSEL, BÜYÜSEL ÂLEMLE İLGİLİ İNANIŞLAR.....	170
3.9.1. Büyü/Muska/Nazar	170
3.10. EV VE EV EŞYALARI (GİYSİ) İLE İLGİLİ İNANIŞLAR.....	176
3.10.1. Kapı Eşiği.....	179
3.10.2. Sacayağı/Kazan	180
3.10.3. Bıçak/Makas/Sabun	180
3.10.4. İğne	181
3.10.5. Süpürge	182
3.10.6. Ayna.....	182
3.10.7. Tabak/Bardak.....	183
3.10.8. Merdiven	183
3.10.9. Yastık.....	183
3.11. TAKVİM VE ZAMANA BAĞLI İNANIŞLAR.....	184
3.11.1. Sabah Vakti	184
3.11.2. Akşam ve Gece Vakti.....	185
3.11.3. Dini Gün ve Bayramlar	189
3.11.4. Haftanın Günleri	190
3.11.5. Halk Takvimine Göre Mevsimler ve Aylar	195
3.11.5.1. Hıdırellez.....	195
3.12. İNSAN VÜCUDU VE İNSAN DAVRANIŞLARI İLE İLGİLİ İNANIŞLAR	196
3.13. HALK HEKİMLİĞİ İLE İLGİLİ İNANIŞLAR	200
3.13.1. Bitkilerle (Besin) Tedavi Yöntemleri.....	200
3.13.2. Hayvanlar ile İlgili Tedavi Yöntemleri	206

3.13.3. Ocak Tedavi ile İlgili İnanışlar	207
3.13.3.1. Karıncalık ve Kumru Ocağı.....	207
3.13.3.2. Dağlama ve Alazlama Ocağı	210
3.13.3.3. Uçuk Ocağı.....	210
3.13.3.4. Nazar Değmesi ve Kurşun Dökme Ocağı.....	212
3.13.3.5. Diğer Ocaklar	216
3.13.4. Halk Hekimliğinde Türbelere Yönelik Tedavi ile İlgili İnanışlar	217
3.13.5. Şifalı Sulara/Taşlara Yönelik İnanışlar	219
3.14. BEREKET İLE İLGİLİ İNANIŞLAR.....	222
3.15. TOSYA'DA BAŞKACA HALK İNANIŞLARI	228
3.15.1. Yol ve Yolculuk	228
3.15.2. Misafir	229
3.15.3. Rüya.....	230
3.15.4. Dua ve Beddua.....	234
3.15.5. Cinsiyet.....	236
3.15.6. Av ve Tüfek.....	237
3.15.7. Yemin	238
3.15.8. Uğurlu Sayılan Durumlar ile İlgili İnanışlar	238
3.15.9. Uğursuz Sayılan Durumlar ile İlgili İnanışlar.....	239
3.15.9.1. Günler ile İlgili Uğursuzluk İnanışı.....	239
3.15.9.2. Hayvanlar ile İlgili Uğursuzluk İnanışı.....	240
3.15.9.3. İnsanlar ile İlgili Uğursuzluk İnanışı	241
3.15.9.4. Eşyalar ile İlgili Uğursuzluk İnanışı.....	242
3.15.9.5. Zaman ile İlgili Uğursuzluk İnanışı.....	243
SONUÇ.....	244
KAYNAK KİŞİLER	246
KAYNAKLAR	251
EKLER.....	255
ÖZGEÇMİŞ.....	277

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ

Yüksek Lisans tezi olarak hazırladığım “*Tosya Halk İnanışları*” adlı çalışmanın öneri aşamasından sonuçlanmasına kadar geçen süreçte bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle uyduğumu, tez içindeki tüm bilgileri bilimsel ahlak ve gelenek çerçevesinde elde ettiğimi, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığım bu çalışmamda doğrudan veya dolaylı olarak yaptığım her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu beyan ederim.

13/07/2017

Tuba KARABÜBER

ÇANKIRI KARATEKİN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Tuba KARABÜBER tarafından hazırlanan *Tosya Halk İnanışları* başlıklı bu çalışma, 13.07.2017 tarihinde yapılan tez savunma sınavı sonucunda *oy birliğiyle* başarılı bulunarak jürimiz tarafından *Türk Dili ve Edebiyatı* Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

TEZ JÜRİSİ ÜYELERİ (Unvanı, Adı ve Soyadı)

Başkan : Doç. Dr. Seyfullah YILDIRIM İmza:

Danışman : Doç. Dr. Abdulselam ARVAS İmza:

Üye : Yrd. Doç. Dr. İbrahim AKYOL İmza:

ONAY

Bu Tez, Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kurulunun 14/06/2017 tarih ve 20-04 sayılı oturumunda belirlenen jüri tarafından kabul edilmiştir.

Doç. Dr. Yüksel ÖZGEN

Enstitü Müdürü V.

ÖNSÖZ

Türkler İslamiyet'ten önce sahip oldukları inanış ve kültürü Anadolu'dan getirirler ve bunları İslamiyeti kabul ettikten sonra devam ettirirler. Örneğin; Uygurlarda baykuşun ötmesinin ölüm haberi olduğuna inanılması daha sonraki dönemlerde de görülür. Yine Şamanistlerde görülen ateşin her şeyi temizleyerek kötü ruhları kovduğu ve Türklerin müslüman olduğu dönemlerde bir yağlı parçayı tutuşturup kötü ruhları kovmak için “alas, alas” diye dolaştırdığı inanışı kültürel sürekliliği göstermektedir. Birçok inanışın temelinde Eski Türk dinleri, inanış sistemleri ve kültürleri görülmektedir.

Halk kültürü öğelerinden olan halk inanışlarının derlenerek kayıt altına alınmadığı takdirde gelecek kuşaklara aktarılmaması ve yok olma tehlikesiyle karşı karşıya kaldığı bilinmektedir. Bu çalışmada halk inanışları ile ilgili yaşayan kültür öğeleri kayıt altına alınarak, bu kültür öğelerinin yok olmasının engellemesi ve gelecek nesillere bu kültür birikiminin aktarılması amaçlanmıştır. Çalışmamız sırasında kaynak kişi sayısı fazla tutularak Tosya ve çevresine ait halk inanışları ile ilgili doğru tespitlerde bulunulmaya çalışılmıştır.

Çalışmamız sırasında bize her zaman destek olan danışman hocam Doç. Dr. Abdulselam ARVAS'a, beni halk kültürü alanında araştırma yapmaya yönlendiren değerli hocam Prof. Dr. Recep DUYMAZ'a, bilgisini esirgemeyen Tosya Belediye Başkanı sayın Kazım ŞAHİN'e, lisans tezini bizimle paylaşan Nafiz Tekeli'ye, bilgilerine başvurduğum bütün kaynak kişilere, beni evlerinde, iş yerlerinde misafir eden Tosya halkına teşekkür ederim. Derleme aşamasında desteğini esirgemeyen annem Ümran KARABÜBER'e ve arkadaşım Sonuç AKYOL'a, kaynak kişileri bulmamda bana yardımcı olan Hayrettin PİRİNÇCİ'ye ve Ferhat BOZAN'a teşekkür ederim.

Merhum babam Mehmet KARABÜBER'İN anısına ithafen...

13/07/2017

Tuba KARABÜBER

**Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tez
Özeti**

Tezin Başlığı : Tosya Halk İnanışları
Tezin Yazarı : Tuba KARABÜBER
Danışman : Doç. Dr. Abdulselam ARVAS
Anabilim Dalı: Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı
Bilim Dalı : Türk Halk Edebiyatı Bilim Dalı
Kabul Tarihi : 13/07/2017
Sayfa Sayısı : 1-27 (ön kısım) + 28- 254 (tez) + 255- 277 (ekler)
<p>Tezimizin konusunu Tosya ve çevresine ait halk inanışları oluşturur. Yüzyıllar boyunca insanlar hep bir şeye inanma gereği duymuştur. Psikolojik bir rahatlama olan bu durumla insan kendine verdiği mutluluğu ön planda tutmuştur. Kültür ve eğitim farkı gözetmeksizin “batıl” diye adlandırılan bu halk inanışları insanları etkilemiştir. Çünkü kişinin her ne kadar eğitim seviyesi artarsa artsın içinde yetiştiği kültürel ve sosyal çevre bu inanışları öğrenmesinde etkili olur.</p> <p>Tosya’da var olan halk inanışlarının kökeninde birçoğunun Eski Türk inanışlarına dayandığı görülür. Bu bize Türklerin yüzyıllar boyunca birçok dinin ve inanın etkisinde kalarak yeni bir dine geçerken eski din ve kültürlerle bağlantılarını koparmadıklarını gösterir. Toplumunu, inanışları olmadan değerlendirmek bir eksikliğe sebep olduğu için bütün halinde incelemek gereklidir. Çalışmamızda halk kültüründe yer alan halk inanışlarının uygulanırlılıkları tespit edilmeye çalışılmıştır.</p> <p>Çalışmamız bir giriş, üç bölüm, bir sonuç ve konuyla alakalı eklerden oluşmaktadır. Giriş bölümünde çalışmanın konusu, amacı, kapsam ve sınırlılıkları, kullanılan yöntem ve teknikler, Tosya ilçesinin coğrafi konumu, tarihçesi, kültürel yapısı hakkında kısa bilgiler, Tosya’da halk kültürü alanında yapılan çalışmaların kısaca tanıtımı ve Türkiye’de halk inanışları alanında yapılmış çalışmaların künyeleri hakkında bilgiler yer almaktadır. Birinci bölümde halk inanın tanımı, teşekkülü, işlevi, özellikleri anlatılmıştır. İkinci bölümde Tosya ve çevresinde karşılaşılan halk inanışları, üçüncü bölümde başka unsurlarla ilgili Tosya halk inanışları ve uygulanan pratikler hakkında bilgi verilmiştir. Çalışmanın sonuç bölümünde ise elde edilen bilgilerin bir değerlendirilmesi yapılmıştır. Ekler bölümünde çalışmaya konu olan fotoğraflara yer verilmiştir.</p>
Anahtar Kelimeler: Tosya, halk inanışları, kültür, gelenek

**Çankırı Karatekin Üniversitesi Graduate School of Social Sciences Abstract of
Master's Thesis**

Title of the Thesis: Tosya Folk Beliefs
Author : Tuba KARABÜBER
Supervisor : Assoc. Prof. Dr. Abdulselam ARVAS
Department : Department of Turkish Language and Literature
Sub-field : Department of Turkish Folk Literature
Date : 13/07/2017
<p>The subject of our study is the folk beliefs that belong to Tosya and its surroundings. For centuries people always have been in need of believing in something. With this case, which is a psychological relief, human prioritized the happiness he/she gave to himself/herself. These folk beliefs referred to as “superstition” had effected people without discriminating culture and education. Because no matter how much the education level of person increase, the cultural and social environment in which he/she raised have influence on his/her learning these beliefs. At the root of the folk beliefs existing in Tosya, it is seen that many of them stand on the Old Turkish beliefs. It shows us that, for centuries, Turks have not severed their connections with old religions and cultures while there were converting into a new religion under the influence of many religions and beliefs. Since appraising the society without their beliefs causes a deficiency, it must be studied as a whole. In our study, we worked to determine the applications of the folk beliefs that are present in the folk culture.</p> <p>Our study consists of an introduction, three chapters, and a result and annexes related to the subject. Short information about subject and purpose of the study, its scope and limitations, methods and techniques used, geographical location of Tosya district, its history, cultural structure, information about short introduction of the studies carried out in the area of the folk culture in Tosya and personal records of the studies made in the area of folk wisdoms in Turkey are included in the introduction chapter.</p> <p>In the first chapter, definition of the folk beliefs, its formation, function, features were expressed. In the second chapter, transitional periods encountered in Tosya and its surroundings, Tosya folk beliefs, in the third chapter, information about Tosya folk beliefs relating to the other elements and applied practices was given. In the conclusion section of the study, an assessment of the information obtained was made. In the annexes section, photographs being subject to the study were included.</p>
Key Words: Tosya, folk beliefs, culture, tradition

KISALTMALAR

Ç.Ü	Çukurova Üniversitesi
K.	Kaynak
M.Ö.	Milattan Önce
vb.	Ve benzeri
vs.	Vesaire
YÖK	Yüksek Öğretim Kurulu
yy.	Yüzyıl

GİRİŞ

Kültür, maddî ve manevî her şeyin işlenmesi ve geliştirilmesiyle meydana gelir. İnsanoğlu kültürü oluştururken tabiatı işleyip geliştirdiği gibi kendisini de maddî ve manevî açıdan bu işlemlerden geçirir (Kaplan, 2003: 33).

Kültür kelimesi edebiyat kelimesine göre bünyesinde daha geniş bir anlamı barındırır. İnsanoğlu elinden çıkma eşya, yiyecek, içecek, elbise, silah, at; edebiyat dışında resim, dans, musikî, heykel, mimarî gibi bütün güzel sanatlar kültür sahasına girer (Kaplan, 2003: 11). Bu da bize kültürün milletlerin tarih sahnesinde var olmalarındaki unsurlardan biri olduğunu gösterir.

Halk kültürü doğumdan ölüme kadar insan yaşantısının düşüncelerini, duygularını, sezgilerini, töre ve geleneklerini, tutum ve davranışlarını, sevgi ve beğenilerini araştırıp işlenmesine, yorumlanmasına önemli katkılarda bulunur.

Halk kültürü ürünlerini halkın davranış kalıpları, yaşama biçimi, tavrı, çevresi, dünyayı algılayışı, beğenileri, gelenek ve görenekleri oluşturur.

Türkler eski dönemlerden beri birçok dinin, inanış sisteminin ve kültürün etkisinde kalmıştır. İslamiyetin kabulü ile Eski Türk inanışları İslamiyet ile birleşerek hayatın her safhasında yerini almıştır. Günümüze baktığımızda bazılarının hâlen yaşadığı bazı sözlü kültür ürünlerinin zamanla unutulmaya hatta bazılarının da kaybolmaya başladığı görülür. Halk inanışları da bunun en güzel örneğidir. Unutulmaya ve kaybolmaya yüz tutmuş olan sözlü kültür öğelerinden halk inanışlarının tespit edilip kayıt altına alınarak gelecek nesillere aktarılması gereklidir. Bu bağlamda Tosya, halk kültürü açısından zengin ve köklü bir kültüre sahiptir.

Halk inanışları yönüyle de zengin bir yöre olan Tosya'da bu konu üzerine yüksek lisans, doktora bazında herhangi bir çalışma yapılmamıştır. Sadece 1979-1980 zamanının şartları ve bilimsel anlayışı çerçevesinde Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi mezunu Nafiz TEKELİ tarafından hazırlanmış olan bitirme tezi görülmektedir. Bu çalışmanın gerek içerik gerekse hacim yönüyle günümüz bilimsel

çalışmaları açısından zayıf kaldığı anlaşılmaktadır. Bundan dolayı Tosya halk inanışlarının bir yüksek lisans tezi bağlamında ele alınmasının gerek Tosya halk kültürüne gerekse bilim dünyasına önemli bir katkı sunacağı düşünülmektedir.

I. ÇALIŞMA HAKKINDA GENEL BİLGİLER

I.I. Konu

Çalışmamızın konusunu Tosya ve çevresine ait halk inanışları oluşturur. Bu bağlamda malzemeler Tosya ilçe merkezi ve köylerinden derlenmiştir.

I.II. Amaç

Çalışmamızın amacı Tosya ve çevresine ait halk kültüründe yer alan halk inanışlarının tespit edilerek unutulmasını engellemektir. Elde edilen verilerle inanışların halk içindeki uygulanırlılıklarının oranını tespit ederek, Eski Türk dinlerinin ve inanış sistemlerinin etkilerini belirleyebilmek tezimizin diğer önemli amaçlarındandır.

I.III. Kapsam ve Sınırlılıklar

Çalışmamızın kapsamı Tosya ve çevresiyle sınırlıdır. Başta ilçe merkezi olmak üzere on tane köy çalışmaya dâhil edilmiştir.

I.IV. Yöntem

Halk inanışları ile ilgili yapılan bu çalışmada alan araştırması, örnek olay ve yazılı kaynaklardan yararlanılmıştır. Gözlem, görüşme ve kaynak kişilerden yararlanma yöntemleriyle Tosya ve çevresine ait halk inanışları derlenmeye çalışılmıştır.

Gözlem tekniklerinden “katılımlı gözlem” yapılarak sağlıklı bilgilere ulaşılmıştır. Görüşme tekniğinde sorular önceden hazırlanarak kaynak kişiyi mümkün olduğu

kadar sıklımadan sohbet havası içerisinde sorular sorulmaya ve cevapları alınmaya çalışılmıştır.

Kaynak kişilerin belirlenmesinde ve onlara ulaşılmasında yörede kültürel değerleri bilen kılavuz kişilerden yararlanılmıştır.

Derleme aşamasında ses kayıt cihazı, fotoğraf makinesi, kamera kullanılarak konuşmalar ve görüntüler kaydedilmeye çalışılmıştır.

Yazılı kaynaklar olarak ilgili süreli ve süresiz yayınlardan, YK Dökümantasyon Merkezi'nden, .. kütüphanesinin internet adresinden, Milli Kütüphaneden, Tosya için hazırlanmış yayınlardan, Tosya halk kütüphanesinden faydalanılmıştır.

I.V. Tezin Bölümleri

Tezimiz bir giriş,  bölüm, bir sonuç ve eklerden oluşmaktadır. Giriş bölümünde araştırmanın konusundan, amacından, yönteminden, kapsam ve sınırlılıklarından, Tosya ilçesinin tarihî, coğrafi, ekonomik, sosyo-kültürel ve nüfus özelliklerinden bahsedilerek asıl konuya ilk bölümde geçilmiştir.

Birinci bölümde halk inanişının ne olduğunun tanımı yapılarak özellikleri, işlevi, teşekkülü hakkında bilgi verilmiştir. İkinci bölümde Tosya ve çevresinde karşılaşılan geçiş dönemleri Tosya halk inanişları, nc bölümde başka unsurlarla ilgili Tosya halk inanişlarına ve alt başlıklar halinde incelenmiştir. Sonuç bölümünde tezde ulaşılan veriler kısaca özetlenmiştir. Eklerde ise konuyla alakalı fotoğraflara yer verilmiştir.

II. TOSYA İLÇESİNİN TARİHİ, COĞRAFİ ÖZELLİKLERİ, NÜFUSU EKONOMİK ve SOSYO-KÜLTÜREL YAPISI

II.I. Tosya İlçesinin Tarihî Yapısı

II.I.I. Tosya'nın Adı/Türklerden Önce

Tosya'nın kimler tarafından ve ne zaman kurulduğu ile ilgili kesin bilgiler bulunmamaktadır. Fakat en az üç bin yıllık bir geçmişe sahip olduğu bilinmektedir. Tosya'ya ilk yerleşenlerin Sümerlerin son zamanlarında Mezopotamya'dan gelen Gasgaslar olduğu bilinmektedir. Gasgasların yıkılışından (M.Ö. 1330) sonra bu belde sırasıyla şu kavimlerin egemenliğine girmiştir:

Hititler (M.Ö. 1330-1200)

Firikler (M.Ö. 1200-700)

Kimmerler (M.Ö. 700-584)

Lidyalılar (M.Ö. 584-546)

İranlılar (M.Ö. 546-332)

Yunanlılar (M.Ö. 332-200)

Galatyalılar (M.Ö. 200-120)

Pontuslar (M.Ö. 120-104)

Bitinyalılar (M.Ö. 104-64)

Romalılar (M.Ö. 64-395)

Tosya'nın ilk adının “Zoaka” olduğu, Bizanslılar çağında “Docceia”, Anadolu fethinden sonra “Tresia” (üç pınar), daha sonra da “Tosya” olduğu bilinmektedir (Dağdevren, 2005: 10).

Şehrin tarih içindeki yerleşim bölgesinin, bugünkü yerleşim bölgesinin güneydoğusunda yaklaşık üç kilometre uzaklıkta bulunan “Mermerdirek” mevkiinde düşünülmektedir. Böyle düşünülmesinin temelinde Bizans döneminden kalan kalıntıların o bölgede bulunması yatmaktadır. Kayı, Karkın, Kınık, Bayat, Afşar, Çepni, Gökoğuz gibi Türk isimlerinin Tosya'daki köylerin isimleri olması o

bölgelere yerleşenlerin Oğuz boyuna mensup Türkler olduğunu göstermektedir. Türklerin hayat tarzları ve sosyal anlayışlarının değişmediğini en iyi gösteren de Tosya adının zaman içerisinde değişmemiş olmasıdır (Sürel, 2001: 3-4).

II.I.II. Türklerin Fethinden Sonra

II.I.II.I. Selçuklular Dönemi: Tuğrul Bey zamanında başlayan Anadolu'nun fethi, Alparslan'ın Malazgirt zaferiyle hızlanmıştır. Danişment Gazi Gümüştekin'e Sivas ve çevresinin alınmasının görevi verilmiştir. Gümüştekin 1105'te Kastamonu ve çevresini Bizans'tan almasına rağmen Tosya daha Türklerin eline geçmemiştir (Ergi, 1997: 3). Fetih, Anadolu'nun fethine katılan Horasanlı bir alp-eren ve aynı zamanda Selçuklu komutanı olan Hamza Bey (Hamza Baba) tarafından 1215'te yapılmıştır. Hamza Baba'nın halen Hıdırlık tepesinde kendi adıyla anılan bir türbesi bulunur. Tosya'nın halkını, Horasan'dan Hamza Baba ile birlikte gelip Anadolu fethine katılan Türk oymakları oluşturur (Dağdevren, 2005: 10).

II.I.II.II. Beylikler Dönemi: Kastamonu valiliğine 1291 yılında Şemseddin Yaman Candar adlı bir Türk beyi atanmıştır. Candaroğulları yönetimi böylece başlamıştır. Tosya, Şecaüddin Süleyman Paşa'nın beyliği sırasında Kastamonu ile birlikte 1335'e kadar İlhanlı egemenliğine geçmiştir. 1339'da İlhanlı egemenliğinden Süleyman Paşa'nın oğlu İbrahim Bey'in gayreti ile ayrılmıştır. Osmanlıların "Kötürüm Bayezid" dedikleri Celaleddün Beyazid, Adil Bey'den sonra onun yerine geçmiştir. Bu iki beylik arasındaki ilişkiler ilk zamanlarda iyiiken Kötürüm Bayezid'in oğlu Süleyman Paşa'nın oğlunun Sivas hükümdarı Kadı Burhaneddin'e ve Osmanlı padişahı I. Murat'a savaş açmasıyla bozulmuştur (Dağdevren, 2005: 10).

Süleyman Paşa Osmanlıların yardım etmesiyle beyliğin başına geçmiştir. Kastamonu'yu bir ara I. Murat almıştır. Fakat Süleyman Paşa yeniden Candaroğullarının başına geçmiştir ve Osmanlı padişahı Yıldırım Bayezid'a sırt çevirerek Kadı Burhaneddin ile anlaşmıştır. Osmanlı-Karaman savaşında Karamanlıları tutmuştur. O arada Yıldırım Bayezid da Kastamonu'yu fethetmiştir. 1392- 1439 yılları Candaroğulları beyliğinin Sinop kolunda hüküm süren İsfendiyar Bey'in saltanat yıllarıdır. İlk başlarda Yıldırım Bayezidle iyi geçinmiştir. Fakat

1402'de Yıldırım Bayezid'in Timur'a yenilmesiyle beyliği yeniden toparlamıştır (Dağdevren, 2005: 10).

Osmanlı padişahı Çelebi Mehmet'in Tokat ve Amasya taraflarına geçmesini fırsat bilen İsfendiyar Bey, kız kardeşinin oğlu Kara Yahya'yı onun üzerine göndererek yolunu kesmek istemiştir. Fakat Kara Yahya Tosya'ya kaçarak canını zor kurtarmıştır. 1414 Eflak seferi sırasında İsfendiyar Bey'in oğlu Kasım Bey Osmanlılara başvurarak bazı yerlerin kendisine tımar olarak verilmesini istemiştir. Verilmesi halinde de Osmanlı egemenliğine geçeceğini bildirmiştir. Saydığı yerler arasında Kastamonu, Bakırküresi, Tosya, Çankırı ve Kalecik bulunmaktadır. Durumu Çelebi Mehmet Kastamonu beyi ve Kasım Bey'in babası olan İsfendiyar Bey'e iletmiştir. Tosya, Çankırı ve Kalecik'in Kasım Bey tımarı olarak Osmanlılara verilmesi konusunda anlaşılmiştir. Ilgaz Dağları, Osmanlılarla Candaoğulları arasında sınır kabul edilmiştir (Dağdevren, 2005: 11).

II. Murat Çelebi Mehmet'in ölümüyle onun yerine geçmiştir. Kaybettiği toprakları İsfendiyar Bey fırsat bilerek ele geçirmiştir. Ancak Bolu yakınlarında yapılan savaşta yenilerek Kastamonu ve yöresi tekrar Osmanlılara geçmiştir. Daha sonra İsfendiyar Bey Osmanlılarla iyi geçinmiş ve torununu da II. Murat'a vererek akraba olmuştur. 1440'da İsfendiyar Bey ölecek yerine sırasıyla Tosya'daki vakıf hamamını yaptıran Tacüddin İbrahim Bey, Kemalüddin İbrahim Bey ve İsmail Bey geçerek Candaroğulları yönetimini ele almıştır (Dağdevren, 2005: 11).

II.II.III. Osmanlılar Dönemi: İstanbul'u Fatih Sultan Mehmet döneminde alan Osmanlılar daha sonra Anadolu birliğini sağlamaya çalışmıştır. Fatih'in 1460'ta Trabzon seferi başlamıştır. Bunun üzerine İsmail Bey, Sinop'a çekilerek karşı koyma siyasetinden vazgeçmiştir. Kastamonu yönünde Trabzon seferine başlayan Fatih, 1461'de Kastamonu'yu fethedip bu yöreyi Osmanlı topraklarına katmıştır (Dağdevren, 2005: 11).

Herhangi bir istilaya ve savaşa maruz kalmadan 460 yıl Osmanlı idaresinde kalan Tosya, iç karışıklıklardan etkilenmiştir. Bunlardan birincisi Yavuz Sultan Selim'in tahta çıkışının arifesidir. İkinci olay da Yavuz döneminde Celalilerin Anadolu'da

yaptıkları zulümdür. Bu konuda Topkapı saray arşivindeki 2261 ve 4467 numarada kayıtlı belgeler bilgi vermektedir. Tosya kadısı Muhittin Efendi'nin halkın ağzından Yavuz'a gönderdiği mektup da bunun açık delilidir (Dağdevren, 2005: 11-12).

II.II. Tosya İlçesinin Coğrafi Özellikleri

Tosya, Batı Karadeniz bölümünde 41 derece 01 dakika kuzey enlemi ile 34 derece 03 dakika doğu boylamında yer alır (Ergi, 1997: 1). Kastamonu'ya yetmiş kilometre uzaklıkta, doğusunda İskilib ve Sivas vilayetine bağlı Hacıhamza kazası, kuzeyinde Kastamonu'nun Akkaya ve Kuzyaka nahiyeleri ile Taşköprü kazası, Kengiri'nin (Çankırı) Tuht (Yapraklı) nahiyesi hudutlarından oluşan bir alandır (Kaynar, 2011: 207).

İlçe merkezi Ilgaz dağları silsilesine bağlı Gavur dağının güneydoğusu arasındaki düzlükte Devrez çayının 6.5 km kuzeyinde kurulmuştur. Kuzey kesiminde çıplak ve yüksek tepelerle çevrili olan Tosya'nın güneybatısında Hıdırlık tepesi bulunur. Deniz seviyesinden ortalama 850 m yükseklikte bulunan Tosya çevresinin görünümü olarak tepelik bir manzara arz etmektedir (Sarı, 1994: 1)

II.III. Tosya İlçesinin Nüfusu ve Ekonomik Yapısı

Tosya ilçesinin nüfusu 1882'de Osmanlı nüfus sayımına göre 35.500'dür. Bunun 33.019'u Müslüman, 481'i Rum Ortadoks'tur (Dağdevren, 2005: 13). 1990 yılı genel nüfus sayımında ilçe merkezinde 22.180, köylerde 25.245 olmak üzere toplamda 48.055 kişi bulunmaktadır (Sarı, 1994: 1). Son nüfus sayımına göre Tosya nüfusunun ilçe merkezi 27.624, köyler 13.270 olmak üzere toplam 40.894'tür (Şahin, 2013: 54).

Tosya köylerinin temel geçim kaynaklarını orman, tarım ve hayvancılık oluşturmaktadır. Tosya'da ise ağaç işleri sanayi, toprak sanayi, yem sanayi, dokumacılık, telacılık, bıçakçılık ve el sanatları gibi değişik sanayi kolları mevcuttur. Ağaç sanayi, yöreye özel "Tosya Pirinci" ve toprak sanayi ilçe ekonomisine önemli bir katkı sağlamaktadır. Tosya'nın en eski mesleği olan dokumacılıkta Tosya kuşağı, Tosya kesesinin üretimi Yavuz ve Kanuni dönemine kadar uzanan en güçlü

faaliyettir. Osmanlı zamanında at torbası ve at örtüsü ihtiyacını yıllarca Tosya karşılamıştır. Sonraları tiftikten bel kuşağı ve hamam kesesi imal edilmiştir. Cumhuriyet döneminde dokumacılık telaya dönüşmüştür. Önceleri telacılık evlerde ev tezgâhlarında yapılırken sonraları motorlu tezgâhlarla dokunmaya başlamıştır. Dokumacılık bir miktar gerilemeye başladığında ahşap doğrama (kapı, pencere vs.) yapımı ağırlık kazanmıştır. Tosyalı bir telacı, kese-kuşak satıcısı, kapı-pencere yüklü bir kamyon, pirinç tüccarı Türkiye'nin neresine giderseniz gidin karşınıza çıkacaktır (Ergi, 1997: 16).

II.IV. Tosya İlçesinin Sosyo-Kültürel Yapısı

Tosya halkının köklerinin Orta Asya'dan göç ederek Anadolu'ya gelen Turanlılara (Türlere) dayandığı bilinir. Selçuklular, Beylikler, Osmanlılar döneminde tarihe kaynaklık etmiştir. Şeyh İsmail Rumi, Ahmet Hicri Efendi, Tosyalı Ebubekir Ratıb Efendi, İbecin Hacı Hafız, Kazasker Mustafa İzzet Efendi, Celal Zade Salih Çelebi vb. birçok âlimin doğup yetiştiği ve yine vaktiyle Evliya Çelebi'nin, Fatih'in hocası Akşemseddin'in ve nicelerinin geldiği bir yerleşim merkezidir.

Evliya Çelebi Tosya'yı ünlü "*Seyahatnamesi'nde*" şöyle anlatır: "*Çelebi Sultan Mehmet Han fethetmiştir. Subaşı vardır. Yüzelli akçelik kazadır. Mamür nahiyeleri vardır. Yeniçeri serdari, sipahi kethüda yeri, nakibüleşrafi, şeyhülislami, ayan ve eşrafi vardır ki Türkistan şehirlerindedir. Ayan ve uleması çoktur. Şehir yüksek bir yerde, üç bin kadar tahta ve kiremit örtülü, sırf tahta ile yapılmış eski usul evlerden meydana gelmiştir. Birçok bağ ve bahçeleri vardır. On bir mahalle ve yirmi bir mihraptır. Yedi han ve hamamları, üç yüz kırk dükkan ve kahvehaneleri, bir de demir kapılı kagir yapılı pazar yeri vardır ki, her şey bulunur. Fakat bütün halkının işi muhayyici dokumaktır. Onun için 'bedesten' de fazla muhayyer alınır, satılır. Kozlu ve leblebili helvaları beğenilir. Tatlı kutu bozası beyaz süt gibidir ve çok meşhurdur. Havası ağırdır. Halkı Türk ve son derece garip dostu kimselerdir. Şehir dışında ve yeşillik bir yerde Şit Baba türbesi yol üzerinde ve herkesin ziyaret ettiği bir yerdir."*

(Dağdevren, 2005: 12).

İslamiyet öncesine ait kalıntılardan Ceneviz kalesi ve Kaya Tüneli görülmektedir. Selçuklu döneminden Kız Evliya türbesi, Kesikbaş türbesi, Hamzababa türbesi, Cinönü türbesi, Aşağıtekke camii ve türbesi, Karabaş türbesi, Mecidefendi türbesi ve camii, Şaşasultan camii ve türbesi, Hacışaban türbesi ilim ve tasavvuf bakımından önemli yerler olarak karşımıza çıkmaktadır. Beylikler döneminden Büyük hamam, Çifte hamam, Tekke hamamı, Küçük hamam bilinmektedir.

Osmanlı döneminden Yenicamii, Ulu camii, Karasu çeşmesi, Pazar camii, Osmanağa çeşmesi, Acıkavak hamam ve türbesi, Mermerdirek türbesi ve su kemeri gibi eserler de önemli kültür değerleri olarak sayılmaktadır.

Tosya halkının sosyal yaşamında “bağ kültürü”nün önemli bir yeri vardır. Halkın büyük bir kısmı ilkbaharın gelmesiyle bağlara gidip “gümele” adı verilen iki katlı bağ evlerine yerleşirler. Burada bağ işleri ile uğraşp kış erzaklarını temin eder, hem de üç ay boyunca şehrin gürültüsünden uzak bir yaz mevsimi yaşarlar. Bağ bozumu da kültürel özelliklerin başında gelir. Yaz ayının gelmesi ile de ilçe sınırları içinde bulunan Dipsizgöl, Yeşilgöl, Çukurhan, Kösen çayırı ve mesire yerleri sosyal yaşantıyı hareketlendirir.

İlçe, geleneklerine bağlı bir yerdir. Anadolu kültürü gelenekleri hâlen devam eder. Özellikle düğünlerde genç kızlar ve kadınlar üç etek, sevayi, bindallı, camfes, kadife, kutnu gibi yerel giysiler giyerler. Düğünlerde yapılan “helesa” da ayrı bir kültür ögesidir. Düğünlerde ikram olarak verilen yemek kültürü de yine önem arz eder. “Tosya pilavı”, “un helvası” ve kazanlarda pişen “et, keşkek” düğünlerin vazgeçilmezidir.

Tosya’da ramazan boyunca yapılan yöresel yemekler de diğer bir kültür ögesidir. Ramazan boyunca her gün “caba” adı verilen toprak kaplarda yarma buğdaydan yapılan “keşkek” bunun dışında yine o kaplarda yapılan et, patates, galle (tatlı) her akşam iftarda başköşeyi alır.

Yine dokumacılık, kesecilik, bıçakçılık, tabaklık, çarıkçılık, semercilik, sofçuluk ve kuşakçılık gibi uğraşlarla Tosya hem ekonomiye katkı sağlamış hem de kültür

alanında önemli bir adım atmıştır. Bütün bunlar bize sosyo-kültürel açıdan Tosya'nın köklü bir kültüre sahip olduğunu göstermektedir.

III. TÜRKİYE'DE HALK İNANIŞLARI HAKKINDA YAPILAN ÇALIŞMALAR

III.I Kitaplar

Türkiye'de halk inanışları ile ilgili olarak yazılan kitaplardan tespit edilenler şunlardır:

Abdulhaluk M. Çay, "*Hıdırellez Kültür Bahar Bayramı*", Kültür Bakanlığı Yayınları Ankara, 1997.

Abdülkadir Güler, "*Mardin Folkloru-Gelenekler-Görenekler*", Yorum Basın Yayın, Ankara, 1998.

Abdülkadir İnan, "*Tarihte ve Bugün Şamanizm*", Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2013.

Abdülkadir İnan, "*Eski Türk Tarihi Dini*", Millî Eğitim Basımevi, İstanbul, 1976.

Abdülkadir İnan, "*Makaleler ve İncelemeler I*", Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1998.

Abdülkadir İnan, "*Makaleler ve İncelemeler II*", Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1998.

Ahmet Gökbel, "*Anadolu Varsaklarında İnanç ve Âdetler*", Atatürk Yüksek Kurumu Atatürk Kültür Merkezi, Ankara, 1998.

Ali Rıza Yalman, "*Cenup'ta Türkmen Oymakları C.I*", Millî Eğitim Basımevi, Ankara, 1977.

Ali Rıza Yalman, "*Cenup'ta Türkmen Oymakları C.II*", Millî Eğitim Basımevi, Ankara, 1977.

Bahaeddin Ögel, "*Türk Mitolojisi Cilt I*", Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 2010.

Bozkurt Güvenç, "*İnsan ve Kültür*", Boyut Yayın Grubu, Ankara, 1999.

- Cemal Şener, “*Şamanizm Türklerinin İslamiyetten Önceki Dini*”, Etik Yayınları, Ankara, 2003.
- Ergün Veren, “*Yazılı Kaynaklarda Anadolu’da Halk Takvimi ve Halk Meteorolojisi*”, Türkerler Kitap Kırtasiye Ltd.Şti., Ankara, 2009.
- Erhan Tuna, “*Şamanlık ve Oyunculuk*”, Okyanus Yayıncılık, İstanbul, 2000.
- Erman Artun, “*Adana Halk Kültürü Araştırmaları*”, Adana Belediyesi Yayınları, Adana, 2000.
- Erman Artun, “*Halk Kültürü Araştırmaları*”, Kitabevi Yayınları, İstanbul, 2008.
- Erman Artun, “*Türk Halk Bilimi*”, Kitabevi Yayınları, İstanbul, 2008.
- Gürbüz Erginer, “*Kurbanın Kökenleri ve Anadolu’da Kanlı Kurban Ritüelleri*”, Yapı Kredi Yayınları, Ankara, 1987.
- Harun Güngör, “*Başlangıçlarından Günümüze Türklerin Dini Tarihi*”, Ocak Yayınları, İstanbul, 2009.
- Hasan Fehmi Başoğlu, “*İslamiyette Cenaze*”, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara, 1959.
- İbrahim Olcaytu, “*Folklor Defterleri I*”, Kolon Yayınları, Ankara, 2000.
- İsmet Zeki Eyüpoğlu, “*Bütün Yönleri İle Anadolu İnançları*”, Koza Yayınları, İstanbul, 1974.
- Mahmut Tezcan, “*Türk Ailesi Antropolojisi*”, İmge Kitabevi, Ankara, 2000.
- Mehmet Aça, “*Türk İnanış ve Düşünüş Sistemlerinde Meyve*”, Kanyılmaz Matbaası, İzmir, 2005.
- Mehmet Yardımcı, “*Halkbilim ve Edebiyat Yazıları*”, Açıksöz Yayınları, Malatya, 1993.
- Mircea Eliade, “*Şamanizm*”, İmge Kitabevi, Ankara, 2006.
- Muharrem Ergin, “*Dede Korkut Kitabı*”, Boğaziçi Yayınları, İstanbul, 1964.
- Nail Tan, “*Folklor Genel Bilgileri*”, Abo Yayınevi, İstanbul, 1995.
- Nermin Erdentuğ, “*Sosyal Âdet ve Gelenekler*”, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1977.
- Orhan Acıpayamlı, “*Türkiye’de Doğumla İlgili Âdet ve İnanmaların Etnolojik Etüdü*”, Sevinç Matbaası, Ankara, 1974.
- Özkul Çobanoğlu, “*Türk Halk Kültüründe Memoratlar ve Halk İnançları*”, Akçağ Yayınları, Ankara, 2003.

Pertev Naili Boratav, “100 Soruda Türk Folkloru”, Bilgesu Yayıncılık, İstanbul, 1994.

Rıfat Araz, “Harput’ta Eski Türk İnançları ve Halk Hekimliği”, Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Atatürk Kültür Merkezi, Ankara, 1995.

Sedat Veyis Örnek, “Anadolu Folklorunda Ölüm”, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Yayınları, Ankara, 1971.

Sedat Veyis Örnek, “Sivas ve Çevresinde Hayata Çeşitli Sofralarıyla İlgili Batıl İnançların ve Büyüsel İsimlerin Etnolojik Tetkiki”, Ankara Üniversitesi Coğrafya Fakültesi Yayınları, Ankara, 1966.

Sedat Veyis Örnek, “100 Soruda İlkelerde Din, Büyü, Sanat, Efsane”, Bilgesu Yayıncılık, İstanbul, 1988.

Sedat Veyis Örnek, “Türk Halk Bilimi”, Türk Hava Kurumu Basımevi, Ankara, 2000.

Tariman Cenikoğlu, “Akşehir Folklorundan Bir Demet”, Bizim Büro Basımevi, Ankara, 2002.

Yaşar Çoruhlu, “Türk Mitolojisinin Anahtarları”, Kobalcı Yayınevi, İstanbul, 2002.

Yaşar Kalafat, “Doğu Anadolu’da Eski Türk İnançlarının İzleri”, Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Kültür Merkezi, Ankara, 1995.

Yaşar Kalafat, “Türk Kültürlü Halklarda Halk İnançları I”, Lalezar Kitabevi, Ankara, 2007.

Yaşar Kalafat, “Türk Kültürlü Halklarda Halk İnançları IV”, Lalezar Kitabevi, Ankara, 2007.

Yaşar Kalafat, “Türk Kültürlü Halklarda Halk İnançları V, VII”, Lalezar Kitabevi, Ankara, 2008.

Y. Ziya Yörükkan, “Müslümanlıktan Evvel Türk Dinleri Şamanizm”, Ötüken Neşriyat, İstanbul, 2014.

III.II. Makaleler ve Bildiriler

Türkiye’de halk inanışları ile ilgili olarak yazılan makaleler ve bildirilerden tespit ettiklerimiz şunlardır:

Abdurrahman Varis, “*Türklerin Ad Koyma Gelenekleri Üzerine Bir İnceleme*”, Millî Folklor Dergisi, Ankara, 2004, s.124-133.

Abdülkadir Emeksiz, “*Türk Halk Kültüründe Üzerlik*”, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi, İstanbul, 1998, s.229-242.

Ağıt Abbasoğlu, “*Ahuska Türklerinin İnançlarında Ağaç ve Su Kültü*”, Erciyes Dergisi, Kayseri, 1991, s.10-11.

Ali Şafak, “*Hakkari Civarında Yaşayan Dini ve Ahlaki Yaşayış Üzerine Bir Deneme*”, E.A.Ü.İ.F.D., s.73-113.

Ali Yakıcı, “*Hıdırellez Geleneginin Türk Halk Şiirine Yansıması*”, Millî Folklor Dergisi, Ankara, 1991, s.21-23.

Atilla Erden, “*Anadolu Türkmen Boylarında Düşün*”, III. Milletlerarası Türk Folkloru Kongresi Bildirileri, Ankara, 1987, s.163-164.

Bayram Polat, “*Türk Kültüründe Yağmur Duası*”, Dini Araştırmalar Dergisi, Ankara, 2007, s.275-283.

Bayram Polat, “*Niğde ve Çevresinde Ateşle İlgili İnanışlar*”, I. Uluslararası Türk Dünyası Araştırmaları Sempozyumu Bildiriler Kitabı, Niğde, 2014.

Bayram Polat, “*Niğde’de Yaşayan Kazaklarda Ölümle İlgili İnanışlar*”, II. Uluslararası Türk Dünyası Araştırmaları Sempozyumu Bildiriler Kitabı, Niğde, 2015.

Bekir Şişman, “*Samsun Yöresinde Geçiş Dönemleriyle (Doğum, Sünnet, Evlilik ve Ölüm) İlgili Yaşayan Halk İnançları ve Bunlara Ait Uygulamalar*”, Erdem, Ankara, 2002, s.445-470.

Bekir Şişman, “*Samsun’da İcra Edilen Bir Yağmur Duası, Ritüeli Türk Kültür Tarihi Bağlamında Düşündükleri*”, Millî Folklor Dergisi, Ankara, 2003, s.86-92.

Cahit Cemil Güzelbey, “*Gaziantep’te Doğum ve Çocuğa İlişkin Eski Töre ve İnançlar*”, Türk Folklor Araştırmaları Dergisi, Ankara, 1982, s.19-36.

Cahit Öztelli, “*Zile’de Doğum ve Adetleri*”, Türk Folklor Araştırmaları Dergisi, İstanbul, 1951, s.436-438.

Durmuş Gür ve A. Nazlı Soykan, “*Anadolu Kültüründe Nazar ve Nazarlıklar*”, Türk Kültür ve Sanat Araştırmaları Dergisi, 2013, s.115-158.

Gülin Öğüt Eker, “*Türk Kültürü İçinde Geleneksel Bolu Evlenme Adetlerinin Yeri*”, Millî Folklor Dergisi, Ankara, 1998, s.15-30.

Halil Ersoylu, “*Oğuz Han’ın Koyduğu Adlar*”, Türk Araştırmaları Dergisi, 1984, s.68-76.

Hikmet Tanyu, “*Türklerde Ağaçlarla İlgili İnançlar*”, Türk Folklor Araştırmaları Yıllığı, Ankara, 1976, s.457.

Hülya Taş, “*Bir Alevi Köyü: Bursa Şehitler Köyünde Evlenme Törenleri*”, Millî Folklor Dergisi, Ankara, 2008, s.53-63.

Mehmet Eroz, “*Türk Topluluklarının Ölüm Adetleri Üzerine Bir Deneme*”, Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi, 1985, s.56-68.

Mehmet Güçlü, “*Trabzon Yöresi Düğün Törenlerinde Horon*”, Millî Folklor Dergisi, Ankara, 2004, s.123-136.

Mehmet Önal, “*Trabzon’da Asker Düğünü*”, Millî Folklor Dergisi, Ankara, 2004, s.137-140.

Meltem Santur, “*İç Anadolu Bölgesi’nde Kız Evinden Oğlan Evine Getirme Sırasında Uygulanan Gelenekler*”, III. Milletlerarası Türk Halk Edebiyatı Kongresi Bildirileri, Ankara, 1996, s.194-206.

Metin Ekici, “*Tire Yöresi Yağmur Duası Gelenekleri Üzerine Bir İnceleme*”, Millî Folklor Dergisi, Ankara, 2002, s.46-52.

Nail Tan, “*Türkiye’de Evlenemeyen Kızların Kısmetlerini Açma Pratikleri*”, Türk Folklor Araştırmaları Yıllığı, Ankara, 1976, s.589-597.

Nesrin Köse, “*Türk Düğünlerinde Gerdek Sonrası Duvak Geleneği*”, Millî Folklor Dergisi, Ankara, 2006, s.92-109.

Nevzat Türkten, “*Kayseri Düğünlerinde Gelin ve Güveyin Seçimlerinde Dikkat Çekici Usüller*”, III. Milletlerarası Türk Halk Edebiyatı ve Folkloru Kongresi Bildirileri, Ankara, 1996, s.227-235.

Orhan Acıpayamlı, “*Türkiye’de Yürüyemeyen Çocukları Yürütme Gelenekleri*”, I. Uluslararası Türk Folklor Semineri Bildirileri, Ankara, 1974, s. 357-364.

Orhan Acıpayamlı, “*Türk Folklor Ürünü Yağmur Duası İle İlgili Yapı ve Fonksiyon Sorunları*”, I. Milletlerarası Türk Folklor Kongresi, Ankara, 1977, s. 48-52.

Ruhi Ersoy, “*Türklerde Ölüm ve Ölü İle İlgili Rit ve Ritüeller*”, Millî Folklor Dergisi, Ankara, 2002, s.86-101.

Sedat Veyis Örnek, “*Türk Folklorunda Ad Seçme ve Ad Koyma*”, Boğaziçi Üniversitesi Halkbilim Yıllığı, İstanbul, 1975, s.101-112.

Sinan Gönen, “*Dede Korkut Hikâyelerinden Günümüze Yansıyan Evlilik Adetleri*”, Milli Folklor Dergisi, Ankara, 2006, s.62-71.

Şükrü Uslu, “*Darende ve Çevresinde Halk İnançları*”, Millî Folklor Dergisi, Ankara, 2004, s.90-101.

Yaşar Kalafat, “*Anadolu ve Yakın Çevresi Türk Halk İnançlarında Ölüm veya Halk İnançlarımıza Göre Yatır Ziyareti*, Geçmişten Günümüze Mezarlıklar Kültürü ve İnsan Hayatına Etkileri Sempozyumu, İstanbul, 1998, s.239-271.

Yaşar Kalafat, “*Türk Dünyası Tarihi Çalışmalarında Halk İnançlarının Önemi*”, Milli Folklor Dergisi, Ankara, 1999, s.88-90.

Yaşar Kalafat, “*Türk Halk İnançlarında Hususiyle Doğu Anadolu’da ve Orta Toroslar’da Kırk Motifi*”, Millî Folklor Dergisi, Ankara, 1994, s.15-21.

Z. Abut, “*Sivas’ta Düğün Âdetleri*”, Folklor Dergisi, 1970, s.71-74.

III.III. Tezler

Türkiye’de halk inanışları alanında yapılan tezlerden tespit edilenler şunlardır:

Abdulhamid Pehlivan, “*Ölüm ve Sonrasına Ait Günümüz Halk İnançlarının Teolojik Alt Yapısı (İstanbul/Maltepe Örneği)*”, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2005.

Abdulkadir Kıyak, “*Baskil ve Çevresinde Yaygın Halk İnanışları*”, Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2005.

Abdulkadir Sipahi, “*Türk Halk İnançlarında Büyü ve Büyü İle İlgili Uygulamalar*”, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2006.

Ahmet Sönmez, “*Merzifon Yöresindeki Yaygın Halk İnançları ve Dini İnançların Fert Üzerindeki Etkileri*”, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 1997.

Ali Çelik, “*Bazı Halk İnançlarının Hadislerle Münasebeti*”, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 1993.

Ali Şimşek, “*Manavgat Yöresi Halk İnanışları*”, Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2013.

Alparslan Gönenç, “*Antalya İli Korkuteli İlçesinde Halk İnanışları ve Halk Hekimliği*”, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2011.

Bayram Erdemci, “*Eruh ve Pervari Yöresinde Kutsal Mekan Anlayışı ve Yaygın Halk İnançları*”, Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2010.

Bayram Gözeten, “*Denizli’de Manevi Halk İnançlarının Din Fenomolojisi Açısından İncelenmesi*”, Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2011.

Bekir Şişman, “*Samsun Yöresinde Yaşayan Halk İnançları Üzerine Bir İnceleme*”, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 1994.

Burcu Aydınoglu, “*Tire Merkezinde Halk İnanışları*”, Celal Bayar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2005.

Cibek İrımbeK Kızı, “*Geçmişten Günümüze Kalmuklar’ın Dini Tarihi ve Halk İnanışları*”, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2011.

Demet Kılınç Çimen, “*Halk İnanışları Açısından İstanbul’daki Kilise ve Ayazmalar*”, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2010.

Enise Kılıç, “*Osmaniye İli Düziçi İlçesi Halk Kültüründe Halk İnançları, Bayramlar ve Törenler*”, Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2010.

Ergün Ertekin, “*Afşin-Elbistan Yöresinde Halk İnançları ve Tarihi Temelleri*”, İnönü Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 1997.

Erkan Akyol, “*Diyarbakır Merkez ve Köylerdeki Halk İnanışları*”, Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2013.

Fatih Kandemir, “*Karasu Yöresindeki Halk İnançlarının Fertler Üzerindeki Etkileri*”, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2011.

Feyzullah Kabataş, “*Rize ve Çevresindeki Yaygın Halk İnanışları*”, Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2006.

Gönül Başhan, “*Kütahya-Simav İlçesindeki Manevi Halk İnançlarının Dinler Tarihi Açısından Değerlendirilmesi*”, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2010.

Hacer Yavaş, “*Safranbolu ve Çevresindeki Halk İnanışlarının Dinler Tarihi Açısından Değerlendirilmesi*”, Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2007.

Hakan Ferah, “*Dinlerde ve Halk İnançlarında Sayı Sembolizmi*”, Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2012.

Haşim Keskin, “*Isparta ve Civarında Yaşayan Halk İnançları*”, Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 1998.

Hüseyin Yıldırım, “*Erzincan Kemaliye İlçesindeki Yaygın Halk İnanışları*”, Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2013.

İbrahim Dündar, “*Burdur ve Çevresindeki Manevi Halk İnançlarının Din Fenomolojisi Açısından Değerlendirilmesi*”, Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2012.

İbrahim Erdem, “*Bozkır İlçesi Manevi Halk İnançlarının Dinler Tarihi ve Din Fenomolojisi Açısından Tahlili*”, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2008.

İbrahim Gökdemir, “*Divriği İlçesinde Yaşayan Alevilerde Dini Hayat ve Yaygın Halk İnanışları*”, Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2011.

İbrahim Köseoğlu, “*Tadım Köyündeki Alevilerin Halk İnançları ve Bunların Dinler Tarihi Açısından Değerlendirilmesi*”, Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2009.

İbrahim Mustafa Vuslat Noyan Güven, “*Dr. Yaşar Kalafat’ın Tespit Ettiği Kars ve Çevresindeki Halk İnançlarının Dokumalara Yansımaları*”, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2010.

İbrahim Taşpınar, “*Siirt İli ve Çevresi Yaygın Halk İnanışları*”, Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2013.

İlhami Atmaca, “*Suruç ve Çevresi Halk İnanışlarının Dinler Tarihi Açısından Değerlendirilmesi*”, Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2006.

İsmail Şenesen, “Adana Halk İnançlarında Eski Türk İnanışlarının İzleri Karşılaştırma-İnceleme”, Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2015.

İlyas Eren, “Çayıralan ve Çevresindeki Halk İnançlarının Dinler Tarihi Açısından Değerlendirilmesi”, Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2001.

Kemale Şakirova, “Azerbaycan’da Halk İnançlarıyla İlgili Dini Literatür: Sovyet Dönemi”, Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2015.

M. Kürşat İmren, “Kütahya’da Yaşayan Balkan Göçmenlerinin Halk İnanışlarının Dinler Tarihi Açısından Değerlendirilmesi”, Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2009.

Mehmet Gökhan Aslan, “Kayseri İli Pınarbaşı İlçesindeki Avşar Köylerinde Türk Halk İnanışları”, Niğde Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2011.

Mehmet Polatcan, “Pertek ve Çevresinde Yaygın Halk İnanışları”, Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2006.

Mualla Murat Nuhoglu, “Türk Edebiyatında ve Halk İnançlarında Asa”, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 1996.

Muazzez Aydın, “Aydın’da Halk İnançları”, Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2012.

Muhammed Raşit Yıldırım, “Muş-Malazgirt İlçesi’ndeki Manevi Halk İnançlarının Dinler Tarihi Açısından Değerlendirilmesi”, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2010.

Muharrem Parlayan, “Tunceli ve Çevresindeki Halk İnanışları”, Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2012.

Murat Tire, “Tarsus Tahtacılarında Halk İnançlarının Dinler Tarihi Açısından İncelenmesi”, Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2012.

Mustafa Sever, “Mersin ve Yakın Çevresinde Halk İnançları ve Halk Hekimliği”, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2001.

Münevver Karanfil Güldemir, “*Afyon-Bolvadin ve Çevresi Halk İnanışları ve Uygulamaları*”, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2008.

Najdat Yashar Murad Murad, “*Irak Türkmenlerinin Halk İnançları ve Bu İnançlar Etrafında Oluşan Halk Edebiyatı Unsurlarının İncelenmesi*”, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2009.

Nedim Öz, “*İlgın’ın Tekke Köyündeki Manevi Halk İnançlarına Sosyolojik Bir Yaklaşım*”, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 1995.

Neriman Senem Akyol, “*Adana (Merkez) Halk Kültüründe Halk İnançları Bayramlar ve Törenler*”, Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2006.

Nuran Çetin, “*Adıyaman İli ve Çevresindeki Manevi Halk İnançlarının Dinler Tarihi Açısından Değerlendirilmesi*”, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2007.

Nursel Uyaniker, “*Pervane Beğ Mecmuası’nın İlk Yüz Varağında (1a-100b) Halk Kültürü İle İlgili Unsurlar*”, Marmara Üniversitesi, Türkiyat Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2006.

Orhan Fatih Kuşdemir, “*Türk Dünyası Halk İnançlarında Karşılaştırmalı Doğum Motifi ve Dr. Yaşar Kalafat’ın Halk Bilimi Çalışmaları*”, Kırıkkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2004.

Osman Göçer, “*Adana İli Karaisalı İlçesi Halk Kültüründe Halk İnançları Bayramlar ve Törenler*”, Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2015.

Ökkeş Çetin, “*Gaziantep İli Oğuzeli İlçesi Halk İnançları*”, Niğde Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2016.

Ömer Kahraman, “*Elazığ ve Çevresinde Yaşayan Zazalardaki Halk İnanışlarının Dinler Tarihi Açısından Değerlendirilmesi*”, Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2010.

Önder Bilgin, “*Bolu İlinde Halk İnançları ve İlin Günümüz İnanç Coğrafyası*”, Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2001.

Ramazan Demirok, “*Hani ve Çevresi Halk İnanışlarının Dinler Tarihi Açısından Değerlendirilmesi*”, Dicle Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2014.

Rukiye Aysun İnan, “*Türk Halk İnanışlarında Kadın Ağlamaları*”, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2010.

Salih Çinpolat, “*Karaçay Halk İnanışları ve Uygulamalarının Dinler Tarihi Açısından Değerlendirilmesi (Tokat Örneği)*”, Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2009.

Salih Kılıç, “*Sivas Ulaş İlçesi Halk İnanışları*”, Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2012.

Saliha Güney Açar, “*Erzurum’da Kadınla İlgili Halk İnanışları*”, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2015.

Sedat Bahadır, “*Hatay’da Türk Halk İnançları*”, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2005.

Seher Çatık, “*Nazilli Halk İnançları*”, Bozok Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2010.

Sema Dural, “*Anadolu’da Peygamber Kabir ve Makamlarına Yönelik Halk İnançları*”, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2013.

Sema Kılıçaslan, “*Türk Halk İnançlarında Su*”, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2011.

Sevda Aktulga Gürbüz, “*Van Merkezinde Bulunan Manevi Halk İnançlarının Dinler Tarihi ve Din Fenemolojisi Açısından Değerlendirilmesi*”, Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2010.

Seyit Gezer, “*Sarıoğlan ve Çevresi Halk İnanışları*”, Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2011.

Sümeyye Gülbaykücü, “*Elazığ Fevziçakmak, Esentepe ve Yıldızbağları Mahallelerinde Oturan Tunceli Göçmeni Alevilerde Halk İnanışları ve Bunlara Bağlı Uygulamalardaki Değişimler*”, Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2012.

Şaban Yılmaz, “*Hıdır Abdal Sultan Tekkesine Bağlı Ocak Köyü Halk İnanışları*”, Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2008.

Şenay Atalan, “Zonguldak İlinde Kutsal Mekan Anlayışı ve Yaygın Halk İnançları”, Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2000.

Şevki Doğan, “Elazığ İli Keban İlçesi Halk İnanışları”, Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2013.

Turgay Kabak, “Derinkuyu Yöresi Halk İnanışları”, Nevşehir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2011.

Ümmühan Yücel, “Türk Halk İnanışlarında Sayılar”, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2011.

Ümüs Doğan, “Develi İlçesi, Zile Kasabası Halk İnanışlarının Dinler Tarihi Açısından Değerlendirilmesi”, Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2010.

Yakup Kılıç, “Karaman ve Çevresindeki Ziyaret Yerlerinin ve Manevi Halk İnançlarının Dinler Tarihi ve Din Olgusu Açısından Tahlili”, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2004.

Yılmaz Yeşil, “Türk Halk İnançlarından Dilimize Geçen Deyimler”, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2005.

Yunus Gürer, “Kuluncak'ta Yaşayan Alevilerde Dini Hayat ve Yaygın Halk İnanışları”, Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2008.

Zekeriya Özkan, “Bafra ve Çevresindeki Manevi Halk İnançları ve Uygulamaları”, Ondokuzmayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2012.

Zeynep Asiye Samancı, “Konya/Beyşehir İlçesindeki Manevi Halk İnançlarına Dinler Tarihi ve Din Fenemolojisi Açısından Bir Yaklaşımı”, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2008.

Zeynep Erdem Ağaoğlu, “Dini Ziyaret Yerleri ve Halk İnanışları Açısından Kızılcahamam-Çamlıdere”, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2009.

Zeynep Türksever, “Türk Halk İnançlarında Şehitlik Üzerine Halk Bilimsel Bir İnceleme: Edirnekapı Örneği”, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2014.

IV. TOSYA HALK KÜLTÜRÜ ÜZERİNE YAPILMIŞ ÇALIŞMALAR

Tosya Belediyesindeki kültür ve edebiyat alanında uzman bir kişiden ve Tosya Halk kütüphanesinden aldığımız bilgilere göre Tosya ile ilgili yapılan çalışmalar şunlardır:

Karakaş, M. Yüksel, Tosya Düşünce ve Kültür Dergisi, Lider Matbaacılık, Çorum, 1974.

“Tosya Düşünce ve Kültür Dergisi”, 1974 yılında ilk sayısını, 1991-1994 yılları arasında diğer sayılarını çıkarır. Genel yayın yönetmeni M. Yüksel Karakaş, sorumlu müdür Nihat Küçükkasap, yazı kurulu başkanı İsmail Küçükkahveci, Ankara temsilcisi İsmail Erdiñç ve İstanbul temsilcisi Ali Orhan İnan’dır.

Dergi ana hatlarıyla incelendiğinde Tosya ve çevresine ait kültür özelliklerini barındırır. Tosya’nın düğünleri, evliyalari, manevi büyükleri, türbe ve ziyaret yerleri, masallari, destanlari, ninnileri, müzikleri, atasözleri, deyimleri gibi doğrudan sözlü gelenek ürünlerinin yanı sıra bıçakçılık, kuşakçılık, soğçuluk, telacılık gibi geleneksel meslekleri de içerisine alır.

Sözlü ürünlerden bir kısmı unutulmamış fakat zaman içerisinde Tosya’nın sosyal yapısında ve sosyal yaşantısında birtakım değişiklikler yaşanmıştır. Ekonomik nedenlerden dolayı köyden Tosya’ya göçler artmış, bu da sözlü gelenek yapısında değişikliklerin yaşanmasına neden olmuştur.

“Tosya Düşünce ve Kültür Dergisi” nin dört yıl gibi bir süre zarfında çıkarılmış olması çoğu sözlü gelenek ürünlerinin kayıt altına alınmasını sağlamıştır.

Ergi, İsmail, Tosya Camileri, Emel Matbaacılık, Ankara, 1981.

“Tosya Camileri” isimli kitap İsmail Ergi tarafından 1981 yılında Ankara’da bulunan Emel Matbaacılık tarafından basılan bir kitaptır.

İsmail Ergi bu eserinde Tosya ve çevresine ait toplam 136 camiyi anlatmıştır. 1646 yılında Tosya'ya gelen Evliya Çelebi'nin ünlü *Seyahatnamesi*'nde o dönemde Tosya'da 21 cami bulunduğunu yazdığından bahseder. Bu camilerden ilk yapısıyla günümüze kadar gelebilen sadece Yeni Cami'dir.

Eserde mabetlerin genelde yapı bakımından geleneksel yapı malzemeleri olan ağaç kontrüksiyon ve kerpiç doku kullanılarak yapıldığından bunun da Tosya tarihinde görülen büyük yangınlar ve depremler yüzünden orijinalleriyle günümüze kadar gelmesini engellediğinden bahseder. Sanat tarihi açısından önemini koruyan tek eserin "Yeni Cami" olduğunun üzerinde durur. Camilerin genellikle klasik Osmanlı tipine benzetme amacıyla planlandığını ve hemen ibadete açmak için aceleyle yapıldığını anlatır.

Tosya'daki mahalle camilerinde "halvet" bulunduğunu bunun da cami mimarîsi yönünden Tosya'ya özgü bir uygulama olduğunu bildirir. Bunlar eskinin bir çeşit mahalle mektebi görevini yürüttüğü gibi, aynı zamanda, mahalle halkını birbiriyle kaynaştıran bir ocak vazifesi görmektedir. Bu odalara gelen cemaat, özellikle kış gecelerinde bir arada sohbet eder, dinî ve tarihî hikâyeler okur, turşu, üvez, kabak ve patates yer. Mahalle, memleket ve aile meseleleri bu cami halvetlerinde konuşulup karara bağlanır.

Eserde ayrıca bu tip araştırmaların sanat tarihi açısından olduğu kadar, Anadolu'daki millî kültürümüzü yaşatan, onu çağdaş sanat ve uygarlık hedeflerine yönelten kaynakların neler olduğunu göstermesi bakımından önem taşıdığına da üzerinde durulur.

Ergi, İsmail, Tosya Evliyalari ve Türbelerimiz, Ayyıldız Matbaası, Ankara, 1986.

"*Tosya Evliyalari ve Türbelerimiz*" isimli kitap İsmail Ergi tarafından 1986 yılında Ankara'da bulunan Ayyıldız Matbaası tarafından basılmıştır.

İsmail Ergi bu eserde köyleriyle birlikte 136 camiye sahip olan Tosya’da birçok evliya ve türbenin de bulunduğunu, Tosya’daki evliyalardan çoğunun Türk-İslam sahasında adları bilinen kişilerden olduğunu belirtir. Onlarla ilgili bilgileri tezkirelerde, seyahatnamelerde, Osmanlı müellifleri ve edebiyat tarihi gibi kaynaklarda bulmanın mümkün olduğundan bahseder. Şeyh Nasuh, Mecidefendi ve Hacıbaba Tosyavî’nin kaleme aldığı eserlerin günümüze kadar geldiğini anlatır.

Eserde Tosya’da yer alan türbe ve evliyalar tek tek ele alınır. Anlatılırken de özellikle türbelerin hiçbirinin tarihî ve mimarî değerinin olmadığı, bir taş yığımından yahut bir ağaç sandukadan ibaret olduğu dile getirilir. Buna rağmen hepsinin de güçlü bir mana âlemine sahip olduğundan, gönüllerde taht kurduğundan o yüzden bu manevi değerlere saygı ve özen gösterilerek her birinin güzel bir ziyaret yerine dönüştürülmesinin sağlanması gerektiğinin üzerinde durulur.

Tekeli, Nafiz, Tosya ve Çevresinde Halk İnançları ve Âdetleri Hakkında Bir Araştırma, Lisans Bitirme Tezi, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, 1979-1980.

“*Tosya ve Çevresinde Halk İnançları ve Âdetleri Hakkında Bir Araştırma*” isimli tez, 1979-1980 yılları arasında Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi mezunu Nafiz Tekeli tarafından yazılan bir lisans bitirme tezidir. Bu tez Prof. Dr. Hikmet Tanyu’nun danışmanlığında yürütülmüştür.

Eserin ilk bölümünde halk inançlarının tanımı yapılarak batıl inançlardan, sihir-büyü, cin, muska inancından, nazarla ilgili inanmalardan bahsedilir.

Eserin ikinci bölümünde de Tosya mahalli özellikleri yani kadın, erkek giyimleri, yemek âdetleri, konuşmalar, atasözleri, tıbbî inançlar, nişan, nikâh, düğün âdetleri, efsanevî inançlar, Tosya ve çevresinde ziyaret ve adak yerleri üzerinde durulur. Tosya’nın kültürel özelliklerinin merkeze alındığı önemli bir eserdir. Bu eserde anlatılan geleneklerle zaman içerisinde Tosya’nın yapısında bazı değişikliklerin meydana geldiği ve değişmelerin yaşandığı görülür.

Ergi, Münir, Sosyolog Gözüyle Tosya, Tosya, 2000.

“*Sosyolog Gözüyle Tosya*”, Münir Ergi tarafından 2000 yılında Tosya’da çıkmış bir kitaptır.

Eserde Tosya’nın sosyolojik açıdan incelemesi yapılmıştır. Sosyolojik açıdan ele alınırken başta aile kurumundan bahsedilmiş sonra sırasıyla din, eğitim, hukuk ve siyaset konuları ile ilgili araştırma sonuçları anlatılmıştır. Bu kitap Tosya’nın sosyal yapısının gözler önüne serildiği bir birikimin eseridir.

En son olarak da bazı örf ve âdetlere yer verilmiştir. Bunları yaparken bilimin özellikle objektiflik prensibine sadakatle bağlı kalınmaya özen ve dikkat gösterilmiştir. Düşünce ve bilhassa duygulara yer verilmemiştir.

Bektaşoğlu, Mustafa, Hat Sanatı ve Tosyalı Hattatlar, İmaj Yayıncılık, Ankara, 2005.

“*Hat Sanatı ve Tosyalı Hattatlar*”, Mustafa Bektaşoğlu tarafından 2005’te Ankara’da bulunan İmaj Yayıncılık tarafından basılmış bir kitaptır.

Eser, üç bölümden oluşur. Birinci bölümde hat sanatı, yazı çeşitleri, hat sanatı ile ilgili bazı deyim ve terimler, tuğra metinleri, tuğra metinlerini oluşturan bölümler, hilye ve yazıların güzellik değerlerinin kaynağına yer verilir. İkinci bölümde Tosyalı hattatlardan olan Nasuh Efendi’ye, Celâleddin Mehmet Efendi’ye, Celâlzâde Mustafa Çelebi’ye, Celâlzâde Salih Çelebi’ye, Ebubekir Râtip Efendi’ye, Kazasker Mustafa İzzet Efendi’ye, Ali İrgi’ye, Mustafa Fahri Efendi’ye (Hacıbekiroğlu), Nazmi Bayrakdede’ye, Hüseyin Avni Bazlamatçı’ya, İsmail Süalp’e, Selâhattin Polat’a, Ahmet Kutluhan’a, Mustafa Bektaşoğlu’na yer verilir. Üçüncü bölümde ise hat eserleri kitaba alınır. Hat sanatının ve Tosyalı hattatların anlatıldığı kıymetli bir eserdir.

Ergi, İsmail, Tarihte Tosyalılar, Açıksöz Matbaası, Tosya, 1970.

“*Tarihte Tosyalılar*”, İsmail Ergi tarafından 1970 yılında Tosya Açıksöz Matbaasında basılmıştır. Eserde Tosya’da yetişen tarihi şahsiyetlere yer verilir. Bunlar; Celâlzâde Mustafa Çelebi, Salih Çelebi, Tosyalı Ebubekir Ratip Efendi, Mustafa İzzet Efendi, Müşir Süleyman Paşa, Raffet Bey, Dr. Rıfat Osman Tosyalı, Hasan Rıza Paşa, Reşid Saffet Atabinen, Şair Ahmed Hicri’dir. Kitapta yer alan şahsiyetlerin hepsi de tarihi kişiliği bulunan Türk büyükleridir. Bu eser tarihte yer alan Tosyalılar hakkında bilgi edinilebilen değerli bir eserdir.

Ergi, İsmail, Tosya Ekonomisi, Ayvatoğlu Matbaası, Kastamonu, 1997.

“*Tosya Ekonomisi*” isimli kitap İsmail Ergi tarafından 1997 yılında Kastamonu’da bulunan Ayvatoğlu Matbaası tarafından basılmış bir kitaptır.

Eser 8 ana başlıktan oluşur. Bu başlıklarda Tosya’nın kısa tarihi, ekonomisi, Tosya pirinci, dokumacılığı, Tosya türküsü, Tosya köylerinin sosyo-ekonomik durumu, ulaşım ve haberleşmesi anlatılarak Tosya hakkında detaylı bir bilgi verilir. Tosya’yı yeni tanıyan kişilerin okuması gereken rehber türünde bir eserdir.

Ergi, İsmail, Anadolu Ağızları/Tosya Ağzı, Tosya Kalkınma ve Çevre Vakfı Bilim Serisi, Tosya, 1993.

“*Anadolu Ağızları/Tosya Ağzı*” isimli bu kitap İsmail Ergi tarafından 1993 yılında Tosya Kalkınma ve Çevre Vakfı Bilim Serisi tarafından basılmış bir kitaptır.

Eserde Tosya ağzının dili, şive özellikleri, fonetik yapısı, morfolojik unsurları, fiilleri, gerundiumları, edatları ele alınmıştır. En son kısımda da Tosya ağzından örneklere yer verilmiştir.

Sürel, Selahattin, H. 1211-1217 (M.1796-1802) Tarihli Şer'iyeye Siciline Göre Tosya'nın Sosyo-Ekonomik ve İdari Yapısı, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Gazi Üniversitesi, 2001.

Eser Selahattin Sürel tarafından Ankara Gazi Üniversitesi'nde 2001 yılında hazırlanmış bir yüksek lisans tezidir. 1796-1802 yılları arasındaki Tosya'nın mülk idare olarak durumu, idari yapı ve görevlileri, sosyal durumu, iktisadi durumu ele alınarak bilgi verilmiştir.

Kaynar, Salim, Kastamonu Vilayet Salnamelerinde Tosya Kazası 1869-1903, Tosya Belediyesi Tosya Kültür ve Sanat Yayınları, Tosya, 2011.

“Kastamonu Vilayet Salnamelerinde Tosya Kazası 1869-1903” isimli bu kitap Salim Kaynar tarafından 2011 yılında Tosya Belediyesi Tosya Kültür ve Sanat Yayınları tarafından basılmıştır.

Eser üç bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde 1286 (1869), 1287 (1870), 1288 (1871), 1289 (1872), 1290 (1873), 1291 (1874), 1292 (1875), 1293 (1876), 1294 (1877), 1295 (1878), 1296 (1879), 1297 (1880), 1298 (1881), 1299 (1882), 1306 (1889), 1310 (1893), 1311 (1894), 1312 (1895), 1314 (1897), 1317 (1900), 1321 (1903) tarihli Kastamonu salnâmelerine yer verilmiştir. İkinci bölümde değerlendirme yapılmış, üçüncü bölümde de konuyla alakalı ekler yerini almıştır.

Sarı, Mesut, Tosya ve Çevresi Fiziki Coğrafyası, Lisans Bitirme Tezi, Ankara Gazi Üniversitesi, 1994.

Eser 1994 yılında Ankara Gazi Üniversitesi'nde Mesut Sarı tarafından hazırlanan bir lisans tezidir. Eserde Tosya ve çevresinin coğrafi konumu, yapı ve yeryüzü şekilleri, iklimi, hidroğrafyası, bitki örtüsü, toprak özellikleri, arazi kullanımı, heyelan, erozyon ve deprem durumu ele alınmıştır.

1. BÖLÜM

1.1. HALK İNANIŞI KAVRAMI, TEŞEKKÜLÜ, İŞLEVİ, ÖZELLİKLERİ

1.1.1. Halk İnanışı Nedir?

İnanç, sözlük anlamı ile bir nesnenin, bir varlığın, bir düşüncenin, bir olgunun bir kişi ya da toplumca kabul edilmesidir. Almanca ve Fransızca'da “superstition” ve “aberlauge” kelimeleri halk inanışlarından söz eden kelimeler olarak karşımıza çıkar. Bu kelimeler Türkçede “batıl i'tikad, batıl inanış, yanlış inanış, boş inanış, hurafe” deyimleri ile karşılanır (Boratav, 1994: 7).

İnanç; insan düşüncesinin din, politika, ahlak...vb. çok geniş bir bölümünü içine alan bir kavramdır. Bu çeşitlilik ve yaygınlıkların bütünüyle ele alınması halk biliminin sınırlarını aşar. Halk bilimi eski dinlerden miras kalan kısımları alır. Yaşadığı çağdaki yeni dine bu yeni inanış, anlatış ve biçimleri uygular. Uyguladığı bu inanışlarla ilgilenir. Halk inanışları yerden yere, topluluktan topluluğa değişiklik göstererek din, ahlak kuralları gibi kesinlik ve katılık taşımazlar (Boratav, 1994: 7).

Çevre faktörünü esas alarak açıklayanlara göre halk, sosyal bir varlık olduğundan doğal ve sosyal çevre ile iç içedir. İç içe olması insanı etkileyerek yaşamına yön verir, duygu ve düşüncelerini besler, insanı bu etkilere karşı duyarlı duruma getirir. Etkileşimle birlikte halkta türlü davranışlar, özelemler, amaçlar ve beklentiler doğar, birikimler çoğalır. Zaman içerisinde oluşan bu birikimler kurallaşır ve kendiliğinden halk inanışları oluşur (Aktaran Dündar, 2012: 18).

Teknolojik gelişmelerden dini hayatın her anına, sosyal hayattan hayvanlara kadar hayatın her safhasında halk inanışları karşımıza çıkmaktadır. Toplumlar da halk inanışları sayesinde gelenek ve göreneklerini gelecek kuşaklara aktarmaktadırlar. Binlerce yıllık geçmişe sahip olan Anadolu İslamiyetin kabulü ile eski inanışlarını yeni dine uydurma çabası içine girmiştir. Toplumların inanışlarını değiştirmesi zor ve uzun bir süreçtir. İslamiyetin özümsemesi, teknolojik kaynaklara kolay ulaşılması

bazı halk inanışlarının uygulanmasında azalmalara sebep olmuştur. Bazı inanışlar kullanılmaz hale bile gelmiştir bazılarının da ise İslamiyet reddettiği halde eski inanışların, kültürlerin, âdet, gelenek ve göreneklerin etkili olduğu görülmektedir (Dündar, 2012: 18).

1.1.2. Halk İnanışının Teşekkülü

Tarihî süreç, sosyolojik olaylar ve değişik inanışlar halk inanışlarının doğuşunda etkilidir (Dündar, 2012: 19).

Toplumlar dini inanışlarla birlikte kaynaklarda yazılı olmayan inanışları da varlıklarını devam ettirebilmek için yaşatırlar. Halk inanışları dediğimiz bu inanışlar tarih süzgecinden geçmiş binlerce yıllık sürecin bir ürünüdür. Bu inanışların hangi kültür ve dinden kaynaklandığını ortaya çıkarmak çok zordur (Aktaran Dündar, 2012: 19).

Halk inanışları, halkın bazı uygulamalarının olumlu sonuçlarının alınması ve bu uygulamaların farklı olduğuna inanılması sonucu oluşmuştur. Gelenek ve görenekler, dinlerin algılanış düzeyi, doğal ve sosyal çevre, insan etkileşimi halk inanışlarının oluşmasında etkilidir. Halk inanışlarının ortaya çıkışı üç şekilde gerçekleşir:

- 1) Telkin yoluyla ortaya çıkan inanışlar
- 2) Tebliğ yoluyla ortaya çıkan inanışlar
- 3) Anonim olarak ortaya çıkan inanışlar (Dündar, 2012: 19-21).

Halk inanışları halkın iyisi-kötüsü, doğrusu-yanlışı ile inandığı ve kültürünü o yönde geliştirdiği inanışlardır (Aktaran Dündar, 2012: 21).

1.1.3. Halk İnanışının İşlevi

Halk inanışlarının başında terbiyeci ve yönlendirici işlevi görülür. Halk inandığı şeylerin bir kısmından kaçır bir kısmını ise hayatının yönlendirici unsuru olarak

kullanarak ya teşvik eder ya da yasaklar. Genellikle de kişileri olumluya, müspet olana yakınlaştırmaya çalışır. Halk inanışlarının diğer bir işlevi somut ve kurumsal yapılarının olmamasıdır. Bu yapıların olmaması inanışların korunmasını sağlamıştır. İnanışların temelinde örf, âdet, gelenek ve görenekle bağlantı olması önemli yer tutar (Gökçimen, 2010: 153-155).

1.1.4. Halk İnanışının Özellikleri

Halk inanışlarının özellikleri şunlardır:

1) Millîlik

Halk inanışlarının en önemli ve belirleyici özelliği “millîlik”tir. İster dini konularda olsun ister din dışı konularda, toplumların inanış ögesi zamanla aşımaya uğrar. Kendi bünyesinde bu düşünceleri eriten toplum ona kendi damgasını vurur. Onu kendi standartlarına göre adapte eder. Böylelikle “millîlik” vasfını göstermiş olur (Aktaran Dündar, 2012: 22).

2) Bağlayıcılık

Halk inanışlarının bağlayıcılığı kendisi tarafında oluşan manevi bir bağlayıcılıktır. Hukuk kuralları gibi kişiyi zorlayıcı bir yaptırım gücü yoktur. Bağlayıcılığında zamandan zamana, toplumdan topluma değişiklik de olabilir, inanışlar zayıflayarak ortadan da kalkabilir. Ortadan kalktığında bağlayıcılığının da kaybolacağına inanılır (Eşmeli, 2015: 20).

3) Değişmezlik ve Süretilik

Halk inanışları tarihin derinliklerinden geldiği ve ilahî kaynaklı değerlerden kaynaklandığı için kısa bir zaman zarfında değişmesi kaldırılması mümkün değildir. Değişim ve dönüşüm uzun bir sürecin içerisinde gerçekleşir. İnsanlar sahip olduğu

ve kabul ettiği inanışları hemen terk etmezler. Değişen ve gelişen şartlarla yeni inanışlar oluşur (Aktaran Eşmeli, 2015: 20-21).

4) Ortaklık

Coğrafya olarak aynı yerde yaşayan insanların inanışları ve kabulleri ortaktır. Örneğin, baykuşun ötmesi Muğla-Yatağan ve çevresinde, Denizli, Antalya, Isparta illerinin köylerinde uğursuz sayılmaktadır. Baykuş evin çatısına konduğu zaman o eve bir felaket geleceğine inanılır. Duyan kişi baykuşa yem ve benzeri yiyecekler verir ve şöyle der: “Al götür nasibini, bizden başka nasip isteme!..” Elini sert bir yere vurarak: “Evlerden irak olsun!..” der (Aktaran Eşmeli, 2015: 21).

5) Anonimlik

Halk inanışlarının ilk defa ortaya çıkışlarının kaynağı ve gerekçesi bilinmemektedir. Fakat aradan uzun yıllar geçmesi ve yazılı olmaması nedeniyle sebepleri unutulmuştur. Tebliğ ve telkin yoluyla oluşan inanışlar hafızalardan silinmiştir. Meçhul olması da halk inanışlarının diğer bir özelliğidir. Halk inanışlarının kaynağı nedir gibi sorular yöneltildiği zaman söylenen tek şey: “Atalarımızdan, büyüklerimizden böyle gördük, şu sebeplerden dolayı da bunları yapıyoruz.” denir (Aktaran Eşmeli, 2012: 22). İnanışlar, âdetler ve hurafeler bir bütünün parçaları gibi birbirlerini tamamlar (Aktaran Eşmeli, 2012: 22).

2. BÖLÜM

2. GEÇİŞ DÖNEMLERİ TOSYA HALK İNANIŞLARI

İnsan hayatında doğum, evlenme ve ölüm olmak üzere üç geçiş evresi bulunur. Bu geçiş evrelerinde belli inanış ve uygulamalara bağlı törenler oluşmuştur. İnanış ve uygulamalarda önemli bir değişime rastlanmaz. Nedeni geçiş evrelerinin insan hayatındaki bütünleşmesidir.

Geçiş öncesinden başlayarak insanların birtakım âdetlere, inanışlara, dinî ve büyü etkili birçok işleme uyduğu ve uymak zorunda olduğu görülür (Aktaran Artun, 2008a: 134).

2.1. DOĞUM İLE İLGİLİ HALK İNANIŞLARI

Evlenen çiftlerin en önemli isteklerinden birisi mutlu bir aile hayatı kurmak ve çocuk sahibi olmaktır. Evliliğin bir meyvesi kabul edilen çocuk, Türk aile hayatında çok büyük bir önem taşır. Anne ve babanın görevi de doğacak çocukları yetiştirerek onlara kişilik kazandırmaktır (Şimşek, 2001: 8).

Eski Türklerde çocuk olmaması talihsizlik olarak değerlendirilir. Dede Korkut Hikâyeleri'nde Dirse Han, “kadınım, direğim, dôleğim dediği karısına, Bayındır Han'ın, oğulları ak otağa, kızları kızıl otağa, oğlu kızı olmayanı ise kara otağa oturttuğunu söyler. Kendisinin de oğlu kızı olmadığı için kara otağa oturtularak Tanrı ve oradaki insanlar tarafından hor görüldüğü söylenmiştir (Aktaran Akyol, 2006: 70). Dede Korkut Hikâyesinin bu bölümü bize Türklerde çocuk sahibi olmanın önemini ve çocuğun ailenin temeli olduğunu göstermektedir.

Doğum çevresinde gelişen uygulamalar üç evreden oluşur:

1. Doğum Öncesi

2. Doğum Sırası
3. Doğum Sonrası

2.1.1. Doğum Öncesi ile İlgili Halk İnanışları

2.1.1.1. Kısırlığı Giderme

Evlilikten bir süre geçtikten sonra çiftlerin çocuk sahibi olmaları beklenir. Çocuk sahibi olamayan kadın ve erkek toplum tarafından “züriyetsiz, dölsüz, kısır” gibi isimlerle nitelendirilir. Çocuk sahibi olunmamasının temel etkeninde kadın görülür ve çareler aranır (Aktaran Artun, 2008a: 135).

Çocuk sahibi olmak isteyen Yakut kadınlarının mukaddes bir ağacın dibinde ak boz at derisi üzerinde “yer sahibi”ne yalvarıp, ağlaya sızlaya dua ettikleri, Dede Korkut Hikâyeleri’nde de anaların saçları olarak (kuru çaylara) su saldıgı görülür (İnan, 2013: 167-168).

Eski Türklerde çocuk isteme konusunda türbelere gidilerek çul bağlanıp atalardan medet umulur. Bu durum islami özellikler kazanmış atalar kültürüdür (Aktaran Artun, 2008a: 135- 136).

Aydın/Nazilli’de çocuk sahibi olmak isteyen kadın “ebe kadın” denilen kadınlara başvurur. Ebe kadın hamile kalmak isteyen kadının damarlarını kontrol eder. Damarların çalıştığını anlayınca kadından bir tane incir yaprağı, biraz süt, biraz saman, bir tane ak taş, bir tane kara taş getirmesini ister. Kaynattığı bu karışımın buhurunun üzerine kadın oturtularak kadının çocuk sahibi olacağına inanılır (Çatık, 2013: 32).

Osmaniye/Düziçi’nde çocuk sahibi olmak isteyen kadınların adak adayarak, muska yazdırarak, kaplıcalara giderek, kömeç otu yiyerek, nisan yağmurunun suyunu içerek çocuk sahibi olacaklarına inanılır (Kılıç, 2010: 11-12).

Tekirdağ'da kısırlığı giderip gebe kalmak için ebegömece kaynatılarak buğusuna oturulur. Bele, havan, çömlek, yakı vurulur. Böğürtlen kökü kaynatılıp içilir. Bel çektilir. Ebeye kasık çektilir (Artun, 2008b: 249).

Ankara/Kazan'da çocuğu olmayan kadınlar köy ebesine götürülür. Yazdan toplanıp kurutulan oğlan böceği bir çıkı içine konularak çocuğu olmayan kadının rahmine yerleştirildiğinde kadının çocuğu olacağına inanılır (Begiç, 2013: 292).

Tosya halk inanışlarından kısırlığı giderme ile ilgili tespit ettiğimiz halk inanışları şunlardır:

Çocuğu olmayan kadın ya da erkeği toplum “züriyetsiz, döl dökmez, dölsüz, kısır, nesli kesildi, meyvesiz, yemişsiz” olarak nitelendirir (K.1, K.2, K.5, K.7, K.8, K.9, K.12, K.13, K.15, K.17, K.19, K.21, K.22, K.23, K.28, K.31, K.32, K.33, K.34, K.39, K.40, K.41, K.42, K.43, K.44, K.45, K.50, K.51, K.52, K.53, K.54, K.55, K.56, K.57, K.58, K.60, K.65).

Çocuk olmayan ailelerde genelde çocuk olmamasının sebebinin kadından kaynaklandığına ve erkeğin tekrar evlendirilmesi gerektiğine inanılır (K1, K6, K7, K8, K13, K32).

Çocuğu olmayan kadınların, ebe gömecini zeytinyağı ile dövüp, güççük güççük (küçük) çıkı yapıp çıkıyı rahme koyduklarında çocuk sahibi olacaklarına inanılır (K.1, K.5, K.7, K.8, K.9, K.10, K.13, K.15, K.23, K.32, K.46, K.47, K.50, K.51, K.52, K.53, K.55, K.56, K.62, K.67).

Çocuğu olmayan kadınlar Benli Sultan, Acıkavak, Aşağıtekke, Mecidefendi, Ekincik köyünde Cennet, İncebel köyünde Ünzile ve Tenzile türbesine gider. Orada bulunan kuşağı ya da urganı bellerine bağlar, okuya okuya türbenin etrafında yedi kez dolanarak satılırlar. Ayrıca türbelerde de dua edilerek türbeye kurban adanılırsa ve doğacak çocuğun isminin, ‘satılmış’ ya da ‘satı’ konulacağına vaadi verilirse kadının çocuğu olacağına inanılır (K.1, K.3, K.4, K.5, K.9, K.10, K.11, K.17, K.19, K.21, K.22, K.65, K.69, K.70).

Çocuğu olmayan kadınlar rahme sülük vurdurduğunda çocuğunun olacağına inanılır (K.13).

Çocuğu olmayan kadınlar rahme soğanı ezip çıkı yaparak koyarlar. Rahimdeki iltihaplar bu sayede temizlenince akar. Ya da baş soğanın kabuğunu kaynatıp suyunu içerler. Kadının böylelikle çocuğu olacağına inanılır (K.13, K.15, K.64).

Çocuğu olmayan kadınlar tarafından ak taş, üzerine sıcak süt dökülerek leğene konulur. Sıcak sütün buhuruna oturularak çocuk sahibi olunacağına inanılır (K.39, K.40, K.41, K.42, K.43, K.44, K.45).

Çocuğu olmayan kadınlar tarafından hori miryem çiçeğinin kökü pişirilip, incecik bir tülbente konularak çıkı yapılır. Çıkıyı mahrem yerlerine yerleştirdiklerinde çocuk sahibi olacaklarına inanılır (K21).

Çocuğu olmayan kadınlar tarafından mayasır otu ve sarı çiçekli ebem gömeci otu kaynatılıp içilir. On iki çeşit baharat balla karıştırılıp kadına yedirildiğinde kadının çocuk sahibi olacağına inanılır (K.21, K.65).

Çocuğu olmayan kadınlar tarafından sarımsak çıkı yapıp rahme konulur. Sarımsağın kokusu ağızdan çıkarsa kadının çocuk sahibi olacağına inanılır (K.38, K.39, K.40, K.41, K.42, K.43, K.44, K.45).

Çocuğu olmayan kadınların beli çekilip, giyrekleri (kaburga) kaldırılıp, göbeği yerine getirilirse kadının hamile kalacağına inanılır (K.60, K.69, K.70).

Çocuğu olmayan kadınlar “hırızma” yiyince çocuklarının olacağına inanılır (K.69 K.70).

Çocuğu olmayan kadınlar dört tane çubuk sakız (damla) ve nöbet şekerini dövüp sabahleyin aç karnına yediklerinde hamile kalabileceklerine inanılır (K.60).

2.1.1.2. Gebelikten Korunma/Gebeliği Sonlandırma

Anadolu'nun birçok yerinde kadınlar evlenir evlenmez çocuk sahibi olmak istemezler. Gebelikten korunmak ve gebe kalmışlarsa gebeliği sonlandırmak için kadınlar tarafından değişik yollara başvurulmaktadır.

Gebeliği ve doğumu önlemek için karbonat, şap, tuz, nişadır, kinin aspirin, sarı-sabır taşı, limon tuzu gibi eczanelerde ve aktarlarda bulunan maddeler belli miktarda kadınlık uzvunun, döl yatağının içine yerleştirilir. Gebeliği sonlandırmak için de ebeğömece, kokar-sedef veya çıfit otu, kaz, kartal kanadından koparılmış tüy kadınlık uzvunun içine, döl yatağına yerleştirilir (Boratav, 1994: 148).

Gaziantep/Oğuzeli'nde "afat otu" denilen otun kaynatılarak içildiği ve rahmin sabunla temizlendiği takdirde kadının hamile kalmasının engelleneceğine inanılır (Çetin, 2016: 5).

Eskişehir'de rahme sabun konularak veya ebeğömece otuyla zeytinyağı karıştırılarak hazırlanan macun rahme yerleştirildiğinde gebeliğin engelleneceğine inanılır (Aktaran Artun, 2008a: 139).

Tosya halk inanışlarından gebelikten korunma ve gebeliği sonlandırma ile ilgili tespit ettiğimiz halk inanışları şunlardır:

Çocuk istemeyen kadınlar rahme tuz koyduklarında çocuk sahibi olmayacaklarına inanılır (K.60).

Çocuk istemeyen kadınlar çocuk düşürmek için şiş veya tavuk tüyünü rahme saldıklarında çocuğun düşeceğine inanılır (K.55, K.56).

Çocuk istemeyen kadınlar çocuk düşürmek için macunusun (maydanoz) kökünü kaynatıp içerler (K.28).

Hamile kadın çocuğu düşürmek için ebem gömeçlerini yerden çeker. Kabuğunu güccük güccük (küçük) soyar. Çöplerini kurutur ve rahme salar. Orada can, çocuk ve kan damarı bulunur. Çöpler çocuk damarına gelirse çocuğun düşeceğine inanılır (K.23, K.25, K.26, K.27, K.28, K.31, K.39, K.40, K.41, K.42, K.43, K.44, K.45).

Hamile kadının çocuğu düşürmek için rahme şeftali dalı salması gerektiğine inanılır (K.25, K.26, K.27).

2.1.1.3. Çocuğun Sağlıklı Doğması ve Yaşaması

Kadın hamileyken çocuğun sağlıklı doğması için birtakım önlemler alır. Ağır kaldırmamaya ve yediği besinlerin çocuğa zarar vermeyecek şekilde olmasına dikkat eder. Hamileliğinde düşükler oluyorsa dinsel-büyüsel uygulamalara başvurur. Hocalara okutur, muska yazdırır. Türbelere, yatırlara gider. Dua eder. Adak adar.

Eski müslüman Türklerde de Şamanistlerde de çocuğu yaşamayanların çocuğu muhafaza için aldıkları tedbirler aşağı yukarı aynıdır. Yakutlar, komşulardan birine aileye musallat olan ölüm ruhunu aldatmak için satarlar. Urenhalar çocuğu doğduğu gibi kazanın altına saklarlar. “Ak eren” denilen ongonu kazanın içine koyup, yanına arpa unundan yapılan bir bebek bırakırlar. Bu bebek üzerinde kam ayin yapar. Bu hamur Kam’ın duasıyla “canlanır” ağlarmış (yani şaman canlanma ve ağlamayı kendisi temsil eder); hamur bebeğin karnını yararak çıkardığı parçaları gidip uzak bir yere gömer. Ölüm ruhu da bunu gördükten sonra çocuğun öldüğüne inanır ve aileyi rahat bırakır (İnan, 2013: 174).

Moğollarda çocuğun yaşaması için çocuk kazanın altında üç gün boyunca saklanır. Anne bebeğiyle sürekli ilgilenir. Sonra bebek ölür. Anne baba bebekleri öldüğü için ağlaşırlar. Bebeği çukura gömerler. Kötü ruh çocuklarının öldüğüne inanarak çocuğu rahat bırakıp gider (İnan, 2013: 174).

Müslüman oldukları halde çocukları yaşamayan Başkurlarda çocuklarının yaşaması için ölüm meleğini aldatmaya çalışırlar. Çocuk doğunca ebe kadın onu dışarıda dolaştırıp getirir. Dönünce çocuk babasına: “Yabancı ülkeden çocuk getirdim, satın

alan var mı?” diye seslenir. Pazarlık yapılır ve çocuğun ağırlığınca demir verilip çocuk alınır. Çocuğa Demir yahut Satıpdı, Satılmış gibi ad verilir (İnan, 2013: 174).

Yaşar, Dursun, Ölmezbay Taştan, Kurç (çelik) gibi isimler çocuğun yaşaması için verilir. Kötü adlar verme geleneği de vardır. Kötü adlardan ölüm meleğinin nefret ederek gelmeyeceğine inanılır. Kırgızlarda İtalmas (yani melek değil, köpek bile almaz!), Çoçkabay (Domuzbay), Kabanbay (yabani domuz) gibi adlar bu düşünceyle verilmiştir (İnan, 2013: 174).

Kars, Muş ve Bitlis’te aileler çocuklarının yaşaması için ailedeki sosyal statüden isim verirler. Mesela yaşamayan kız çocuklarına anakız, anakadın, anahanım, anahatun, ana, karana isimleri ve yaşamayan erkek çocuklarına da; ağabey, ağa, baba, ata, dede gibi isimler verilir (Kalafat, 1996: 100).

Samsun/Bafra’da çocuğu yaşamayan kadın çocuğunun yaşaması için hamile olduğunu öğrendiğinde “sübyan (lohusa) muskası” yazdırır. Bu uygulamayla çocuğunun yaşayacağına inanılır (Özkan, 2012: 88).

Tosya halk inanışlarında çocuğun sağlıklı doğması ve yaşaması ile ilgili tespit ettiğimiz halk inanışları şunlardır:

Çocuğu yaşamayanlarda, cılız ve hastalıklı olanlarda “çocuğa adın yaramadığı, adın ağır geldiği, çocuğun adı kaldırmadığı” şeklinde inanışlar hâkimdir (Tekeli, 1980: 10).

Çocuğu yaşamayan aileler genelde çocuklarına “yaşar, dursun, satı, satılmış” ismini, uzun ömürlü olan peygamber ve evliyaların isimlerini, Kur’an-ı Kerim’de geçen isimleri vererek ve türbelere adak adayarak, kurban keserek çocuklarının yaşayacağına ve uzun ömürlü olacağına inanırlar (K.1, K.2, K.3, K.4, K.5, K.6, K.7, K.8, K.9, K.10, K.11, K.12, K.13, K.15, K.17, K.19, K.23, K.25, K.26, K.27, K.28, K.29, K.30, K.33, K.34, K.39, K.40, K.41, K.42, K.43, K.44, K.45, K.46, K.47,

K.48, K.49, K.50, K.51, K.52, K.53, K.54, K.55, K.56, K.57, K.59, K.60, K.61, K.62, K.63, K.67, K.68, K.69, K.70).

Çocuğu olmayan kadınlar Benli Sultan, Acıkavak, Cennet, Erenler...vb. türbelere kurban keserler. Böylelikle çocuklarının uzun ömürlü olacağına inanılır (K.1, K.3, K.4, K.5, K.9, K.10, K.11, K.17, K.19, K.69, K.70).

Çocuğu doğup da yaşamayan kadınlar, çocuk doğup oğlan olduğunda babasının, kız olduğunda annesinin adını verirse çocuğunun yaşayacağına inanılır (K.32).

Yeni doğan bir bebek Acıkavak türbesinin üzerine yatırıldığında ağlarsa çocuğun öleceğine, ağlamazsa çocuğun yaşayacağına inanılır (Tekeli, 1980: 16).

2.1.1.4. Aşerme

Gebeliğin en önemli bir belirtisi olan aşerme hamile kadınlarda görülen bir durumdur. Aş verme deyiminin anlamı “yiyeceklerden tikslenme”dir. Zamanla anlam değişerek, “hamile kadının kimi yiyecekleri canı çekerek tat almak istemesi, tatmaktan kendini alamaması” anlamına gelir (Boratav, 1994: 146).

Aşerme durumunu niteleyen Türkiye’deki isimler şu şekilde sıralanır: Aşeriyor, aşyeriyor, aşeren, aşveren, aşyeren, aş çalıyor, yerikliyor, yerüklü, yergin, yerikleme, başı kel, başı döngün, başı bozuk, başı bulanık, göğnü kötü (Aktaran Artun, 2008a: 141).

Hamile kadının aşerme zamanında yediği yiyeceklerin çocuğun fizikî yapısını etkilediği düşünülür. Nar yerse çocuğun al yanaklı ve güzel olacağına inanılır (Polatcan, 2006: 7-8).

Osmaniye/Düziçi’nde hamile kadın aşermede kadın canının istediği şeyi yiyemezse doğacak çocuğun gözünün eksik ya da şaşılı olacağına, canının istediği şeyi bulup da yiyemezse çocuğun vücudunda lekeler çıkacağına inanılır (Kılıç, 2010: 19).

Erzurum'da hamile kadın canının istediğini yiyemezse doğacak çocuğun gözü şaşu ya da sakat olur. Kadın hamileliğinde keklik yerse doğacak çocuğun dilli, balık yerse ağzının balık ağzlı ve paça yerse sümüklü olacağına inanılır (Aktaran Akyol, 2006: 75).

Aydın/Nazilli'de "Ye tatlıyı çıkar Hakkı'yı, ye ekşiyi çıkar Ayşe'yi" şeklinde söylenen bir tekerleme bulunur. Hamile kadın tatlı yiyecekler aşeriyorsa doğacak çocuğunun erkek, ekşi yiyecekler aşeriyorsa doğacak çocuğunun kız olacağına inanılır (Çatık, 2013: 33).

Tosya halk inanışlarında aşerme ile ilgili tespit ettiğimiz halk inanışları şunlardır:

Aşerme, çocuk annenin karnında derlenerken (oluşmak) üç ay boyunca annenin canı ne isterse onu yemesi, bazı yiyeceklerden de tiksinererek uzaklaşmasıdır (K.11, K.15, K.17, K.19, K.25, K.26, K.27, K.50, K.51, K.52, K.53).

Aşerme Tosya ve çevresinde "aş yiriyö, manası var, yirük yiriyö, aş yirme" gibi isimlerle nitelendirilir (K.1, K.2, K.5, K.7, K.8, K.9, K.10, K.11, K.13, K.15, K.23, K.25, K.26, K.27, K.29, K.30, K.31, K.32, K.34, K.39, K.40, K.41, K.42, K.43, K.44, K.45, K.46, K.50, K.51, K.52, K.53, K.55, K.56, K.58, K.59, K.60, K.62, K.65, K.67, K.68, K.69, K.70).

Aşermeye hamile kadın arzu ettiğı bir yiyeceğı yiyemezse doğacak çocuğun bir azasının (organ) eksik olarak dünyaya geleceğine inanılır (K17, K19, K46, K50, K51, K52, K53, K69, K70).

Hamile kadının canı ekşi yemek isterse kızının, tatlı yemek isterse oğlunun olacağına inanılır (K.1, K.7, K.8, K.9, K.11, K.21, K.28, K.31, K.32, K.55, K.56, K.67, K.68).

Hamile kadın hamileliğinde ayva yerse doğacak çocuğun gamzeli, beyaz tenli, güzel ve akıllı olacağına inanılır (K.5, K.9, K.15, K.17, K.19, K.23, K.25, K.26, K.27, K.31, K.39, K.40, K.41, K.42, K.43, K.44, K.45, K.46, K.58, K.62, K.65).

Anne hamileliğinde ciğere el sürerse vücudunda leke olacağına, gül koklarsa da gül izinin vücudunun bir yerinde çıkacağına inanılır (K.9, K.21, K.23, K.31, K.32, K.34, K.39, K.40, K.41, K.42, K.43, K.44, K.45, K.69, K.70).

Anne hamileliğinde topala, tavşana, yılana, çayana, güzel olmayan hiçbir şeye, mahallede kızdığı, sevmediği ihtiyarlara baktırılmaz. Bakarsa çocuğunun da ona benzeyeceğine inanılır (K.10, K.11, K.29, K.30, K.32, K.34, K.39, K.40, K.41, K.42, K.43, K.44, K.45, K.46, K.50, K.51, K.52, K.53, K.55, K.56, K.62).

Anne hamileyken ayın on beşinde evin usluları (büyükler) onu aya baktırırlar. Böylelikle doğacak çocuğun yüzünün ay gibi güzel ve parlak olacağına inanılır (K.11, K.13, K.17, K.19).

Anne hamileliğinde yılan görürse yakasını yırtması gerektiğine inanılır (K.46).

Kadın hamileyken böğürtlen yerse canının her şeyi çekeceğine inanılır (K.62).

Hamile kadının aşermeye bulantısı çok olursa doğacak çocuğun saçlarının gür olacağına inanılır (K.21).

Anne hamileyken badiya (kaz) bakınca doğacak çocuğunun ayaklarının çatal olacağına inanılır (K.55, K.56).

Kadın hamileliğinde ilk üç aydan sonra hamama sık sık giderse çocuğun güzel, teninin berrak olacağına, güzel bir resme (fotoğraf) bakarsa çocuğun güzel olacağına, gözlerine sürme çekerse doğacak çocuğunun gözlerinin de sürmeli olacağına inanılır (K.21, K.65).

Anne hamileliğinde sakız çiğnerse doğacak çocuğunun “boklu” olacağına inanılır (K.55, K.56).

Kadın hamileliğinde Yusuf suresini okursa doğacak çocuğunun güzel olacağına inanılır (K.50, K.51, K.52, K.53).

Hamile bir kadın tavşana bakarsa doğacak çocuğun dudacağının yirük (yırtık) olacağına inanılır (K.7, K.8, K.10).

Narın tanesini yere düşürmeden hamile bayan yerse doğacak çocuğunun hafız olacağına inanılır (K.28).

2.1.1.5. Doğacak Çocuğun Cinsiyetini Belirleme

Hamilelik kadınlar için mutluluk verici bir olaydır. Hamile kadın çocuğunun kız mı erkek mi olacağını ilk andan itibaren merak eder. Kültürümüzde beklenti olarak öncelikli olarak erkek çocuğu beklentisi vardır.

Kazak Türklerinde erkek çocuğun ailenin çatısı olduğu düşünülür ve ilk çocuğun erkek olması istenir (Aktaran Artun, 2008a. 142).

Samsun/Bafra'da kadın rüyasında boncuk veya bilezik görürse doğacak çocuğun kız, tabanca veya bıçak görürse erkek olacağına inanılır (Özkan, 2012: 88).

Erzurum'da hamile kadın yolda yürürken çivi bulursa doğacak çocuğun oğlan, boncuk veya firkete (çengelli iğne) bulursa doğacak çocuğun kız olacağına inanılır (Aktaran Artun, 2008a: 143).

Tekirdağ'da bebek annesinin karnına çok tekme atarsa erkek olacağına, bir bardak suya süt damlatıldığında süt dibe çökerse oğlan olacağına, üstte kalırsa kız olacağına inanılır (Artun, 2008b: 250).

Tosya halk inanışlarında doğacak çocuğun cinsiyetini belirleme ile ilgili tespit ettiğimiz halk inanışları şunlardır:

Hamile kadının bebeğinin cinsiyetini anlamak için yere iki minder konulur. Minderin birinin altına bıçak diğerinin altına makas konulur. Hamile kadın bilmeden makas olan minderin üzerine oturursa kızı olacağına, bıçak olan minderin üzerine oturursa oğlu olacağına inanılır (K.1, K.2, K.3, K.4, K.9, K.11, K.13, K.15, K.17, K.19, K.21,

K.23, K.25, K.26, K.27, K.28, K.29, K.30, K.31, K.39, K.40, K.41, K.42, K.43, K.44, K.45, K.46, K.55, K.56, K.60, K.65, K.67, K.68).

Hamile kadın doğum yaptığında göbek bağının bağı ortasında olursa arkadan gelen çocuğun kız, kenarında olursa erkek olacağına inanılır (K.7, K.8).

Hamile kadının kızı olursa o eve nur yağdığına inanılır (K.10).

Bebeğe kestikleri göynek denilen iç kıyafetin yakası kesilirken açılırsa kız çocuğu açılmazsa erkek çocuğu olacağına inanılır (K.5).

Kurban kesilince öd kısmı alınır. O kısım zaten şişik şişik olur. Şişik kısımlar köz halindeki kömürün üzerine konulur içindeki su “pıs” diye oturursa kızı olacağına, ateşin üzerine çöğdürürse (sıçramak) oğlu olacağına inanılır (K.13, K.21).

Kadın hamileyken okunarak tabağa mürekkepli kalemle dua yazdırılır. O tabak az bir suya ıslanır. O su da içilince kadının oğlu olacağına inanılır (K.13, K.46).

Anne hamileliğinde başı çok ağırursa kızı olacağına inanılır (K.59).

Kadın hamileyken başına tuz dökülür. Tuzu dökünce burnu kaşınırsa kadının oğlunun olacağına inanılır (K.39, K.40, K.41, K.42, K.43, K.44, K.45).

Kadın hamileyken “erkek çocuk olması için okunan dua” okunur. Bu uygulamayla kadının oğlunun olacağına inanılır (K.21).

Hamile kadının karnında çocuk sağ tarafta olunca oğlu olacağına, sol tarafta olunca kızı olacağına inanılır (K.50, K.51, K.52, K.53).

Kadın hamile iken balık temizlerse oğlu olacağına inanılır (Tekeli, 1980: 12).

2.1.1.5.1. Hamile Kadının Fiziksel Görünümüne Bakarak Cinsiyet Belirleme

Kadın hamile kaldığında fiziksel görünümünde birtakım değişiklikler yaşanır. Bu değişiklikler dikkat çeker. Doğacak çocuğun cinsiyetinin belirlenmesinde bu değişikliklerden yola çıkarak birtakım genellemelere varılır.

Samsun/Bafra'da hamile kadının karnı yuvarlak şekil alırsa oğlu, karnı bir tarafa doğru eğik bir şekil alırsa kızı olacağına inanılır (Özkan, 2012: 88).

Nevşehir/Derinkuyu'da hamile kadının karnı büyük ve ağırlığı fazla olursa erkek çocuğunun olacağına, karnı küçükse ve ağırlığı az olursa kız çocuğunun olacağına inanılır (Kabak, 2011: 27).

Safranbolu'da doğacak kadının cinsiyetini belirlemek için kadının karnı şekline bakılır. Kadının karnı sivri ve yukarı doğru ise doğacak çocuğun erkek, karnı küçük ise doğacak çocuğun kız olacağına inanılır (Savaş, 2007: 8).

Tosya halk inanışlarında hamile kadının fiziksel görünümüne bakarak cinsiyet belirleme ile ilgili tespit ettiğimiz halk inanışları şunlardır:

Hamile kadının karnı sivri ise erkek çocuğu olacağına, yastı ise yani karnını gizliyorsa kız çocuğu olacağına inanılır (K.2, K.6, K.10, K.15, K.17, K.19, K.23, K.31, K.32, K.34, K.39, K.40, K.41, K.42, K.43, K.44, K.45, K.55, K.56, K.60, K.62, K.65, K.69, K.70).

Hamile kadının kaşı, kirpiği dökülürse, karnı göbeğinde olursa, göğüs uçları kırmızı olursa oğlu olacağına yine göğüs uçları kara olursa kızı olacağına inanılır (K.7, K.8, K.31, K.34).

Hamile kadının dudakları kalınlaşırsa kızı olacağına inanılır (K.13, K.32).

Hamileyken “oğlan bozar, kız düzer” denir. Hamile kadının siması (yüzü) değişip çirkinleştiğinde, kilo aldığı anda oğlu, güzelleştiğinde, zayıflayacağı anda kızı olacağına inanılır (K.5, K.15, K.17, K.19, K.34, K.62, K.69, K.70).

Hamile kadının 6 aydan sonra karnının alt kısmına bakılır eğer o kısımda sararma varsa oğlu olacağına, yüzünde çil ya da is olursa kızı olacağına inanılır (K.1, K.5, K.21).

Hamile kadının gözleri irilir, arkası değirmen taşı gibi olursa (büyürse) kızı olacağına inanılır (K.13, K.15, K.21).

Hamile kadının karnındaki tüyler yana yatarsa kızı, dik durursa oğlu olacağına inanılır (K.23).

Anne hamileliğinde karnı büyük olursa kızı, küçük olursa oğlu olacağına inanılır (K.55, K.56, K.60, K.67, K.68).

2.1.1.5.2. Hamile Kadının Yediklerine Bakarak Cinsiyet Belirleme

Hamile kadın hamileliğinde birtakım yiyecekleri yemeği çok ister. Bazılarından da uzak durur. Yediği yiyeceklerin doğacak çocuğun cinsiyetinin belirlenmesinde etkili olduğu edinilen deneyimlerle ortaya çıkar.

Tosya halk inanışlarında hamile kadının yediklerine bakarak cinsiyet belirleme ile ilgili tespit ettiğimiz halk inanışları şunlardır:

Hamile iken incir yenirse kadının kız çocuğu olacağına inanılır (K.5).

Hamile kadının canı ekşi yemek isterse kızının, tatlı yemek isterse oğlunun olacağına inanılır (K.1, K.7, K.8, K.9, K.11, K.21, K.28, K.31, K.32, K.55, K.56, K.67, K.68).

Anne hamileliğinde balık yerse bebeğin kemiklerinin zayıf olacağına ve balık gibi akacağına inanılır (K.7, K.8, K.23, K.25, K.26, K.27, K.31, K.32, K.62, K.65).

Anne hamileliğinde zeytin yerse bebeğin gözlerinin kara olacağına inanılır (K.7, K.8, K.23, K.31, K.32, K.65).

Hamile kadın hamileliğinde limon yerse doğacak çocuğun akıllı olacağına, yumurta yerse güzel olacağına inanılır (K.15, K.23, K.25, K.26, K.27).

Anne hamileliğinde işkembe yerse doğacak çocuğunun “boklu” olacağına inanılır (K.25, K.26, K.27).

Anne hamileliğinde nar yerse doğacak çocuğun yüzünün kıpkırmızı olacağına inanılır (K.31).

Anne hamileliğinde lahana yerse doğacak çocuğun saçlarının güzel olacağına inanılır (K.46).

2.1.1.5.3. Gebe Kadının Kaçınmaları/Uygulamaları

Gebe kadın hamileliği sırasında bebeği ya da doğumu olumsuz yönde etkileyeceği inancıyla bazı durumlardan kaçınır. Yediği şeylerin, sık sık baktığı insanların, hayvanların çocuğun huyuna, vücut yapısına, yüz özelliklerine etki edeceği düşünülür. Bu nedenle doğacak çocukta kusur niteliğinde iz bırakmaması için kimselere bakmaktan, hayvanlarla karşılaşmaktan gebe kadın çekinir (Boratav, 1994: 147).

Adana’da hamile kadının doğum yapana kadar saçını kestirmemesi, üstünden kimsenin atlamaması, iki kişinin ortasına oturmaması gerektiğine inanılır (Akyol, 2006:76-77).

Uşak/Karahallı’nın Çokaklı köyünde kadın hamileyken sakız çiğnerse çocuğunun kulağının ağrıyacağına inanılır (Aktaran Artun, 2008:145).

Tekirdağ'da hamile kadının ağır kaldırmaması, vücutta iz olarak kalacağından gizli bir şey alıp yememesi, doğacak çocukta hastalık olacağından ölü evine girmemesi gerektiğine inanılır (Artun, 2008b: 250).

Tosya halk inanışlarından gebe kadının kaçınmaları ve uygulamaları ile ilgili tespit ettiğimiz halk inanışları şunlardır:

Eskiden yıkanmak için ocak yakılıp su ısıtılır. Hamileyken ateşe karşı vücudun herhangi bir yeri çıplak gözüürse doğacak çocuğun kör olacağına inanılır (K.10).

Anne hamileliğinde topala, tavşana, yılan, çayana, güzel olmayan hiçbir şeye, mahallede kızdığı, sevmediği ihtiyarlara baktırılmaz. Bakarsa çocuğunun da ona benzeyeceğine inanılır (K.10, K.11, K.29, K.30, K.32, K.34, K.39, K.40, K.41, K.42, K.43, K.44, K.45, K.46, K.50, K.51, K.52, K.53, K.55, K.56, K.62).

Anne hamileliğinde ciğere el sürerse vücudunda leke olacağına, gül koklarsa da gül izinin vücudunun bir yerinde çıkacağına inanılır (K.9, K.21, K.23, K.31, K.32, K.34, K.39, K.40, K.41, K.42, K.43, K.44, K.45, K.69, K.70).

Anne hamileliğinde balık yerse bebeğin kemiklerinin zayıf olacağına ve balık gibi akacağına inanılır (K.7, K.8, K.23, K.25, K.26, K.27, K.31, K.32, K.62, K.65).

Anne hamileyken badiya (kaz) bakınca doğacak çocuğunun ayaklarının çatal olacağına inanılır (K.55, K.56).

Anne hamileliğinde sakız çiğnerse doğacak çocuğunun "boklu" olacağına inanılır (K.55, K.56).

Anne hamileliğinde gözlerine kalem çekerse doğacak çocuğunun gözünün üzerinde de kalem izinin olacağına inanılır (K.21).

Kadın hamileliğinde harama bakarsa çocuğa haram bulaşacağına inanılır (K.58).

Gebe kadın ayıya, maymuna, pis şeylere baktığında; balık, tavşan, paça kelle ve gizli saklı bir şey yediğinde, cenazeye cesede baktığında doğacak çocuğunun onlara benzeyeceğine inanılır (Tekeli, 1980: 12).

2.1.2. Doğum Sırası ile İlgili Halk İnanışları

2.1.2.1. Doğum Hazırlığı/Doğum Olayı

Halk arasında doğum esnasında bazı şeyler gerçekleştirildiğinde doğumun daha kolay olacağına inanılır. Hamile kadının kolay doğum yapması ve sağlıklı bir bebek dünyaya getirmesi için de birtakım hazırlıklar yapılır.

Hamile kadının doğumu kolay yapabilmesi için yürütülmesi, belli yerlerinin ovulması gibi işlemler yapılır. Anadolu'da doğum yapacak kadına Meryem ana eli (veya Fatma ana eli) denilen bir bitkinin konduğu sudan içirilir. Bu bitkide döl yatağının açılmasını sağlayan bir güç vardır. Kadın doğum sancısı çektiği sırada evdeki kapalı yerler, kilitler, düğümler, kadının saç örgüleri açılırsa kadının döl yatağının açılacağına inanılır. Su dolu kaplar boşaltılıp, çeşmeler açılıp, kafesteki kuşlar, kümesteki hayvanlar kapalı yerden kurtulduğunda bir büyüsel işlem ile doğumun kolay olacağına inanılır (Boratav, 1994: 148-149).

Tekirdağ'da doğum sırasında teneke çalındığında, kapının arkasına demir konulduğunda, çamaşırlar tersse yüzü çevrildiğinde, elbiselerin düğmeleri açıldığında, örgülü saçlar açıldığında kolay doğum yapılacağına inanılır (Artun, 2008b: 250-251).

Erzurum'da şekerden yapılan bir tava dolusu eritilmiş yağa konan bal doğum yapacak kadına içirildiğinde doğumun kolay olacağına inanılır (Aktaran Akyol, 2006: 77).

Samsun'da doğum yapacak kadın çok sancı çektiğinde günahlarının affolunacağına, erkek çocuk doğuracaksa sancının sırtından, kız çocuk doğuracaksa sancının

kasıklardan başlayacağına, bebeğin göbeği uzun kesilirse gür sesli olacağına inanılır (Aktaran Akyol, 2006: 78).

Konya/Beyşehir’de hamile kadına zezem suyu içirildiğinde kadının kolay doğum yapacağına inanılır (Samancı, 2008: 23).

Tosya halk inanışlarında doğum hazırlığı ve doğum olayı ile ilgili tespit ettiğimiz halk inanışları şunlardır:

Doğum odasına giren kişinin yakası yırtılır, böylelikle çocuğun tez doğacağına inanılır (K.7, K.8).

Kadın doğum yaparken kilitli kapılar, kilitli sandıklar, kapalı pencereler açılır. Doğumun kolaylaşacağına inanılır (Tekeli, 1980: 12).

Bebek yeni doğduğunda odasına kırklı birisi girmesin denir. Aynı zamanda doğum yapmış iki kişi birbiriyle karşı karşıya getirilmez. Düğünü olmuş bir gelin de kırk içindeyse o da karşı karşıya gelmez. Odaya kırklı girerse çocuğa kırk karışacağına ve çocuğun hastalanacağına inanılır (K.1, K.2, K.3, K.4, K.5, K.6, K.7, K.8, K.9, K.10, K.11, K.12, K.13, K.15, K.17, K.19, K.21, K.23, K.25, K.26, K.27, K.28, K.29, K.30, K.31, K.32, K.39, K.40, K.41, K.42, K.43, K.44, K.45, K.48, K.49, K.50, K.51, K.52, K.53, K.57, K.58, K.59, K.63, K.69, K.70).

Bebek doğduğunda odasına âdetli (ay hali) olan bir kadın girip çocuğun yüzüne bakarsa, çocuğun yüzünde “ürüfyo” denilen bizir bizir kırmızı kabartıların çıkacağına inanılır (K.13, K.50, K.51, K.52, K.53, K.55, K.56).

Doğum odasına hamile olan bir kişiyi almazlar. Yüklünün (hamile) üstüne yüklünün gelmemesi gerektiğine inanılır (K.28).

Doğum odasına hamileye ağırlık çökeceğine inanılarak hamilenin annesinin bakmak için girmemesi gerektiğine inanılır (K.46).

2.1.3. Doğum Sonrası ile İlgili Halk İnanışları

Eski Türk toplumunda doğumdan önceki dönem ne kadar önemli ise doğumdan sonra geçen zaman dilimi de o kadar önemlidir (Araz, 1995: 99).

Doğum sonrasında çocuğun korunması için göbek kesme, yıkama, tuzlama, lohusalık, al basması, ad verme, kırklama gibi geçişlerle tedbirler alınarak doğum sonrasına büyük önem verilir (Artun, 2008a: 147).

Tekirdağ'da doğumdan sonra çocuğun göbeğine bir miktar kahve ve çörek otu konulması, çocuğun göbeğinin okul veya cami damına atılması, ebenin bebeği yıkadığı suya para atması, ebenin bebeğin damağını üç kez kaldırması, bebeğin yıkanıp teri kokmasın diye tuzlanması, çocuk yıkanırken nazar değmesin diye bütün komşularının su dökmesi gerektiğine inanılır (Artun, 2008b: 251).

Konya/Beyşehir'de doğumdan sonra Kur'an-ı Kerim'e parmak dokundurularak çocuğun ağzına dinine bağlı olması için sürülmesi gerektiğine ve tatlı dilli olması için şekerli su verilmesi gerektiğine inanılır (Samancı, 2008: 23).

Kars ve çevresinde doğumdan sonra çocuğun göbeğinin küçük bir çakı ile kesilmesi, çakının yıkanmadan annenin yastığının içine konması, göbeği kuruduğu zaman çakının yastıktan çıkarılıp yıkanması gerektiği düşünülür. Yastık altına konulan çakıdaki temel inanç, anne ve bebeğin kötü ruhların etkisinden böylelikle kurtulmasıdır (Aktaran Artun, 2008a: 147).

Tosya'da doğum sonrasında ilk çocuk için beşik düzülür (süslemek, hazırlamak). Yakın eş dost ve akrabalar hediye olarak gelirler. Beşiği hazırlamak kız annesine düşer. Kız annesi hazırladığı beşiği ve damadına, kızına, damadının ailesine aldığı hediyeleri olarak kızının evine gider. Kız annesinin getirdikleri açılarak misafirlere gösterilir. Oğlan tarafında çay ve bisküvi ikram edilir. Sağlıklı büyümesi için mevlit okunur, yemek verilir. Diğer tanıdıklar da zaman zaman "bebek görme"ye geldik diyerekten ziyaret ederek hediye getirirler. Şayet hediye olarak para ve altın

getirilmişse çocuğun adına bir yerde saklanır. Çocuk erkekse sünnetinde veya düğününde harcanır (Sevdi, 1991: 16).

2.1.3.1. Göbek Kesme/Çocuğun Eşi/Tuzlama/Yıkama

Yeni doğan bebeğin göbeği kesilip adı konduktan sonra tuzlanması ve yıkanması yapılır. Bebeğin vücuduna tuz serpilerek bir zaman öyle bekletilir. Sonra yıkanır. Ya da çocuk tuzlu veya duru suda yıkanır. Sağlık tedbiri olarak düşünülen tuzlama halk geleneğinde çocuğun terinin ve nefesinin kokmaması için yapılır (Boratav, 1994: 153).

Balıkesir/Bergama'da yeni doğan çocuğu tuzlu suya batırma işlemi yapılırken suyun içerisine altın atılınca çocuğun ileride zengin olacağına inanılır (Boratav, 1994: 153).

Çanakkale bölgesinde çocuğun doğumundan sonra verilen ziyafete "tuzluk" denir. Adlandırmanın tuzla ilişkisi olan bir törenden geldiğine inanılır (Boratav, 1994: 153).

Tekirdağ'da bebek doğduktan sonra teri kokmasın diye tuzlanması ve bebeğin yıkandığı suya para atılması gerektiğine inanılır (Artun, 2008b: 251).

Tosya halk inanışlarında göbek kesme, tuzlama ve yıkama ile ilgili tespit ettiğimiz halk inanışları şunlardır:

Yeni doğan çocuğun göbek parçası zengin kiremitliğine atılır ya da bahçesine gömülürse ileride zengin olacağına inanılır (K.1, K.11, K.15, K.23, K.25, K.26, K.27, K.29, K.30, K.31, K.32, K.36, K.46, K.50, K.51, K.52, K.53, K.58, K.65, K.69, K.70).

Yeni doğan çocuğun göbek kordonu sokağa atılırsa çocuğun çok gezgin olacağına, camiye konulursa dindar, namazlı, abdestli olacağına inanılır (K.17, K.19, K.34, K.39, K.40, K.41, K.42, K.43, K.44, K.45, K.55, K.56, K.69, K.70).

Yeni doğan çocuğun göbek parçası bebeğin beşiğine bağlanır. Göbek kordonunu dezgâh (dokuma) kuyularına atılırsa bebeğin dezgâhtan çıkamacağına, sandığın gözüne konulursa eve bağlı olacağına, dama atılırsa, damın ırığına (aralık) sokulursa damdan çıkmayıp sürekli ineğe bakacağına, kaleme bağlayıp kitap arasına konulursa da okumuş (âlim) bir kişi olacağına inanılır (K.15, K.58, K.62, K.67, K.68).

Çocuk doğduktan sonra, kundağına vücuduna degecek şekilde tuz konularak, tuzlu suya batırılmış pamuk ile vücudu silinerek ya da tuzlu suya sokularak tuzlama yapılır. Çocuğun ileriki yaşamlarında terinin kokmayacağına, pişik olmayacağına inanılır (K.1, K.2, K.3, K.4, K.5, K.6, K.7, K.8, K.9, K.10, K.11, K.12, K.13, K.15, K.17, K.19, K.21, K.29, K.30, K.32, K.34, K.39, K.40, K.41, K.42, K.43, K.44, K.45, K.48, K.49, K.50, K.51, K.52, K.53, K.55, K.56, K.57, K.62, K.63, K.69, K.70).

Bebeğin göbek kordonu uzun kesilirse bebeğin sesinin güzel olacağına inanılır (K.11, K.21, K.25, K.26, K.27, K.28, K.29, K.30, K.34, K.46, K.50, K.51, K.52, K.53, K.65, K.69, K.70).

Yeni doğan çocuğun göbek parçası tıp fakültesi hastanesinin bahçesine gömülürse çocuğun doktor olacağına inanılır (K.50, K.51, K.52, K.53, K.55, K.56, K.65).

Çocuğun göbek parçası Kur'an-ı Kerim arasına konulursa çocuğun Kur'an okuyan bir kişi olacağına inanılır (K.39, K.40, K.41, K.42, K.43, K.44, K.45).

Bebeğin göbek parçası eve, evin temeline, sandığın gözüne konulur ya da beşiğine bağlanırsa çocuğun evcil olacağına, dışarıya gömülürse gözünün dışarıda olacağına inanılır (K.21, K.28, K.29, K.30, K.31, K.46, K.55, K.56, K.60, K.65, K.69, K.70).

Bebeğin göbek parçası okulun bahçesine atılırsa çocuğun okullu olacağına inanılır (K.23, K.34).

Bebeğin göbek parçasının yere atılmaması gerektiğine inanılır (K.59).

Bebeğin göbek parçasını yaslağaca (et tahtası) bağlayınca çocuğun ekmek, aş yapan olacağına inanılır (K.67, K.68).

Bebeğin göbek parçası kavağın dibine gömülürse çocuğun uzun boylu olacağına inanılır (K.39, K.40, K.41, K.42, K.43, K.44, K.45).

Çocuğun eşinin küllük ve çöplük gibi yerlere atılmayarak gömülmesi gerektiğine inanılır (Tekeli, 1980: 11).

2.1.3.2. Lohusalık-Lohusa Ziyaretleri

Yeni doğum yapmış kadına lohusa denir. Olumsuz durumlardan etkilenmemesi ve kutlamada bulunulması için lohusaya uygulanan birtakım inanışlar vardır (Artun, 2008b: 251).

Hem anne hem de çocuk için doğumdan sonra kırk çıkıncaya kadar ki dönem çok önemlidir (Kalafat, 1996: 94).

Anadolu'da "alkarısı" ve "albastı" lohusa kadınlara musallat olan bir ruhtur. Lohusa kadınları yalnızken lohusanın yanına peri kızları gelerek ciğerini alıp giderler ve bu suretle lohusayı al basar. Lohusanın ciğerini alıp suya bırakırlarsa da lohusanın öleceğine inanılır. Kırgız, Kazak ve Anadolu Türklerinde bu ruhun lohusa kadınlara musallat olması bütün şekliyle aynı şekilde görülür (İnan, 2013: 171- 172).

Erzurum ve Erzincan'da lohusaları korkutarak ciğerlerini alıp götüren ruhun "albastı" olmayıp "karakura" denilen bir ruhun olduğuna inanılır (İnan, 2013: 171).

Tekirdağ'da lohusa kadının bir hastalık gelmemesi için herhangi bir yerine kırmızı kurdele takılması, kırk gün dışarıya çıkmaması, lohusanın yalnız bırakılmaması, lohusa ziyaretlerine gelenlere kırmızı renkli lohusa şerbetinin ikram edilmesi, lohusayı ziyarete gelenlerin bebeğe para ve hediye getirmesi gerektiğine inanılır (Artun, 2008b: 251-252).

Adana’da lohusa kadının odasında bulundurulan süpürge’nin temizliği, aynanın aydınlığı ve parlaklığı, makas/satır/bıçak/demir/iğne gibi aletlerin gücü, nazar boncuğunun kötü gözleri önlemeyi amaçladığı düşünülür. Kırmızı renklerle lohusanın odasındaki dikkatin rengin parlaklığı üzerine çekilerek anne ve çocuğun kötü gözlerden korunduğuna, süpürge’nin temizlik ve koruyucu özelliğinden dolayı al karasının girmesini önleyerek kötü ruhları uzaklaştırdığına ve demir ve çelikten yapılmış aletlerin de anne ve çocuğu kötü güçlere karşı güçlü kıldığına inanılır (Aktaran Artun, 2008: 21).

Osmaniye/Düziçi’nde kırklı kadın ve çocuğun kırk gün dışarıya çıkmaması, kırklı kadının düğüne, cenazeye, bayramlaşmaya gitmemesi ve kadının canından can ayrıldığı için mezarının kırk gün açık olmasından dolayı dikkat etmesi gerektiğine inanılır (Kılıç, 2010:40).

Tosya halk inanışlarında lohusalık ve lohusa ziyaretleri ile ilgili tespit ettiğimiz halk inanışları şunlardır:

Lohusa ile bebek evde yalnız bırakılmaz. Yalnız bırakıldığında yanına makas, süpürge çöpü (dalı) süpürge veya urgan, yastığının altına da göbek kordonunun kesildiği jilet, bıçak konulur. Böylelikle perilerin, süflülerin (cin) musallat olmasının engelleneceğine inanılır (K.1, K.2, K.3, K.4, K.5, K.6, K.7, K.8, K.9, K.10, K.11, K.13, K.15, K.17, K.18, K.19, K.21, K.23, K.25, K.26, K.27, K.28, K.29, K.30, K.31, K.32, K.34, K.38, K.39, K.40, K.41, K.42, K.43, K.44, K.45, K.46, K.50, K.51, K.52, K.53, K.55, K.56, K.58, K.59, K.60, K.62, K.65, K.67, K.68, K.69, K.70).

Lohusa ile bebeğin kırkıdan önce dışarı çıkmaması gerektiğine yoksa ikisinin de hastalanacağına ancak kırkında “kırk uçurmaya” çıkması gerektiğine inanılır (K.1, K.3, K.4, K.5, K.6, K.9, K.10, K.11, K.13, K.15, K.17, K.19, K.21, K.25, K.26, K.27, K.31, K.34, K.39, K.40, K.41, K.42, K.43, K.44, K.45, K.48, K.49, K.55, K.56, K.60, K.62, K.67, K.68, K.69, K.70).

Lohusa ve bebeği ziyarete gelenlere “lohusa şerbeti” adı verilen kırmızı renkte bir şerbet veya “helva” verilir. Bu uygulamayla çocuğun ağzının tatlı olacağına inanılır (K.1, K.3, K.4, K.5, K.7, K.8, K.9, K.13, K.17, K.19, K.21, K.23, K.34, K.39, K.40, K.41, K.42, K.43, K.44, K.45, K.55, K.56, K.69, K.70).

Lohusa ve bebeği ziyarete gelenlere “lohusa bıkar” denilerek lohusanın odasına alınıp bebek gösterilmez. Bebeği gören olursa bebeğe nazar değeceğine inanılır (K.2).

Lohusalık döneminde bebeğe süt verilirken hangi kadın iştahlıysa bebeğin ağzını ona ağtırırlar. Böylelikle bebeğin de iştahlı olacağına ve iyi emeceğine inanılır (K.2, K.13, K.55, K.56).

Lohusalık döneminde bebeğe süt verilirken okumuş birinin ağzını açmasıyla bebeğin okumuş (lim) olacağına inanılır (K.13).

Lohusa kırkı kınca ilk olarak ziyarete zengin bir eve giderse, çocuğunun zengin olacağına, âlim birinin evine giderse ileride âlim olacağına inanılır (K.7, K.8, K.15, K.19, K.25, K.26, K.27, K.31, K.38, K.55, K.56, K.62, K.63, K.65, K.67, K.68, K.69, K.70).

Lohusa kırkı kınca ilk olarak evin çocuklarının iyi huylu olduğu bir eve gider. O evin insanların iyi ahlaklı olması ile kendi çocuklarının da iyi huylu olacağına inanılır (K.17).

Lohusa kırkı kınca kırk uçurmaya uslularına (anneanneye) gider. Gece dönerken bebeğin koynuna ekmeğin içine kömür konulup verilir. Ekmek de yolda köpeğe verilir. Sonradan ekmek köpeğe verilmez eve götürülür çünkü ekmeğin köpeğe verildiği için bebeğin köpek gibi çemkürdüğüne (karşılık verdiğine) inanılır. Ekmek ya eve götürülür ya ineğe verilir. Kömür bebeğin yüzüne nazar değmesin diye sürülür ve kapıdan dışarıya konulur (K.11, K.23, K.25, K.26, K.27, K.29, K.30, K.31, K.39, K.40, K.41, K.42, K.43, K.44, K.45, K.46, K.55, K.56, K.60, K.62, K.67, K.68, K.69, K.70).

Lohusa kırkı çıkınca kırk uçurmaya gittiği eve ekmeğ götürür. Gittiği evin ekmeği ile değiştirilmesi gerektiğine inanılır (K.16, K.17).

Bebeğe kırk içinde ya da kırkı çıkınca “beşik mevlidi” yapılır. Bu uygulamayla yeni doğan bebeğin ileride aç olmayacağına inanılır (K.11).

Lohusa kırkı çıktığında kırk uçurmaya gittiği yerden dönerken bebeğin koynuna yumurta, ekmeğ veya şeker konulur. Bebeğin kısmetiyle gideceğine inanılır (K.15, K.19).

Lohusa kırkı çıkana kadar kırk gün dışarıya çıkmaz. Mezarının açık olduğuna, Azrail’in kılıcını kırk gün sallayabileceğine inanılır (K.21, K.40).

Lohusa ile bebek yirmisinde de gecesini gündüzü kırk gün olduğundan dışarıya çıkabilir. Çıktığında cesaretli olacağına inanılır (K.21, K.65).

Lohusanın yakasına çatal iğne takılır. Başka bir kırklı denk gelirse iğneler birbirleriyle değiştirilerek lohusanın hasta olmayacağına inanılır (K.10, K.29, K.30, K.39, K.40, K.41, K.42, K.43, K.44, K.45, K.69, K.70).

Lohusa ile bebek kırkı çıktığında uzak bir yere gezmeye giderler. Uzak bir yere gidince bebeğin ömrünün uzun olacağına inanılır (K.50, K.51, K.52, K.53).

Bebek doğduktan sonra çok sevilirse hem akıllı hem de yüz şeklinin güzel olacağına inanılır (K.59).

2.1.3.3. Lohusa Sütü/İlk Meme

Bebeğin beslenmesi ve sağlıklı olması için anne sütü çok faydalıdır. O yüzden beslenmede anne sütünü bebeğin almasına önem verilir. Bu nedenle lohusanın sütünün çoğalması için lohusa beslenmesine dikkat eder. Süt yapıcı yiyecekler yer.

Osmaniye/Düziçi’nde lohusaya üç gün su verilmez. Soğuk su içerse sütünün kaçacağı düşünülür. Sütünü artırmak için ineğe soğan kabuğunun yedirilmesi ve ilk üç gün bebeğe şeker şerbeti verilerek sütün üç gün sonra verilmesi gerektiğine inanılır (Kılıç, 2010: 41).

Gaziantep/Oğuzeli’nde hamile kadının sütü az olduğunda süt taşı olarak bilinen sarı bir taşın kadının boynuna kolye gibi asıldığında sütünün geleceğine inanılır (Çetin, 2016: 11).

Adana/Karaisalı’da çocuğa ilk meme verilmeden ağzına zenzem suyu ve hurma sürülürse çocuğun dinine bağlı biri olacağı ve ilk sütün çocuğu dinçleştireceğine inanılır (Göçer, 2014: 52).

Balıkesir’de lohusayı ziyarete gelenlere giderken annenin “güle güle” dememesi gerekir. Yoksa sütünün gezmeye çıkacağına inanılır (Boratav, 1994: 153).

Tosya halk inanışlarında lohusa sütü ve ilk meme verme ile ilgili tespit ettiğimiz halk inanışları şunlardır:

Lohusanın sütü azalınca artırmak için yedi kapıdan ekmek istenir sütü gezmeye gitmiş denilerekten lohusanın sütünün artacağına inanılır (K.3, K.4).

Lohusanın sütü artsın diye çoban tutulur. Bu çobana “hergele” denir. Hergeleye azık olarak iki baş soğanla ekmek çıkısına (azık) çıkılır. Hergele soğanla ekmeği akşama kadar gezdirir. Akşam da anneye soğanla ekmek “dağı taşı gezdi” diyerekten yedirilir ve lohusanın sütünün artacağına inanılır (K.5, K.9, K.11, K.13, K.15, K.38, K.65, K.69, K.70).

Lohusanın sütünü artırmak için kuru kuşburnunu elekten geçirip unla kaynatarak “tırış” denilen tatlı lohusaya yedirilir. Lohusa kadına bunun dokunmayacağına (zarar vermemek) ve sütünün artacağına inanılır (K.7, K.8).

Doğum anında vakit ezanı okunur. Bir ezan da ismini vermek için bebeğin kulağına okunur. Diğer vakit ezanı okunduktan sonra anne abdestlenir ve bebeğe süt verilir. Abdestlenilmemişse besmele ile göğüs yıkanır ve yeni doğan bebeğe üç ezan geçtikten sonra annenin memesi verilir. Sütten önce de şerbet verilmesi gerektiğine inanılır (K.11, K.21, K.23, K.28, K.29, K.30, K.31, K.32, K.39, K.40, K.41, K.42, K.43, K.44, K.45, K.50, K.51, K.52, K.53, K.55, K.56, K.58, K.60, K.62, K.65, K.67, K.68, K.69, K.70).

Lohusanın sütünü artırmak için lohusaya karaciğer, helva, mısır patlaması, pirinç pilavı yedirilir; ayva suyu şerbeti, şeker şerbeti içirilir. Sütünün çoğalacağına inanılır (K.21, K.25, K.26, K.27, K.28, K.31, K.32, K.34, K.38, K.39, K.40, K.41, K.42, K.43, K.44, K.45, K.46, K.50, K.51, K.52, K.53, K.55, K.56, K.60, K.62, K.65).

Lohusanın: “Sütü yok.” denmez. “Gezmeye gitmiş.” denir. Böyle söylenmezse sütünün çoğalmayacağına inanılır (K.46).

Lohusanın sütünü artırmak için dorak (dereotu) dalının tohumu kaynatılarak içirilir. Süt yapacağına inanılır (K.29, K.30).

2.1.3.4. Kırk Basması/ Kırklama

Kırk basması lohusanın kırkı içinde uğradığı bir hastalıktır. Kırk basması “al-bastı” (Lohusayı basan al adındaki varlığın ona eziyet etmesi) sözüne benzetme ile meydana gelir. Korunmak için birtakım yollara başvurulur. Kırk gün geçince anne ve çocuğa birtakım kurallara uyularak kırklama yapılır (Boratav, 1994: 154).

Kırklama Anadolu'nun her yerinde görülen ve gerçekleştirilen bir ritüeldir. Kırklama anne ve çocuğun kırk basmasını ve hasta olmasını engellemek amacıyla yapılır.

Tekirdağ'da yeni doğan bebeğin kırk gün dışarı çıkarılmaması, kırkıncı gün “kırk uçurma”ya zengin bir eve gidilmesi, kırk uçurmak için gidilen evde bebeğe yumurta ve şeker verilmesi, bebeğin yedinci günüyle kırkıncı günü arasında mevlid

okutturulması, lohusa kadınların kırkı çıkmadan yeni gelinlerin onu ziyaret etmemesi gerektiğine inanılır (Artun, 2008b: 252).

İstanbul'da ve Kilis'te çocuğun kırklanmasının son tas suyuna bir altın ya da bir anahtar kırk defa suya batırılarak yapılması gerektiğine inanılır (Boratav, 1994: 154).

Mersin/Erdemli'de lohusa kadınlar kırklı dönemlerinde başka bir kırklı kadının yanına gitmez. Değirmenden gelen birisinin yeni doğan çocuğun yanından geçerken çocuk kıyılmasın diye seklem (bir çeşit çuval) üzerine oturtulması gerektiğine inanılır (Özsu, 2006: 10).

Tosya halk inanışlarında kırk basması ve kırklama ile ilgili tespit ettiğimiz halk inanışları şunlardır:

Kırk karışması inancı vardır. Aynı zamanda doğum yapan kişiler ya da doğum yapan kişiyle aynı zamanda biri ölürse, bu kişilerin kırk gün boyunca aynı ortama girmesi engellenir. Aynı ortama denk gelirlerse kırklarının karışacağına ve hasta olunacağına inanılır (K.1, K.2, K.3, K.4, K.5, K.6, K.7, K.8, K.9, K.10, K.11, K.12, K.13, K.15, K.17, K.19, K.21, K.23, K.25, K.26, K.27, K.28, K.29, K.30, K.31, K.32, K.34, K.38, K.39, K.40, K.41, K.42, K.43, K.44, K.45, K.46, K.48, K.49, K.50, K.51, K.52, K.53, K.55, K.56, K.57, K.58, K.59, K.60, K.62, K.63, K.65, K.67, K.68).

Çocuk kırk karışması olunca çok ağlar. Kırk karışan kişinin ve çocuğun hocalara okutularak iyileşeceğine inanılır (K.3, K.4, K.46).

Kırk basan kişinin hastalanmasını engellemek için bulgur tartılan değirmen taşına 3 kez su konulur. Kırk basan kişi o suyla yıkanır (K.5).

Kırk basmasını geçirmek için hasta olan kişinin ya da bebeğin çulundan alıp kırk kesmeye yollarlar. Kırkını kestirdik derler. Böylelikle kırk basmasını engellediklerine inanılır (K.7, K.8).

Lohusanın yakasına çatal iğne takılır. Başka bir kırklı denk gelirse iğneler birbirleriyle değiştirilerek lohusanın hasta olmayacağına inanılır (K.10, K.29, K.30, K.39, K.40, K.41, K.42, K.43, K.44, K.45, K.69, K.70).

Kırklı evden dışarıya kırk karışmasını diye maya verilmez. Verildiğinde hem kırk karışacağına hem de evin bereketinin gideceğine inanılır (K.58).

Kırklı evden dışarıya acı (turşu, soğan, sarımsak) verilmez. Verildiğinde hem kırk karışacağına hem de evin bereketinin gideceğine inanılır (K.58).

Kırk karışmasını engellemek için bebeğe değirmen taşının ortasından su dökülür. Kırk karışmasının böylelikle kesileceğine inanılır (K.23).

Kırk karışmasını geçirmek için ölen kişinin yıkandığı suyun arta kalanıyla kırklı çocuk yıkanırsa imizo (zayıf, hastalıklı) olan çocuğun iyi olacağına inanılır (K.1, K.2, K.3, K.4, K.6, K.7, K.8, K.12, K.13, K.14, K.15, K.23, K.25, K.26, K.27, K.28, K.31, K.32, K.38, K.46, K.67, K.68, K.69, K.70).

Kırk karışmasını engellemek için çocuk, Acıkavak türbesindeki şifalı su ile yıkanırsa kırk karışmasının geçeceğine inanılır (K.58).

Kırklama çocuğun doğumundan yirmi gün sonra da kırk gün sonra da yapılır. Kırk yumurta su, kırk kaşık su veya kırk tas su ölçülüp bir kaba konulur. Kişi elini suya: “Altmış yetmiş nesi varsa çıkmış, gitmiş.” diyerek değdirir. Suyun içine yedi tane taş, soğan kabuğu, iğne, altın yüzük ve kömür konulur. Bebek annenin omzunda ya da kucağında o suyla yıkanarak kırklama yapılır. Kırklama yapılırken bazen anne ile bebeğin başına bıçak tutularak üzerine su dökülür. Bazen de kırk delikli olduğu için keygirin (kevgir) veya ilistirin (elek) üzerinden su dökülür. Arta kalan su da evde yıkanması mümkün olmayan koltuk gibi eşyaların üzerine serpilir. Böylelikle anne ve bebeğin hasta olmayacağına eğer kırklama yapılmazsa bebeğin aydaş (zayıf) olacağına inanılır (K.1, K.2, K.3, K.4, K.5, K.6, K.7, K.8, K.9, K.10, K.11, K.12, K.13, K.15, K.17, K.19, K.21, K.23, K.25, K.26, K.27, K.28, K.31, K.32, K.34,

K.39, K.40, K.41, K.42, K.43, K.44, K.45, K.46, K.48, K.49, K.50, K.51, K.52, K.53, K.55, K.56, K.58, K.59, K.60, K.62, K.63, K.65, K.67, K.68, K.69, K.70).

Kırklama Tosya ilçesinin Gökçeöz köyünde doğan çocuk oğlan olursa 39'unda, kız olursa 40'ında yapılır (K.7, K.8).

Kırklama suyuna altın atınca çocuğun hayatının altın gibi parlak olacağına inanılır (K.60, K.65).

Kırklama suyuna altın atınca çocuğun hayatında ağır olacağına inanılır (K.46).

Kırklama suyuna altın atıldığında, altının nazara iyi geleceğine inanılır (K.69, K.70)

Kırklama suyuna altın atıldığında çocuğun altın gibi kuvvetli olacağına inanılır (K.31).

2.1.3.5. Ad Koyma

Türk hayatının bütün safhalarında ad vermek önemli görülür. Ad verilirken inanışlar, yaşayışlar, davranış biçimleri etkili olur.

Yakut Türklerinde çocuğun babası ihtiyaçlardan birine çocuğa ad vermesi için müracaat eder. Manas destanında Manas'ın adını dört "peygamber hoca", oğlu Semetey'in adını ak sakallı bir eren, Müslüman Kırgız destanlarında ise "peygamber, aksakallı evliyalar" ad verir (İnan, 2013: 174).

Halk inanışlarında yer etmiş ad verme ile ilgili iki Hadis-i Şerif'ten birisi, kıyamet günü Müslümanların kendi anne ve babalarının isimleriyle çağırılacak olmasıdır. Diğeri ise, evladın babasının kendine isim koymasında hakkı olduğudur. Güzel isimler konması bunun için gereklidir (Kalafat, 1995: 98).

Doğu Anadolu'da çocuklara gök ve gökyüzü ile ilgili "Ayhan, Yıldızhan, Güneş, Yıldız, Seher, Gün, Gündüz, Güner, Aykız, Aybala, Ayça, Gökçen" gibi isimler

verilerek nazardan korunulacağına; Sarıkamış, Muş, Ahlat ve Bitlis'te içinde demir ve çelik geçen “Demir, Özdemir, Kandemir, Kurtdemir, Özçelik, Çelik, Gökdemir, Demirdağ, Demiral, Demirci” gibi isimler verilerek uzun ömürlü ve sağlam olacaklarına inanılır (Kalafat, 1995: 100).

Ağrı'da yaşaması ümitsiz olan çocuklara İslami isimler verilmez, İslami olmayan isimlerin kısaltılmış şekiller lakap olarak takılır. Bu tipik bir Türk inancıdır. Böyle yapılarak kötü ruhun yalancı isimle aldatılarak çocuğa fenalık yapacak olmasının engelleneceğine inanılır (Kalafat, 1995: 100).

Kars ve Erzurum'da aynı ismi taşıyan iki kişi arasına tesadüfen oturduğunda kişi bu durumu öğrenirse o anda tutacağı dileğin gerçekleşeceğine inanılır (Kalafat, 1995: 101).

Tosya halk inanışlarında ad koyma ile ilgili tespit ettiğimiz halk inanışları şunlardır:

Yeni doğan bebek yıkayıp kundaklandıktan sonra ailede en büyük olarak hangi uslu (yaşlı) varsa (genelde dede) o, bebeğin ismini sağ kulağına ezan, sol kulağına kamet getirip, üç defa ismini tekrarlayarak verir. İsim verilirken genelde büyüklerden dede ya da babaannenin yani evin uslularının veyahut da uzun ömürlü peygamberlerin, evliyaların, kutsal değerlerde dinen öne çıkan şahsiyetlerin, Kur'an-ı Kerim'de geçen isimlerin verilmesi gerektiğine inanılır (K.1, K.2, K.3, K.4, K.5, K.6, K.7, K.8, K.9, K.10, K.11, K.12, K.13, K.14, K.15, K.17, K.19, K.20, K.23, K.24, K.25, K.26, K.27, K.28, K.29, K.30, K.31, K.32, K.35, K.36, K.39, K.40, K.41, K.42, K.43, K.44, K.45, K.46, K.47, K.50, K.51, K.52, K.53, K.54, K.55, K.56, K.57, K.59, K.60, K.61, K.62, K.63, K.65, K.67, K.68, K.69, K.70).

Çocuğu çok olan aileler tekrardan bebek istemediklerinde son doğan çocuklarına “yeter, dursun, songül” gibi isimler vererek tekrardan çocuk sahibi olmayacaklarına inanırlar (K.1, K.2, K.3, K.4, K.7, K.8, K.15, K.17, K.29, K.30, K.32, K.33, K.34, K.39, K.40, K.41, K.42, K.43, K.44, K.45, K.48, K.49, K.50, K.51, K.52, K.53, K.55, K.56, K.57, K.59, K.63, K.65, K.69, K.70)

Çocuğu yaşamayan kadınlar tarafından çocuklarına yaşı uzun olan kişilerin ayakkabı ve elbiseleri giydirilerek çocuklarının uzun ömürlü olacağına inanırlar (K.1).

Kız çocuğu istedikleri halde son doğan çocukları yine erkek olarak doğan kişiler tarafından o çocuğa “hikmet” ismini verilerek doğan çocuğun Allah’ın bir hikmeti olduğuna inanılır (K.3, K.4).

Çocuğu yaşamayan aileler genelde çocuklarına “yaşar, dursun, satı, satılmış” ismini, uzun ömürlü olan peygamber ve evliyaların isimlerini, Kur’an-ı Kerim’de geçen isimleri vererek ve türbelere adak adayarak, kurban keserek çocuklarının yaşayacağına ve uzun ömürlü olacağına inanırlar (K.1, K.2, K.3, K.4, K.5, K.6, K.7, K.8, K.9, K.10, K.11, K.12, K.13, K.15, K.17, K.19, K.23, K.25, K.26, K.27, K.28, K.29, K.30, K.33, K.34, K.39, K.40, K.41, K.42, K.43, K.44, K.45, K.46, K.47, K.48, K.49, K.50, K.51, K.52, K.53, K.54, K.55, K.56, K.57, K.59, K.60, K.61, K.62, K.63, K.67, K.68, K.69, K.70).

Doğan çocuklarının hepsi kız olanlar ve erkek çocuğu isteyenler son doğacak kızlarına “döndü” ismini vererek sonra doğacak çocuğun oğlan olacağına inanırlar (K.7, K.8, K.50, K.51, K.52, K.53, K.61, K.62, K.63, K.65).

Çocukları kız olan anne ve babalar bundan sonraki doğacak çocuğumuz oğlan olsun diye son doğan kız çocuğuna “muzaffer” ismini verirler. Böyle yaparak kızlardan sonra doğacak çocuklarının oğlan çocuğu olacağına inanırlar (K.12, K.13, K.48, K.49).

Çocuğa isim verilirken çok dikkat edilmesi gerektiğine çünkü aldığı isimle ahrette başını kurtaracağına inanılır (K.21).

Çocuğa isim verilirken ismin çocuğun ruhunda, tabiatında etkili olduğundan ona göre verilmesi gerektiğine inanılır (K.35).

Çocuğa isim verilirken Allah’ın sevdiği kullarının isimleri tercih edilir. Kıyamet gününde şahıslar isimleriyle çağrılacaklardır. Kişinin isminin Allah katında bir

değeri yoksa kişi anne ve babasının yakasına: “Dünyada bana neden doğru dürüst bir isim vermediniz?” diye yapışacaktır. Âlim birinin isminin verilmesiyle onun ahlakı ile ahlaklanacağına veya onun şefaatine nâil olacağına inanılır (K.21).

2.1.3.6. İlk Gezme/İlk Diş/Tırnak Kesme/Saç Kesme

Çocuğun ilk yaşında iki önemli görenek bulunur. Birincisi ilk tırnağının kesimi diğeri ise ilk dişinin çıkımıdır. Çocuğun ilk tırnağı kesildikten sonra içinde paralar bulunan bir keseye sokulur. Erkekse büyüdüğünde tutacağı işin sermayesine, kızsız çeyizine “ilk maya” olarak saklanır. İlk dişinin çıkmasında da bazı yerlerde “diş buğdayı” bazı yerlerde “diş hediği” kutlama olarak yapılır (Boratav, 1994: 155).

Çocuğun kırkı çıkınca gezmeye götürülür. İlk gezmesi, ilk dişi, ilk tırnağı ve ilk saçı ile ilgili birtakım âdet ve inanmalar uygulanır.

Tekirdağ’da çocuğun ilk dişi çıkarken buğday kaynatılır. Kaynatılan buğday ipe dizilerek çocuğun boynuna asılır ve buna “diş buğdayı” adı verilir. Çocuğun ilk tırnağı altı ay kesilmez. Tırnak kesilmeden babasının cebine konulan parayı çocuk çokça aldığında ilerde zengin olacağına inanılır (Artun, 2008b: 253).

Antalya/Korkuteli’nde çocuğun ilk dişi çıktığında “diş küllesi” yapılır. İri taneli, külle için ayrılmış buğdaydan yapılır. Diş küllesi yapılarak çocuğun dişlerinin kolay çıkacağına ve diş ağrısı çekmeyeceğine inanılır (Gönenç, 2011: 18).

Erzincan/Kemaliye’de bebeğin ilk dişi çıktığında diş hediği yapılır. Bebeğin dişlerinin sağlam olacağına, rızkın artıp bereketin çoğalacağına inanılır (Yıldırım, 2013: 19).

Tosya halk inanışlarına çocuğun ilk gezmesi, ilk dişi, ilk tırnak kesmesi, ilk saç kesmesi ile ilgili tespit ettiğimiz halk inanışları şunlardır:

“Diş çöreği” bebeğin ilk dişi çıktığı zaman yapılarak çöreğin içine madeni para konulur. Küçük çocukları olan konu komşuya, yakın akrabalara dağıtılır. Çöreği alan

yakınları çocuğa hediye getirerek başından atar. Dişinin sağlam ve sık olacağına inanılır (Tekeli, 1980: 12),(K.11, K.21, K.23, K.25, K.26, K.27, K.29, K.30, K.31, K.32, K.39, K.40, K.41, K.42, K.43, K.44, K.45, K.54, .K.55, K.56, K.59, K.60, K.61, K.62, K.63, K.65, K.69, K.70).

Bebeğin ilk tırnağı kesilince babasının cebine konur. Babanın zengin olacağına inanılır (K.5, K.65).

Bebeğin ilk tırnağının babasının cebine elini sokup para alınca kesilmesi gerektiğine, bereket olacağına inanılır (K.11, K.12, K.13, K.25, K.26, K.27, K.32, K.39, K.40, K.41, K.42, K.43, K.44, K.45, K.60, K.61, K.62, K.69, K.70).

Lohusa kırkı çıkınca ilk olarak ziyarete zengin bir eve giderse, çocuğunun zengin olacağına, âlim birinin evine giderse ileride âlim olacağına inanılır (K.7, K.8, K.15, K.19, K.25, K.26, K.27, K.63).

Lohusa kırkı çıkınca kırk uçurmaya usullarına (anneanneye) gider. Gece dönerken bebeğin koynuna ekmeğin içine kömür konulup verilir. Ekmek de yolda köpeğe verilir. Sonradan ekmek köpeğe verilmez eve götürülür çünkü ekmeğin köpeğe verildiği için bebeğin köpek gibi çemkürdüğüne (karşılık verdiği) inanılır. Ekmek ya eve götürülür ya ineğe verilir. Kömür bebeğin yüzüne nazar değmesin diye sürülür ve kapıdan dışarıya konulur (K.11, K.23, K.25, K.26, K.27, K.29, K.30, K.31, K.39, K.40, K.41, K.42, K.43, K.44, K.45, K.46, K.55, K.56, K.60, K.62, K.67, K.68, K.69, K.70).

Lohusa kırkı çıkınca kırk uçurmaya iyi huylu çocukların olduğu eve gider. O evin insanların iyi huylu olması ile çocuklarının da iyi huylu olacağına inanılır (K.17).

Bebeğin ilk dişi çıktığında “diş bulguru” kaynatılıp konu komşuya dağıtılması gerektiğine inanılır (K.34).

Bebeğin ilk dişi çıktığında buğdayla nohut karışımı olan “hedik” yapılır. Karışım yenildiğinde bereketin artacağına inanılır (K.39, K.40, K.41, K.42, K.43, K.44, K.45).

Bebeğin ilk dişi çekildiğinde (düşüğünde), diş zengin bir kişinin evinin duvarına sokulursa bebeğin ilerde zengin olacağına inanılır (K.31).

Bebeğin ilk dişini gören kişinin bebeğe hediye olarak bakır alması gerektiğine böylelikle dişinin sağlam olacağına inanılır (K.21, K.65).

Bebeğin ilk saçı hemen kesilmediğinde bebeğin ilerde zengin olacağına inanılır (K.23).

Bebeğin kırklı saçının sandıkta saklanması gerektiğine inanılır (K.31).

Bebeğin tırnağının kırk gün kesilmemesi gerektiğine inanılır (K.21, K.23).

Bebeğin ilk saçı erkekse gram altın, kızsız gram gümüş olarak tartılır. Kaç grama denk gelirse onun parasının sadaka olarak dağıtılmasının gerektiğine inanılır (K.21, K.25, K.26, K.27, K.28, K.29, K.30, K.35, K.38, K.39, K.40, K.41, K.42, K.43, K.44, K.45, K.48, K.58, K.61, K.62, K.69, K.70).

Bebeğin ilk tırnağının atılmaması gerektiğine inanılır (K.48, K.49, K.59).

Bebeğin ilk saçının kırk gün büyü tesir etmesin, nazar değmesin diye kesilmemesi gerektiğine inanılır (K.50, K.51, K.52, K.53, K.69, K.70).

Bebeğin ilk saçı kesildiğinde anne onu yanında taşırsa büyü geçmeyeceğine inanılır (K.60).

Bebeğin ilk dişinin yere ve çöplüğe atılmaması, türbe, cami ve pencere kenarlarına konulması gerektiğine inanılır (Tekeli, 1980: 12).

Bebegin tırnağı erken kesilirse büyüyünce hırsız olacağına inanılır (Tekeli, 1980: 16).

2.1.3.7. Aydaş (zayıf, gelişmemiş) Çocuk

Hastalıklı, gelişemeyen, zayıf çocuklara “aydaş çocuk” denir. Aydaş (zayıf) çocuğun iyileşmesi için birtakım inanmalar yapılır.

Adana’da aydaş (zayıf) olan çocuklar için “aydaş aşısı” pişirilir. Bu aş çocuğun yeterince pişmediği düşünülerek oluşturulmuş büyüsel bir uygulamadır (Aktaran Artun, 2008a: 156).

Adana/Karaisalı’nda aydaş (zayıf) olan çocuklar için cuma günü çocuk tezekle tartılır. Diğer cumaya kadar tartılan tezek keseye konulup suya ıslı olarak bekletilir. Cuma günü gelince tezek tekrardan tartılır. Tezeğin şişmesi gibi çocuğun da şişip, ağırlaşip kilo alacağına inanılır (Göçer, 2014: 70).

İzmir/Tire’de kadın çocuğu hastalıklı olmasın diye cuma ile selâ arası ağzına terlikle vurur. Çocuğun çıkardığı çamaşırlar kapı eşğine bırakılarak hasta olmayacağına inanılır (Aydınoglu, 2005: 67-68).

Tosya halk inanışlarında aydaş (zayıf) çocuk ile ilgili tespit ettiğimiz halk inanışları şunlardır:

Bebek kırkı içinde dışarı çıkarılmaz. Kırk gün içinde doğum yapan kişilerin kırkı karışır. Bunlar karşı karşıya gelirse çocukların ya hastalanacağına, aydaş (zayıf) olacağına ya da öleceğine inanılır (K.1, K.2, K.3, K.4, K.5, K.6, K.7, K.8, K.9, K.10, K.11, K.12, K.13, K.15, K.17, K.19, K.21, K.23, K.25, K.26, K.27, K.28, K.29, K.30, K.32, K.48, K.49, K.50, K.51, K.52, K.53, K.57, K.59, K.63).

Acıkavak türbesindeki su “asa suyu” olduğundan şifalıdır. Oraya aydaş (zayıf) olan bebekler, kırklı bebekler, kırk karışan bebekler, hasta olan kişiler oranın suyuyla “aydaş taşı” üzerinde yıkanır. İki rekat ziyaret namaz kılınıp Kur’an okunur ve

Acıkavak türbesindeki ulu zat olan Murat Dede'ye dua edilir. Böylelikle hastalıklarından kurtulacaklarına inanılır (K.5, K.6, K.10, K.11, K.12, K.13, K.14, K.15, K.16, K.17, K.18, K.19, K.24, K.25, K.26, K.27, K.28, K.29, K.30, K.35, K.36, K.37, K.38, K.48, K.49, K.58, K.59, K.60, K.61, K.62, K.64, K.65, K.66, K.69, K.70).

Kastamonu'ya bağlı Benli Sultan türbesinde "asa suyu" vardır. Kutsal bir sudur. O suyu kişi soğuk olarak dökündüğünde (yikanmak) hastalığından şifa bulacağına inanılır (K.6, K.11, K.12, K.13, K.14, K.15, K.32, K.36, K.38, K.48, K.49, K.60, K.65).

Tosya ilçesinin Kargın köyünde aydaş (zayıf) çocuklar için güdü (caba) kaynatılır. Kaynatılan güdü yalağa dökülür. O su da çocuğa içirilir. Çocuk hastalanınca iyi olur (K.67, K.68).

Hıdırlıkta delikli taş bulunur. Ağlayan veya aydaş (zayıf) olan çocuklar o taşın içinden geçirilerek çocukların iyi olacağına inanılır (K.16, K.18, K.25, K.26, K.27, K.32, K.46, K.47).

Tosya ilçesinin Kilkuyu köyünün bir parçasında "Dibek" taşı bulunur. Aydaş (zayıf) olan çocukların o taş üzerinde yıkandıklarında şifa bulacaklarına inanılır (K.54, K.55, K.56).

Tosya ilçesinin Orta Berçin köyünde bulunan suyla kırklı çocuklar, aydaş (zayıf) olan çocuklar yıkandığında hastalıklarından şifa bulacağına inanılır (K.31).

Tosya ilçesinin Çifter köyünde "Ebe Deresi" denilen yerde taş bulunur. O taşın üzerinde maraz çocuklar yıkanarak hastalıklarından şifa bulacağına inanılır (K.33, K.34).

2.1.3.8. Yürüyemeyen /Konuşamayan/Uyuyamayan/Altını Islatan Çocuk

Çocuğun doğumdan sonra kötülüklerden birtakım olumsuzluklardan korunması, sağlıklı büyüüp yürüyebilmesi için birtakım uygulamalar yapılır (Artun, 2008b: 253).

Tekirdağ'da konuşamayan çocuklar için türbenin damına fındık konularak ertesi gün çocuğa sabah ezanında alınıp yedirildiğinde, üç cuma selâsında babasının eski ayakkabısıyla ağzına vurulduğunda, yedi kurban dili yedirildiğinde konuşacağına, uyuyamayan çocuklar için çocuk cuma günü okutulup ev üstünden ayakkabı atılıp, üç defa tükürülen o ayakkabının toprağa gömüldüğünde uykusuzluğunun gideceğine, altına kaçırın çocuklar için kirpi eti, bal, salyangoz kızartılıp yedirildiğinde, beline bardak vurulduğunda altına kaçırmayacağına inanılır (Artun, 2008b: 254).

Nevşehir/Derinkuyu'da yürüyemeyen çocuk üç cuma süprüntülükte sallanır. Konuşamayan çocuk için caminin kapısını kilitle açılıp o kilit çocuğa yalıtılırsa veya cuma günü camiye götürülüp babasının ayakkabısıyla ağzına vurulursa çocuğun konuşacağına inanılır (Kabak, 2011: 35).

Adana/Karaisalı'da altını ıslatan çocuğa tavşan pisliği yedirildiğinde altını ıslatmayacağına, uyuyamayan çocuk için işin ehli olan kişiler tarafında suya okunarak o su çocuğa içirilirse çocuğun uyuyacağına inanılır (Göçer, 2014: 76).

Tosya halk inanışlarında yürüyemeyen, konuşamayan, uyuyamayan ve altını ıslatan çocuk ile ilgili tespit ettiğimiz halk inanışları şunlardır:

Yürüyemeyen çocuk cuma günü cuma namazı çıkışı cami önüne getirilip ayağına pamuk ipliği bağlanır. Üç Fatıha bir İhlas suresini cuma namazından ilk çıkan kişi okuyarak ipi bıçakla keser. Böylece yürüyeceğine inanılır (Tekeli, 1980: 11).

Çocuk yürüyemeyince çocuğun adımını kestirmek için camiye götürülür. Bacaklarına ip bağlayıp cuma günü camiden ilk çıkan kişiye adımı kestirilir. Böylece

yürüyeceğine inanılır (K.29, K.30, K.34, K.39, K.40, K.41, K.42, K.43, K.44, K.45, K.48, K.49, K.50, K.51, K.52, K.53, K.57, K.59, K.63).

Çocuk konuşamadığında Esmâ'ül Hüsna yazılı kağıt yastığının altına konulduğunda konuşacağına inanılır (K.48).

Çocuğa kırk karışması olduğundan konuşamayacağına, çocuğu mezarlıkta yıkayınca kırk karışmasının kalkarak konuşmaya başlayacağına inanılır (K.49).

Konuşamayan çocuklar için dualar vardır. O dualar okunduğu zaman dilinin çözüleceğine inanılır (K.50, K.51, K.52).

Konuşamayan ve yürüyemeyen çocuklar için yatırlara gidilir. Oradaki şifalı suyla çocuklar yıkanır. Çocuğun konuşacağına ve yürüyeceğine inanılır (K.57).

Konuşamayan çocuklar için kanarya kuşunun içmiş olduğu sudan 1-2 damla çocuğa içirildiğinde çocuğun konuşacağına inanılır (K.63).

Uyuyamayan çocuklar için muska yapıldığında uyuyabileceğine inanılır (K.23, K.28, K.29, K.30, K.31, K.32, K.33, K.34, K.35, K.38, K.39, K.40, K.41, K.42, K.43, K.44, K.45, K.46, K.47, K.50, K.51, K.52, K.53, K.57, K.58, K.59, K.63, K.65, K.67, K.68, K.69, K.70).

Çocuğun altını ıslatmasını geçirmek için bastığı yerden bir toprak alınarak çamur yapılır. Çamur koyun işkembesinin içine konulur. Bir yere asılı olan işkembe kuruyunca çocuğun altını ıslatmayı bırakacağına inanılır (Tekeli, 1980: 18).

2.1.3.9. Huy Kesme

Çok ağlayan ve huysuz olan çocukları bu davranışlarından vazgeçirmek için bazı inanmalar meydana gelmiştir.

Tekirdağ'da ağlayan çocuğa hindistan cevizi yedirildiğinde ağlamasının geçeceğine inanılır (Artun, 2008b: 254).

Adana/Karaisalı 'da çok ağlayan çocuk ulu ağacın altından geçirilerek, çocuğa kan bağı olmayan birinin çocuğun ağızına terlikle vurması sağlanarak çocuğun huysuzluğunun geçeceğine inanılır (Göçer, 2014: 78).

Osmaniye/Düziçi'nde çocuğun çok ağlaması uluma olarak kabul edilerek kişilerin başlarına bir felaketin geleceği düşünülür. Huysuz olan ve çok ağlayan çocuk hocaya götürülerek muska yazıldığında huysuzluğunun geçeceğine inanılır (Kılıç, 2010: 60-61).

Tosya halk inanışlarında huy kesme ile ilgili tespit ettiğimiz halk inanışları şunlardır: Çok ağlayan çocukların tepesinden bıçakla su döküldüğünde nazarın kesileceğine, huysuzluğunun gideceğine inanılır (K.33, K.34).

Çocuk kırk karışması olunca çok ağlar. Kırk karışan kişinin ve çocuğun hocalara okutularak iyileşeceğine inanılır (K.3, K.4, K.46).

Sürekli ağlayan bir çocuğun olduğu evden: “Çocuk ağlaya ağlaya filancanın başını yedi.” denilerek cenaze çıkacağına inanılır (Tekeli, 1980: 11).

Hiç ağlamayan bebeğin ömrünün kısa olacağına inanılır (Tekeli, 1980: 11).

2.1.3.10. Çocuğu Nazardan Koruma

Nazar Arapça bir kelimedir. Türkçe karşılığı olarak “bakış” anlamını ifade eder. Türkçe'de “nazar” kimi insanların bakışlarındaki güç ve etkiyle bir kişi, bir hayvan, bir canlı üzerinde hastalık, sakatlık, ölüm gibi olumsuz durumları meydana getirmesidir (Aktaran Anadolu, 2006: 240).

Sağlam bir kişi, hayvan ya da canlı zararlı bir olaya maruz kaldığında “nazar değdi, kem göze uğradı” gibi ifadeler kullanılır. Nazardan korunmak için genelde mavi

boncuk kullanılır. Eski Türkler arasında mavi boncuğa önem verilmesinin sebebi mavi gözlerin olağanüstü özelliği ve mavi gözlü kişilere seyrek rastlanmasıdır. Çocukları, Türkistan Kazak kadınları mavi gözlü kişilerden saklarlar. Mavi gözlerin çok dokunacağına inanılır (Anadol, 2006: 240-248).

Nazardan korumanın ikinci yolu çocuklara muska takılmasıdır. Muska Arapça'da "yazılı şey" anlamına gelir. Kişi hastalıklardan, zararlı etkilerden, düşmanlardan, görünmez kazalardan korunmak amacı ile kağıda yazı yazılarak kişinin ya da çocuğun üstünde taşınır (Anadol, 2006: 256- 257).

Yeni doğan çocuğu nazardan korumak için bazı inanış ve uygulamalar yapılır. Çocuğun çevresindekilerin bakışlarından hatta anne ve babanın sevgi dolu bakışlarından bile etkileneceğine inanılır. O nedenle çocuğu kem gözlerden korumak birtakım inanmalar gerçekleşmiştir.

Afyon/Bolvadin'de çocuğu nazardan korumak için çocuk çok süslü giydirilmez. Çocuk sevilirken "pek de çirkinmiş" gibi sözler söylenir. Gerçek yaşı saklanarak daha büyük bir yaş söylenerek nazar değmesinin engelleneceğine inanılır (Güldemir, 2008: 59).

Antalya/Manavgat'ta mezardan habersiz alınan bir avuç toprak nazara uğrayan kişinin ayakkabısına konulur. Nazara uğrayan kişinin adı bir sopayla toprağa yazılarak üzerinde ateş yakılır. Üç kere tahtaya vurularak "tu tu maşallah" denilir. Bu işlemler yapılarak nazarın kesileceğine inanılır (Şimşek, 2013: 401).

Konya/Bozkır'da yeni doğan çocuğa nazar boncuğu, iğde dalı, hurma çekirdeği ve nazar muskası takılarak çocuğa nazar değmesinin engelleneceğine inanılır (Erdem, 2008: 25).

Tosya halk inanışlarında çocuğu nazardan koruma ile ilgili tespit ettiğimiz halk inanışları şunlardır:

Uyuyamayan çocuk için tuz çevrilip ateşe atıldığında uyuyabileceğine inanılır (Tekeli, 1980: 11), (K.20, K.21, K.22, K.23, K.25, K.26, K.27, K.28, K.29, K.30, K.31, K.32, K.33, K.34, K.35, K.37, K.38, K.39, K.40, K.41, K.42, K.43, K.44, K.45, K.46, K.47, K.57, K.58, K.65, K.67, K.68, K.69, K.70).

Nazar değen çocuğun sağ omzunun kundak gelen kısmına mavi boncuk takılarak nazar değmesinin engelleneceğine inanılır (Tekeli, 1980: 26),

Nazar değen çocuğun bir yerine muskacılar tarafından yapılan muska ilişitirildiğinde nazarın değmeyeceğine inanılır (Tekeli, 1980: 26)., (K.23, K.28, K.29, K.30, K.31, K.32, K.33, K.34, K.35, K.38, K.39, K.40, K.41, K.42, K.43, K.44, K.45, K.46, K.47, K.50, K.51, K.52, K.53, K.57, K.58, K.59, K.63, K.65, K.67, K.68, K.69, K.70).

Tedbirlere rağmen çocuk hastalanırsa (nazar değerse) şu işlemlere başvurulur:

1. Tuz patlatma: Tava içine konulan tuz ateşin üzerinde bu konuda tecrübesi olan kadınlar tarafından kızdırılır. Nazara uğrayan çocuk yüksek bir yere oturtulur ve üzerine beyaz bir örtü örtülür. Su dolu bir tas eleğin içine konularak başının üzerinde tutulur. Kadın kızgın tuzları suyun içine: “Bu işi yapanların gözlerini patlatıyorum.” diyerek atar. Yanındaki diğer kadın: “Patlasın gitsin.” der. Bu konuşma bu işlemlerle üç defa gerçekleştiğinde nazarın kesileceğine inanılır (K.20, K.21, K.22, K.23, K.25, K.26, K.27, K.28, K.29, K.30, K.31, K.32, K.33, K.34, K.35, K.37, K.38, K.39, K.40, K.41, K.42, K.43, K.44, K.45, K.46, K.47, K.57, K.58, K.65, K.67, K.68, K.69, K.70), (Tekeli, 1980: 26).

2. Kurşun Dökme: Kurşun dökme izinli kadınlar tarafından gerçekleştirilir. Nazar değen bir kimse yere oturtularak üzerine örtü örtülür. Kalburun içine bir parça ekmek, Kur'an'dan bir yazma ve içi dolu bir kap konulur. Kabin içerisinde iğne ve sarımsak da bulunur. Tavada eritilen kurşun besmele ile su dolu kaba dökülür. Üç defa tekrarlanan bu işlemle su üzerindeki kurşunun şekline bakılır. Böylece nazarın kesileceğine inanılır (K.20, K.21, K.22, K.23, K.25, K.26, K.27, K.28, K.29, K.30,

K.31, K.32, K.33, K.34, K.35, K.38, K.39, K.40, K.41, K.42, K.43, K.44, K.45, K.46, K.47, K.57, K.58, K.63, K.65, K.67, K.68, K.69, K.70), (Tekeli, 1980: 26-27).

3. Su İçirme: Bir tas suyun içerisine üç ateş parçası atılarak su çocuğa içirilir. Nazarın kesileceğine inanılır (Tekeli, 1980: 27).

4. Aileden çocuğu nazara uğrayan kişi parmağını bir fincan zeytinyağına sokar. Bir yandan nazarı değebilecek kişilerin isimlerini söylerken bir yandan da elini kağıdın üzerine bastırır. Kimin ismini söylerken elini bastırıldığı zeytinyağı halkası daha çok yayılmışsa o kişinin nazarının değdiğine inanılır (Tekeli, 1980: 27).

Bebek kırkı çıkınca ziyarete gittiği yerden dönerken bir dilim ekmek, bir yumurta, kömür bebeğin kundağına konulur. Ekmek sokaktaki kediye, köpeğe verilir. Kömür eve getirilir. Yumurtayı da anne yer ona süt olur. Böylelikle bebeğe nazar değmeyeceğine inanılır (K.3, K.4, K.5, K.7, K.8).

Bebek kırkı çıkmadan dışarı çıkarsa yüzüne gözüne un ya da kara çalınarak nazarın değmeyeceğine inanılır (K.7, K.8).

Çocuk çok esnerse ona nazar değdiğine inanılır (K.57)

2.1.3.11. Sarılık

Yeni doğan çocuğa sarı yemeni örtülüp, sarı giysiler giydirildiğinde sarılık hastalığından korunacağına inanılır (Aktaran Artun, 2008a: 155).

Ankara/Kızılcahamam'da yeni doğan çocuğun sarılık olma ihtimali olduğu zaman yüzüne sarı bez örtülerek sarılığın geçeceğine inanılır (Ağaoğlu, 2009: 60).

İzmir/Tire'de sarılık olan yeni doğmuş bebeğe sarı renkte giysiler giydirilerek sarılık hastalığının geçeceğine inanılır (Aydinoğlu, 2005: 68).

Konya/Bozkır'da çocuk sarılık olduğu zaman kendisine takılan altınlardan birisi vücuduna sürüldüğünde hastalığın geçeceğine inanılır (Erdem, 2008: 25).

Tosya halk inanışlarında sarılık ile ilgili tespit ettiğimiz halk inanışları şunlardır:

Yeni doğan bebek sarılık olmasın diye bebeğin yüzüne sarı bir örtü veya yemeni örtülür (K.7, K.8, K.15, K.25, K.26, K.27, K.28, K.32, K.39, K.40, K.41, K.42, K.43, K.44, K.45, K.46, K.50, K.51, K.52, K.53, K.55, K.56, K.67, K.68, K.69, K.70).

2.1.3.12. Al Basması

Al basması ile ilgili olarak Anadolu'da birçok pratik ve uygulama yapılır (Aktaran Akyol, 2006: 80).

Eski Türk kavimlerinde, Kırgız, Kazak, Anadolu Türklerinde albastının lohusa kadınlara musallat olup ciğerlerini alıp götürdüğü ve suya attığı bilinir. Kırgızlar'da lohusalara musallat olan ruhun genelde “al” olduğuna inanılır (İnan, 2013: 171-172).

Konya/Beyşehir'de annenin doğum yaptıktan sonra al basmasını önlemek için başına kırmızı kurdele veya kırmızı bir yazma bağlaması gerektiğine inanılır (Samancı, 2008: 28).

Nevşehir/Derinkuyu'da yeni doğan bebeğin yanına ayna konulduğu zaman, al çaputtan (bezden) şerit kesilip hem annenin hem de bebeğin alına sarılarak üzerine de mavi boncuk takıldığında al basmasının engelleneceğine inanılır (Kabak, 2011: 31).

Tosya halk inanışlarında al basması ile ilgili tespit ettiğimiz halk inanışları şunlardır:

Al basmasında bebeğin her yeri kıpkırmızı “ürüfya” olur. Kapıya soğan asılarak, kundağına kırmızı kurdele bağlanılarak, bebeğin yüzüne kırmızı örtü veya yemeni örtülerek ya da koluna kırmızı iplik, kurdele bağlanılarak bu durumun ortadan

kalkacağına inanılır (K.1, K.3, K.4, K.5, K.7, K.8, K.25, K.26, K.27, K.34, K.38, K.39, K.40, K.41, K.42, K.43, K.44, K.45, K.55, K.56, K.63).

Al basması olan çocuğun yüzüne kırmızı kiremit çalındığında kırmızılığın geçeceğine inanılır (K.39, K.40, K.41, K.42, K.43, K.44, K.45).

2.1.3.13. Doğum Sonrası Uygulamalar ve Kaçınmalar

Doğumdan sonraki sürecin birebir içerisinde yer almayan fakat kaçınılması gereken bazı durumlar ve inanışlar bulunur.

Tosya halk inanışlarında doğum sonrası uygulamaları ve kaçınmaları ile ilgili tespit ettiğimiz halk inanışları şunlardır:

Yeni doğan bebeğin tek başına bırakılması uğursuzluk olarak düşünülür. Cinin çocuğu çalıp değiştireceğine inanılır (Tekeli, 1980: 11).

Çocuk yerde yattığı vakit üzerinden atlanılırsa boyunun uzamayacağına inanılır (Tekeli, 2008: 13).

Gece çocuğun bezleri dışarıya bırakılmaz. “Aydan alır” diyerek çocuğun hasta, felç olacağına, cinlerin ve perilerin ona tebelleş olacağına inanılır (K.1, K.2, K.3, K.4, K.5, K.6, K.7, K.8, K.9, K.10, K.11, K.12, K.13, K.15, K.17, K.19, K.21, K.23, K.25, K.26, K.27, K.28, K.29, K.30, K.31, K.32, K.34, K.36, K.38, K.39, K.40, K.41, K.42, K.43, K.44, K.45, K.46, K.48, K.49, K.50, K.51, K.52, K.53, K.55, K.56, K.58, K.59, K.60, K.62, K.63, K.65, K.67, K.68, K.69, K.70).

Bebeklerin bezlerinin zamanla çöplere atılmasından dolayı çocukların saygısız olduğuna inanılır (K.12, K.13).

Çocuğun çamaşırlarının yıkandığı su zamanlı zamansız her yere dökülmez. Çamaşırlar aynı leğende yıkanır, su gusül dolabına, tuvalete dökülür. Yoksa çocuğun hasta olacağına, cinlerin ve perilerin çocuğa musallat olacağına inanılır (K.1, K.2,

K.3, K.4, K.5, K.6, K.7, K.8, K.9, K.10, K.11, K.12, K.13, K.15, K.17, K.19, K.21, K.23, K.25, K.26, K.27, K.28, K.29, K.30, K.31, K.32, K.34, K.36, K.38, K.39, K.40, K.41, K.42, K.43, K.44, K.45, K.46, K.48, K.49, K.50, K.51, K.52, K.53, K.55, K.56, K.57, K.58, K.60, K.62, K.63, K.65, K.67, K.68, K.69, K.70).

Çocuğun bezlerinin kapı arkasına konulmasının iyi sayılmayacağına inanılır (K.15).

Çocuğun idrarını dışarıya yapmaması gerektiğine yoksa hastalanacağına inanılır (K.57).

Küçük çocukların ilkbaharda ilk gök gürültüsü duyulduğu zaman boyunlarından çekildiğinde boylarının kısa kalmasının engelleneceğine inanılır (Tekeli, 1980: 10).

2.2. EVLENME İLE İLGİLİ HALK İNANIŞLARI

Geçiş dönemlerinin ikinci unsuru olan evlilik olayı ile kadın ve erkek birleşerek ailenin temelini atar. Evlilik büyük kentlerde gençlerin tanışmasıyla gerçekleşse de küçük yerlerde gelenekselliğin devam etmesiyle görücü usulü evlenme şekli olarak görülmektedir.

Toplumların kendine has gelenek görenek, örf-âdet ve inanışları bulunur. Gelenek görenek, örf-âdet ve inanışlar ait oldukları toplumun tarihi ve düşüncesiyle ilişki içindedir (Akmataliyev, 2001: 21). Toplumun tarihi ve düşüncesinin etkili olduğu evlenmede gençler bir araya gelerek akrabalık bağlarının atılmasını da sağlar.

2.2.1. Evlenme Biçimleri

Evlilik büyük kentlerde tanışma usulü ile gerçekleşiyor olsa da Anadolu'da genelde görücü usulü ile devam eder. Tosya ve çevresine baktığımızda da görücü usulü evliliğin özellikle de anne ve babanın onay verdiği kişilerle yapılan evliliklerin yaygın olduğu görülür.

Altay Türklerinin “Ay Manıs”, Başkurtların “Alpamşa ile Barsın-Hıluu”, Şorların “Oglak”, Oğuzların “Dede Korkut” destanında kahramanlarla kızların evlenmeleri birbirleriyle yarışıp mücadele etmesi sonucunda gerçekleşir (Akmataliyev, 2001: 22).

2.2.1.1. Beşik Kertmesi

Anadolu'nun bazı yerlerinde çocukların beşikteyken büyüyünce birbirleriyle evlenmelerinin kararı alınır. Bu gelenek “beşik kırdı” deyimiyile de adlandırılır. Baba hısımlık kurmak istediği ailenin çocuğu olduğu zaman beşiği donatıp oraya yollar. Kız daha beşikteyken söz alınmış olur. Kızın anne ve babasına bayramlarda hediyeler gönderilir. Bu geleneğe “beşik kertmesi” adı verilir (Boratav, 1994: 173).

Dede Korkut Hikâyeleri'nde beşik kertmesinden bahseder. Masal ve hikâye geleneğinde de olağanüstü bir kişi (derviş) zürriyetsizlikten yakınan iki kişiye elma vererek bu meyveyi yediklerinde çocuk sahibi olabileceklerini söyler fakat tek şart çocuklar büyüdüğünde birbirleriyle evlendirilmeleridir (Boratav, 1994: 174).

Tosya halk inanışlarında beşik kertmesi ile ilgili tespit ettiğimiz halk inanışları şunlardır:

Beşik kertmesi inanışı görülür. Kızın yabancıya gitmemesi, dostlukların devam etmesi ya da malın dışarıya çıkmaması gerektiğine inanılarak yapılır (K.1, K.2, K.3, K.4, K.6, K.7, K.8, K.9, K.10, K.12, K.13, K.14, K.15, K.20, K.21, K.22, K.23, K.25, K.26, K.27, K.28, K.29, K.30, K.31, K.32, K.35, K.36, K.37, K.38, K.39, K.40, K.41, K.42, K.43, K.44, K.45, K.48, K.49, K.50, K.51, K.52, K.53, K.54, K.55, K.56, K.57, K.58, K.59, K.60, K.61, K.62, K.65, K.67, K.68, K.69, K.70).

2.2.2. Evlilik Öncesi İle İlgili Halk İnanışları

Ergenlik dönemiyle birlikte kız ve erkekte bazı değişimler oluşur. Ergenliğe giren erkek evlenme isteğini bildirmek için anne ve babasına “gurbete çıkmaya niyetlendiğinden” sürekli söz eder (Boratav, 1994: 165).

Evlenmede “sıra gütme” gözetilir. Küçük kızın evlendirilmesinde büyük kızın ya da kızların evlenmemiş olması engel sayılır. Ağabeylerinin ve ablalarının daha önce evlendirilmesi gereklidir. Kentsel alanlara göre kırsalda evlenme yaşı daha erkendir. Erkeğin askere gitmeden önce ya da askerden hemen sonra evlendirilmesi için girişimlerde bulunulur. Evlenme yaşında ekonomik olaylar, göçler, ölüm, sosyal olaylar etkindir (Aktaran Artun, 2008: 161).

Bursa/Derekızık'ta evlenmek isteyen kızlar için evde bulunan kız sayısınca evin damına testi konulur (Boratav, 1994: 166).

Çankırı'da delikanlı annesinin ayakkabısını eşiğe çivileyerek everilme zamanını hatırlatır. Evlenmek isteyen kız da Hacı Murad-ı Veli türbesinin etrafında “Taliim lebbeyk!” diye dolaşır (Boratav, 1994: 165-166).

Eskişehir'de evlenmek isteyen delikanlı mahallenin birikme odasında bir sınamadan geçer. Meydan sinisinden ibriğe yere dökmeden suyu boşaltırsa evlenebileceğine inanılır (Boratav, 1994: 166).

2.2.2.1. Kısmet Açma/Kilit Açma

Evlilik çağına geldiği halde evlenemeyen kız ve erkeğin kısmetlerinin kapalı olduğu düşünülür. Kısmeti açılmayan kız ya da erkeğin evlenebilmesi halkın inanışlarına göre zordur. Kişilerin kısmetleri ya kendiliğinden ya da yapılan birtakım uygulamalarla açılır (Erdem, 2008: 30).

Harput ve çevresinde kızların ve erkeklerin kısmetlerini açmak için Fatih Ahmet Baba, Arap Baba ve Murat Baba türbesine giderek bilge kişilerin ruhlarının yüzü suyu hürmetine Tanrı'dan manevi yardım talebinde bulunarak evlenebileceğine inanılır (Araz, 1995: 110).

Bolu'da “Aftal Dede” denilen Ulumescit köyünde bulunan bir türbe vardır. Evlenmek isteyen genç kızlar bu türbeye sabah namazından önce yeni elbiseler giyip

gelir ve dua ederler. Elbiselerinden bir parçayı türbeye bağlarlar. Kızların kırk gün içinde evleneceklerine inanılır (Anadol, 2006: 273).

Yozgat'ta evlenemeyen kızlar 5 Mayıs gecesi küpe, yüzük, bilezik, kolye gibi eşyaları küçük bir küpün içine koyar. Tülbentle ağzını bağlayıp gül fidanının dibine bırakır. Hızır- İlyas seher vakti gül fidanına uğrayıp kızın eşyalarını görür ve böylece kızın kısmetinin açıldığına inanılır (Anadol, 2006: 286-287).

Balıkesir'de evlenemeyen genç kızlar Dursunbey'de bulunan Hıdırlık Dede türbesine giderek mezarını taşılayıp etrafında üç defa dönerler. Taş yığınının yanına çömelerek toprak üzerine bir erkek resmi yaptıklarında kısmetlerinin açılacağına inanılır (Anadol, 2006: 272).

Tosya halk inanışlarında kısmet açma ile ilgili tespit ettiğimiz halk inanışları şunlardır:

Evlenemeyen kız ya da erkeğin kısmetini açmak için evdeki sandıkların, "herkil" denilen tahta dolapların kapakları açık bırakılır. Kapalı tutulduğunda kişinin kısmetinin kapanacağına inanılır (K.5).

Evlenemeyen kız ya da erkek kilidi evde kilitler. Cuma günü camiden çıkan ilk kişiye açtırır. Böylelikle kısmetlerinin açılacağına inanılır (K.1, K.3, K.4, K.5, K.6, K.9).

Evlenemeyen kız ya da erkek kısmetini açmak için kilidi evde kilitler. Kilidi Acıkavak, Cinönü türbesine iletir. Türbenin başında kilidi enehterle (anahtar) açar. Türbenin olduğu yerdeki ağaçlara çaput (bez parçası) bağlar. Hocalara okutturur. Bu uygulamayla kısmetlerinin açılacağına inanılır (K.12, K.13, K.19, K.21, K.22, K.32, K.38, K.46, K.48, K.49, K.59, K.63).

Evlenemeyen kız ya da erkek yedi ilikli düğmenin her birini her bir kurnanın başında açarsa kısmetinin açılacağına inanılır (K.10, K.50, K.51, K.52, K.53).

Evlenemeyen kız ya da erkeğe: “Nazar var, kısmeti bağlanmış.” diyerek kurşun döktürülür. Böylelikle kısmetlerinin açılacağına inanılır (K.63).

Evlenemeyen kız ya da erkekler gelinin ayakkabısının altına adlarını yazarlar. İsimleri ayakkabının altından kendiliğinden silinince evleneceklerine inanılır (K.21, K.22, K.31, K.50, K.51, K.52, K.53).

Evlenemeyen kız ya da erkek için evlenecek olan gelinin saçına kilit vurulur. Damat o kilidi evlenemeyen kız ve erkek adına gerdeğe girerken açar. Böylelikle evleneceklerine inanılır (K.21, K.22, K.32, K.38).

2.2.2.2. Görücülük/Kız İsteme/Söz Kesme

Tosya halk inanışlarında görücülük, kız isteme ve söz kesme ile ilgili tespit ettiğimiz âdet ve halk inanışları şunlardır:

Örf ve âdetlerin toplumda çok önemli bir yeri vardır. Toplumlar örf ve âdetlerle kültürel yönden bir gelişme gösterirler. Tosya düğünleri de bunun en güzel örneğidir. Aile kurmada, eşlerin seçiminde en büyük rol anne-babaya, babadan da daha çok anneye düşer. Oğlunu evlendirmeyi düşünen anne ailesine uygun, güzel ve ahlaklı bir kız bulmayı kendine görev bilir. Düğünlerde, komşu, akraba ziyaretlerinde, gezmek için gittiği herhangi bir yerde özellikle de hamamda oğluna devamlı olarak uygun bir kız arar. Kız arama işleminde eş, dost ve akrabaların payını da unutmamak gerekir. Evlenecek delikanlının kendi istediği kızla evlendiği de görülür. Fakat oğlan annesi boş durmaz (Sevdi, 1991: 22).

Kızın seçiminde, yüz güzelliği, tavır ve hareketleri, kızın düğünde oyuna kalkıp kalkmaması, topluma girip girmemesi, konuşması, boyu, endamı, huyları, hamamda birilerini yıkayıp yıkamadığı, birilerine yardımcı olup olmadığı, burnunun yukarıda olup olmaması yani kibirli ya da mütevâzi oluşu, ailelerin birbirlerine kültür ve gelir farkının olmaması, ailelerin birbirine yakışması etkilidir (K.63).

Gidilen yerlerde kız beğenilmişse kızın hakkında araştırma yapılır. Kıza en yakın olan biri seçilir. Durum oğlanın annesi tarafından babaya açılır. Oğlanın bu konudaki fikri alınır. Hazırlıklar oğlan kabul ederse başlar. Eğer kızı beğenmemişse kız arama işlemi yeniden başlar (K.63).

Anne ve babanın beğendiği kızın dışında gencin kendi beğendiği bir kız olabilir. Bir akrabanın yardımıyla gencin annesine durum bildirilerek araştırma yapılır. Anne ve baba onaylarsa anne kızı görmek için en yakın akrabalarını ziyaret eder ve bir bahane ile kız görülür (Sevdi, 1991: 22-23).

Hamamda, eş, dost ziyaretlerinde beğenilen ya da oğlanın beğendiği ve anne babanın onayladığı kızın istenmesinde aile ya kendiliğinden kalkıp istemeye gider ya da bu işi becerebilecek güngörmüş, yaşlıca bir kadını ve kendi akrabalarından birkaç kişiyi yanlarına alarak kızı istemeye gider. Kızın evine gidilerek hem ağız yapıları hem de aile yapıları öğrenilmiş olur. Kız o süre zarfında ya komşuya gönderilir ya da evin başka bir odasında olur. Kız tarafının hareketlerine göre uygun olmayacağı hissedilirse dünür düşülmeden geri dönülür. Kız istenecekse yaşlı kişi: “Allah’ın emri Peygamberin kavli ile kızımızı felanca hanımın oğluna uygun gördük. Siz ne düşünürsünüz?” der. Kız evi naz evi olduğundan hemen cevap vermeyerek: “Allah yazdıysa ne diyelim.”, “Kısmetse olur.” gibi sözlerle konuyu bağlar. Oğlanın annesi lafa pek karışmaz. Eğer kız tarafının gönlü varsa: “Biz de münasip görürüz fakat babasına sormak lazım.”, “Erkekler daha iyisini bilir.” gibi sözlerle verme taraftarı olduklarını ima eder ve zaman isterler. Bu zaman zarfında baba evlenecek delikanlının ailesinin, sülalesinin hakkında araştırma yapar. Baba da olumlu yaklaşırsa oğlan tarafına uygun zamanda haber vereceklerinin haberi yollanır. Vermek istemezlerse: “İyi düşünmüşsünüz fakat kızımız daha küçük.”, “Kızımızın okulu bitirip işe girmesini istiyoruz.” gibi ifadelerle güler yüzle oğlan tarafını kırmadan gönderirler. Kız istemeye giden gruba Tosya’da “DÜNÜRCÜ” denilir. Şayet istenilen kız alınırsa bu grup hediyeye ile ödüllendirilir (Sevdi, 1991: 23).

Son söz babada biter. Baba olumlu yaklaşırsa oğlan evine: “Felanca günü bekliyoruz.” diye haber yollanır. Bayanlar dünür düşüleceğini bilerek hazırlıklı

olarak gider. Eğer dünür ilk gidildiğinde düşülmüşse tekrardan bir şey denmez. Fakat ilk gidildiğinde tam düşülmemişse ikinci gidişte düşülür (K.63).

Tosya köyleri küçük ve az nüfuslu olduklarından insanlar birbirlerini tanırlar. Beğendikleri kız istemeye direkt giderler.

Dünür düşme anı söz kesmedir. Söz kesme için oğlan ve kız tarafı bir araya gelir. Eskiden bir büyüğün refakatinde kız ve oğlan tarafından kişilerle söz kesme yapılır. Şimdilerde aile efradıyla birlikte yapılır. Söz kesmede oğlan tarafına takıların ve alınacak elbiselerin ne kadar olacağı ile ilgili bir liste sunulur. Oğlan tarafı da bütçesini göz önüne alarak yapabileceklerini belirler (K.63).

Söz kesmede Tosya’da takı olarak 20-50 adet beşibiryerde, 2m altın zincir, en az 5 bilezik, inci, yüzük, küpe yaptırılır. Elbiselik kumaş, birkaç hazır elbise, ayakkabı, terlik, iç çamaşırı erkek tarafından alınır. Kız da ağır bir çeyiz getirir (Tekeli, 1980: 36). Tosya’nın millî kıyafetlerinden olan üç etek ya da bindallıdan birinin oğlan tarafından yapılması istenir. Kız için üç etek ya da bindallı yapılmışsa, onun üzerine başa takılan fesi de kız tarafı yaptırır.

Tosya köylerinde de söz kesme cuma ve pazar geceleri yapılır. Yapılacak ziynetlerin ne kadar olacağını belirlenmesi için: “Ölçü almaya gidiyoruz.” denir. Alınacaklar belirlenip kişiler arasında evde söz kesilir (K.62).

Tosya ilçesinde başlık parası yoktur. Anneye süt hakkı denilen cüz’i miktarda bir para verilir. Tosya köylerinin bazılarında eskiden başlık parasının alındığı görülür. Alınacak elbise ve takılar belirlendikten sonra artık söz kesilmiştir (K.63).

Evlenecek kız oğlan evi tarafından beğenilmişse huyunu, suyunu anlamak için düğünde ve hamamda kızın takibi yapılır. Hamamda: “Gel, kızım başıma sabun çaliver ya da saçımı tarayıver.” gibi sözlerle kız denenir. Eğer bu dediklerini kız çemkürmeden (karşılık vermeden) yapmışsa o kızın evlenilecek bir kız olduğuna inanılır (K.1, K.3, K.4, K.6, K.11, K.12, K.13, K.14, K.15, K.16, K.18, K.19, K.21, K.22, K.46, K.48, K.49, K.50, K.51, K.52, K.53, K.63).

Evlenecek kıza siniden (büyük tepsi) ibriğe becerikli mi değil mi diye su koydururlar. Dökmeden suyu koyarsa o kızın alınabileceğine inanılır (K.16, K.18, K.19).

Evlenilecek kızın oğlan kardeşi olması tercih edilir. Oğlan kardeşi olan kızın alınabileceğine inanılır (K.16, K.18, K.19).

Evlenecek kızın oğlan evi tarafından beğenilmişse kızın evine aniden gidilir. Böylelikle evlerinin pis mi temiz mi, derli toplu mu yoksa dağınık mı olduğuna, süpürge ucunun temiz olup olmadığına bakılarak o evin kızının alınabileceğine inanılır (K.2, K.3, K.4, K.5, K.6, K.7, K.8, K.11, K.12, K.13, K.15, K.21, K.22, K.28, K.32, K.48, K.49).

Evlenecek kız hamamda veya başka yerde bir şey istemek bahanesi ile çağırılır, yaklaşınca nefesinin kokup kokmadığı yoklanır. Eğer kokmuyorsa kızın alınabileceğine inanılır (K.6, K.11, K.21, K.22, K.37, K.38, K.57).

Evlenecek kızın gülmesine, konuşmasına, oturmasına, kalkmasına, düğünde su içip içmemesine bakılır. Eskiden kızın düğünde su içmesi çok ayıptır. Az konuşup az gülüyorsa o kıza dünür düşülebileceğine inanılır (K.11, K.63).

Dünürlüklerin perşembe veya pazar günü yapılması gerektiğine inanılır (K.11, K.12, K.13).

Beğenilen kızın evine gidilir. Kız misafirlere şeker tutunca şekerin kağıdı oturdukları yerin bir kenarına saklanır. Tekrar o eve geldiklerinde kağıdın orada durup durmadığı kontrol edilir. Yerinde durmuyorsa o zaman o kızın istenebileceğine inanılır (K.21, K.22).

Söz kesmenin cuma günü yapılması gerektiğine, o günün uğur getireceğine inanılır (K.25, K.26, K.27).

2.2.2.3. Nişan

Tosya halk inanışlarında nişan ile ilgili tespit ettiğimiz âdet ve halk inanışları şunlardır:

Tosya'da söz kesildikten sonra belirlenen bir zamanda oğlan evi çay ve şekerini alarak birkaç misafirle “YÜZÜK TAKMA” merasimi için kız evine gider. Kız ve oğlana yüzükler takılırken hoca tarafından dua okunur. Sözlüler gelen misafirlerin ellerini öperler. Kadınlar evde toplandığında erkekler de kahvehanelerde “ŞERBET İÇME” için toplanırlar. Bir anlamda nişan yapılmış olur. Kızın, oğlanın babası ve damat: “Falanca gün öğlen namazından sonra kahvede şerbetimize buyurun.” diye akrabaları, eşi dostu davet eder. Toplanan misafirler ya şerbet ya da çay içer. Şerbet; su, şeker, renk boyası ve karanfil karışımından oluşan bir içecektir. Oğlan tarafının mahalle imamı dünür düşer. Kız ve oğlan tarafının nişanı bozmaması amacıyla yapılır. Baba kızını verdiği resmen ilan etmiş olur. İmamın duasıyla mutluluklar dilenir. Kadınlar arasındaki şerbet içme daha şatafatlıdır. Şerbete kadınlar davet edilir. İkram olarak çay verilir. Kız annesinden istenir. Kız isteme bittikten sonra hayırlı olması temennisinde bulunulur. Kız evin ortasına getirtilip oturtulur ve alınan takı ve elbiseler yanına konulur. Elbiseler hazır olabilir fakat genelde kumaş tercih edilir. Kızın ölçüsü terzi tarafından alınarak kumaşlardan bir tanesi ona göre kesilir. Dualar ve ilahiler okunarak kız bir kenara oturtulur. Teybe konan oyun havasıyla eğlenilmeye başlanır. Nişan tamamlanmış olur (K.63).

Nişanların perşembe ya da pazar günleri yapılması, iki bayram arası olmaması gerektiğine inanılır (K.3, K.4, K.5, K.11, K.12, K.13, K.16, K.18, K.19, K.21, K.22, K.28, K.29, K.30, K.31, K.32, K.38, K.46, K.61, K.62).

Tosya ilçesinin Ahmedoğlu, Gökçeöz ve İncebel köyünde nişanın “torbaya getiriyoruz, torbaya gidiyoruz” diyerek yapıldığına inanılır (K.7, K.8, K.54, K.55, K.56, K.70).

Tosya ilçesinin Gökçeöz köyünde nişanların Salı günü yapılması gerektiğine inanılır (K.7, K.8, K.70).

Tosya ilçesinin Kayı köyünde nişanların cumartesi veya pazar günleri yapılması gerektiğine inanılır (K.57).

Tosya ilçesinin Kargın köyünde nişanların cuma veya pazar günleri yapılması gerektiğine inanılır (K.67, K.68)

2.2.2.4. Çeyiz

Tosya yöresi halk inanışlarında çeyiz ile ilgili tespit ettiğimiz âdet ve halk inanışları şunlardır:

Tosya’da kızın çeyizine önem verilir. Çeyiz eskiden gelinin evden çıktığı gün gelinle birlikte gider. Daha sonraki dönemlerde düğünden bir hafta önce evinin hazırlandığı vakitte çeyizi de serilir. Serilen çeyizin herkes tarafından görülmesi büyü yapılacağı gibi inanışlardan pek hoş karşılanmadığı için sadece yakınlarına gösterilir (K.1, K.7, K.8, K.11, K.15, K.29, K.30, K.63).

Çeyiz evlenecek kızın evine serildikten sonra çok fazla kişinin görmesinin iyi olmadığı düşünülür. Etraf tarafından büyüün, sihrin yapılabileceğine inanılır (K.1, K.7, K.8).

Gelinin odası ya da evi hazırlanınca kapısının eşikliğine jilet gömülür. Böylelikle kötülüklerden korunulacağına inanılır (K.5, K.6).

Gelinin yatağı ve yastığının hazır alınmadan kişilerin pamukla doldurması gerektiğine yoksa birinin kötülük yapacağına inanılır (K.5).

Çeyiz gelin evinden gelin almanın olduğu perşembe günü sabahı çıkar (K.11, K.15, K.29, K.30, K.63).

Düğünde çeyize nazar değiyor inancıyla çeyizin gösterilmemesi gerektiğine inanılır (K.63).

2.2.3. Dügün ile İlgili Halk İnanışları

Tosya halk inanışlarında düğünle ilgili tespit ettiğimiz âdet ve halk inanışları şunlardır:

Tosya'da nişandan sonra düğün ile nişan arası pek uzatılmaz. Nişandan sonra hemen düğün günü zamanı kararlaştırılır. Her şey biter fakat iki tarafı birbirine düşürecek söylentiler olan "YORDAMA" kolay kolay bitmez. Bunu önlemek için düğün uzatılmaz. Düğün iki tarafın kararlaştırıldığı bir zamanda başlar. Düğünden bir hafta önce erkek ve kadın OKUYUCULAR (düğün davetçileri) kiralanır. Kimleri okuması gerektiği liste halinde ellerine verilir. Kadın okuyucu ya başkasının düğününe gider, ya hamama gider, ya mevlid yapılan yerlere gider, toplu bulunduğu yerde toplu, tek bulunduğu yerde insanları düğüne okur (davet etmek). Erkek okuyucu da elindeki listeye tek tek okur. Kahvehanelere gider. Düğün kağıtları oralara asılır. Okuma işlemi bittikten sonra günü gelince bayanlar için düğün olur. Önceleri pazar günü akşamından düğün başlar. Pazartesi, salı, çarşamba akşamı bayanlar kendi aralarında eğlenirler. İlerleyen dönemlerde pazartesi akşamı başladığı yakın zamanda da salı akşamı başladığı görülür. Düğünler çoğunlukla mahallenin en geniş evinde yapılır. Bayanlar minderleri katlar ve üzerine oturarak düğünü izler. Kenarları elma sandığından oluşan yükselti üzerlerine büyük kalas konulur. Üzerlerine büyük bir minder serilir. Sıra yapılarak yaşlılar buralara oturtulur. Gençler birazcık daha ayakta kalırlar. Ortada oynayabilmek için yer açılır. Orada gelinlerin ve kızların bulunduğu yer farklıdır. Kız beğenme durumları burada gerçekleşir. Kızlar ve gelinler karışma olmasın diye ayrı ayrı yerde bulunurlar. Okuyucu kadın dediğimiz kişi evde yapılan düğünde oyun havasını ellerini defte vurarak çalar ve bayanlar kendi aralarında eğlenirler. Kız evi kız evinde, oğlan evi kendi evinde eğlenir. Bazen kendi aralarında orta oyunu şeklinde oyun da yapılır. Meselâ, erkek düğünlerinde erkeğin zenne kılığına girmesi, bayanların erkek kılığına girmesi şeklinde farklı mizansenlerin düzenlenmesi şeklinde olur (K.63).

Düğünde en güzel kıyafetler giyilir. Bunun yanında millî kıyafetler de giyerler. Tosya'nın bilinen üç millî kıyafeti vardır. "Sevayi" dediğimiz çizgili işlemeli bir kumaştan yapılmış, dokuma işlemesi olan bir kıyafet. "Üçetek" dediğimiz üzerinde

el emeği, göz nuru birçok işleme bulunan kadifeden yapılmış kıyafet. “Bindallı” da kadife üzerine yapılır fakat üçeteğe göre daha çok el emeği isteyen ve işlemesi çok olan bir kıyafettir. Üçünün de üzerinde fes bulunur (K.63). Fesin üzeri sırma ile işlenir. Sırmanın üzerine zilifbastı adı verilen metal süslemenin halkalarına ufak altınlar (Mahmudiye, beşlik, onluk, yirmilik) sıra ile dizilir. Fesin tepesine de beşibirlik veya iğne denilen süs eşyası konularak etrafı küçük altınlarla süslenir. Arka kısımda kadın saçını andıran ipler kurdele ile sarkıtılarak üzerine toka takılır. Fesin ekonomik değerini fesin üzerine yetmiş taneden fazla altının dizilmiş olması yansıtır. Fesi kız gelin olurken ailesi yaptırmakla sorumludur. Bunun yanında üç etek ve bindallı ile beraber kullanılan kemer bulunur. Kemerin parçaları sarıdan dökülür. Tesviye edildikten sonra altı bakır tellerle birbirine bağlanır. Tellerle birbirine bağlanan parçalar da yıldızlandıktan sonra üzeri taşlarla süslenir. Tokasının yanında sallanan kısım bulunduğundan buna “sallama kemer” adı verilir. Altın külfetli olduğundan son zamanlarda gümüş olanları da kullanılır. Boyunda mutlaka düğünde yapılan ortalama değer bir gramise altına denk gıstı (kıstı) da 20-50 adet kurdeleye dizilmiş yandan cumhuriyet altınıyla birlikte millî kıyafetlerin üzerinde yerini alır (Civlez, 1992: 23).

Erkekler günlük kıyafetlerinin en güzellerini giyerler. Pazar gecesi başlayan düğünün üçüncü gecesi olan salı gecesi oğlan evi kız evine, “Mübareğe gidiyoruz.” diyerek bir grup kadınla gider ve orada eğlenilir (K.63).

Tosya köylerinde düğünde bütün köylerin birbirlerinin düğününe katıldığı görülür. Düğüne herkese ayrı ayrı hediye verilerek okuma âdeti bulunur.

Gelinin başından atılan para kişinin cüzdanına konulursa parasının bereketli olacağına inanılır (K.39, K.40, K.41, K.42, K.43, K.44, K.45).

İki bayram arası nikah kıyılmaması gerektiğine inanılır (K.29, K.30, K.32).

2.2.3.1. Gelin Hamamı

Tosya halk inanışlarında gelin hamamı ile ilgili tespit ettiğimiz âdet ve halk inanışları şunlardır:

Tosya ve çevresinde de hamam âdeti görülür. Düğün esnasında ya da düğün başlamadan birkaç gün önce oğlan tarafının maddi imkanlarına göre kız ve erkek tarafından akrabaların, eşin dostun çağrılmasıyla yapılır. Pazar günü akşamı düğün başladığında gelin hamamını kadınlar düğün esnasında salı günü yaparlar. Erkekler tarafından da çarşamba akşamı hamam âdeti gerçekleşir. Salı akşamı düğün başladığı dönemlerde gelin hamamının pazar günü ya da bir hafta önce yapıldığı görülür. Hamamda gelenlere hazırlanan ikramlar sunulur. Gelin hamama girmeden önce hamamın iç giriş kısmında oynanır. Oyunun sonunda “helesa” denilen olay gerçekleşir (K.63).

Gelin hamamının pazar, pazartesi ya da salı günü yapılması gerektiğine inanılır (K.11, K.21, K.22, K.29, K.30, K.32, K.48, K.49, K.50, K.51, K.52, K.53, K.59, K.63).

2.2.3.2. Kına

Tosya halk inanışlarında kına (kız kınası) ile ilgili tespit ettiğimiz âdet ve halk inanışları şunlardır:

Tosya’da kına dediğimizde iki türlü kına akla gelir. Birincisi çarşamba günü sabahleyin toplanan kadınların düğün yapanlara yardım amacıyla “saçı” adı verilen hediye ya da parayı vermesiyle gerçekleşir. Eski dönemlerde bunların tümü evde yapılır. Sonraları pastanelerde (düğün salonu) yapıldığı görülür (K.63). Saçıyı oğlan evi bütün akrabalarını toplayıp kız evine gelerek yapar. Gelinin eline kına yakılır. Kınadan sonra yüzüne ipekli “peştamal” adı verilen (genellikle pembe) bir örtü örtülerek gelin ortaya tömbeğe (çalgi) vurularak ilahiler eşliğinde getirilir ve oturtulur. Bu sırada bayan hocalar tömbek (çalgi) denilen musiki aleti eşliğinde ilahiler söylerler. Gelinin saçını en yakını gümüş tarakla peştamalı kaldırıp tarar

(Mısırlı ve Boylu, 1992). Okuyucu kadın gelinin başında ortaya getirilen hediye ve paraları yüksek sesle söyler. Genellikle kızın babasının binlik altın, annesinin gıstı (kıstı), kardeşlerinin altın bilezik, erkeğin annesinin ve babasının bilezik, kardeşlerinin yüzük gibi hediyeler taktığı görülür (Tekeli, 1980: 37). Gelin o arada çeyizi ortaya getirmiş, içeriye gelenler de izlemiş olur. Erkek evinde de erkek için yapılanlar sergilenir fakat kız çeyizi gibi değildir. O gün kız evindeki kızın çeyizleri toplanır ve erkek evine gönderilir. Sadece kendine ait özel eşyaları perşembe günü gelin çıkarken gelinle birlikte gönderilir (K.63). Komşuların, tanıdıkların hediye ve para verme işlemleri bittikten sonra gelin bir sandalyeye oturtulur. Sandalyenin etrafına gençler toplanıp “helesa”yı söyleyerek oynar ve dönerler. Helesa dediğimiz mani şudur:

Bismillahi başlıyalı
Biz bu işi işliyeli
Usanmadan boşluyalı

Helesa helesa
Helemolayısa
Bi güzel olsa
Goynuna girse
Girse girse

İstanbul’un minaresi
Helesa
Ezan okur imamesi
(Helesa)

Annesinin bi tanesi
Helesa helesa
Helemolayısa

Bi güzel olsa
Goynuna girse

Girse girse

İstanbul'dan gelü gayık

Kimi zeroş kimi ayuk

Oğlan gıza olmuş aşık

Helesa helesa

Helemolayısa

Bi güzel olsa

Goynuna girse

Girse girse

İstanbul'da bi guyu va

İçinde datlı suyu va

Her gözelin bi huyu va

Helesa helesa

Helemolayısa

Bi güzel olsa

Goynuna girse

Girse girse

Aşurma gızım aşurma

Aşı başından daşurma

Gaveyi hafif bişirme

Helesa helesa

Helemolayısa

Bi güzel olsa

Goynuna girse

Girse girse

İstanbul'un bayırına helesa helesa

Gadı goymuş çayırına helesa helesa

Anan baban hayırına

Helesa helesa

Helemolayisa
Bi güzel olsa
Goynuna girse
Girse girse

Bizim yaylalar otlu olu
Südü gaymağı datlı olu
Bizde gızla gıymetli olu
Sevdiğim bi ay
Sevecek sohbet seni
Düğünü ahret bizimdü
Düğünü ahret bizim

Giyonun giydiğı atlas
Atlasa iğneler batmaz
Giyo kimseden gorkmaz
Sevdiğim bi ay
Sevecek sohbet seni
Düğünü ahret bizimdü
Düğünü ahret bizim
Babamın öküzü beşdü
Birisi birine eşdü
Gız anasının emeğı boşdu
Sevdiğim bi ay
Sevecek sohbet seni
Düğünü ahret bizimdü
Düğünü ahret bizim

Bağ budarım bağ budarım
İçinde keklik güderim
Gız seni alu giderim
Sevdiğim bi ay
Sevecek sohbet seni

Düğünü ahret bizimdü
Düğünü ahret bizim

Bizim yaylalar oluklu
Akar balıklı balıklı
Ak göğü çapraz ilikli
Sevdiğim bi ay
Sevecek sohbet seni
Düğünü ahret bizimdü
Düğünü ahret bizim (Mısırlı ve Boylu, 1992).

En sonunda da gelin sandalye ile üç kez yukarı “helesa, helesa, helesa” denilerek kaldırılır. Kadınlar kendi aralarında eğlenirler (K.63).

Çarşamba günü sabahı kadınların kınası olur. Öğleden sonra ise erkeklerin kına dediğimiz bölümü başlar. Erkek kınasında çay, bisküvi ikram edilir. Erkekler kendi aralarında canlı müzisyenler eşliğinde oynarlar. Erkek düğününde ya sadece bağlama ya da klarnetle cümbüş beraber çalınır. Tosya köylerine baktığımızda düğünlerde davul ve zurna eşliğinde eğlenildiği görülür. Erkekler ikindi vaktine kadar eğlenir. İkinci sonrası bir imam eşliğinde damadın sağ elinin işaret orta parmağının arasına ve iki parmağın üzerine kına yakılır. Sağdıç akıl bali olmamış (ergenliğe girmemiş) bir çocuktur. Damadın yanında damadı kollamakla meşgul “düğünbaşı” denilen bir kişi bulunur. Bu genelde damadın arkadaşısıdır. Onunla birlikte kına yakıldıktan sonra damat önce babasının elini öper. Annesinin elini öpmek için bulunduğu yere gider. Orada bulunan bütün tanıdıklarının ellerini öper. Düğün artık sokağa taşınarak damadın evinin önünde damada geline kına günü yapılan helesa gibi “helesa” yapılır. Damat bir sandalyeye oturtulur. Etrafı daire şeklinde çevrilerek helesa türküsünün eşliğinde oynanır. En sonunda damat sandalyeyle birlikte üç defa havaya kaldırılıp indirilir. Ardından Cezayir türküsü söylenir. Bu türkü söylendiğinde eğlencenin bittiği anlaşılır. Baklava ikram edilir. Damadın muzip arkadaşları tarafından bir tepsi baklava alınıp akşam oturup bir yerde yemek için kaçırlır (K.63).

Erkek kınasından sonra gece oğlan evi eline yiyecek, takı veya elbise alarak kız evine gider. O gece geline kına yakılır. Bayanlar gelini ağlatmak için ellerinden geleni yaparlar. Üzüntülü şarkılar, türküler, ilahiler söylenir. Halk onun ağlamasını görmek ister. Şayet gelin ağlamazsa: “Gitmek için çok meraklıymış.” denir. Kınayı gelinin eline birisi kız evinden birisi oğlan evinden olmak üzere iki kişi yakar. Gece geç saatlere kadar eğlenilip kız evinden ayrılır. Kızın arkadaşları gelinin evinde o gece gelinle birlikte yatar. Gelinin başına, ellerine, ayaklarına kına yakılır (K.63). Tosya köylerine baktığımızda geline kına yakıldığı gece köyün meydanında erkeklerin “simsim” (sinsin) yaptıkları görülür. Simsim, Orta Asya geleneğidir. Ortaya ateş yakılarak ateşin etrafında dönülür. Kendine göre hareketleri ve kuralları bulunur. Ateşin etrafında dönen şahıs kime kur yapıyor, kimi ya da hangi tarafı selamlıyorsa o taraftan kovalanır. Arkadan ve yandan biri gelemmez. Selamladığı ya da kur yaptığı taraftan gelen kişi kovalarken ateşin üzerinden atlar. Davul ve zurna da aşka getirecek, motive edecek şekilde ceng havası gibi çalar. Ortada ateş, insanlar da etrafında kalabalık bir halde bulunur. Şamanların ayini gibidir (K.20).

Tosya köylerinde ata sporu olan güreşin yağlı ve yağsız şekillerinin düğünlerde mutlaka yapıldığı görülür.

Geline kınayı yakanlardan birisinin bekar bir kimse olması gerektiğine, diğer kına yakan kişinin de başından nikah geçip boşanmış birinin olmaması, kocası ölmüş birinin olmaması gerektiğine inanılır. Yoksa o kişinin kaderinin yeni evlenecek kişiyi de etkileyeceğine inanılır (K.7, K.8, K.11, K.13, K.15, K.23, K.25, K.26, K.27, K.31, K.34, K.39, K.40, K.41, K.42, K.43, K.44, K.45, K.67, K.68, K.69).

2.2.3.3. Gelin Alma

Tosya halk inanışlarında gelin alma ile ilgili tespit ettiğimiz âdet ve halk inanışları şunlardır:

Tosya’da perşembe sabahı namazdan çıkıldıktan sonra imam ve damadın akrabaları ile damadın ceketi dua edilerek giydirilir. Tosya köylerinde damat alt ve atlet giymiş olarak ortaya gelir. Köyün meydanında gömleği, pantolonu imam tarafından

giydirilir. Tosya'nın çoğu köyünde bu âdet görülür. Bu olaya “damat giydirme” denir. Gelen akrabalara simit, çay, bisküvi...vb. ikram edilir. Damattan bahşiş istenir. Eskiden mahalle çeşmelerinde oluk bulunur. Damat veya onun vekili düğünbaşı bahşiş vermezse her ikisi de oluğa basılır. Damat düğünbaşına vekaletini verdiğini söyler de düğünbaşı olan kişi yine de bahşiş vermezse o zaman sadece düğünbaşı oluğa basılır. Damat giydirmeden sonra damat komşu ya da yakın evine alınır. Damadın evi gelin için hazırlanacaktır. O arada da “damat eyleme” denilen olay başlar. Orada “damat oyalama, damat eğlendirme” yapılır. Kız evinde kız o gün evden ayrılacağı için “gelin düzmek” (süslemek, hazırlamak) denilen olay başlar. Kuaför eve gelerek makyajını ve süslemesini yapar. O gün kızla birlikte özel eşyalarını koyduğu sandığı da çeyiz olarak çıkacaktır. Oğlan evine gidilip diğer eşyaları yerleştirilir, yatağı düzenlenir. Gelin evinde kendi hazırlıklarını yapar. Gelinin odasını hazırlama işini bir grup yakını gerçekleştirir. Gelin o güne kadar kına gecesinde millî kıyafet, diğer gecelerde oğlan evinin almış olduğu elbiselerden birini, o gün de ilk defa gelinliğini giyer. İkinci namazından sonra oğlan evinin belirlediği camiden çıkıldıktan sonra gelin almaya gidilir. Eski dönemlerde gelinin ata bindirilerek götürüldüğü görülür. Arabalarla kız evinin önüne gelindiğinde kız dualarla evden çıkarılır. Kız çıkmadan önce ikindine doğru kadınlar kız evinde toplanır. Gelin ortaya hocaların tömbeğe (çalgi) vurarak ilahi okumasıyla getirilir. Dualarla gelinliğinin üzerine pembe peştamal örtülür. Onun üzerine de yeşil bir yemeni iğnenir. Namazdan sonra arabalar gelince kaynana gelini kibleye doğru kaldırır yakınları da başından şeker veya para atar. Eski dönemlerde damat gelini almaya gelmez. Sonraki zamanlarda damadın gelini almaya geldiği, kız annesinin ona altın taktığı ve damadın gelini kolundan tutup indirerek arabaya bindirdiği bilinir. Kız arabaya binerken de oğlan babasının şeker ve para karışımını üzerinden saçtığı görülür. Gelin arabaya binince erkekler dua eder. Gelin konvoyu giderken gelinin arabasının önünü kesmek âdettendir. Bazen ip, urgan, tahta parçası gererekten bu işlem yapılır. Tosya köylerinde bu daha çok abartılmıştır. “zirzop parası” denilen bir para alınır. Gençlerin eğlenmeleri için verilen bir paradır. Gelin evden çıkarken son bir sandık kalmıştır. O sandık çok önemlidir. Kızın akrabalarından, yakınlarından biri üzerine oturarak bahşiş ister. Almadan o sandık çıkarılmaz. Damat gelini beklerken konvoydan ilk kopan hemen gelinin geldiğinin müjdesini verir ve bahşişini alır (K.63).

Gelin evden çıkıp arabaya binerken oğlan tarafından çocuklara şeker ve para atılır. Bereket getireceğine inanılır (K.1, K.3, K.4, K.5, K.12, K.13, K.14, K.15, K.16, K.17, K.18, K.19, K.21, K.22, K.31, K.35, K.38, K.39, K.40, K.41, K.42, K.43, K.44, K.45, K.46, K.47, K.58, K.61, K.62, K.63, K.65).

Gelin evden çıkıp giderken bir somun ekmek verilir. Kısmetiyle birlikte gideceğine inanılır (K.15, K.54, K.55, K.56).

Gelin evinden çıkarken ekin, buğday, pirinç atılır. Darlık çekmeyeceğine, bereket olacağına inanılır (K.5, K.10, K.39, K.40, K.41, K.42, K.43, K.44, K.45, K.50, K.51, K.52, K.53, K.59, K.65, K.69).

Gelin evinden giderken koltuğuna Kur'an-ı Kerim verilir. En büyük yol göstericisinin o olacağına, doğru yoldan ayrılmayacağına inanılır (K.2, K.5, K.6, K.12, K.13, K.15, K.18, K.19, K.25, K.26, K.27, K.29, K.30, K.31, K.39, K.40, K.41, K.42, K.43, K.44, K.45, K.46, K.50, K.51, K.52, K.53, K.54, K.55, K.56, K.58).

Tosya ilçesinin Gökçeöz köyünde gelin almaya gelenlere tepsiyle şerbet dağıtılır, şerbeti içenler az miktarda tepsiye para koyar. Bereket olacağına inanılır (K.7, K.8).

Gelin evden çıkmadan perşembe günü kadınlar toplanınca kalabalığın ortasına getirilir. Başından oğlan evinden kayın valide, elti, eş dost tarafından para ve şeker atılır. Bereket ve bolluk olacağına inanılır (K.1, K.2, K.3, K.4, K.5, K.10, K.11, K.12, K.13, K.15, K.16, K.17, K.18, K.19, K.21, K.22, K.23, K.25, K.26, K.27, K.28, K.29, K.30, K.32, K.35, K.48, K.49, K.50, K.51, K.52, K.53, K.58, K.59, K.60, K.63).

Gelin evden çıkarken başına örtülen kırmızı ya da pembe peştemalın üzerine kenarı oyalı yeşil yemeni örtülür. Yeşil yemeni ile geline bir muradın geleceğine inanılır (K.15).

Gelin almaya giden kayınının (kayın valide) paçalarını bağlayıp donuna soktururlar. Günülemesin (kıskanma) diye yapılır. Şeytanın paçasından girip kayınının (kayın valide) gelini günüleyeceğine (kıskanma) inanılır (K.21, K.22).

Gelinin arkasından boşanmış, eşi ölmüş bir kişinin gitmesinin doğru olmayacağına yoksa gelinin bahtının da öyle olacağına inanılır (K.25, K.26, K.27).

Eşi ölmüş ya da boşanmış kadınların tekrar evlendiklerinde evinden pazar günü gelin çıkması gerektiğine inanılır (K.29, K.30).

Gelin evinden çıkarken o gün evin süpürülmemesi, temizlik yapılmaması gerektiğine inanılır (K.54, K.55, K.56).

2.2.3.4. Kuşak Kuşatma

Tosya halk inanışlarında kuşak kuşatma ile ilgili tespit ettiğimiz âdet ve halk inanışları şunlardır:

Tosya'da gelin çıkacağı zaman kırmızı kuşak babası, abisi ya da erkek kardeşi tarafından kızın beline bağlanır (K.63).

Gelin evden çıkarken teli ile duvağı ile çıkıyor diye erkek kardeşi, abisi, amcası ya da dayısı kırmızı kurdeleden olan kuşağını beline bağlar. Gittiği yere bereket, bolluk getireceğine inanılır (K.7, K.8, K.61, K.62).

Gelin evden çıkarken beline kırmızı kuşak bağlanır. Bu kuşağın gelinin namusunun temiz olduğunu gösterdiğine inanılır (K.63).

2.2.3.5. Gelin İndirme

Tosya halk inanışlarında gelin indirme ile ilgili tespit ettiğimiz âdet ve halk inanışları şunlardır:

Tosya’da gelin, gelin almasıyla geldikten sonra dualarla arabadan indirilir. İlk sokak kapıdan girerken ayağının altına tepmesi için su dolu tas konulur. “Gelin taşı dikti.” diye bir tabir kullanılır. Gelin içeriye geçince sandalyeye oturtulur. Başından şeker, para, arpa, buğday atılır. Tam başının üzerinden tahtaya çivi çakılır. Bayanlar kendi aralarında oynayarak eğlenirler. Kız evinde olay bitmiştir. Erkek tarafı gelin almadan sonra yemek verir. Kişiler ekonomik durumuna göre yemeği ya evinde ya da Boyner camiinde (genelde) verir. Kız evi ve oğlan evinin ortak katılımıyla da yemek verilir (K63). Yemek verildiği zaman servis düğün sahibinin yakınları tarafından yapılır. Sofralar 8-10 kişiliktir. Düğün ve davet zamanlarında akrabaya yardım etmeye “ayakta dönme” denir. Sofraya önce haşlanmış sığır eti tek kaptan gelir. Çatalla yenilir, tiridine banılır. Sonra “lengeri” denilen bakır yayvan tabakla pilav gelir. Yendikten sonra sofradakilere: “Yedek getirelim mi?” diye sorulur. Yedek pilavı daha az olan ikinci lengeridir. Yedeğin üstüne de et suyu döküp yenilir. En son un helvası gelir. Un helvası konulacağı zaman sofradaki en yaşlı kişi dua eder. Pilavın yanında elma hoşafı veya kuru üzüm hoşafı bulunur (Ergi, 2000: 62-63).

Tosya köylerinde de düğünde yemek verme âdeti görülür. Tosya’da verilen pilava ek olarak köylerde keşkek de sofrada yerini alır. “Keşkek asma” ifadesi kullanılır. Keşkek toprak fırınlara caba içinde sürülür. Keşkeğin asıl malzemesi buğdaydır. Buğdaya işlemler uygulanarak “keşkeklik” denen şekil elde edilir (Ergi, 2000: 64).

Gelin oğlan evinin kapısından girerken ayağının dibine su koyup ona deptirirler. Suyun her tarafa yayılmasının iyi olacağına, evde bolluk ve gelinin başının devletli olacağına inanılır (K.1, K.2, K.3, K.4, K.5, K.6, K.7, K.8, K.10, K.11, K.12, K.13, K.15, K.18, K.19, K.21, K.22, K.23, K.25, K.26, K.27, K.28, K.29, K.30, K.31, K.32, K.33, K.34, K.38, K.39, K.40, K.41, K.42, K.43, K.44, K.45, K.46, K.48, K.49, K.54, K.55, K.56, K.57, K.58, K.59, K.60, K.61, K.62, K.63, K.65, K.67, K.68, K.69, K.70).

Gelin oğlan evinden içeri girerken ya aynadan atlatılması ya da eline ayna verilmesi gereklidir. Ayna ile evinin aydınlık olacağına inanılır (K.18).

Gelin oğlan evinin kapısından girerken başından buğday, ekin, darı ve pirinç atılır. Bolluk ve bereket getireceğine inanılır (K.1, K.3, K.4, K.6, K.10, K.12, K.13, K.15, K.18, K.19, K.21, K.22, K.23, K.25, K.26, K.27, K.28, K.29, K.30, K.31, K.32, K.33, K.34, K.46, K.54, K.55, K.56, K.58, K.60, K.61, K.62, K.63, K.65, K.67, K.68, K.69, K.70).

Gelin evden ieri girince kapıda tam tepesine enseri (ivi) akılır. Gelinin bylelikle o evde taş gibi duracağına inanılır (K.2, K.3, K.4, K.7, K.8, K.10, K.11, K.12, K.13, K.15, K.21, K.22, K.23, K.25, K.26, K.27, K.29, K.30, K.31, K.32, K.33, K.34, K.38, K.39, K.40, K.41, K.42, K.43, K.44, K.45, K.46, K.54, K.55, K.56, K.58, K.60, K.61, K.62, K.63, K.65, K.67, K.68, K.69, K.70).

Gelin evinden giderken yanında kl, maya, ivi gtrr. Oğlan evine varınca maya ve kl oğlan evinin kl ve mayasına karıştırılır. Artık her şeyin karıştığına o eve ısınması gerektiği dşnlr. Gtrlen enseri (ivi) de gelinin tam baş hizasından kapıya akılır ve o evde mih gibi duracağına inanılır (K.5, K.29, K.30).

Tosya ilçesinin Gkez kynde gelinin giyeceği elbiseler oğlan tarafından getirilir. Duvağını giydiren kişinin kocadan ayrılmış olmaması gerektiğine yoksa yeni evlenecek kızın kaderinin de öyle olacağına inanılır (K.7, K.8).

Gelin oğlan evinin kapısından girerken eline tereyağı verilir. Onu alt ve st eşiğe sürerek hayatının yağ gibi olacağına, yağ gibi o eve geşeceğine (yayılmak) inanılır (K.7, K.8, K.58, K.67, K.68, K.69, K.70).

Gelin almaya gidince kız evinin sahibi tasa şerbet koyar. Fincanla gelenlere ikram eder. Herkesin ağzının tatlı olacağına inanılır (K.58).

Tosya ilçesinin Kayı köyünde gelinin oğlan evinin kapısından girince ekin atılmasıyla, gelinin tarlaya reber (ifti) olacağına inanılır (K.57).

Gelin oğlan evinin kapısından içeri girince bardağın içine şekerli su ve pirinç konularak geline verilir. Evinin bereketli olacağına inanılır (K.48, K.49).

Gelin oğlan evinin kapısından içeriye girerken maya sürülür. Evinin mayalı (zengin) olacağına inanılır (K.33, K.54, K.55, K.56).

Tosya ilçesinin Kayı köyünde gelin oğlan evinin kapısından içeri girerken Şeker atılır. Bolluk, bereket olacağına inanılır (K.57).

Gelin oğlan evinin kapısından içeri girip oturunca kuağına oğlan çocuğu verilir. Böylelikle ilk çocuğun oğlan olacağına inanılır (K.31, K.38, K.67, K.68).

Gelin oğlan evinde iken takke alınır. Sütü olan anne sütü takkeye sağar. O takke gelin kızın başına giydirilir. Böyle yapılarak ilk çocuğunun oğlan olacağına inanılır (K.38).

Gelin evden çıkarken Şişe kırıldığında kötü huyların evde kalacağına inanılır (Tekeli, 1980: 13).

2.2.3.6. Gerdek

Tosya halk inanışlarında gerdek ile ilgili tespit ettiğimiz âdet ve halk inanışları Şunlardır:

Tosya'da yatsı namazından sonra damat konulur. Damat cami sonrası odasına sokulur. Tmbek denilen çalgıyla camiden eve ilahiler eşliğinde getirilir. Evinin önünde dua edilir. Evinin önünde babasının, hoca efendinin, büyüklerinin ellerini öper. Yumruklanarak içeriye sokulur (K.63).

Gelin gerdeğe girdiği vakit elmayı yere vurarak parçalar. Parçaları kadar çocuğu olacağına inanılır (Tekeli, 1980: 13).

Gelin gerdek gecesinde elbisesini damadın elbisesi üzerine asarsa damadın kılıbık olacağına inanılır (Tekeli, 1980: 14).

Tosya ilçesinin Gökçeöz köyünde damatla gelinin elini birbirine veren kişinin dul kadın ya da kocasından ayrılmış bir kişinin olmaması gerektiğine inanılır (K.7, K.8).

Gelinle damadın odasına yemeleri için tatlı konulur. Ağızlarının tatlı olacağına inanılır (K.10).

Gelin yatağında damat gelmeden önce oğlan çocuğu yuvarlanır. Gelinin böylelikle ilk çocuğunun oğlan olacağına inanılır (K.7, K.8, K.9, K.11, K.15, K.21, K.22, K.23, K.25, K.26, K.27, K.29, K.30, K.32, K.38, K.46, K.50, K.51, K.52, K.53, K.55, K.56, K.58, K.60, K.61, K.62, K.65, K.67, K.68, K.69, K.70).

2.2.4. Düğün Sonrası ile İlgili Halk İnanışları

2.2.4.1. Duvak

Tosya halk inanışlarında duvak ile ilgili tespit ettiğimiz âdet ve halk inanışları şunlardır:

Tosya'da cuma günü kahvaltıdan sonra öğleye doğru duvak denilen olay gerçekleşir. Gelin kaynanasıyla birlikte kapıda bekler ve gelen geçen büyük, küçük herkesin elini gelinlik giymiş vaziyette öper. Düğün havası devam eder fakat duvak daha çok dinî ağırlıklıdır. Gelinin duvağını bir erkek çocuğu açar. Bu çocuk sağdıçtır. Gelin de ona bir hediye verir. Damat normal hayatına devam eder (K.63). Tosya köylerinde de duvak adetinin aynı merkezdeki gibi yapıldığı görülür.

Duvak günü gelinin duvağı oğlan çocuğuna açtırılır. İlk çocuğunun oğlan olacağına inanılır (K.23, K.25, K.26, K.27, K.32, K.38, K.55, K.56, K.63).

Duvak günü verilen saçının (para) Peygamber saçısı olduğuna inanılır (K.31, K.32, K.38, K.46, K.55, K.56).

Duvak günü gelinin ağzına bir şey kapatılır. Ağzının bek (sıkı) olacağına inanılır (K.69).

2.2.4.2. Giyo (damat) Misafirliği

Tosya halk inanışlarında giyo misafirliği ile ilgili tespit ettiğimiz âdet ve halk inanışları şunlardır:

Tosya’da düğün bitiminin hemen ardından ilk pazar günü kız evi oğlan evini davet ederek giyo misafirliğini gerçekleştirir. Oğlan evinden belli kişiler gelir. Kız evi de yakınlarını çağırır. Damat kız evinde söz sahibi olmak amacıyla halı, inek, kaşık, bıçak...vb. şeyleri gizlice alır. Arkadaşları bu konuda yardımcı olur. Amaç oğlanın kız evine kendini kabul ettirmesidir (K.63). Tosya köylerinde de giyo misafirliğinin merkezle aynı olduğu görülür.

Giyo (damat) misafirliğinin düğünden sonraki ilk pazar günü yapılması gerektiğine inanılır (K.11, K.21, K.22, K.23, K.25, K.26, K.27, K.28, K.32, K.39, K.40, K.41, K.42, K.43, K.44, K.45, K.48, K.49, K.60, K.67, K.68, K.69, K.70).

2.2.4.3. Gelin Hamamı

Tosya’da düğünden sonra gelinin tekrar hamama götürüldüğu görülür. Akraba, eş, dost birlikte gidilir. Gelinle birlikte ailelerin kaynaştırılmasına çalışılır. Tosya’da düğünden sonraki gelin hamamı ile ilgili tespit ettiğimiz âdet ve halk inanışları şunlardır:

Düğünden sonraki ilk pazartesi günü gelini “pazar bastırmasın, ağırlığı yinişesin (hafiflesin) diye tekrar hamama götürmek gerektiğine inanılır (K.11, K.21, K.22, K.25, K.26, K.27, K.28, K.32, K.38, K.46, K.65).

2.3. ÖLÜM İLE İLGİLİ HALK İNANIŞLARI

İnsanlar ilk çağdan beri ölüm üzerine kafa yorarak kendilerine göre bu duruma açıklama getirmeye çalışır. Aşağı yukarı dünyanın muhtelif yerlerinde aynı anlama gelen ölüm, “nefes, tın, rüzgar, esinti...”vb. kelimelerle ifade edilir (Kabak, 2011: 50).

Ölüm ve hayat sırlarını düşünen insanlar anlamaya ve öğrenmeye çalışır. Eski Türklerde “tın” ifadesi can ve ruh mefhumu için, Doğu Türklerinde “can ve nefes” can ve ruh mefhumu için kullanılır (İnan, 2013: 176).

Ölümlle birlikte birçok âdet, inanış, tören oluşur. Bunların oluşumunda ölen kişinin öte dünyaya gidişinin kolaylaştırılması, öte dünyada ve geride bıraktıklarının gözünde saygın bir yerde kalması, ölenin yakınlarının ruhsal durumlarının düzeltilmesi amaçlanır (Artun, 2008a: 186).

2.3.1. Ölüm Öncesi ile İlgili Halk İnanışları

2.3.1.1. Ölümü Düşündüren Ön Belirtiler

İnsanı çaresiz kılan ölümle birlikte insanlar çevrelerinde olup biten olayları, eşyaları, rüyaları, sesleri ölümün korkutucu etkisiyle ölümün ön belirtisi olarak yorumlamaya başlar (Aktaran Artun, 2008a: 186-187).

Halk inanışlarına göre ölümün ön belirtisi olarak evcil ve yabani hayvanların ötüşlerinin, ulumalarının, kişnemelerinin, uçuş yönlerinin dikkate alındığı; rüyaların ölüm ve felaket haberi olarak yorumlandığı, hastada meydana gelen fizyolojik ve psikolojik belirtilerin ölümün ön belirtisi olduğu düşünülür (Aktaran Artun, 2008a: 187).

Tekirdağ’da bir kişi rüyasında çıplak bir insan görürse o kişinin öleceğine, gece evde ıslık çalınırsa o evden bir ölünün çıkacağına, evin penceresine kuş gelip gagasıyla vurduğunda o evden ölü çıkacağına, çocuklar uzun uzun ulur gibi ağlarsa ölümün habercisi olduğuna inanılır (Artun, 2008b: 266).

Osmaniye/Düziçi’nde bir kişi atleti ya da elbiseyi ters giydiğinde, bir kıyafetin yakası aşağı gelecek şekilde konulduğunda, kişinin ayakkabısı ters döndüğünde ölüm olayının olacağına inanılır (Kılıç, 2010: 97).

Elazığ/Keban’da bebekler uzun süreli ve sebepsiz ağladığında, değişik türden sesler çıkarıp sızlandığında, rüyada ölmüş birisinin kendisini çağırdığında ölüm olayının gerçekleşeceğine inanılır (Doğan, 2013: 95).

Tosya halk inanışlarında ölümü düşündüren ön belirtiler ile ilgili tespit ettiğimiz halk inanışları şunlardır:

Köpek uluduğu zaman o eve ölüm veya bir üzüntünün geleceğine inanılır (K.1, K.2, K.3, K.4, K.5, K.6, K.7, K.8, K.9, K.10, K.12, K.13, K.14, K.15, K.16, K.17, K.18, K.19, K.21, K.22, K.23, K.24, K.25, K.26, K.27, K.28, K.33, K.34, K.35, K.36, K.37, K.39, K.40, K.41, K.42, K.43, K.44, K.45, K.46, K.47, K.48, K.49, K.50, K.51, K.52, K.53, K.54, K.55, K.56, K.57, K.58, K.60, K.61, K.62, K.63, K.65, K.67, K.68, K.69, K.70).

Rüyada kalabalık, düğün ya da kötü, sıkıntılı bir olay görülürse bir ölüm olayının gerçekleşeceğine inanılır (K.1, K.2, K.5, K.6, K.7, K.8).

Baykuş/hu kuşu (puhu kuşu) öttüğü, eve tünediği zaman da bir ölüm olayının olacağına inanılır. Fakat baykuş “gür gür güven” derse o zaman iyiye işarettir. O eve bir mutluluğun geleceğine inanılır (K.2, K.3, K.4, K.5, K.6, K.7, K.8, K.9, K.10, K.11, K.12, K.13, K.14, K.15, K.16, K.17, K.18, K.19, K.21, K.22, K.23, K.24, K.25, K.26, K.27, K.28, K.32, K.33, K.34, K.35, K.36, K.37, K.38, K.39, K.40, K.41, K.42, K.43, K.44, K.45, K.46, K.47, K.54, K.55, K.56, K.57, K.58, K.59, K.60, K.63, K.65, K.69, K.70).

Cenaze mezarlığa götürüldüğü vakit tabut aşağı yukarı dönerken kimin evine doğru çok dönerse o evden bir cenaze çıkacağına inanılır (K.5).

Rüyada evin yanması, yıkılması, bağ, bahçe, saç, kaş (duvar) yıkılması ya da bulanık su ile ilgili rüya görmekle o evde bir ölüm olayının olacağına inanılır (K.6, K.10, K.11, K.23, K.29, K.30, K.33, K.34, K.36, K.39, K.40, K.41, K.42, K.43, K.44, K.45, K.54, K.55, K.56, K.61, K.62, K.65).

Rüyada keklilik görünce de o evde bir ölüm olayının gerçekleşeceğine inanılır (K.9).

Rüyada üst çenenin önündeki dişlerden biri düşerse anne, babadan birinin, arka taraftan azı dişlerinin biri düşerse konu komşudan birinin öleceğine inanılır (K.1, K.10, K.11, K.14, K.15, K.21, K.22, K.23, K.24, K.25, K.26, K.27, K.29, K.30, K.31, K.33, K.34, K.38, K.50, K.51, K.52, K.53, K.54, K.55, K.56, K.58, K.65).

Rüyada ev süpürülürse ve evde yangın olursa o ailede bir ölüm olayının olacağına inanılır (K.10).

Ayna kırılmasının özellikle de gelin gelirken kırılmasının uğursuzluk getireceğine inanılır (K.12, K.13, K.14, K.15, K.21, K.22, K.23, K.25, K.26, K.27, K.28, K.31, K.32, K.38, K.60).

Yatsı namazından sonra eve süt geldiği zaman o eve acı bir haberin (ölüm) geleceğine inanılır (K.48, K.49).

Sacayağının işi bitince hemen kaldırılması gerektiğine yoksa o evde ölüm olayının gerçekleşeceğine inanılır (K.1, K.6, K.7, K.8, K.10, K.14, K.15, K.33, K.34, K.35, K.36, K.39, K.40, K.41, K.42, K.43, K.44, K.45, K.60).

Ölünün yıkanması için kurulan kazanlardaki su kullanılınca kazan hemen kaldırılıp ters çevrilir. Yoksa tekrardan o evde bir ölüm olayının yaşanacağına inanılır (K.1, K.2, K.10).

Ekmek elden ters düşerse o evden bir cenazenin çıkacağına inanılır (K.7, K.8).

Su kabağının olduğu yerde ölüm olayının olacağına inanılır (K.14, K.15).

Kurşun döküldüğünde kurşun top top olmayıp dağılırsa ölümün habercisi olduğuna inanılır (K.65).

2.3.1.2. Ölümle İlgili Kaçınmalar

Ölümle ilgili kaçınmalar denildiğinde yerine getirilmediği ya da yapıldığında ölümle sonuçlanacağına inanılan davranışlar anlaşılır (Boratav, 1994: 195).

Anadolu'da "iyi değildir" diye bazı davranışların yapılmasından kaçınılır. Cenaze evden gidince ağırlığı ile gitsin diyerekten arkasından su dökülmesi, ölü yıkandıktan sonra kazanın ters çevrilmesi, ölü yıkanırken yatağı toplanarak yerine taş konulması, ölünün yıkanılmasında kullanılan lif ve sabunun içeriye alınmaması, tabut kapı önünden geçtiği zaman arkasından su dökülmesi gerektiğine inanılır (Anadol, 2006: 320-321).

Osmaniye/Düziçi'nde cenaze ortada yatarken üzerinde arkasından başkasını götürmesin diye oklava kırılır. Cenaze evden gittikten sonra da teneşir ya da sedir gibi kullanılan malzeme o evde bir daha ölüm olayı olmasın diye yok edilir. Bu türlü davranışlarla ölümden kaçınılacağına inanılır (Kılıç, 2010: 100).

Tekirdağ'da ölümden kaçınmak için makasın ağzı açıksa kapatılıp ters dönen ayakkabıların düzeltilmesi, bir evden iki ölüm olayı çıkmışsa üçüncü ölümün olmaması için kurban kesilmesi, ölü suyunu ısıtan ateşin su dökülerek söndürülmemesi kendi halinde sönmeye gerektiğine inanılır (Artun, 2008b: 267).

Erzurum'da cenaze yıkanırken veya kapı önünden cenaze geçerken uyuyanlar uyandırılarak, ayakkabılar ters dönmüşse düzeltilerek, mezar kazılırken kürek elden ele verilmeyerek, mezarlık dönüşü ölünün akrabaları arkaya bakmayarak ölüm olayından kaçınılacağına inanılır (Açar, 2015: 98).

Tosya halk inanışlarında ölümle ilgili kaçınmalar ile ilgili tespit ettiğimiz halk inanışları şunlardır:

Sacayağının işi bitince hemen kaldırılması gerektiğine yoksa o evde ölüm olayının gerçekleşeceğine inanılır (K.1, K.6, K.7, K.8, K.10, K.14, K.15, K.33, K.34, K.35, K.36, K.39, K.40, K.41, K.42, K.43, K.44, K.45, K.60).

Ölünün yıkanması için kurulan kazanlardaki su kullanılıncaya kadar kazan hemen kaldırılıp ters çevrilir. Yoksa tekrardan o evde bir ölüm olayının olacağına inanılır (K.1, K.2, K.10).

Ölen kişinin yatağından alındığında yatağına taş ya da demir konulur. Böylelikle o evden başka bir cenazenin daha çıkmasına engel olunacağına inanılır (K.1, K.7, K.8).

2.3.2. Ölüm Sırası ile İlgili Halk İnanışları

Şamanist Türk boylarından Yakut Türkleri “tın, kut ve sür” kelimeleriyle can ve ruh mefhumunu ifade eder. Tın, “esinti,rüzgar,nefes”; kut, “toprak, rüzgar” anlamlarına gelir. Ölüm vukua geldiğinde “tın” vücuttan ayrılır fakat “kut” ayrılırsa ölüm olmaz (İnan, 2013: 176).

Eski Türklerde ruhun “sungur oldu” (şahin oldu) denilerek kuş gibi uçtuğundan bahsedilir. Defin merasimi için yaprak dökümü veya ağaçların yapraklanması beklenir. Ceset kubbeli otağ altına konularak etrafında at koşturulur. Yas tutanlar otağın kapısında gözlerini, kulaklarını bıçaklar ve matem işareti olarak saç keser, tütsü yapar, tütsülü matem meşalesi yapar (Aktaran Artun, 2008: 189).

Anadolu’da ölüm anında hastanın başında Kur’an okunması, ağzına zezem suyunun pamukla verilmesi, hastaya tövbe getirtirilip tekbir alınması gerektiğine inanılır (Artun, 2008b: 267-268).

Kayseri/Sarıoğlan’da eski dönemlerde ölünün kıyafetleri hemen yıkanılır ve ölünün yattığı gece badana yapılarak temizlenir. Sonraki zamanlarda kırk gün temizlik yapılmaması gerektiğine inanılır (Gezer, 2011: 48).

İzmir/Tire’de ölüm anında ölen kişinin üzerine cennete gitsin denilerek yeşil yaprak konulur. Başının üzerine ayna konularak aydınlık içinde öleceği düşünülür. Başında Kur’an okunup, zezem suyu içirilip, ağzına pamukla su damlatıldığında acılarının hafifleyeceğine inanılır (Aydınöglu, 2005: 85).

Tosya halk inanışlarında ölüm sırası ile ilgili tespit ettiğimiz halk inanışları şunlardır:

Hasta ölümle pençeleştiği zaman ağzına “zemzem suyu” verilir. Ölüm anında şeytanın karşısına gelerek su karşılığında hastanın imanını istediği düşünülür. Hasta imanını vermesin diye hastaya zemzem verilir (K.1, K.2, K.5, K.6, K.7, K.8, K.10, K.12, K.13, K.14, K.15, K.16, K.17, K.18, K.19, K.21, K.22, K.23, K.25, K.26, K.27, K.28, K.31, K.32, K.33, K.34, K.35, K.36, K.38, K.39, K.40, K.41, K.42, K.43, K.44, K.45, K.48, K.49, K.50, K.51, K.52, K.53, K.54, K.55, K.56, K.58, K.59, K.60, K.61, K.62, K.63, K.69, K.70).

Hastanın gözleri açık kalmışsa dünyadan gözü açık gittiğine ya da bir yakınının gurbette olduğundan ona hasret gittiğine inanılır (K.1, K.2, K.3, K.4, K.5, K.6, K.7, K.8, K.9, K.10, K.12, K.13, K.21, K.22, K.25, K.26, K.27, K.28, K.31, K.32, K.33, K.34, K.35, K.36, K.37, K.39, K.40, K.41, K.42, K.43, K.44, K.45, K.46, K.47, K.48, K.49, K.50, K.51, K.52, K.53, K.58, K.59, K.65, K.67, K.68, K.69, K.70).

Ölen kişinin gözleri açık kalmışsa makamını gördüğüne, gözlerinin güzel bir yere takılı kaldığına inanılır (K.11, K.38, K.50, K.51, K.52, K.53, K.54, K.55, K.56).

Hasta zekarat (sekarat) aşamasındayken zemzem suyu içirilir. Kabe suyu olduğundan dolayı şifalı olarak görülür ve hastaya son anında faydası olacağına inanılır (K.11, K.23, K.24, K.59).

Ölen kişinin canının ayaklarından başlayarak göbeğine geldiğine sonra da kollarını cansız bırakarak nefes yoluyla “puf” diye canının çıktığına inanılır (K.1, K.2, K.5, K.6, K.9, K.12, K.13, K.14, K.15, K.18, K.21, K.22, K.24, K.25, K.26, K.27, K.28, K.32, K.35, K.36, K.38, K.39, K.40, K.41, K.42, K.43, K.44, K.45, K.46, K.47, K.50, K.51, K.52, K.53, K.58, K.65, K.67, K.68, K.69, K.70).

Ölen kişinin ruhu çıkarken önce hıcıl hıcıl öter. İkinciye “huh” der. Huh dediği huyudur. “Can çıkar huy çıkmaz.” denmesinin sebebinin bundan dolayı olduğuna inanılır (K.14, K.15, K.36, K.38).

Ölüm anında, ölen kişinin önceden ölen akrabalarının ruhunun, ölen kişi yanına geldiğine inanılır (K.10).

Ölen kişinin ruhunun bedenden ayrıldıktan sonra gezdiğine, gideceği yeri gördüğüne, makamı güzelse son anında cenneti gördüğüne, makamı kötüyse azaplı yeri gördüğüne inanılır (K.12, K.13).

Ölen kişi ömrü boyunca hiç abdest almayıp, namaz kılmamışsa onu mezarda ters çevirdiklerine inanılır (K.14, K.15).

Ölüm anında hastanın başında “Kur’an-ı Kerim, Yasin-i Şerif” duasının okunmasının ölecek olan kişiye ruhunu teslim ederken kolaylık sağlayacağına inanılır (K.48, K.49, K.50, K.51, K.52, K.53, K.59, K.63).

Hasta olan kişinin ölürken canının göbekte döndüğüne inanılır (K.30).

Kişi öldükten sonra ruhunun evine kırk gün kırk gece geldiğine inanılır (K.36).

Ölen kişi öldüğünde yüzü sağ tarafa dönükse cenneti gördüğüne, sol tarafa dönükse azabını gördüğüne inanılır (K.38).

Kişi evde ölürse, ölüm anında ezrailin (Azrail) gelirken çok heybetli geldiğinden evin salladığına inanılır (K.23).

Tuvalite tükürmek iyi değildir. Şeytan o tükürüğü alır, yumurtanın içine koyar. Tükürüklü yumurtayı uzatarak imanını ister. Susuzluğa dayanamayan hastaya yumurtayı alıp imanını vermesin diye son anında zezem suyu verilir (K.25, K.26, K.27, K.36, K.38).

Ölüm anında oda kapısının genişleyerek kapının tıkırdadığına inanılır (Tekeli, 1980: 15).

2.3.3. Ölüm Sonrası ile İlgili Halk İnanışları

Göktürkler döneminde ölümden sonra defin töreninde ölen kişi çadıra konulur. Akrabaları, oğulları, torunları tarafından kurban kesilip çadırın önüne serilir. Çadırın önünde bıçakla yüzlerini keserek ağlarlar. Bu tören yedi defa gerçekleştirilir. Sonra ölenin eşyaları, atı ateşe atılarak yakılır. Ölen kişinin akrabaları öldüğü günde yapılan tören gibi defin gününde de at üzerinde gezerek yüzlerini kesip kan ve yaşla karışık ağlarlar (İnan, 2013: 178).

Anadolu'da hasta bir kişi öldüğünde çenesinin bağlanması, gözlerinin kapatılması, elbiseleri çıkartılıp temiz bir yere yatırılması, başının kible yönüne çevrilip eller göbük üstüne konularak üzerine örtü örtülmesi, örtünün üzerine karın hizasına gelecek şekilde içine şeytan girmesin, biri alıp götürmesin, karnı şişmesin diye düşünülerek bıçak, makas, demir vb. konulması, ayak baş parmaklarının bağlanarak Azrail çıksın melekler girsin diye pencerelerin açılması gerektiğine inanılır (Artun, 2008b: 267). Devamında ölüm haberi öncelikle cami selası ile verilir. Daha sonrasında belediye hoparlörüyle duyurulur. Ölüm sonrası ölen kişinin ayakkabıları evin önüne konularak o evde bir kişinin öldüğü gösterilir (Artun, 2008b: 267).

İzmir/Tire'de ölümden hemen sonra evin pencereleri açılır, mum yakılıp ışıklar açık bırakılır ve hortlamasın diye etrafında kedinin dolaştırılmamasının gerektiğine inanılır (Aydınöglü, 2005: 86).

Afyon/Bolvadin'de ölüm anı gerçekleştiğinde evdeki su dolu olan sürahiler Azrail kılıcını yıkadı düşüncesiyle boşaltılarak ters çevrilir (Güldemir, 2008: 67).

Osmaniye/Düziçi'nde ölümü yaklaşan hastaların ayaklarına kına yakılır. Zekarat (sekarat) halindeki hastanın Azrail ya da gelen melekleri gördüğüne inanılır (Kılıç, 2010: 101):

2.3.3.1. Ölünün Bekletilmesi/Yıkama/Kefenleme

Anadolu’da ölümden sonra yıkama, kefenleme ve cenaze namazı şeklinde üç işlem yapılır. Dinî işlemlerin yanı sıra geleneksel âdet ve inanmalarda bu işlemlerde yerini alır. Kefenleme işlemi İslami usullere göre yapılır (Artun, 2008b: 268).

Osmaniye/Düziçi’nde kefen bezinin makasla kesildiğinde uğursuzluk getireceğine, ölüyü kefenledikten sonra ölünün üzerine kına ve gül suyu serpmek gerektiğine, kadın kefenlenmişse başına yazma bağlanması gerektiğine inanılır (Kılıç, 2010: 109).

Tekirdağ’da ölü yıkanırken ayak ucuna bir fincan tuz, bir tas un konması, eğer ölü yaralanarak ölmüşse yıkandıktan sonra yanına kırk adet çörekotu konması, kefenin bıçakla biçilmesi, ölen erkekse şapkası, kadınsa eşarbinin yakılması ve bunun külünün yıkama suyuna atılması, tütsü yapılması gerektiğine inanılır (Artun, 2008b: 268).

Gaziantep/Oğuzeli’nde ölen kişi kadınsa kefenlenirken kırmızı, yeşil ve sarı renklerinde üç adet göynek cenazeye giydirilir. Kırk İhlâs-ı Şerif okunmuş çörek otu kefenin içine konularak şeytanın yaklaşmayacağına inanılır (Çetin, 2016: 56)

Tosya halk inanışlarında ölünün bekletilmesi, yıkama, kefenleme ile ilgili tespit ettiğimiz halk inanışları şunlardır:

Ölen kişi teneşürde (teneşir) yıkanırken kendisinin yıkandığını bilmediğine inanılır (K.12, K.13).

Kişi öldükten sonra yere “rahat döşeği”ne alınır. Üzerine çarşaf örtülüp karnına da bıçak konulur. Bıçak konulunca karnının şişmeyeceğine, şeytanın yaklaşmayacağına inanılır (K.1, K.11, K.12, K.13, K.14, K.15, K.16, K.17, K.18, K.19, K.21, K.22, K.23, K.25, K.26, K.27, K.28, K.29, K.30, K.31, K.32, K.33, K.34, K.35, K.36, K.37, K.38, K.39, K.40, K.41, K.42, K.43, K.44, K.45, K.46, K.47, K.48, K.49, K.50, K.51, K.52, K.53, K.54, K.55, K.56, K.57, K.59, K.60, K.61, K.62, K.63, K.65, K.67, K.68, K.69, K.70).

Cenazenin ikindinden sonra gömülmemesi gerektiğine, bir gece evinde kalması gerektiğine inanılır (K.1, K.3, K.4, K.5, K.6, K.9, K.12, K.13, K.14, K.15, K.20, K.23, K.24, K.28, K.32, K.36, K.39, K.40, K.41, K.42, K.43, K.44, K.45, K.48, K.49, K.58, K.60, K.63, K.65).

Cenaze yıkanırken etrafında “kâfure” denilen tütsü yapılır. Böylelikle şeytanların yaklaşamayacağına inanılır (K.1, K.9, K.14, K.15, K.18, K.21, K.22, K.23, K.25, K.26, K.27, K.28, K.29, K.30, K.32, K.33, K.34, K.35, K.36, K.39, K.40, K.41, K.42, K.43, K.44, K.45, K.48, K.49, K.54, K.55, K.56, K.58, K.59, K.60, K.61, K.62, K.63, K.67, K.68, K.69, K.70).

Cenaze teneşürde yıkanırken etrafında “kâfure” denilen bir tütsü yapılır. Yılanın, çayanın, böceğin kâfurenin kokusunu duyup mezarda cenazeye yaklaşmayacağına inanılır (K.11, K.12, K.13, K.35, K.46, K.47, K.65).

Ölen kişi kefenlenirken ölenin başına sadece okunmuş çörek otu konulur. Genelde çörek otuna Bakara, Yasin, İhlâs-ı Şerif, Tevhid okunur. Çörek otunun ölen kişiye şahitlik edeceğine, günahlarının affolunacağına inanılır (K.11, K.12, K.13, K.20, K.28, K.29, K.30, K.32, K.54, K.55, K.56, K.57, K.61, K.62, K.63, K.65, K.69, K.70).

Ölen kişinin yüzüne, gözüne, ağzına, kulaklarına, el parmak aralarına ve ayak parmak aralarına okunmuş çörek otu konulur. Çörek otunun kokusuna şeytanın gelemeyeceğine inanılır (K.2, K.3, K.4, K.10, K.18, K.21, K.22, K.23, K.25, K.26, K.27, K.29, K.30, K.32, K.35, K.36, K.39, K.40, K.41, K.42, K.43, K.44, K.45, K.46, K.47, K.48, K.49, K.50, K.51, K.52, K.53, K.54, K.55, K.56, K.58, K.59, K.60, K.61, K.62, K.63, K.65).

Kırk karışmasını geçirmek için ölen kişinin yıkandığı suyun arta kalanıyla kırklı çocuk yıkanırsa imizo (zayıf, hastalıklı) olan çocuğun iyi olacağına inanılır (K.1, K.2, K.3, K.4, K.6, K.7, K.8, K.12, K.13, K.14, K.15, K.23, K.25, K.26, K.27, K.28, K.31, K.32, K.38, K.46, K.67, K.68, K.69, K.70).

Ölen kişinin arta kalan suyuyla kırklı bebek yıkanırsa bebeğin iyileşeceğine inanılır (K.2, K.3, K.4, K.6, K.12, K.13, K.14, K.15).

Kazanlarda arta kalan su ile ölen kişinin çamaşırları yıkanır. Yıkanmazsa “canı döner” denilerek canının tekrar geri döneceğine inanılır (K.2, K.10, K.12, K.13, K.14, K.15, K.21, K.22).

Ölen kişinin beyni soğumasın diye hemen gömülmesi gerektiğine inanılır (K.11, K.16, K.29, K.30, K.33, K.34, K.35, K.38, K.46, K.47, K.50, K.51, K.52, K.53, K.58, K.59, K.61, K.62, K.67, K.68, K.69, K.70).

Birine yapılan büyüünün bozulması için ölünün yıkanırken ayağından akan su alınır ve büyü yapılan kişi onunla yıkandığında büyüünün bozulacağına inanılır (K.1).

Ölen kişi yıkanırken ölen kişiye herkes bir tas su dökmek için tas elden ele dolaşır. Bunun ölen kişiye bir faydasının, kulluk, akrabalık, evlatlık haklarının tezahürü olacağına inanılır (K.2, K.3, K.4, K.36, K.59).

Ölen kişinin yatağından alınarak yere konulması, artık dünyalıktan uzaklaştığına sert yerde durması gerektiğine inanıldığına delalettir (K.5, K.29, K.30).

Ölen kişi için taşınan suyu bayansa hayız olmayan bir bayanın taşınması gerektiğine inanılır (K.5).

Yerde yatan cenaze yıkanmak için yerinden alındığında oraya su döküp taş ya da demir koyarlar. Taş ya da demir koyarak geride kalan kişilerin taş ve demir gibi dayanıklı olacağına veyahut da o evden bir cenazenin çıkmasına engel olunacağına inanılır (K.1, K.7, K.8).

Kefenin içine bazen çörek otu konulur. Sebebi çörek otunun okunmuş olmasından dolayı ölen kişiye bir faydasının olacağına inanılır. Bazen de kefenin içine kına ya da avucuna mevsimine göre elma mevsiminde vefat etmişse elma çiçeği, çiğdem zamanı vefat etmişse çiğdem konulur. Böylelikle ölen kişinin ahirette dünyada hangi mevsim

diye sorulduğunda elini açıp göstereceğine ve mevsimi söyleyeceğine inanılır (K.7, K.8).

Alkolik olan ve küfürlü konuşan kişilerin bu durumdan kurtulmak için cenazenin son suyundan içmesi gerektiğine inanılır (K.10, K.23, K.35).

Kefenleme yapılırken zemzem suyuna batırılmış pamuğun ölen kişinin namaz yerlerine, çenesine, arına, avuçlarının içine, diz kapaklarına, ayak topuklarının üstüne, kulaklarının arkasına konulması gerektiğine böylelikle günahlarının affolunacağına ve ölen kişiye şeytanın yaklaşmayacağına inanılır (K.11, K.18, K.20, K.50, K.51, K.52, K.53, K.57).

Ölen kişi yıkanırken vücudu pamuk gibiyse cenazenin makamının iyi olduğuna inanılır (K.11, K.20, K.21, K.22, K.23, K.25, K.26, K.27, K.65).

Ölen kişi teneşürde (teneşir) yıkanırken yüzü eğriyse ve kararmışsa makamının iyi olmadığına, burun yanları, alnı hafif terlemiş, yüzü bembeyaz nur inmiş gibi, burun delikleri açık, benzi sarı ve güleç gözüküyorsa makamının iyi olduğuna inanılır (K.1, K.5, K.7, K.8, K.9, K.10, K.12, K.13, K.14, K.15, K.20, K.24, K.25, K.26, K.27, K.28, K.31, K.32, K.33, K.34, K.35, K.36, K.37, K.39, K.40, K.41, K.42, K.43, K.44, K.45, K.50, K.51, K.52, K.53, K.54, K.55, K.56, K.58, K.59, K.60, K.63, K.67, K.68, K.69, K.70).

Cenazenin akşam ezanına bir saat kala, keraat vaktinde defnedilmemesi gerektiğine inanılır (K.21, K.22, K.24, K.31, K.37, K.39, K.40, K.41, K.42, K.43, K.44, K.45, K.50, K.51, K.52, K.53, K.54, K.55, K.56, K.57, K.59).

Ölen kişinin teneşürde yıkanırken: “Bana bakmayın, utanıyorum.” dediğine inanılır (K.29, K.30).

Ölen kişi sağlığında bir kişiye hakkını helal etmemişse, teneşürde (teneşir) yıkanırken o kişi ölen kişinin ayağının altına öperse hakkını helal etmiş olacağına inanılır (K.32).

Tosya ilçesinin Ermelik köyünde cenaze kefenlenirken ellerine gül yaprağı konulur. Dünyadan gül gibi gideceğine inanılır (K.23).

Ölen kişi kefenlenirken göğsüne göğüs bağı bağlanır. O bağa “La İlahe İllallah Muhammedur Resulullah” yazılıp konulması gerektiğine inanılır (K.50, K.51, K.52, K.53).

Cenaze gittikten sonra soğan ezilip cenazenin yattığı yere konulur. Acının azalacağına inanılır (K.39, K.40, K.41, K.42, K.43, K.44, K.45).

Ölen kişiyi yıkamak için kazanda su ısıtılır. Su ısındığında kazanın veya sacayağının altında yarım kalan odunlar kullanılmaz, dışarıya atılır. Kullanıldığında o evden bir cenazenin daha çıkacağına inanılır (K.21, K.22).

Ölen kişinin vücudu yıkanırken pamuk gibi yumuşaksa o kişinin cömert biri olduğuna, sert ise cimri olduğuna inanılır (K.23).

Ölen kişi öldüğünde eli açıksa cömert olduğuna, kapalıysa cimri olduğuna inanılır (K.65).

2.3.3.2. Cenazenin Taşınması/Gömülmesi/Mezara Konulması

Tabuta konulan cenaze mezarlığa gitmeden evinin önünde helallik alınır. Cenaze namazı kılındıktan sonra da “ebedi istirahatgâhına” götürülerek gömülür (Artun, 2008b: 268).

Osmaniye/Düziçi’nde cenazenin güneş battıktan sonra yerinin mühürlendiği düşünülerek akşam ezanından sonra defnedilmemesi gerekir. Cenaze toprağa konulurken gözü hala açıksa gözüne bir avuç toprak konulur. Ölen kişi kabirde bütün sorulara doğru cevap verirse kefeni yırtıp cennete gitmesinin kolay olacağına inanılır (Kılıç, 2010: 114-115).

Antalya/Korkuteli’nde cenaze götürülürken cenazenin ağırlığına göre yorum yapılır. Eğer ağır ise ölen kişinin günahının çok olduğuna hafifse günahının az olduğuna inanılır (Gönenç, 2011: 24).

Erzurum’da cenaze uzun süre bekletilmez. Bekletildiği takdirde hortlayacağı, şeytanın zihnine girip imanını alacağı düşünülür. Ölünün mezarında üç gece ışık yakılması gerektiğine inanılır (Açar, 2015: 99).

Tosya halk inanışlarında cenazenin taşınması, gömülmesi ve mezara konulması ile ilgili tespit ettiğimiz halk inanışları şunlardır:

Tabutun üzerine mezarlığa gidene kadar halı örtülür. O halı da sonra mahallenin camisine verilir. Camide insanlar üzerinde namaz kılınca ölen kişiye bir faydasının olacağına inanılır (K.1, K.2, K.3, K.4, K.5, K.6, K.9, K.10, K.11, K.12, K.13, K.14, K.15, K.16, K.18, K.21, K.22, K.23, K.24, K.25, K.26, K.27, K.28, K.29, K.30, K.32, K.35, K.36, K.46, K.47, K.48, K.49, K.50, K.51, K.52, K.53, K.54, K.55, K.56, K.58, K.59, K.60, K.61, K.62, K.63, K.65, K.67, K.68, K.69, K.70).

Kadınların mezarlığa gitmesinin doğru olmadığına inanılır (K.1, K.2, K.3, K.4, K.6, K.7, K.8, K.9, K.11, K.12, K.13, K.14, K.15, K.18, K.20, K.21, K.22, K.23, K.24, K.28, K.32, K.33, K.34, K.35, K.36, K.37, K.38, K.39, K.40, K.41, K.42, K.43, K.44, K.45, K.48, K.49, K.54, K.55, K.56, K.57, K.59, K.60, K.61, K.62, K.63, K.67, K.68, K.69, K.70).

Mezarlıkta hoca talgun (telkin) verdiği zaman ölen kişinin göbeğine kadar canlandığına, doğrularak üzerine konan tahtalara kafasını çarpıp: “Ben ölmüşüm.” dediğine, öldüğünü o zaman anladığına, mezarda titreme olduğuna, hoca efendinin titremeyi duyarak mezardan uzaklaştığına ve talgunla hocanın ölen kişiyi uyardığına inanılır (K.1, K.2, K.6, K.9, K.10, K.12, K.13, K.18, K.28, K.32, K.38, K.50, K.51, K.52, K.53, K.60, K.61, K.62).

Mezarlıkta hocanın verdiği talgun (telkin) ölen kişinin uyanması içindir. Hocanın talgunuyla (telkin) münker ve nekir meleklerinin geldiğine, ölen kişinin kabirde

sorulara kolay cevap verdiğine, talgunun (telkin) ona yardımcı olduğuna inanılır (K.14, K.15, K.20, K.21, K.22, K.24, K.28, K.33, K.34, K.35, K.36, K.37, K.39, K.40, K.41, K.42, K.43, K.44, K.45, K.46, K.47, K.54, K.55, K.56, K.58, K.59, K.67, K.68, K.69, K.70).

Ölen kişinin üzerine toprak atılırken kürek seslerini, gömerken konuşulanları ve giderken kişilerin ayak seslerini duyduğuna inanılır (K.1, K.24).

Ölen kişinin üzerine toprak atılırken herkes küreği elden ele dolaştırır. Benim de bir kürek toprağım nasip olsun diyerek toprağı atar. Atılan her toprağın ölen kişiye bir faydasının olacağına inanılır (K.1, K.2, K.5, K.6, K.7, K.8, K.9, K.11, K.14, K.15, K.18, K.20, K.23, K.25, K.26, K.27, K.31, K.32, K.35, K.36, K.38, K.39, K.40, K.41, K.42, K.43, K.44, K.45, K.46, K.47, K.48, K.49, K.54, K.55, K.56, K.60, K.63, K.65, K.67, K.68, K.69, K.70).

Cenaze meyyit taşında bekletilirken ölen bütün akrabalarının ruhunun ölen kişinin yanına geldiğine, cenazenin onları gördüğüne inanılır (K.2, K.9, K.36, K.46, K.47).

Ölen kişi gömülürken küreğin elden ele değil de yere konularak verilmesinin daha iyi olduğuna yoksa uğursuzluk getireceğine inanılır (K.3, K.4, K.21, K.22, K.24, K.57, K.59).

Cenaze tabutta taşınırken omuzlarda önce sağ arka tarafa yapışmak, sonra sol arka tarafa yapışmak devamında da ön tarafa yapışıp bırakmak gerekir. Fakat en az üç adım en fazla on adım götürmedikten sonra bırakılmaması gerektiğine inanılır (K.3, K.4, K.14, K.15, K.18, K.21, K.22, K.24, K.25, K.26, K.27, K.28, K.29, K.30, K.32, K.33, K.34, K.35, K.36, K.38, K.39, K.40, K.41, K.42, K.43, K.44, K.45, K.46, K.47, K.48, K.49, K.54, K.55, K.56, K.57, K.58, K.59, K.60, K.63, K.65, K.67, K.68, K.69, K.70).

Tosya ilçesinin Gökçeöz ve Aşağı Kayı köyünde cenaze namazı kılınan yere erkekler önde bayanlar arkada gider. Bayanların namaz kılınan yere kadar gitmelerinin sebebi ne kadar adım atılırsa o kadar sevap kazanılacağına inanılmasıdır (K.7, K.8, K.57).

Hoca mezar başında talgun (telkin) verince ölen kişinin melaikelere (melek) vereceği cevaplarda şaşırmayacağına inanılır (K.11, K.20).

Ölen kişi gömüldüğünde başı kıbleye çevrilir. Dirildiği zaman doğrulduğunda ayağından kıbleye doğru kalkacağına inanılır. Kişi ölmeden önce yatağının baş kısmını da kıbleye çevirirler. Böylelikle sevap olacağına inanılır (K.12, K.13).

Ölen kişiye hoca talgun (telkin) verirken, doğduğunda kulağına ezanını hangi isimle okumuşsa talgunu (telkin) da o isimle vermesi gerektiğini ahrete intikâl ettiğinde karşılanırken o ismin anne adıyla söyleneceğine inanılır (K.48, K.49).

Cenazeyi ölen bayansa mezara kocasının indiremeyeceğine, nikâhlarının ölünce biteceğine, namahrem olacağına inanılır (K.19, K.21, K.22, K.23, K.24, K.25, K.26, K.27, K.28, K.29, K.30, K.33, K.34, K.35, K.36, K.37, K.39, K.40, K.41, K.42, K.43, K.44, K.45, K.46, K.47, K.48, K.49, K.50, K.51, K.52, K.53, K.54, K.55, K.56, K.57, K.58, K.59, K.60, K.61, K.62, K.63, K.65, K.69, K.70).

Kişi doğduğu zaman muhakkak göbek adının bilinmesi gerektiğine inanılır (K.48, K.49).

Cenaze omuzlarda taşınırken ağırsa günahının çok olduğuna, yinişekse (hafif) günahlarının olmadığına inanılır (K.54, K.55, K.56).

Cenaze geçerken kişi elle gösterirse parmağını iki defa ısırması gerektiğine inanılır (Tekeli, 1980: 11).

2.3.4. Ölüm Âdetleri ve İnanışları

Ölen kişinin ardından birtakım dinsel ve büyüsel inanışlar görülür. Eski Türklerden günümüze kadar kutsal yer kabul edilen mezarlıklar sık sık ziyaret edildiğinde ölenlerin mutlu olacağı düşünülür. “Atalar Kültü”nün izleri görülür (Artun, 2008: 195).

Adana/Feke’de ölüyü yıkama, kefenleme işlemlerinin İslami usullere göre yapılması, ölünün yıkandığı suyun kaynatıldığı kazanın ters çevrilmesi gerektiğine inanılır. Kazanın ters çevrilmesi büyüsel bir işlem olarak görülür (Karakaş, 2005’ten aktaran Artun, 2008a: 195).

Adana/Aladağ’da ölen kişinin evinin kapısının yedi gün açık kalmasının, öldüğü odada yedi gün ışık yakılmasının gerektiğine inanılır (Yılmaz, 2005’ten aktaran Artun, 2008a: 196).

Adana merkezde bedeni terk eden ruhun ölüyü takip ettiğine inanılır (Akyol, 2006: 107).

Tosya halk inanışlarında ölüm âdetleri ve inanışları ile ilgili tespit ettiğimiz halk inanışları şunlardır:

Cenaze çıkan evden ölen kişinin bir takım ayakkabısı, kıyafetleri, evin denesi (pirinç), yağı, sabunu, çırası, kibriti cenazenin çıktığı akşam bir fakire verilir. Çıra ve kibritin kabrine ışık olacağına diğer verilenlerin de ölen kişinin önüne varacağına yani ona faydasının olacağına inanılır (K.1, K.11, K.21, K.22, K.25, K.26, K.27, K.29, K.30, K.50, K.51, K.52, K.53).

Ölen kişinin ardından o akşam sabun verilir. Acının dışarıya gideceğine inanılır (K.14, K.15, K.25, K.26, K.27, K.50, K.51, K.52, K.53).

Ölen kişinin eşyaları, kıyafetleri fakirlere dağıtılır. Dağıtılmazsa “çulum çaputum” var diyerek ruhunun geleceğine inanılır (K.14, K.15, K.16, K.17, K.18, K.19, K.23, K.29, K.30, K.32, K.33, K.34, K.35, K.37, K.39, K.40, K.41, K.42, K.43, K.44, K.45, K.46, K.47, K.48, K.49, K.50, K.51, K.52, K.53, K.54, K.55, K.56, K.58, K.59, K.60, K.61, K.62, K.65, K.67, K.68, K.69, K.70).

Ölen kişi teneşürde (teneşir) yıkanırken yüzü eğriyse ve kararmışsa makamının iyi olmadığına, burun yanları, alnı hafif terlemiş, yüzü bembeyaz nur inmiş gibi, burun delikleri açık, benzi sarı ve güleç gözüküyorsa makamının iyi olduğuna inanılır

(K.1, K.5, K.7, K.8, K.9, K.10, K.12, K.13, K.14, K.15, K.20, K.24, K.25, K.26, K.27, K.28, K.31, K.32, K.33, K.34, K.35, K.36, K.37, K.39, K.40, K.41, K.42, K.43, K.44, K.45, K.50, K.51, K.52, K.53, K.54, K.55, K.56, K.58, K.59, K.60, K.63, K.67, K.68, K.69, K.70).

Ölen kişinin ardından birer somun ekmek, simit, para, gözleme içine sarılan yoka (helva), kibrit, çıra, mum verilir. Mezarına ışık olacağına, dünyasının aydınlık olacağına inanılır (K.2, K.3, K.4, K.7, K.8, K.10, K.11, K.18, K.12, K.13, K.14, K.15, K.18, K.19, K.21, K.22, K.24, K.25, K.26, K.27, K.28, K.29, K.30, K.31, K.33, K.34, K.35, K.36, K.37, K.38, K.46, K.47, K.50, K.51, K.52, K.53, K.57, K.59, K.60, K.61, K.62, K.63).

Ameli iyi olan ölünün gömüldükten 1-2 saat sonra ruhunun evini ziyarete geleceğine inanılır (K.1).

Ölen kişinin ayakkabısı fakir birine verilir veya evin dış kapısının önüne konulur. Böylelikle ölen kişinin darlığının evden gideceğine inanılır (K.3, K.4, K.11, K.29, K.30, K.50, K.51, K.52, K.53).

Ölünün canı için her şey verilir. Camiye, hayır kurumlarına hayır ve hasenette bulunulur. O zaman ölen kişinin ruhunun memnun olacağına, hayrın ölen kişiye ulaşacağına inanılır (K.1, K.5, K.7, K.8, K.9, K.12, K.13, K.18, K.23, K.24, K.29, K.30, K.31, K.32, K.33, K.34, K.35, K.36, K.37, K.46, K.47, K.50, K.51, K.52, K.53, K.59).

Cenaze evine gelenlere ekmeğin yanında kibrit, çıra verilir. Kibrit ve çıranın ölen kişiye kabrinde ışık olacağına inanılır (K.2, K.3, K.4, K.7, K.8, K.10, K.11, K.18).

Ölen kişinin elbiseleri bir fakire verilir. Verilmezse ahirette vücudunun çıplak kalacağına inanılır (K.2, K.3, K.4, K.5, K.9, K.12, K.13, K.21, K.22, K.23, K.28, K.32, K.35, K.59).

Ölen kişi rüyada iyi bir şekilde görülürse yazgısının iyi olduğuna inanılır (K.2).

Ölen kişinin ruhunun cuma ve pazar akşamları evine gelip evinin bacasında oturduğuna inanılır. Evlerinde, onlar için Kur'an-ı Kerim okuyup okumadıklarına, evin düzenine baktıklarına eğer okuyorlar ve evin düzeni iyiye sevinerek döndüklerine; okumuyorsa ve evin düzeni iyi değilse: "Siz de bize dönün." diyerek kırılgın olarak döndüklerine inanılır (K.3, K.4, K.7, K.8, K.21, K.22, K.23, K.24, K.25, K.26, K.27, K.29, K.30, K.31, K.32, K.33, K.34, K.35, K.38, K.50, K.51, K.52, K.53, K.58, K.59, K.69, K.70).

Ölen kişinin ruhunun perşembe, cuma ve pazar akşamları ameli iyiye izin alarak evine gelip evini ziyaret ettiğine, eğer evde salih amelli bir kişi varsa onun da ruhunu gördüğüne inanılır (K.11, K.14, K.15, K.18, K.48, K.49, K.65).

Ölen kişinin ruhunun evine geceleyin ziyarete geldiğine, evinde dolaştığına ve konuşulanları duyduğuna inanılır (K.5, K.6, K.9).

Ölen kişinin ardından kırk gün boyunca sabahları Yasin-i Şerif, akşamları Tebareke suresi okunur. 7'si, 40'ı, 52'si yapılır. Bu zamanlarda Mevlid okutturulup yemek verilir. 52'sinde etinin kemiğinden ayrıldığına inanılarak, dua suya okunur ve ölen kişinin mezarının üzerine dökülür. Ölen kişinin etinin kemiğinden kolay ayrılacağına inanılır (K.11, K.12, K.13, K.14, K.15, K.18, K.19, K.20, K.21, K.22, K.23, K.24, K.25, K.26, K.27, K.28, K.29, K.30, K.31, K.32, K.33, K.34, K.35, K.37, K.38, K.39, K.40, K.41, K.42, K.43, K.44, K.45, K.46, K.47, K.48, K.49, K.50, K.51, K.52, K.53, K.54, K.55, K.56, K.57, K.59, K.60, K.63, K.65, K.69, K.70).

Ölen kişinin ruhunun memnun edilebilmesi için öldüğü günün dışında da bol bol arkasından Kur'an-ı Kerim okunması, özellikle de Fatıha suresinin okunmasının gerektiğine inanılır (K.11, K.14, K.15, K.18, K.19, K.25, K.26, K.27, K.33, K.34, K.35, K.38, K.39, K.40, K.41, K.42, K.43, K.44, K.45, K.48, K.49, K.54, K.55, K.56, K.58, K.59, K.60, K.61, K.62, K.63, K.67, K.68).

Ölen kişi genç olursa akrabalarının ve aile bireylerinin boyna (sürekli) arkasında gezdiğine inanılır (K.12, K.13).

Ölen kişinin evinde “ocak yanmaz” diyerekten yemek pişirilmemesi gerektiğine inanılır (K.12, K.13, K.20, K.29, K.30, K.31, K.32, K.33, K.34, K.35, K.38, K.39, K.40, K.41, K.42, K.43, K.44, K.45, K.48, K.49, K.50, K.51, K.52, K.53, K.58, K.59, K.63, K.65, K.69, K.70).

Ölen kişi için akşam ezanından yatsıya kadar Fatiha okunması gerektiğine, evin bacasına gelip okunmazsa ölenin beddua ettiğine inanılır (K.29, K.30, K.32).

Ölen kişi için arkada kalanlar yemek verdiğinde “canına değsin” denmez. Dendiğinde canına değdirip çekerler. “Altın tabaklarda önüne varsın.” denir. O zaman ahrette altın tabakla önüne sunacaklarına inanılır (K.36, K.65).

Ölen kişinin ruhunun sabah ezanı okunurken evini ziyarete gelip: “Biz de sizin gibi evimizde geziyorduk, sallanıyorduk. Artık siz gibi gezip, sallanamıyoruz.” dediklerine inanılır (K.29, K.30).

Ölen kişinin ardından yapamadığı ibadetleri için parayla “devir” çevrilir. O para fakir fukaraya dağıtılır. Bu şekilde günahlarına kefaret olacağına inanılır (K.20, K.24, K.27, K.32, K.60, K.67, K.68).

Cuma ve perşembe günleri ölen kişiyi mezarlığa ziyarete gidildiğinde, ölenin ruhunun ziyarete geleni gördüğüne inanılır (K.25, K.26, K.27).

Dünyada ölen kişinin ailesinin durumlarının ölen kişiye malum edildiğine inanılır (K.25, K.26, K.27).

Cuma ve pazar sabahları evde mum yakılır. Ölen kişilerin ruhlarının mumun kokusuna geleceğine inanılır (K.54, K.55, K.56).

Ölen kişi çocuksa, arkasından annesi tarafından akıtılan gözyaşları göl, deniz gibi olur. Çocuğun o gölden, denizden geçemeyerek annesine ulaşamayacağına inanılır (K.25, K.26, K.27).

Kişi ölürken, doğup da yaşamayan sabi (sübyan) çocukları olmuşsa onların ölen kişiyi cennette karşılayacağına inanılır (K.48, K.49).

2.3.4.1. Ölü Evinde Işık

Eski Türklerde ölü evine kırk gün girmeye çalışan ruhlar bulunur. Kırk gün ölen kişinin evinde ışık yakıldığında bu ruhlardan korunulacağına inanılır (Artun, 2008a: 197).

Kırgız ve Kazaklarda ölen kişinin evinde kırk gün boyunca her gün bir tane mum yakılır. Erzurum, Ağrı ve Van'da da bu inanış görülür. Ruhlardan korunmak için yapıldığına inanılır (Artun, 2008a: 197).

Tosya halk inanışlarında ölü evinde ışık ile ilgili tespit ettiğimiz halk inanışları şunlardır:

Ölen kişinin evinin ışığı öldüğü günün gecesi sabaha kadar açık bırakılır. Ölen kişinin: “Ben öldüm evimin ışığı söndü.” dediğine inanılır (K.7, K.8).

Bir kişi öldüğünde odasının ışığının devamlı yanık bırakılması gerektiğine böylelikle kabrinin nurlu olacağına inanılır (Tekeli, 1980: 15).

2.3.4.2. Ölü Kazanını Ters Çevirme

Ölen kişi yıkandıktan sonra kazanın ters çevrilip üzerine su konularak o evde tekrardan bir ölüm olayının yaşanmasına engel olunacağına, Çukurova'da da kazan ters çevrildikten sonra içine mum yakılması gerektiğine inanılır (Dalgıntekin, 1995'ten aktaran Artun, 2008a: 197).

Tosya halk inanışlarında ölü kazanını ters çevirme ile ilgili tespit ettiğimiz halk inanışları şunlardır:

Ölünün yıkanması için kurulan kazanlardaki su kullanılıncaya kadar kazan hemen kaldırılıp ters çevrilir. Yoksa tekrardan bir ölüm olayının olacağına inanılır (K.10).

3. BÖLÜM

3. BAŞKA UNSURLARLA İLGİLİ TOSYA HALK İNANIŞLARI

3.1. GÖK VE TABİAT OLAYLARI İLE İLGİLİ HALK İNANIŞLARI

Tabiat olaylarına baktığımızda bazen aynı bölgede bile bazı farklılıkların olduğu görülür. Yağmur yağdıktan sonra güneşin parlaması:

1. “Melekler evleniyor, Muhammed’in düğünü oluyor, perilerin ve şeytanların düğünü oluyor, huri kızları halı dokuyor.” diyerek cennette ve gökyüzünde geçen olayların işareti belirtilir.
2. “Tilki, kurt, kurtla ayı ve horozlar evleniyor, dişi geyik doğuruyor, yılanlar, padişahlarının (Şahmaranlar’ın) yasını tutuyor.” denilerek yeryüzünde geçen şeylerin işareti belirtilir.
3. “Koyun sürüleri için hastalısız bir yıl olacak, savaş sona erip barış olacak, düşmanlar yenilgiye uğrayacak, mantar çok bitecek” denilerek uğurlu, kutlu ve bereketli olayların işareti olarak belirtilir.
4. “Kuzular çok ölecek, kadınlar çok kız doğuracak, savaş olacak, dünyaya bir yıldız düşecek.” denilerek uğursuz ve mutsuz olayların işareti belirtilir (Boratav, 1994: 45).

Anadolu’da mevsimler kimi inanışlarda canlı varlıklar olarak düşünülür. İnanışın birinde nisan ayı gelip de sıcağa kavuştuğunda martla alay eden koca karıya mart kızar. Şubattan bir gün alır. Soğuk fırtına geri gelir. Mart ayında havayı kışa tekrardan çeviren bu güne “koca karı fırtınası” denmesinin sebebinin bu olduğuna inanılır (Boratav, 1994: 46).

Antalya yürüklerinde gök gürlemesinin meleklerle zebanilerin kavgaları sırasında değneklerinden çıkardığı ses olduğuna inanılır (Boratav, 1994: 46).

Tosya halk inanışlarında gök ve tabiat olayları ile ilgili tespit ettiğimiz halk inanışları şunlardır:

Kış mevsimi uzun olursa yazın bolluk ve bereketli olacağına inanılır (Karakaş, 1993: 17).

Meşe peliti, ayva çok olduğunda ve kavak yaprakları alttan sarardığında kış mevsiminin çok olacağına, kavak yaprakları üstten dökerse yaz mevsiminin uzun geçeceğine inanılır (Karakaş, 1993: 17).

Zemherinin ağustosun bir kalbur sıcak aldığına, ağustosun da zemheriden bir kalbur soğuk aldığına inanılır (Karakaş, 1993: 17).

Karakışın, zemherinin, gücük ve mart ayının giriş ve çıkışlarında büyük kavgaların olacağına inanılır (Karakaş, 1993: 17).

“Erbain” gündönümünden sonraki kırkıncı gündür. “Hamsin” erbainden sonraki ellinci gündür. Yolcunun hamsinden sonra hiçbir yerde kalmayacağına inanılır (Karakaş, 1993: 18).

Ülkerin (takım yıldızı) miladi 20-21 Mayıs'ta bir hayvanın boynuzuna değdiğinde boynuzunu eğeceğine inanılır (Karakaş, 1993: 18).

Sıcaklık arttığında toprağa oturulur ve oturulan yer sıcak olursa bostanın iyi olacağına inanılır (Karakaş, 1993: 18).

3.1.1. Güneş ve Ay Tutulması

Halk inanışlarına baktığımızda güneşle ayın birlikte ele alındığı görülür. Derlenen çalışmaların çoğunda güneşin kız, ayın erkek olduğuna inanılır (Boratav, 1994: 14).

Her yerde ay ve güneşin tutulduğu zamanlarda bu felaketin giderilebilmesi için davul ya da başka çeşitten gürültü çıkararak şeylere (teneke...vb.) vurularak, tüfek atılarak

ayı ve güneşi tutan kötü varlıklardan (Ejder, cadı karı...vb.) korkutulacağına inanılır (Boratav, 1994: 18). Ayı ve güneşi tutan kötü, korkunç varlıklardan kaçmak için Moğol şamanlarının da ürkütme işlemine 13. yy'da başvurulur (Boratav, 1994: 18).

İstanbul'da ayın tutulmasının bir canavardan korkup saklanmasından kaynaklandığına, kovalayan düşmanlarına yakalanınca kan ağlayarak kırmızı bir renk aldığına inanılır (Boratav, 1994: 17).

Sinop'ta ayın tutulmasında büyük bir yılanın (ejderha) ayı kovalayarak ona dişlerini batırıp vücuduna sarılarak boğup öldürmeye çalıştığına inanılır (Boratav, 1994: 18).

Osmaniye/Düziçi'nde güneşin Allah'a görevimi başarıyla yaptım mı diye utancından dolayı kızardığına, sabah güneşinin sidikliye, akşam güneşinin güzele vurduğuna inanılır (Kılıç, 2010: 243).

Tosya halk inanışlarında güneş ve ay tutulması ile ilgili tespit ettiğimiz halk inanışları şunlardır:

Güneş ve ay tutulmasında bir haberin geleceğine inanılır (K.1).

Ay ve güneş tutulduğu zaman kaşıkla kap kacak ya da teneke çalınır, silah atılır. Ayın güneşten kurtulacağına inanılır (K.3, K.4, K.6, K.10, K.11, K.12, K.13, K.14, K.15, K.16, K.17, K.18, K.19, K.20, K.21, K.22, K.25, K.26, K.27, K.28, K.29, K.30, K.32, K.33, K.34, K.37, K.38, K.39, K.40, K.41, K.42, K.43, K.44, K.45, K.46, K.47, K.50, K.51, K.52, K.53, K.54, K.55, K.56, K.59, K.60, K.61, K.62, K.63).

Ay ve güneş tutulduğu zaman leğene su konulur, ayın yansımaya suda bakılır ve nasıl çırpındığı izlenir. Teneke çalınca tutulmayı bırakacağına inanılır (K.14, K.15).

Ay ve güneş tutulmasında namaz kılınıp, dua edilmesi gerektiğine inanılır (K.5, K.23, K.24, K.29, K.30, K.35, K.36, K.37, K.48, K.49, K.60, K.65).

Güneş ve ay tutulmasında ezan okunması gerektiğine inanılır (K.7, K.8, K.11, K.21, K.22, K.50, K.51, K.52, K.53).

Güneşin dünyayı bekleyen bir kız olduğuna, durmadan nakış işlediğine, kendisine bakmaya kalkışanların gözlerine iğnelerini batırdığına o yüzden güneşe bakılmadığına inanılır (Boratav, 1994: 15).

Güneş-kızın gökyüzünde dolaşmasını ona nazar değmesin diye yasak eden Ay-oğlan'dır. Güneşin otuz iki iğnesini kem gözlere batırıp kendisini koruyacağını söyleyerek dolaşma iznini aldığına, o nedenle güneşin kendisine bakılmadığına inanılır (Boratav, 1994: 15).

Zalim bir ananın çocukları olan ay ve güneş dayanamayıp evlerinden kaçar. Bir dağın ardındaki iki gölden su içmelerini bir kadın onlara öğütler. Soldaki gölden içenin ay, sağdaki gölden içenin güneş olup göğe çıktığına inanılır (Boratav, 1994: 15).

İki kardeş olan ay ve güneşe analarının: “Birbirinize kavuşamayasınız!” diye ilendiğine (beddua etmek) inanılır (Boratav, 1994: 15).

İki kardeş olan ay ve güneş birbirleriyle kavga eder. Güneş bacısı olan ayı döver. O da kaçıp gökyüzüne çıkar. Güneşin onun peşinden gittiğine fakat bir türlü buluşamadıklarına inanılır (Boratav, 1994: 15).

3.1.2. Yıldız Kayması

Yıldızlarla ilgili halk içinde yaygın olan yeryüzünde her insanın bir yıldızı olduğudur. Yıldız kaydığında bir kişinin öldüğüne inanılması bundan kaynaklanır (Boratav, 1997: 20'den aktaran Akyol, 2006: 26).

Osmaniye/Düziçi'nde yıldız kaymasının uğursuzluk getireceğine, kayan yıldızın (Şehap'ın) şeytanı kovaladığına, her insanın bir yıldızı olduğundan kaydığında bir

kişinin öleceğine, kuyruklu yıldız doğarsa bir felaketin olacağına inanılır (Kılıç, 2010: 248).

Afyon/Bolvadin’de yıldız gökyüzünde gece gözükmiyorsa ertesi gün havanın kapalı olacağına inanılır (Güldemir, 2008: 90).

Adana/Karaisalı’da kayan yıldızın meleklerin şeytana attığı taşlar olduğuna, yıldızlardan oluşan okun ucunun kuzeye bakarsa o yılın sert geçeceğine inanılır (Göçer, 2014: 318-319).

Tosya halk inanışlarında yıldız kayması ile ilgili tespit ettiğimiz halk inanışları şunlardır:

Yıldız kaymasının insanlara iyi gelmeyeceğine, “yıldız kaydı ömrümüz kaydı” gibi söylenerek birinin öleceğine inanılır (K.1, K.5, K.6, K.63).

Kişi yıldız kaymasını görürse dualarının kabul olacağına inanılır (K.3, K.4, K.14, K.15).

Yıldız kaydığı zaman bir afatın olacağına inanılır (K.16, K.17, K.18, K.19).

Yıldız kaydığı zaman kıymetli bir devlet adamının veya bir kişinin öleceğine inanılır (K.33, K.34, K.59).

Yıldız kaydığı zaman “Kelime-i Şehadet” getirilmesi gerektiğine inanılır (K.21, K.22).

Yıldız kaydığında dilek tutulması gerektiğine inanılır (K.48, K.49, K.63).

3.1.3. Gök Gürlemesi/Şimşek Çakması/Yağmur/Kar/Dolu

Eski Türklerde büyük Türk tanrısı Türklerin ceddine yada taşı armağan eder. İsteddiği zaman bununla yağmur, kar, dolu yağdıracağına, fırtına çıkaracağına inandırarak elinde bulundurur (İnan, 2013: 160).

Bereketin kaynağı olan su ve yağmur Türk hayatında mukaddes kabul edilerek “rahmet” sıfatı ile anılır. Türk dünyasında “yağmur yağıyor” yerine “rahmet yağıyor” denmesi Tanrının bir iyilik bağıışı yaptığının vurgusudur (Kalafat, 1995: 113).

Trabzon, Rize ve Bayburt'ta nisanın ilk yağmuru ile yoğurt mayalandığında, saç üzerine yiyeceklere serildiğinde bereketi artıracığına inanılır (Kalafat, 1995: 114).

Adana'da nisan yağmurunda yıkanmanın dertlere iyi geleceğine inanılır (Akyol, 2006: 24).

Adana/Karaisalı'da gök gürlemesi ve yıldırım düşmesinin Hz. Muhammed'in devesine binip kamçısını vurduğunda gerçekleştiğine inanılır (Göçer, 2014: 320).

Tosya halk inanışlarında gök gürlemesi, şimşek çakması, yağmur ve dolu ile ilgili tespit ettiğimiz halk inanışları şunlardır:

Dolu yağdığı zaman bir tane alınıp bıçakla ortadan ikiye kesilir. Annesinin ilk kız çocuğu da kesebilir. Böylelikle dolunun yağmasının kesileceğine inanılır (K.1, K.2, K.3, K.4, K.5, K.6, K.7, K.8, K.11, K.12, K.13, K.14, K.15, K.16, K.17, K.18, K.19, K.21, K.22, K.23, K.25, K.26, K.27, K.28, K.29, K.30, K.31, K.32, K.33, K.34, K.35, K.36, K.38, K.46, K.47, K.48, K.49, K.50, K.51, K.52, K.53, K.54, K.55, K.56, K.57, K.59, K.60, K.61, K.62, K.63, K.65, K.67, K.68).

Dolu yağdığı zaman ananın ilk çocuğu (bir tanesi), çocuğun donunu çıkarıp salladığında dolunun kesileceğine inanılır (K.12, K.13, K.14, K.15, K.25, K.26, K.27, K.28, K.38, K.50, K.51, K.52, K.53, K.60, K.69, K.70).

Dolu yağmasın diye annenin ilk çocuğu dolunun altına dikilir. Dua eder. Böyle yapılarak dolunun kesileceğine inanılır (K.3, K.4, K.39, K.40, K.41, K.42, K.43, K.44, K.45).

Dolu yağarken balkondan sacayağı bahçeye atılarak dolunun kesileceğine inanılır (K.3, K.4, K.5, K.7, K.8, K.11, K.14, K.15, K.25, K.26, K.27, K.31, K.32, K.39, K.40, K.41, K.42, K.43, K.44, K.45, K.46, K.47, K.54, K.55, K.56).

Yağmurun yağmasının bereket getireceğine inanılır (K.16, K.17, K.18, K.19).

Dolu yağarken “Kelime-i Şehadet” getirilmesi ve dua edilmesi gerektiğine inanılır (K.21, K.22, K.33, K.34).

Yağmur yağarken damlalık altından geçilirse cin çarpacağına inanılır (K.61, K.62).

Dolu kesilsin diye evin bahçesine bıçak dikilir (K.31, K.33, K.34).

Gök gürlediğinde ve şimşek çaktığında “Kelime-i Şehadet” veya “salavat” getirilmesi gerektiğine inanılır (K.11, K.16, K.17, K.18, K.19, K.21, K.22, K.23, K.25, K.26, K.27, K.28, K.31, K.32, K.33, K.34, K.38, K.39, K.40, K.41, K.42, K.43, K.44, K.45, K.46, K.47, K.48, K.49, K.54, K.55, K.56, K.57, K.60, K.61, K.62, K.63, K.65, K.69, K.70).

Şimşek çaktığında, gök gürlediğinde kişinin başına taş konularak taş gibi oturması gerektiğine inanılır (K.29, K.30).

Gök gürleyip yağmur yağdığında gökyüzünde pilavların yenilip, kazanların yuvarlandığına inanılır (K.29, K.30).

Kar bolluğun ve bereketin işaretidir. Ilgaz Dağı’nın doruğu olan Hacet Tepesi’ne kar çok yağdığında: “Hacet’in karı, Tosya’nın kârı.” denilerek o yılın bolluk ve bereketli olacağına inanılır (Karakaş, 1993: 18).

Nisan ve kırk ikinci yağmurlarının bereketli olduğuna inanılır (Karakaş, 1993: 18).

Gök gürlmesi anında çeltik ambarını taşa tutulduğunda çeltiğin bol mahsul vereceğine inanılır (Tekeli, 1980: 13).

3.1.4. Gökkuşağı

Tabiat olayları içerisinde yer alan yağmurun yağmasının ardından güneşle birlikte ortaya çıkan gökkuşağı ile ilgili inanmalar da toplumda yerini alır.

Birçok yerde Fatma Ana'nın kuşağı ile adlandırılan Ebemkuşağı(=eleğim-sağma)nın altından geçenin kızsız oğlan, oğlansa kız olacağına inanılır (Boratav, 1994: 46).

Osmaniye/Düziçi'nde gökkuşağı görüldüğünde dilek dilenirse kişinin dileğinin kabul olacağına, gökkuşağının altından geçen kişinin cennete gideceğine, gökkuşağının bereket getireceğine inanılır (Kılıç, 2010: 255).

Nevşehir/Derinkuyu'da gökkuşağının altından geçenlerin zengin olacağına, hamile bir kadın gökkuşağının altından geçerse oğlan doğuracağına inanılır (Kabak, 2011: 92).

Adana/Karaisalı'da gökkuşağı doğduğunda renklerin içinde yeşil varsa nur doğacağına, en alttaki renk sarı ise o yıl hastalığın çok olacağına, gökkuşağının cennetin kapısının üstünde doğduğuna inanılır (Göçer, 2014: 329).

Tosya halk inanışlarında gökkuşağı ile ilgili olarak tespit ettiğimiz halk inanışları şunlardır:

Gökkuşağının altından kız geçerse erkek; erkek geçerse kız olacağına inanılır (K.1, K.2, K.6, K.7, K.8, K.9, K.11, K.12, K.13, K.14, K.15, K.16, K.17, K.18, K.19, K.21, K.22, K.23, K.32, K.33, K.34, K.39, K.40, K.41, K.42, K.43, K.44, K.45, K.46, K.47, K.48, K.49, K.50, K.51, K.52, K.53, K.54, K.55, K.56, K.59, K.61, K.62, K.63, K.65).

Gökkuşağının her bir kulpunda bir bakraç altın bulunduğuna, yakalayabilirsen alınabileceğine inanılır (K.33, K.34).

3.2. AĞAÇLARLA İLGİLİ HALK İNANIŞLARI

Ötüken ormanı Göktürkler ve Uygurlar devrinde mukaddes sayılır. Bu ormandaki ağaçlara dokunulmaz. Kayın ağacı Şaman Türklerinin en çok saydıkları ağaçtır (İnan, 2013: 62).

Eski Türklerde Umay ile beraber Ülgen tarafından kayın ağacı yere indirilir. Yakut kadını karaçam ağacının yanına gelir, beyaz at derisini ağacın altına serer ve çocuğu olması için dua eder (İnan, 2013: 64).

Türk mitolojisinde ağacın kutsal sayılması için bulunduğu yerde tek olması, yapraklarını yaz-kış dökmemesi, etrafındaki ağaçlardan uzun, heybetli, yaşlı, meyvesiz, gereksiz, koyu ve gölgeli olması gerektiğine inanılır (Ergun, 2000: 23-24'ten aktaran Artun, 2008a: 110).

İnsanlık tarihinin her döneminde dinler tarihinin tespitine göre ağaç kültü önemli görülür. Birçok toplumda ağaç ruhların barındığı kutsal yerler olarak karşımıza çıkar (Savaş, 2007: 48).

3.2.1. Genel Anlamda Ağaçların Türlerine Dönük İnanışlar

Eski Türklerde ağaç önemli görülmüş ve ağaç denildiğinde sadece dıştaki yaprakları ve gövdesi değil kökü de beraberce anılır (Ögel, 2010: 89).

İnsanın hayatında hayatı kolaylaştıran unsurlardan biri olarak ağaç karşımıza çıkar. İnsanın yiyeceği, içeceği, giyeceği, yakacağı ağaçlardan elde edilir. Bunun dışında birtakım inanışlara da konu olur (Doğan, 2013: 123).

Elazığ/Keban ve çevresinde elma ağacının doğurganlığı artırdığına, meşe ağaçlarının çok olduğu yerdeki insanların dürüst ve mert olduğuna inanılır (Doğan, 2013: 125).

Adana/Karaisalı'da evin yakınına uğursuzluk getirecek inancıyla incir ağacının dikilmemesi gerektiğine, sonbaharda ağaçlar çok çiçek açarsa “yıl azgını” denilerek o yılın uğursuz olacağına inanılır (Göçer, 2014: 302).

Kayseri/Sarıoğlan'da yaşlılar ölünce sarılacakları kefenleri ile birlikte mezarlarının içine konulacak olana ağaçları da kendileri kestirip hazır ederler (Gezer, 2011: 61).

Tosya halk inanışlarında genel anlamda ağaçların türlerine dönük tespit ettiğimiz halk inanışları şunlardır:

Ağaçları kesmemek gerektiğine, onların bereket olduğuna inanılır (K.48, K.49).

Ceviz çok olursa dolunun çok yağacağına inanılır (K.5).

Kavak ağacını kim dikmişse o kişinin, ağaç delikanlı olduğu zaman öleceğine inanılır (K.6).

Ceviz ağacının altında uyunmayacağına inanılır (K.16, K.17, K.18, K.19, K.21, K.22, K.48, K.49, K.59, K.63).

3.2.2. Yörede Bilinen Belli Başlı Ağaçlarla İlgili İnanışlar

Türk inanışlarında hayat ağacı ile birlikte hayat suyu da görülür. Ön Asya'da Tuba ağacı ile ilgili inanışlar bulunur. Hayatta her türlü iyilik ve talih bu ağaçtan gelir. Çok büyük olan Tuba ağacının milyonlarca hatta yeryüzündeki insan sayısı kadar yaprağı olduğu düşünülür. Ağaçtan bir yaprak düştüğünde bir kişinin öldüğüne inanılır. Bu ağaçta diğer ağaçlar gibi bir su kaynağının olduğuna da inanılır (Ögel, 2010: 96).

Elazığ/Keban ve çevresinde yörede benzeri olmayan, sürekli yeşil kalan, mezar ve türbe başlarındaki ağaçların kutsal ağaç olduğuna inanılır (Doğan, 2013: 123).

Safranbolu'da ağaca çok büyük önem verilir. Türbelerin olduğu yerdeki ağaçlara dokunmanın, kesmenin, yapraklarının hayvanlara yedirilmesinin iyi olmayacağına,

Yıldız Türbesi'nde bulunan meşe ağacının altında yıkanan hastaların hastalıklarından kurtulacaklarına inanılır (Savaş, 2007: 49).

Adana/Karaisalı'da çınar ve sakızlık ağacının ulu ağaç olduğuna, ulu ağaç kesenin başına bir felaket geleceğinden bir dalı bırakılarak kesilirse felaketin engelleneceğine inanılır (Göçer, 2014: 302).

Tosya halk inanışlarında yörede bilinen belli başlı ağaçlar ile ilgili tespit ettiğimiz halk inanışları şunlardır:

Ağaç yaşlıysa ulu ağaç sayılır. Allah dostları yanına uğramış olabilir. Kendisi kurumayınca kesilmesinin makbul sayılmayacağına kesenin çarpılacağına, başına bir felaket geleceğine inanılır (K.12, K.13, K.16, K.17, K.18, K.19, K.23, K.24, K.25, K.26, K.27, K.32, K.33, K.34, K.36, K.38, K.46, K.47, K.50, K.51, K.52, K.53, K.54, K.55, K.56, K.60, K.65, K.69, K.70).

Dut ağacının zikir yaptığına inanılır (K.1).

Ulu ağaçların altında zatlar olacağından uyumaması gerektiğine inanılır (K.1, K.2).

Dut ağacı özellikle de karadut ağacı kutsal (ulu) sayılır. O yüzden onu kesmenin iyi sayılmayacağına inanılır (K.7, K.8, K.12, K.13, K.21, K.22, K.23, K.31, K.61, K.62, K.65).

Çınar ağacı ulu ağaç olarak nitelendiğinden onu kesmenin iyi sayılmayacağına inanılır (K.12, K.13, K.14, K.15).

İncir ağacının odunlarının yakılmasıyla insanın yanacağına ve evinin dağılacağına inanılır (K.10, K.12, K.13, K.14, K.15, K.21, K.22, K.25, K.26, K.27, K.29, K.30, K.39, K.40, K.41, K.42, K.43, K.44, K.45, K.46, K.47, K.50, K.51, K.52, K.53, K.60, K.69, K.70).

İncir ağacının odunları kesilmez. Havva anamızla Adem atamız cennetteydiler. Yılan kapısında dört ayaklı bekçiydi. Şeytanı cennete yılan koydu. Yılan şeytanı cennete koyunca, şeytan ona buğday tanesi yedirdi. Ben yedim bir şey olmadı diyerek Adem atamıza da yedirdi. Buğdayı yiyince anadan üryan (çıplak) oldular. Hiçbir meyve yaprak vermedi edep yerlerini örtmek için. Onlar da incirin yaprağını kopardılar. Mahrem yerlerini incirin yaprağı ile örttüler. O yüzden incirin odunlarının yakılması iyi sayılmaz (K.11, K.12, K.13, K.14, K.15, K.21, K.22, K.29, K.30, K.33, K.34, K.61, K.62).

İncir ağacı dikmenin iyi sayılmayacağına, kişinin ocağına incir ağacı dikileceğine inanılır (K.6, K.11, K.14, K.15, K.29, K.30).

İncir ağacının içindeki çekirdek kadar insanın başına kötülük geleceğine inanılır (K.12, K.13).

Yatırın yanında ya da başında bulunan ağaçların ulu ağaç olduğuna inanılır (K.21, K.22).

Ulu ağaçların altında dua edilmesi gerektiğine inanılır (K.28).

Karaağacın çok kinli olduğuna, kininden dolayı Allah'ın ona meyve vermediğine inanılır (K.23).

Kavak ağacının yaprakları hiç durmadan pır pır eder. Havva anamız her sene doğum yapar. Bir kız, bir erkek dünyaya getirir. Yaşlanır ve çocuk yapamaz hale gelir. Adem (a.s.) dua eder: "Havva artık çocuk yapamıyor. Bir daha evlenmek istiyorum." der. Havva anamız da üzüntü ve heyecanla kavağa yaslanır. Kalbinin patirtısından kavak yapraklarının hiç durmadan pır pır ettiğine inanılır (K.21, K.22).

3.3. HAYVANLARLA İLGİLİ HALK İNANIŞLARI

Hayvanlar yaratılışlarından itibaren birtakım efsane ve inanışlara konu olurlar. Geleneklerde yenmesinde sakınca olmayanlarla, dokunulması, yenmesi günah, rastlanması uğursuzluk getireceğine inanılan hayvanlar vardır (Boratav, 1994: 56).

Eski Türklerin soyları dişi kurtla delikanlının birleşmesiyle oluşur. Soylarının devamının sağlanmasında dağların arasından çıkmalarına yardımcı olmasından dolayı bazı hayvanların kutlu olduğuna inanılır (Boratav, 1994: 57).

Tosya halk inanışlarında hayvanlarla ilgili tespit ettiğimiz halk inanışları şunlardır:

Kesilen kurbanın kemiklerinin gömülmesi gerektiğine, kemiklerin birleşip Sırat köprüsünden geçileceğine inanılır (K.1, K.2, K.3, K.4, K.5, K.7, K.8, K.9, K.11, K.14, K.15, K.23, K.25, K.26, K.27, K.28, K.31, K.32, K.33, K.34, K.35, K.36, K.38, K.39, K.40, K.41, K.42, K.43, K.44, K.45, K.50, K.51, K.52, K.53, K.54, K.55, K.56, K.57, K.58, K.60, K.61, K.62, K.63, K.67, K.68).

Kesilen kurbanın kanının dâhi dışarı çıkmasının doğru olmayacağına inanılır (K.3, K.4, K.14, K.15, K.23, K.25, K.26, K.27, K.31, K.32, K.33, K.34, K.36, K.38, K.39, K.40, K.41, K.42, K.43, K.44, K.45, K.50, K.51, K.52, K.53, K.54, K.55, K.56, K.60, K.61, K.62, K.67, K.68).

Evde hayvan beslemenin uğur sayıldığına inanılır (K.46, K.47).

3.3.1. Başka Hayvanlarla İlgili İnanışlar

Anadolu'da köpeğin ulumasının ölümün habercisi olduğuna, baykuşun bir felaketi, perişanlığı haber verdiğine, karganın ötmesinin hayırlı habere işaret olduğuna işaret olduğuna inanılır (Boratav, 1994: 62).

Konya/Beyşehir'de iki kişi arasından kedi geçtiğinde uğursuzluk olacağına, yılan yakmanın yağmur getireceğine, karınca yuvasını gözeterek üzerine basmayanların

zengin olacağına, leyleklerin sürü halinde geldiğinde bolluk ve bereketin olacağına inanılır (Samancı, 2008: 55).

İzmir/Tire’de küsküs böceği kimin üzerine konarsa o kişinin biri ile dargınlık yaşayacağına, ince kelebeğin haberci kelebek olduğuna ve kimin üzerine konarsa o kişiye haber geleceğine, birinin üzerine örümcek düşerse haber geleceğine inanılır (Aydınoglu, 2005: 100).

Konya/Bozkır’da yolculuk esnasında kaplumbağa görüldüğünde yolculuğun zorlu geçeceğine, sonbaharda eşek arılarının çok olmasıyla kışın çetin geçeceğine, karınca yuvasını görüp de basmayanların zengin olacağına inanılır (Erdem, 2008: 47).

Tosya halk inanışlarında başka hayvanlarla ilgili tespit ettiğimiz halk inanışları şunlardır:

3.3.1.1. Baykuş /Hu Kuşu (Puhu Kuşu)

Baykuş /hu kuşu (puhu kuşu) öttüğü, eve tünediği zaman bir ölüm olayının olacağına inanılır. Fakat baykuş “gür gür güven” derse o zaman iyiye işarettir. O eve bir mutluluğun geleceğine inanılır (K.1, K.2, K.3, K.4, K.5, K.6, K.7, K.8, K.9, K.10, K.11, K.12, K.13, K.14, K.15, K.16, K.17, K.18, K.19, K.21, K.22, K.23, K.24, K.25, K.26, K.27, K.28, K.32, K.33, K.34, K.35, K.36, K.37, K.38, K.39, K.40, K.41, K.42, K.43, K.44, K.45, K.46, K.47, K.54, K.55, K.56, K.57, K.58, K.59, K.60, K.63, K.65, K.69, K.70).

3.3.1.2. Karga

Karga üç kere bağırırsa bir haberin geleceğine inanılır (K.1, K.9).

Kara karga gümelenin (bağ evi) üzerine gelip “cak cak“öterse iyi olmayacağına inanılır (K.6, K.10, K.14, K.15).

Bir evin önünde Alik kargası öterse o eve uzaktan bir haberin geleceğine inanılır (K.11, K.23, K.25, K.26, K.27, K.28, K.31, K.35, K.36, K.37, K.38, K.39, K.40, K.41, K.42, K.43, K.44, K.45, K.50, K.51, K.52, K.53, K.54, K.55, K.56, K.58, K.60, K.65).

Saksağan kargasının haber getireceğine inanılır (K.14, K.15).

Karga öttüğü zaman “hayırsan öt de git, şer isen kalk da git” denilmesi gerektiğine, hayra ötmüyorsa o karganın gideceğine inanılır (K.14, K.15, K.21, K.22, K.32, K.48, K.49, K.54, K.55, K.56).

3.3.1.3. Köpek

Köpek uluduğu zaman o eve ölüm veya bir üzüntünün geleceğine inanılır (K.1, K.2, K.3, K.4, K.5, K.6, K.7, K.8, K.9, K.10, K.12, K.13, K.14, K.15, K.16, K.17, K.18, K.19, K.21, K.22, K.23, K.24, K.25, K.26, K.27, K.28, K.33, K.34, K.35, K.36, K.37, K.39, K.40, K.41, K.42, K.43, K.44, K.45, K.46, K.47, K.48, K.49, K.50, K.51, K.52, K.53, K.54, K.55, K.56, K.57, K.58, K.60, K.61, K.62, K.63, K.65, K.67, K.68, K.69, K.70).

Köpek olan eve melek girmeyeceğine ve o evde namaz kılınmayacağına inanılır (K.1, K.2, K.10).

Köpeğin ezan vakti ulumasının uğursuzluk getireceğine inanılır (K.3, K.4, K.5, K.9, K.11, K.14, K.15, K.23, K.25, K.26, K.27, K.28, K.31, K.32, K.35, K.38, K.46, K.47, K.54, K.55, K.56, K.61, K.62, K.69, K.70).

Köpeğin evin bahçesinde beslenmesinin de iyi sayılmayacağına inanılır (K.3, K.4, K.7, K.8).

Köpeğin sezgisinin çok kuvvetli olduğuna inanılır (K.21, K.22).

Köpekler seher vakti başları yukarıda ağızları gökyüzüne doğru uluduğunda köpeğe gökten bembeyaz mayda (nasip, kısmet) iner. Maydayı yiyince köpek, bembeyaz kaka yapar. O kakayı eski insanlar, âlim kişiler bilirler. Bademcik olduğunda o pislikleri alıp kağıdın ucuna bir cümcük (biraz) konulur. Kağıt kıvrılır onunla boğaza üflenir. O pislikler bedemciği patlatır. Böylelikle iyi olunacağına inanılır (K.21, K.22).

3.3.1.4. Tavşan

Tavşan gece yolda gelirken arabanın önünden geçerse uğursuzluk getireceğine inanılır (K.3, K.4, K.6, K.7, K.8, K.11, K.14, K.15, K.25, K.26, K.27, K.31, K.33, K.34, K.46, K.47, K.50, K.51, K.52, K.53, K.57, K.60, K.61, K.62, K.69, K.70).

Hamile bir kadın tavşana bakarsa doğacak çocuğun dudağının yirük (yırtık) olacağına inanılır (K.7, K.8, K.10).

Tavşan ezan okunurken iki ayağının üzerine dikilir vaziyetteyken avcı onu vurursa kişinin başına bir felaketin geleceğine inanılır (K.21, K.22).

Tavşanın evde beslenmesinin uğursuzluk getireceğine inanılır (K.36, K.69, K.70).

3.3.1.5. Domuz

Domuza “dağda gezen” denir. Uğursuz bir hayvan olduğuna, ismi söylenince evdeki bakır kapların kalaylanması gerektiğine inanılır (K.1, K.3, K.4, K.29, K.30, K.48, K.49, K.59).

Domuzun mundar (kirli, pis) bir hayvan olduğuna inanılır (K.16, K.17, K.18, K.19).

Domuzun geçtiği yerlerin mutlaka temizlenmesi gerektiğine inanılır (K.63).

Hz.Ali'nin evine iki tane misafir gelir. Odasına su konulur abdest alıp, namaz kılsınlar diye. Sabahleyin bakılır ki su hiç kullanılmamış. Toprağını kazımış onların.

Denize atmak istemiş deniz kabul etmemiş. Götürmüş dağa atmış. Bakmış ki o dağın arkasından bir şeyler geliyor. O bi-namaz (namazsız) olanların toprağından domuzun yaratıldığına inanılır (K.33, K.34).

3.3.1.6. Leylek

Leylek evin bacasına yuva yapar. Yuvasının bozulması gerektiğine eğer bozulmazsa iyi şeylerin olmayacağına inanılır (K.3, K.4).

Leylek ağzında o yıl al getirirse gelin çok olacağına, beyaz getirirse ölüm olayının çok olacağına, buğday türü bir şey taşırsa bolluk, bereket olacağına inanılır (K.7, K.8, K.11, K.21, K.22, K.39, K.40, K.41, K.42, K.43, K.44, K.45, K.50, K.51, K.52, K.53).

Leyleğin 3-4 tane yavrusu olduğuna, bu yavrulardan mutlaka üç tanesinin iyi, bir tanesinin kötü olduğuna ve leyleğin yuvadan attığı topal yavru gibi denmesinin kötü olan bu topal yavrunun yuvadan atılmasından kaynaklandığına inanılır (K.11).

Leylek havada uçarken görülürse o yıl çok gezileceğine, yuvasında dikilir görülürse evde kalıp bir yere gidilemeyeceğine inanılır (K.21, K.22, K.25, K.26, K.27, K.35, K.48, K.49).

Leylek uzak yerlerden geldiği için onun hacı olduğuna inanılır (K.33, K.34).

Leyleğin bereket olduğuna, leyleğin nesli tükendiğinde bereketin de kalmayacağına inanılır (K.48, K.49).

3.3.1.7. Kurt

Kurt ulumasının uğursuzluk getireceğine inanılır (K.5, K.10, K.33, K.34).

Kurt uluyunca kar yağacağına inanılır (K.65).

3.3.1.8. Karatavuk/Tavuk

Karatavuğun bazı hastalıkların tedavisinde şifalı olduğuna inanılır (K.5).

Tavukgötü hastalığına karşı tavuğun arkası hastalıklı yere sürülünce hastalığın geçeceğine inanılır (K.21, K.22, K.63).

Karatavuğun siğillere sürülmesinin siğili geçireceğine inanılır (K.21, K.22).

Karanlıkta kişinin gözleri görmez olur. Buna “karagöz” hastalığı denir. Karatavuğu kişiye yedirince gözlerinin açılacağına inanılır (K.21, K.22).

3.3.1.9. Uğurböceği

Uğurböceği bir kişinin üzerine konarsa dileklerinin gerçekleşeceğine inanılır (K.21, K.22, K.31, K.33, K.34).

Uğur böceğinin uğur getireceğine inanılır (K.39, K.40, K.41, K.42, K.43, K.44, K.45, K.57, K.69, K.70).

3.3.1.10. Üvez

Hayvanlarda olan üvez insana gelip üzerine konunca onun haberci olduğuna, haber getirdiğine inanılır (K.21, K.22).

3.3.1.11. Eşek

Eşeğin günde yetmiş defa Allah’a zikir yaptığına inanılır (K.21, K.22).

3.3.1.12. Keklik

Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin efendimiz şehit düştüğünde keklik kanlarında eşinmesinden dolayı gagasının ve ayaklarının kırmızı olduğuna inanılır (K.21, K.22).

Keklik avlamanın iyi sayılmayacağına inanılır (K.63).

3.3.1.13. Tilki

Yolda giderken arabanın önünden tilki geçerse uğur getireceğine inanılır (K.33, K.34, K.57).

3.3.1.14. Geyik

Geyik avlanmasının uğursuzluk getireceğine inanılır (K.33, K.34, K.63).

3.3.1.15. Bildircin

Bildircin avlamanın iyi sayılmayacağına inanılır (K.63).

3.3.2. Bazı Hayvanların Hikâyeleri ile İlgili İnanışlar

Hayvanlardan bazıları kutlu sayılır. Halk inanışlarına göre önemli görülen hayvanlardan birisi geyiktir. Geyiklerin bir kısmının Orta Asya'dan geldiğine inanılır. Derlenen birçok efsanede de kadın ve erkeklerin geyiklerle düşüp kalkarken başlarına gelen olağanüstü halleri dile getirilir (Boratav, 1994: 58).

Muğla/Ula'da "geyiklerin çobanı" bir ihtiyarla bir kızın bir geyiği kesip avcıya yedirdikten sonra kalan kemikleri bir araya getirip hayvanları dirilttikleri anlatılır (Boratav, 1994: 58).

Bolu/Mudurnu'da tanrının balığı hem uçan hem de denize dalabilen bir hayvan olarak yarattığına fakat balığın bununla fazla öğündüğünden dolayı tanrının onu kanatlarından yoksun bıraktığına inanılır (Boratav, 1994: 60).

Trabzon'da Nuh'un gemisi delindiğinden, deliği yılanın tortop olarak tıkadığı anlatılır. Bunun karşılığında da istediği yaratığın etinden yemek ister. En lezzetli eti arama işi arıya verilir. Arı, bütün yaratıkları tattıktan sonra gelir ve en lezzetli etin

insan eti olduğunu söyler. İnsanları koruma gayretiyle kırlangıç arının dilini ısırır. Yılan da kızıp kırlangıcın kuyruğunu yırtar. Kırlangıcın kuyruğunun çatalı olmasının nedeninin bu olduğuna inanılır (Boratav, 1994: 61).

Tosya halk inanışlarında bazı hayvanların hikâyeleri ile ilgili tespit ettiğimiz halk inanışları şunlardır:

3.3.2.1. Kuş

Kuş yuvasını bozmanın iyi sayılmayacağına, kişinin yuvasının bozulacağına inanılır (K.1, K.6, K.7, K.8, K.10, K.14, K.15, K.20, K.21, K.22, K.23, K.25, K.26, K.27, K.31, K.33, K.34, K.39, K.40, K.41, K.42, K.43, K.44, K.45, K.46, K.47, K.48, K.49, K.50, K.51, K.52, K.53, K.57, K.58, K.59, K.60, K.61, K.62, K.63, K.65, K.67, K.68, K.69, K.70).

Kuş Peygamber efendimiz hicret ederken Sevr mağarasına sığındığında mağaranın kapısına yuva yaptığından düşmanlar içeriye kimsenin girmediğini düşündüler. Peygamberimizi koruduğundan kuşun öldürülmemesi gerektiğine inanılır (K.11, K.14, K.15).

Kişinin tepesine kuş pislerse o kişinin şanslı olduğuna inanılır (K.33, K.34).

Evin camına kuş gagası vurursa o eve bir haber geleceğine inanılır (K.36).

Kuş beslemenin iyi olmadığına inanılır (K.54, K.55, K.56, K.65).

Kuş yuvasını bozmak için kişi elini uzattığında elinin büzüşeceğine inanılır (K.67, K.68).

3.3.2.2. Karınca

Karıncanın yuvasının bozulmasının iyi sayılmayacağına inanılır (K.6, K.7, K.8, K.10, K.14, K.15, K.20, K.21, K.22, K.23, K.25, K.26, K.27, K.31, K.39, K.40,

K.41, K.42, K.43, K.44, K.45, K.46, K.47, K.48, K.49, K.50, K.51, K.52, K.53, K.57, K.58, K.59, K.60, K.61, K.62, K.63, K.65, K.67, K.68, K.69, K.70).

İnsanlar cennette sıcaktan yanıp su ihtiyacı hissettiklerinde karıncanın onlara su taşıyacağına inanılır (K.63).

3.3.2.3. Örümcek

Örümcek yuvasını bozmak şöyle dursun örümceği yerinden bile oynatmanın iyi sayılmayacağına, kişinin yuvasının bozulacağına inanılır (K.1, K.3, K.4, K.6, K.10, K.14, K.15, K.20, K.21, K.22, K.23, K.25, K.26, K.27, K.29, K.30, K.31, K.33, K.34, K.39, K.40, K.41, K.42, K.43, K.44, K.45, K.46, K.47, K.48, K.49, K.50, K.51, K.52, K.53, K.54, K.55, K.56, K.57, K.58, K.59, K.60, K.61, K.62, K.63, K.67, K.68, K.69, K.70).

Örümcek yuvaları bozulursa yoksulluk olacağına, cuma günü örümcek yuvalarını oynatmanın iyi sayılmayacağına insanın kısmetinin azalacağına, örümceği öldürünce de başa bir uğursuzluğun geleceğine inanılır (K.5, K.7, K.8, K.50, K.51, K.52, K.53).

Örümcek yuvasını cumartesi günü dışında bozmanın iyi sayılmayacağına inanılır (K.14, K.15, K.39, K.40, K.41, K.42, K.43, K.44, K.45, K.60, K.65).

Örümcek, Peygamber efendimiz hicret ederken Sevr mağarasına sığındığında mağaranın kapısını ağıyla öreerek düşmanlardan muhafaza ettiğinden öldürülmemesi gerektiğine inanılır (K.11, K.14, K.15, K.20, K.50, K.51, K.52, K.53, K.61, K.62).

Örümcek ağı olan evlerin bir an evvel temizlenmesi gerekir. Akşam vakti örümcek öldürmek iyi sayılmaz. Örümceğin: “O evin şapkalıları ölsün dediğine inanılır (K.19).

Örümcek yuvasının cumartesi sabahı öğleden evvel bozulması gerektiğine, öğleden sonra örümceğin yuvasının bozulmasının iyi olmayacağına inanılır (K.11).

Örümcek ağının olduğu yerin çökmeye mahkum olduğuna inanılır (K.35).

3.3.2.4. Güvercin

Güvercin beslemenin iyi sayılmadığına, fakirliğe delalet olacağına inanılır (K.11, K.21, K.22, K.23, K.25, K.26, K.27, K.36, K.37, K.46, K.47, K.48, K.49, K.54, K.55, K.56, K.58, K.60, K.61, K.62, K.65).

Güvercin beslenen evde yaşayan kişilerin hiç felç olmayacağına inanılır (K.38).

Güvercinin kutsal olduğuna inanılır. Peygamberimiz Mekke'den Medine'ye hicret ederken mağaranın kapısına güvercin yuva yaparak peygamberimizin mağarada olmadığı izlenimini oluşturduğundan, peygamberimize hizmet ettiğinden öldürülmemesi gerektiğine inanılır (K.20, K.37, K.38, K.39, K.40, K.41, K.42, K.43, K.44, K.45, K.61, K.62).

3.3.2.5. Yılan

Yılanın zarar vermeyeceğine, evin bekçisi olduğuna inanılır (K.3, K.4, K.11, K.65, K.69, K.70).

Yılan cennetin kapısında bekçidir. Şeytanı cennete alarak Havva anamızla Adem atamızı şeytanın kandırmasına sebep olduğuna inanılır (K.11, K.21, K.22).

Yılanlar çiftleşirken birbirine dolanarak çiftleşir. Onlar çiftleşme anındayken üzerlerine bir yemeni veya önlük atıldığında, yemeni veya önlüğün altın olacağına inanılır (K.21, K.22).

Yılan cennetin kapısının bekçisidir. Yılan şeytanı kandırarak ona: "Sen beni yut. Ben bir içeri girip, çıkayım." der. Şeytan ağzından fırlayıverir. Onun için beddua alır kıyamete kadar sürünmesi, dünya yüzüne çıkmaması için. Onun için toprak yüzüne çıkınca öldürülmesi gerektiğine inanılır (K.21, K.22).

Yılan yakılınca yağmur yağacağına inanılır (K.46, K.47).

Yılanın kişiye aşık olabileceğine, yılanı öldürünce de o aşık olduğu kişinin öleceğine inanılır (K.32, K.38, K.59, K.69, K.70).

Bazı cin taifesinin yılan suretine girdiğine o yüzden öldürmenin iyi olmayacağına inanılır (K.59).

3.3.2.6. Kedi

Kedi Peygamber efendimizin postunun ucunda uyumuştur. Uyuyunca namaz kılacağından namazın geçmemesi için postunu kesmiş namaz kılmaya devam etmiştir. Kedinin o nedenle çok kıymetli olduğuna ölürse postunun altınla doldurulması gerektiğine inanılır (K.1, K.3, K.4, K.9, K.11, K.23, K.25, K.26, K.27, K.28, K.31, K.32, K.35, K.37, K.38, K.46, K.47, K.50, K.51, K.52, K.53, K.54, K.55, K.56, K.60, K.61, K.62, K.65, K.67, K.68).

Peygamber efendimiz namaz kılacakken kedi seccadenin üzerinde olduğundan rahatsız olmasın diye bulunduğu yeri kestiği bilinir. Kestikten sonra da kedinin sırtını sıvazlamıştır. Bu yüzden kedi yere düşse de hiçbir zaman sırtının yere gelmeyeceğine inanılır (K.2, K.21, K.22, K.29, K.30, K.33, K.34).

Kişi kara kedi görürse bir uğursuzluk olacağına, işin rast gitmeyeceğine inanılır (K.6, K.7, K.8, K.14, K.15, K.18, K.21, K.22, K.31, K.32, K.35, K.37, K.38, K.59, K.65, K.69, K.70).

Kedinin nankör bir hayvan olmasından dolayı kediye yiyecek verirken besmele çekerek verilmesi gerektiğine, o besmelenin kişinin kediye yiyecek verdiği ahirette şahitlik edeceğine inanılır (K.7, K.8, K.63).

Peygamber efendimizi yılan sokacakken kedi hemen yılanın boynundan kapar, öldürür. Peygamber efendimiz beş parmağıyla onun başını sıvazlar. O yüzden öldürülünce postunun altınla doldurulması gereklidir. Peygamberimiz kediye: “Seni

ne kadar yüksekten atarlarsa atınsınlar dört ayak üstüne düş, sırt üstü düşme.” der. Kedinin o yüzden dört ayağının üzerine düştüğüne inanılır (K.21, K.22).

Kedi evin içinde beslenince o evde bereket olacağına inanılır (K.59).

Kedinin tüyünün kabarmasının o evde nazarı çekeceğine inanılır (K.48, K.49).

Kedi evin bekçisidir. Kediye evde beslemenin nazarı keseceğine inanılır (K.69, K.70).

3.3.2.7. Horoz

Horoz akşam vaktinde öterse horozun ötmesi iyi sayılmaz boğazının koparılması gerektiğine inanılır (K.5), (Tekeli, 1980: 14).

Horoz sabah ezanından evvel ötmeye başlar. Gökyüzünde melaike (melek) horoz vardır. Gökyüzündeki melaike (melek) horoz kalkar, çırpırır, öter. Yer horozuna haber verir: “Müslümanları namaza kaldır, uyandır.” der. Yerdeki horozun da öttüğünü, çırpındığını duyarak kalktığına, çırpındığına, öttüğüne inanılır (K.14, K.15, K.21, K.22).

Tüyleti süt gibi beyaz olan horozu kesmenin iyi sayılmadığına inanılır (K.14, K.15), (Tekeli, 1980: 14).

Horozun haberci olduğuna, ezan okunmadan önce öttüğüne, öterken dua edilirse duanın kabul olacağına inanılır (K.50, K.51, K.52, K.53).

3.3.2.8. Kurbağa

Yeşil gırboya (kurbağa) el değip yaklaşırsa kişinin elinde siğil (çıban) çıkacağına inanılır (Tekeli, 1980: 14).

3.4. BİTKİLER (BESİNLER) İLE İLGİLİ İNANIŞLAR

Canlılarla beraber cansız varlıkların kimisine kut ve uğur taşımasıyla saygı gösterilir. Kimisi de olumlu ve olumsuz değer taşımayan nesnelere arasında kalır. Besinler arasında en çok saygıyı gören ekmeğin atılmaması, yerde görünce kaldırılıp öpülerek ayak basmayacak bir yere alınması inancı yaygındır. “Ekmek çarpsın, şu nimet gözüme, dizime dursun” gibi sözlerle ekmekte ve Tanrının verdiği her nimette güç kaynağının bulunduğu anlamı çıkabilir (Boratav, 1994: 64).

Besinler arasında yer alan tuzun da özel bir yeri olduğu görülür. Geçmişte görülen iyiliklerin karşılığı olan borçluluk ve bağıllık anlatılmak istendiğinde “tuz ve ekmek hakkı”ndan söz edilir. Geleneklere bağlı kişiler tuzu tatmadan yemeğe başlamaz. İftar sofralarında bulunan zeytin ve hurma da Kur’an’da geçen peygamberimizin memleketinde yetişen yiyeceklerdir (Boratav, 1994: 65).

Nevşehir/Derinkuyu’da soğan kabuklarını yakmanın uğursuzluk getireceğine, gece evden dışarıya yumurta verilirse ömrün kısılacağına, yarım çay içen kadının dul kalacağına, ocağa süt taşıdığına misafir geleceğine inanılır (Kabak, 2011: 116).

Adana merkezde bir evin içerisinde huzursuzluk olduğunda evdeki tuzun ve sabunun dul bir kadına verildiğinde huzursuzluğun gideceğine, pişen ilk sıkma veya böreği yiyen kişinin eşinin öleceğine inanılır (Akyol, 2006: 62-63).

Adana/Karaisalı’da narın cennet meyvesi olduğundan narın dökmeden yiyen kişilerin cennete gideceğine inanılır (Göçer, 2014: 305).

Tosya halk inanışlarında bitkiler (besinler) ile ilgili tespit ettiğimiz halk inanışları şunlardır:

Narın içinde binbir melek olduğuna o yüzden yerken kişi tanesini yere düşürmeden yerse o kişinin cennetlik olacağına inanılır (K.1, K.2, K.7, K.8, K.12, K.13, K.14, K.15, K.21, K.22, K.25, K.26, K.27, K.28, K.35, K.38, K.39, K.40, K.41, K.42, K.43, K.44, K.45, K.48, K.49, K.61, K.62, K.63).

Yoğurt, tereyağı veya süt dışarı verilirken gece üzerine çörek otu, tuz, kömür konulması gerektiğine yoksa nazar degeceğine inanılır (K.1, K.3, K.4, K.7, K.8, K.9, K.10, K.11, K.12, K.13, K.14, K.15, K.16, K.17, K.18, K.19, K.21, K.22, K.23, K.25, K.26, K.27, K.28, K.29, K.30, K.31, K.32, K.33, K.34, K.35, K.36, K.37, K.38, K.39, K.40, K.41, K.42, K.43, K.44, K.45, K.46, K.47, K.48, K.49, K.50, K.51, K.52, K.53, K.54, K.55, K.56, K.57, K.58, K.59, K.60, K.61, K.62, K.63, K.65, K.67, K.68, K.69, K.70).

Ekini (çeçi) görmesinin iyi sayılmayacağına inanılır (K.7, K.8).

Ekmek elden ters düşerse o evden bir cenazenin çıkacağına inanılır (K.7, K.8).

Nar, pirinç, bulgur, keşkeklik yeşeremediği için bunların bir tanesini yere dökmek iyi sayılmaz (K.11).

Su kabağının olduğu yerde ölüm olayının olacağına inanılır (K.14, K.15).

Ekmek kırıntılarını yere, çöpe, lavaboya atmak ve ayakla çiğnemek evin bereketini götürür. Kişinin fakirleşeceğine, kırıntılar toplanırsa da bereketin artacağına inanılır (K.1, K.2, K.3, K.4, K.5, K.6, K.7, K.8, K.10, K.11, K.12, K.13, K.14, K.15, K.16, K.17, K.18, K.19, K.20, K.21, K.22, K.23, K.24, K.25, K.26, K.27, K.29, K.30, K.31, K.32, K.33, K.34, K.35, K.36, K.37, K.38, K.39, K.40, K.41, K.42, K.43, K.44, K.45, K.46, K.47, K.48, K.49, K.50, K.51, K.52, K.53, K.54, K.55, K.56, K.57, K.59, K.60, K.61, K.62, K.63, K.67, K.68, K.69, K.70).

Dışarıya maya verilince evin bereketinin gideceğine inanılır (K.1, K.2, K.5, K.9, K.10, K.11, K.12, K.13, K.14, K.15, K.16, K.17, K.19, K.21, K.22, K.23, K.25, K.26, K.27, K.31, K.50, K.51, K.52, K.53, K.54, K.55, K.56, K.58, K.60, K.61, K.62, K.65).

Sirkenin evde olmasının o eve bereket getireceğine inanılır (K.14, K.15, K.48, K.49, K.50, K.51, K.52, K.53, K.59, K.61, K.62).

Narın bereket olduğuna inanılır (K.33, K.34).

Narın tanesini yere düşürmeden hamile bayan yerse doğacak çocuğunun hafız olacağına inanılır (K.28).

Yemekten önce ve sonra tuza banılırsa kişiye nüzül (felç) hastalığı uğramayacağına inanılır (K.61, K.62).

Tuzun kutsal olduğuna, evin bereketi olduğuna inanılır (K.21, K.22, K.25, K.26, K.27, K.29, K.30, K.32, K.33, K.34, K.35, K.37, K.39, K.40, K.41, K.42, K.43, K.44, K.45, K.46, K.47, K.48, K.49, K.59, K.61, K.62, K.63).

Adam muzur (yaramaz) olursa tuza okuyup içirmek gerekir. Muzurluğunun gideceğine inanılır (K.23).

Komşu ayran, süt getirdiği zaman kabına tuz koyup geri verilir. Bunu ineğin yalına koy derler. İneğe nazar değmeyeceğine inanılır (K.67, K.68).

Gece dışarıya turşu, sirke vb. acı şeylerin verilmemesi gerektiğine yoksa o evden bir acının çıkacağına inanılır (K.3, K.4, K.10, K.11, K.14, K.15, K.17, K.19, K.23, K.25, K.26, K.27, K.28, K.29, K.30, K.31, K.32, K.35, K.36, K.38, K.46, K.47, K.50, K.51, K.52, K.53, K.60).

Konca gülün kokusunun peygamber kokusu olduğuna inanılır (Tekeli, 1980: 11).

Çiğdemin baba kokusunu, menekşe ve nane bitkilerinin de anne kokusunu sembolize ettiğine inanılır (Tekeli, 1980: 11).

Yemişen denilen dikenli bir ağacın leblebi büyüklüğündeki meyvelerini yemek iyi değildir. Kırk gün içinde yiyip de ölen kişinin imansız gittiği düşünülerek cenaze namazının kılınmaması gerektiğine inanılır (Tekeli, 1980: 11).

Gelincik bitkisinin yedi derde derman olan kutsal bir bitki olduğuna inanılır (Tekeli, 1980: 11).

Yaprak sarmasından en küçük sarmayı yiyen kişinin cennetlik olduğuna inanılır (Tekeli, 1980: 12).

Süt pişirirken ocağın altında yanan odunlar ses çıkardığında bir kişinin kendileri hakkında kötü konuştuğuna inanılır (Tekeli, 1980: 14).

Süt pişirilirken ocağın altında mezar tahtası yakılırsa sütün bollaşacağına inanılır (Tekeli, 1980: 16).

Süt tavasının altına kum konulunca ineğin sütünün artacağına inanılır (Tekeli, 1980: 16).

Soğan ve sarımsak kabuğu yakmanın günah olduğuna inanılır (Tekeli, 1980: 16).

3.5. SU VE TAŞLARLA İLGİLİ İNANIŞLAR

Türklerin hayatında birtakım gizli güçlere sahip, bunları bünyesinde bulunduran taş, kaya bulunur. Bu taşlarla hastalıklardan şifa bulunacağına, refah, saadet ve mutluluğun artacağına, iş hayatında başarı elde edileceğine, aile içinde huzur olacağına, çocuk sahibi olunacağına, evde, bağda, bahçede bereketin çoğalacağına, kaza ve belanın def edileceğine inanılarak taşlara gizli kuvvet unsurları yüklenir (Araz, 1995: 45). Eski Türklerde bulunan yada taşıyla yağmur yağdırılıp, havanın değişmesi söz konusudur (Kalafat, 1995: 45).

Türk inanç sisteminde hayatın kaynağı ve canlılığı olarak telakki edilen su mukaddes sayılır. Harput'ta baharda hayvandan sağılan sütün bir miktarı akarsuya, akarsu yoksa yakında musluktan akıtılan suya dökülür. Bununla hayvanın sütünün yağlı, bereketli, sağlıklı, kuvvetli olacağına inanılır (Araz, 1995: 54-55).

3.5.1. Genel Anlamda İnanışlar

Su, İslamiyetten önce mitolojide görülür. İslamiyetten sonra da karşımıza çıkmaktadır. Birçok milletin yaratılışında karşımıza ilk olarak su çıkar. Suyun içinde kutsal bir gücü barındırdığı düşünülür. Su pek çok mitolojide bereket, hayat enerjisi ve güzelliğin ifadesi olarak görülür (Kılıçarslan, 2011: 3-4).

Safranbolu ve çevresinde yağmur yağmadığı zamanlarda su kültünün izi, yapılan uygulamalarda görülür (Savaş, 2007: 54).

Afyon/Bolvadin’de “Heybeli Dede” denilen kaplıcanın suyunu huri kızlarının kaynattığına, buraya gelen hastaların şifa bulacağına ve çocuk isteyenlerin çocuk sahibi olacağına inanılır (Güldemir, 2008: 87).

Elazığ/Keban’da suların başında zezem suyunun şifa kaynağı ve koruyucu, tedavi edici olduğu bilinir. Nisan yağmurunda biriktirilen suya okutulup içildiğinde çiftlerin çocuk sahibi olacağına inanılır (Doğan, 2013: 144).

Tosya inanışlarında su ve taşlarla ilgili genel anlamda tespit ettiğimiz halk inanışları şunlardır:

Gece su olan yerlerden geçilmemesi gerektiğine, o yerlerin cinlerin perilerin mekanı olduğuna inanılır (K.1, K.5, K.11, K.12, K.13, K.16, K.17, K.18, K.19, K.21, K.22, K.36, K.38, K.50, K.51, K.52, K.53, K.54, K.55, K.56, K.59, K.61, K.62).

Gece dışarıya “destur” demeden bulaşık veya çamaşır suyu dökülmemesi gerektiğine yoksa cinlere ve perilere bir zarar geleceğine inanılır (K.1, K.7, K.8, K.10, K.11, K.12, K.13, K.14, K.15, K.16, K.17, K.18, K.19, K.21, K.22, K.23, K.25, K.26, K.27, K.29, K.30, K.31, K.32, K.33, K.34, K.35, K.36, K.38, K.39, K.40, K.41, K.42, K.43, K.44, K.45, K.46, K.47, K.48, K.49, K.50, K.51, K.52, K.53, K.54, K.55, K.56, K.57, K.58, K.59, K.60, K.61, K.62, K.63, K.65, K.69, K.70).

Gece bakracın çeciğinden su dökülmek istenirse ölü suyu olacağına o yüzden gündüz dökülmesi gerektiğine inanılır (K.7, K.8).

3.5.2. Yörede Belli Başlı Kutsal Kabul Edilen Taşlar, Sular, Asa Suyu, Kaplıcaların Halk Hekimliğine Dönük İnanışları

Kaplıcaların meydana gelişinde etraflarındaki bir yatıra bağlanan tabiat dışı olaylarla açıklama yapılır. Mesela Haymana’da ılıcanın yanında bir yatır bulunur. Adı Cimcime Sultan’dır. Üvey babası küçük bir kız iken onu çok horlar. Kızcağızı alıp ıssız yabanda bırakır. Kızın vücudu güneşten yanıp kavrulur, yaralarla kaplanır. Topraktan su fişkirir ve dertlerinden kurtulur. İsmail’in topuğunu vurarak zemzem suyunun fişkirmasını anlatan olayla aynıdır (Boratav, 1994: 50).

Osmaniye/Düziçi’nde şifalı suların her derde deva olduğuna ve suyun kutsal olduğuna inanılır (Kılıç, 2010: 254).

Antalya/Korkuteli’nde içme suyu denilen bir dere bulunur. Bu dereye bulunan suyun mide ve bağırsaklara şifa vereceğine inanılır (Gönenç, 2011: 61).

Afyon/Bolvadin’de bulunan şifalı suya “kızılkirse” denir. Romatizma olmak üzere siyatik, adale ağrıları, böbrek ağrıları ve kadın hastalıklarına iyi geldiğine inanılır (Güldemir, 2008: 86).

Tosya halk inanışlarında kutsal kabul edilen taşlar, sular, asa suyu, kaplıcaların halk hekimliğine dönük inanışları ile ilgili tespit ettiğimiz halk inanışları şunlardır:

Acıkavak türbesindeki su “asa suyu” olduğundan şifalıdır. Oraya aydaş (zayıf) olan bebekler, kırklı bebekler, kırk karışan bebekler, hasta olan kişiler götürülerek oranın suyuyla yıkanır. İki rekat ziyaret namaz kılınıp Kur’an okunur. Acıkavak türbesindeki ulu zat olan Murat Dede’ye dua edilir. Böylelikle hastalıklarından kurtulacaklarına inanılır (K.5, K.6, K.10, K.11, K.12, K.13, K.14, K.15, K.16, K.17, K.18, K.19, K.24, K.25, K.26, K.27, K.28, K.29, K.30, K.35, K.36, K.37, K.38, K.48, K.49, K.58, K.59, K.60, K.61, K.62, K.64, K.65, K.66, K.69, K.70).

Şeyh İsmail Rumi'nin yaptığı Tekke hamamındaki arslan başından akan su şifalıdır. O suyu içince iyi olunacağına inanılır. Orada kılıç, ayetli tas, arslan başı, şeyh kurnası bulunur. Şeyh kurnasında hasta olan bir kişi ya da çocuk başına kılıç tutularak ayetli tasla su dökünürse (yikanmak) hastalığından şifa bulacağına inanılır (K.12, K.13, K.16, K.18, K.19, K.36, K.60, K.61, K.62).

Kastamonu'ya bağlı Benli Sultan türbesinde “asa suyu” vardır. Kutsal bir sudur. O suyu kişi soğuk olarak dökündüğünde (yikanmak) hastalığından şifa bulacağına inanılır (K.6, K.11, K.12, K.13, K.14, K.15, K.32, K.36, K.38, K.48, K.49, K.60, K.65).

Kastamonu'daki Benli Sultan türbesinde taş vardır. O taşın belli bir ağırlığı vardır. Ağırlığına rağmen taşı kaldıranların cennetlik olacağına, günahlarının affolunacağına inanılır (K14, K.15, K.32).

Tosya ilçesinin Gökçeöz köyündeki delikli taş da yapılan yağmur duasının kabul olacağına inanılır (K.7, K.8).

Camilerde yılan taşı bulunur. Vücutta sivilce çıkınca bu taş sivilce üzerine yapıştırılınca hastanın iyi olacağına inanılır (K.9).

Hamamın girişindeki arslan ağzından akan su gavur dağından geldiği için o sudan içildiğinde hastalıklardan şifa bulunacağına inanılır (K.12, K.13, K.16, K.17, K.18, K.19, K.36, K.61, K.62).

Hıdırlıkta delikli taş bulunur. Ağlayan veya aydaş (zayıf) olan çocuklar o taşın içinden geçirilerek çocukların iyi olacağına inanılır (K.16, K.18, K.25, K.26, K.27, K.32, K.46, K.47).

Kırk karışmasını engellemek için çocuk, Acıkavak türbesindeki şifalı su ile yıkanırsa kırk karışmasının geçeceğine inanılır (K.58).

Acıkavak türbesinde çocuk “asa suyu” ile yıkandıktan sonra, bez parçası alıp oradaki ağacın dalına bağlar. Bu uygulamayla hastalığın orada kalacağına inanılır (K.32).

Tosya ilçesinin Berçin köyünde yerin altından geçen şifalı su vardır. O suya ekme atılır. Ekme bir yere takılmadan geçerse kişinin dileklerinin kabul olacağına inanılır (K.25, K.26, K.27).

Tosya ilçesinin Berçin köyünde yerin altından çıkan “asa suyu” vardır. Taşın arasından çıkar. O suyu içenlerin hastalıklardan şifa bulacağına inanılır (K.25, K.26, K.27).

Tosya ilçesinin Ermelik köyü yolunca “acı su” bulunur. Acı su çok şifalıdır. O sudan içince böbrekteki taşların düşeceğine, mideye iyi geldiğine inanılır. Soğuk olarak suyu dökünüldüğünde de (yikanmak) hastalıklardan şifa bulunacağına inanılır (K.23, K.25, K.26, K.27, K.31, K.36, K.46, K.47, K.48, K.49, K.64, K.65, K.66, K.69, K.70).

Mecidefendi türbesinin orada “ısıtma suyu” bulunur. O suyla buyarak (üşümek) yıkanıldığında hastalıklardan şifa bulunacağına inanılır (K.25, K.26, K.27, K.28).

Tosya ilçesinin Kargın köyünde “Giciyik” bunarı (pınar) vardır. Bu pınarın suyunun cilt hastalıklarına iyi geldiğine inanılır (K.67, K.68).

Tosya ilçesinin Kilkuyu köyünün bir parçasında “Dibek” taşı bulunur. Aydaş (zayıf) olan çocukların o taş üzerinde yıkandıklarında şifa bulacaklarına inanılır (K.54, K.55, K.56).

Tosya ilçesinin İncebel köyünde “Gelinkayası” bulunur. Kapı şeklindedir. Gelinin kaya olduğuna inanılır (K.70).

Tosya ilçesinin Orta Berçin köyünde bulunan suyla kırklı çocuklar, aydaş (zayıf) olan çocuklar yıkandığında hastalıklarından şifa bulacağına inanılır (K.31).

Tosya ilçesinin Çifter köyünde “Ebe Deresi” denilen yerde taş bulunur. O taşın üzerinde maraz çocuklar yıkanarak hastalıklarından şifa bulacağına inanılır (K.33, K.34).

3.6. OCAK VE ATEŞ İLE İLGİLİ İNANIŞLAR

Altaylılar ateşin gökten Ülgen-tanrı tarafından gönderildiğine inanırlar. Mübarek sayılan bazı şeylere, ruhlara karşı küfür sarf edilebilirse de ateş hakkında böyle bir şey söylenemez. Ateşi su ile söndürmek, ateşe tükürmek, ateşle oynamak kesin olarak yasaktır (İnan, 2013: 67).

Şaman Türklerinin dualarında “atamızın yaktığı ocak” ifadesi kullanılarak ocak kültürünün atalar kültürüyle bağlantısı görülür (İnan, 2013: 68).

Kırgızlarda düğün töreninde ocak ve ateşin önemli bir unsur olduğu görülür. Yakutlarda and törenlerini ocak ve ateş karşısında yaparlar. Şamanistlerin törenlerinde de ateş mutlaka bulunur (İnan, 2013: 71).

Afyon/Bolvadin’de ateşe su dökülürken “destur” veya “kış kış” denilmesi gereklidir. Evden eve ateş verildiğinde de aile ocağının dağılmasına sebebiyet vereceğine inanılır (Güldemir, 2008: 85-86).

Nevşehir/Derinkuyu’da ateşe su atıldığında şeytanın çocuklarının yanacağına, ocağa tüküren kişiyi şeytanın çarpacağına, ocaktaki odun sesli yandığında o kişi hakkında konuşulduğuna inanılır (Kabak, 2011: 140).

Elazığ/Keban’da külün temizleyici özelliğinin olduğu bilinir. İnsanlar bedenlerini, bulaşık ve çamaşırlarını külle yıkayarak temiz olacağına inanılır (Doğan, 2013: 148).

Tosya halk inanışlarında ocak ve ateş ile ilgili tespit ettiğimiz halk inanışları şunlardır:

Ocak ve ateşe tırnak atıldığı zaman bir uğursuzluk olacağına inanılır. Tırnağın gömülmesinin daha doğru olacağına inanılır (K.1, K.2, K.3, K.4, K.5, K.7, K.8, K.16, K.17, K.18, K.19, K.21, K.22, K.23, K.25, K.26, K.27, K.35, K.36, K.48, K.49, K.59, K.63).

Sacayağı ile iş bittiği zaman durgutulmaması (bekletmemek), hemen kaldırılması gerektiğine inanılır. Eğer kaldırılmazsa ölüm gibi kötü şeylerin olacağına, boş bırakmayarak üzerine tas, tencere oturtmak gerektiğine, şeytanın yemek pişireceğine veya evin bereketinin gideceğine inanılır (K.1, K.5, K.6, K.7, K.8, K.12, K.13, K.14, K.15, K.21, K.22, K.23, K.25, K.26, K.27, K.28, K.29, K.30, K.31, K.33, K.34, K.35, K.36, K.37, K.38, K.39, K.40, K.41, K.42, K.43, K.44, K.45, K.46, K.47, K.50, K.51, K.52, K.53, K.54, K.55, K.56, K.58, K.60, K.61, K.62, K.65, K.67, K.68, K.69, K.70).

Ateşe tırnak atanın annesinin gözünün kör olacağına inanılır (K.10).

Gece dışarıya sıcak kül dökmenin, kül üzerinden atlamanın iyi olmayacağına inanılır. Cinler ve periler dışarıda olduğundan kişiye musallat olacağına veya şeytanların çocuklarının zarar vereceğine inanılır (K.1, K.5, K.7, K.8, K.11, K.14, K.15, K.16, K.17, K.18, K.19, K.21, K.22, K.23, K.25, K.26, K.27, K.29, K.30, K.31, K.32, K.36, K.37, K.38, K.39, K.40, K.41, K.42, K.43, K.44, K.45, K.46, K.47, K.48, K.49, K.54, K.55, K.56, K.58, K.60, K.61, K.62, K.65, K.67, K.68, K.69, K.70).

Ocaktaki ateşe, küle sıcak su dökmenin doğru olmayacağına inanılır. Külde cinlerin ve perilerin yaşadığından kişinin hasta olacağına inanılır (K.1, K.2, K.5, K.7, K.8, K.14, K.15, K.16, K.17, K.18, K.19, K.29, K.30, K.31, K.32, K.36, K.38, K.46, K.47, K.48, K.49, K.54, K.55, K.56, K.60).

Ateşi suyla söndürmemek, küle gömmek gerekir. Suyla söndürünce kişinin ocağının söneceğine inanılır (K.2, K.12, K.13, K.25, K.26, K.27, K.29, K.30, K.50, K.51, K.52, K.53, K.54, K.55, K.56, K.63, K.69, K.70).

Ateşle oynayan çocuğun gece altına işeyeceğine inanılır (K.2, K.3, K.4, K.6, K.7, K.8, K.9, K.12, K.13, K.18).

Külün üzerine veya her yere idrar yapılmayacağına yoksa cinlerin ve perilerin yapan kişiye musallat olacağına inanılır (K.3, K.4, K.57, K.59).

Külün ayak altına dökülmeyeceğine, çiğnenmeyeceğine inanılır (K.3, K.4, K.14, K.15).

Gece “bismillah” demeden herhangi bir yere basılırsa cinin üzerine basılacağına, pis olan yerlerde, çöplüklerde, gübreliklerde cinlerin ve perilerin olacağına inanılır (K.9, K.10, K.24, K.35, K.39, K.40, K.41, K.42, K.43, K.44, K.45).

Ateş yanan yere cinlerin giremeyeceğine, ateş sönünce cinlerin ve perilerin ocak başına toplanacağına inanılır (K.9, K.21, K.22, K.50, K.51, K.52, K.53).

Ateşe tükürmenin orada cin, peri olduğundan iyi sayılmayacağına inanılır (K.12, K.13).

Ateşi suyla söndürmemek, küle gömmek gerektiğine, söndürünce kişinin ocağının söneceğine inanılır (K.12, K.13).

Akşam evden eve ateş verilmemesi gerektiğine inanılır (K.12, K.13, K.23, K.25, K.26, K.27, K.32, K.46, K.47, K.63, K.65, K.69, K.70).

Ocakta sacayağının üzerinde çamaşır tavaları bırakılmaz. Kaldırılması gereklidir. Bırakıldığı takdirde ölüme delalet olduğuna inanılır (K.12, K.13).

3.7. MEZARLIK VE TÜRBELER İLE İLGİLİ İNANIŞLAR

Ölüm kelimesi yerine “don değiştirdi, dünya değiştirdi, hakka yürüdü” gibi terimler kullanılarak ruhun ölümsüzlüğü anlatılır. Mezar taşına Eski Türkler, Orta Asya ve Mezopotamya’da rastlanır. Arap-İslam ülkelerinde görülmez (Artun, 2008b: 28).

Eski Türklerde “saçı” adıyla buğday, arpa gibi yiyecekler mezarın üzerine serpilerek olağanüstü güçlere sahip ruhların memnun edilmesi sağlanmış olur. Bundaki inanış mezar başına gelen hayvanların bundan yiyerek ölüye sevap kazandırmasıdır (Artun, 2008b: 196). Yatırlara ve türbelere yapılan ziyaretler halk tarafından kutsal görülür. Atalar kültürünün izleri İslamiyetten sonra da ufak değişikliklerle veli kültü olarak görülür. İslamiyetle birlikte Atalar kültürüne dua etme, namaz kılma, Kur’an okuma eklenir. Yatırlar, kutsal sayılan mezarlar çocuk sahibi olmak, doğan çocuğun ölmesini önlemek, yaramaz çocukları ıslah etmek, konuşmayan çocukların dilini açtırmak, evlenemeyen kızların kısmetini açmak, rızkı artırmak, kayıp eşyayı bulmak, kötü alışkanlıklardan kurtulmak, yeni bir işe başlamadan kutsal zatın, duasını, rızasını almak amacıyla gerçekleştirilir. Bunun için yatırların olduğu yerde adak kurbanı kesmek, kanını alıp sürmek, türbe, mezar, ağaç ve çalılara çaput bağlamak, kutsal sudan içmek, yıkanmak, para atmak, adağın gerçekleşmesinden sonra para dağıtmak, türbede secdeye kapanarak gece uyumak, belli hastalıkların geçtiğine inanılan türbelerden şifa dilemek gibi pratikler uygulanır (Artun, 2008b: 296).

Gaziantep/Oğuzeli’nde Hacı Hamza türbesi vardır. Bu türbeden alınan toprak nereye serpilirse oraya akrep, çıyan gibi zararlı canlıların yaklaşamayacağına inanılır (Çetin, 2016: 75).

Samsun/Bafra’da Emir Efendi türbesinde çocuğu olmayanlar, kısmeti kapalı olanlar adak kurbanı kesip dua eder. Bu türbede dilek taşı bulunur. Cumartesi günü gelinerek dilek tutulup dilek taşına çevredeki küçük taşlar atılır. Atılan taşlar orada yapışık kalırsa dileklerin kabul olacağına inanılır (Özkan, 2012: 112).

Adana/Karaisalı’nda mezar ziyaretlerinde mezar üzerine bırakılan suyun ölünün gece kalkıp içeceğine, mezar ziyaretlerinde mezarlığın üzerine bırakılan şeker yendikçe ölünün ruhunun sevineceğine inanılır (Göçer, 2014: 166).

Tosya halk inanışlarında mezarlık ve türbelerle ilgili tespit ettiğimiz halk inanışları şunlardır:

Mezarlıklara genelde yaş ağaç yani meyvesi olan ağaç genelde iğde ağacı dikilir. Meyvesini kuşlar, böcekler yiyince ölen kişiye bir faydasının olacağına ve ağaçların yaprakları zikir yaptıkça da ölen kişiye bir faydasının olacağına inanılır (K.1, K.2, K.3, K.4, K.6, K.9, K.12, K.13, K.14, K.15, K.16, K.18, K.21, K.22, K.24, K.25, K.26, K.27, K.29, K.30, K.35, K.37, K.46, K.47, K.50, K.51, K.52, K.53, K.60, K.65).

Mezarlıklara büyük ağaç dikmenin iyi sayılmayacağına inanılır (K.14, K.15, K.21, K.22).

Mezarlıklardan çam, kozalak getirilmesinin, yeşil otlarının yolunmasının (koparmak) iyi sayılmayacağına inanılır (K.16, K.17, K.18, K.19, K.50, K.51, K.52, K.53).

Ölen kişinin mezarına su dökülmesi gerektiğine inanılır (K.1, K.3, K.4, K.5, K.6, K.7, K.8, K.10, K.11, K.12, K.13, K.14, K.15, K.16, K.17, K.18, K.19, K.20, K.21, K.23, K.24, K.25, K.26, K.27, K.28, K.29, K.31, K.32, K.33, K.34, K.35, K.36, K.37, K.38, K.39, K.40, K.41, K.42, K.43, K.44, K.45, K.46, K.47, K.50, K.51, K.52, K.53, K.54, K.55, K.56, K.57, K.58, K.59, K.60, K.61, K.62, K.63, K.67, K.68, K.69, K.70).

Türbelerin olduğu yerlerdeki ağacı kesince insanın başına bir musibet geleceğine inanılır (K.1, K.3, K.4, K.5, K.7, K.8, K.9, K.12, K.13, K.14, K.15, K.21, K.22, K.24, K.25, K.26, K.27, K.32, K.36, K.37, K.46, K.47, K.57, K.59, K.63, K.67, K.68, K.69, K.70).

Türbeden dışarıya herhangi bir şeyin çıkarılmasının, mezarlıktan bir şeyin alınmasının, koparılmasının iyi olmayacağına inanılır (K.1, K.3, K.4, K.11, K.12, K.13, K.14, K.15, K.21, K.22, K.29, K.30, K.31, K.32, K.33, K.34, K.35, K.36, K.38, K.39, K.40, K.41, K.42, K.43, K.44, K.45, K.50, K.51, K.52, K.53, K.57, K.59, K.60, K.61, K.62, K.63, K.65, K.67, K.68, K.69, K.70).

Türbelerde kişinin dileğine göre-evlenme, çocuk olması, çocuk hastalığı- dua edilir. Türbelerde yapılan duanın gerçekleşeceğine inanılır (K.1, K.2, K.9, K.10, K.12, K.13, K.14, K.15, K.21, K.22, K.23, K.28, K.32, K.35, K.36, K.46, K.47, K.63).

Acıkavak türbesine çul bağlanır. Şakşağa sultan türbesine mum yakılır. Böylelikle dileklerinin gerçekleşeceğine inanılır (K.5, K.6, K.20, K.21, K.22, K.23).

Mezarlıkların üzerine gül, çam, çiçek, sümbül, lale veya susam dikilmesi gerektiğine inanılır (K.11, K.23, K.25, K.26, K.27, K.28, K.29, K.30, K.31, K.32, K.33, K.34, K.35, K.38, K.39, K.40, K.41, K.42, K.43, K.44, K.45, K.50, K.51, K.52, K.53, K.57, K.58, K.59, K.60, K.63, K.67, K.68, K.69, K.70).

Abdulgadir Mehemed Efendi türbesinin toprağını az bir tükürükle salavat getirerek gözü hasta olan gözüne sürdüğü zaman gözünün hastalığının geçeceğine inanılır (K.12, K.13).

Acıkavak türbesindeki su “asa suyu” olduğundan şifalıdır. Oraya aydaş (zayıf) olan bebekler, kırklı bebekler, kırk karışan bebekler, hasta olan kişiler götürülerek oranın suyuyla yıkanır. İki rekat ziyaret namaz kılınıp Kur’an okunur. Acıkavak türbesindeki ulu zat olan Murat Dede’ye dua edilir. Böylelikle hastalıklarından kurtulacaklarına inanılır (K.5, K.6, K.10, K.11, K.12, K.13, K.14, K.15, K.16, K.17, K.18, K.19, K.24, K.25, K.26, K.27, K.28, K.29, K.30, K.35, K.36, K.37, K.38, K.48, K.49, K.58, K.59, K.60, K.61, K.62, K.64, K.65, K.66, K.69, K.70).

Kastamonu’ya bağlı Benli Sultan türbesinde “asa suyu” vardır. Kutsal bir sudur. O suyu kişi soğuk olarak dökündüğünde (yıkanmak) hastalığından şifa bulacağına inanılır (K.6, K.11, K.12, K.13, K.14, K.15, K.32, K.36, K.38, K.48, K.49, K.60, K.65).

Çocuğu olmayan kadınlar Benli Sultan, Acıkavak, Aşağıtekte, Mecidefendi, Ekincik köyünde Cennet, İncebel köyünde Ünzile ve Tenzile türbesine gider. Orada bulunan kuşağı ya da urganı bellerine bağlar, okuya okuya türbenin etrafında yedi kez dolanarak satılırlar. Ayrıca türbelerde de dua edilir, türbeye kurban adanılırsa ve

doğacak çocuğun isminin, 'satılmış' ya da 'satı' konulacağına vaadi verilirse kadının çocuğu olacağına inanılır (K.1, K.3, K.4, K.5, K.9, K.10, K.11, K.17, K.19, K.21, K.22, K.65, K.69, K.70).

Çocuğu yaşamayan aileler genelde çocuklarına “yaşar, dursun, satı, satılmış” ismini, uzun ömürlü olan peygamber ve evliyaların isimlerini, Kur'an-ı Kerim'de geçen isimleri vererek ve türbelere adak adayarak, kurban keserek çocuklarının yaşayacağına ve uzun ömürlü olacağına inanırlar (K.1, K.2, K.3, K.4, K.5, K.6, K.7, K.8, K.9, K.10, K.11, K.12, K.13, K.15, K.17, K.19, K.23, K.25, K.26, K.27, K.28, K.29, K.30, K.33, K.34, K.39, K.40, K.41, K.42, K.43, K.44, K.45, K.46, K.47, K.48, K.49, K.50, K.51, K.52, K.53, K.54, K.55, K.56, K.57, K.59, K.60, K.61, K.62, K.63, K.67, K.68, K.69, K.70).

Kadın hamileyken Cinönü türbesinden toprak alıp onunla yıkanırsa oğlunun olacağına inanılır (K.25, K.26, K.27).

Çocuğu olmayan kadınlar Benli Sultan türbesinde, türbenin yanında az bir yatarsa çocuğunun olacağına inanılır (K..23).

Evlenemeyen kız ya da erkek kısmetini açmak için kilidi evde kitler. Kilidi Acıkavak, Cinönü türbesine iletir. Türbenin başında kilidi eneterle (anahtar) açar. Türbenin olduğu yerdeki ağaçlara çaput (bez parçası) bağlar. Hocalara okuttur. Bu uygulamalarla kısmetlerinin açılacağına inanılır (K.12, K.13, K.19, K.21, K.22, K.32, K.38, K.46, K.48, K.49, K.59, K.63).

Türbeden alınan toprak, hapiste yatan birisi hakime giderken arkasından atılırsa, o kişinin hapisten çabucak çıkacağına inanılır (K.23).

Türbelerin ve mezarların olduğu yere dene, pirinç attıklarında kurt, kuş yediğinde gelecek bela ve kazayı engelleyeceğine; mezarlıkların suluklarına konulan suyu da kuş içince ölen kişiye faydasının olacağına inanılır (K.28, K.50, K.51, K.52, K.53, K.66).

Karabaş türbesinin toprağından alıp gözleri rahatsız olanlar göz kapaklarına çaldıklarında (sürmek) gözlerinin iyi olacağına inanılır (K.46, K.47, K.59).

Benli Sultan türbesinin bir yerinde el sokacak kadar bir boşluk bulunur. O boşluğa kişi elini soktuğunda kişinin eline kağıt gelirse zengin olacağına, toprak gelirse öleceğine inanılır (K.60).

Mezarlığa ziyarete gidildiğinde ölen kişinin ruhunun bakmak için yerinden kalktığına başka ölmüş olan kişinin ruhunun da yerini kapıldığına inanılarak mezarlık ziyaretinin yapılmaması gerektiğine inanılır (K.70).

Mezarlığı parmağıyla gösteren kişinin mutlaka gösterdiği parmağını ısırması gereklidir. Isırmazsa kişiye uğrak (felç) ineceğine inanılır (Tekeli, 1980: 15).

3.8. TABİAT ÜSTÜ VARLIKLAR İLE İLGİLİ İNANIŞLAR

3.8.1. Cin/Melek/Şeytan

Gelenekte olağanüstü özelliklere sahip olan birtakım yaratıkların varlığına inanılır. Bu varlıklar genelde “cin” kelimesi ile adlandırılır. Türkçede cin kelimesi yerine “ecinni” kelimesi de kullanılır. Zararlarından korunmak için isimleri kullanılmayarak “iyi saatte olsunlar” da denilir (Boratav, 1994: 74-75).

Adana/Karaisalı’nda cuma gününün meleklerin bayramı olduğuna, şeytanın insanın en zayıf olduğu anda yakalayarak insanları kandıracağından evliyaların dâhi korktuğuna, soğan kabuklarının cinlerin parası olduğuna ve soğan sarımsak kabuğu üzerine basılırsa veya üstünden geçilirse cinlerin çarpacağına inanılır (Göçer, 2014: 334-339).

Afyon/Bolvadin’de meleklerin insanları koruyup kolladığına, kedi köpek olan eve meleklerin gelmeyeceğine, şeytanın sevdiği tek şeyin su olduğuna ve kendisinden çok korkan ya da hiç korkmayan kişiye yaklaşmayacağına, cinlerin de insanlar gibi

doğup büyüdüğüne fakat insanlardan daha uzun ömürlü olduklarına inanılır (Kılıç, 2010: 259-263).

Nevşehir/Derinkuyu’da cin adını söylemenin iyi olmadığına, söyleyince söylenen yere toplanacağına, kitap açık bırakılırsa şeytanın okuyacağına, köpek beslenen eve melek girmeyeceğine inanılır (Kabak, 2011: 144-145).

Tosya halk inanışlarında cin, melek, şeytan ile ilgili tespit ettiğimiz halk inanışları şunlardır:

Lohusa ile bebek evde yalnız bırakılmaz. Yalnız bırakıldığında yanına makas, süpürge çöpü (dalı) veya süpürge, yastığının altına da göbek kordonunun kesildiği jilet, bıçak konulur. Böylelikle cinlerin ve perilerin musallat olmasının engelleneceğine inanılır (K.1, K.2, K.3, K.4, K.5, K.6, K.7, K.8, K.9, K.10, K.11, K.13, K.15, K.17, K.18, K.19, K.21, K.23, K.25, K.26, K.27, K.28, K.29, K.30, K.31, K.32, K.34, K.38, K.39, K.40, K.41, K.42, K.43, K.44, K.45, K.46, K.50, K.51, K.52, K.53, K.55, K.56, K.58, K.59, K.60, K.62, K.65, K.67, K.68, K.69, K.70).

Yeni doğan çocuğun tek başına bırakılması uğursuzluk olarak düşünülür. Cinin çocuğu çalıp değiştireceğine inanılır (Tekeli, 1980: 11).

Çocuğun çamaşırlarının yıkadığı su zamanlı zamansız her yere dökülmez. Çamaşırlar aynı leğende yıkanır su gusül dolabına, tuvalete dökülür. Yoksa çocuğun hasta olacağına, cinlerin ve perilerin musallat olacağına inanılır (K.1, K.2, K.3, K.4, K.5, K.6, K.7, K.8, K.9, K.10, K.11, K.12, K.13, K.15, K.17, K.19, K.21, K.23, K.25, K.26, K.27, K.28, K.29, K.30, K.31, K.32, K.34, K.36, K.38, K.39, K.40, K.41, K.42, K.43, K.44, K.45, K.46, K.48, K.49, K.50, K.51, K.52, K.53, K.55, K.56, K.57, K.58, K.60, K.62, K.63, K.65, K.67, K.68, K.69, K.70).

Ölen kişi yere yatırıldığında karnına bıçak konularak şeytanın ona yanaşamayacağına inanılır (K.1).

Cenaze yıkanırken etrafında tütsü yapılır. Böylelikle şeytanların yaklaşamayacağına inanılır (K.1, K.9).

Ölen kişinin yüzüne ve gözüne okunmuş çörek otu konulur. Çörek otunun kokusuna şeytanın gelemeyeceğine inanılır (K.2, K.3, K.4, K.10).

Gece dışarıya sıcak kül dökmenin, kül üzerinden atlamanın iyi olmayacağına inanılır. Cinler ve periler dışarıda olduğundan kişiye musallat olacağına veya şeytanların çocuklarının zarar vereceğine inanılır (K.1, K.5, K.7, K.8, K.11, K.14, K.15, K.16, K.17, K.18, K.19, K.21, K.22, K.23, K.25, K.26, K.27, K.29, K.30, K.31, K.32, K.36, K.37, K.38, K.39, K.40, K.41, K.42, K.43, K.44, K.45, K.46, K.47, K.48, K.49, K.54, K.55, K.56, K.58, K.60, K.61, K.62, K.65, K.67, K.68, K.69, K.70).

Ocaktaki ateşe, küle sıcak su dökmenin doğru olmayacağına inanılır. Külde cinlerin ve perilerin yaşadığından kişinin hasta olacağına inanılır (K.1, K.2, K.5, K.7, K.8, K.14, K.15, K.16, K.17, K.18, K.19, K.29, K.30, K.31, K.32, K.36, K.38, K.46, K.47, K.48, K.49, K.54, K.55, K.56, K.60).

Külün üzerine veya her yere idrar yapılmayacağına yoksa cinlerin ve perilerin yapan kişiye musallat olacağına inanılır (K.3, K.4, K.57, K.59).

Gece “bismillah” demeden herhangi bir yere basılırsa cinin üzerine basılacağına, pis olan yerlerde, çöplüklerde, gübreliklerde cinlerin ve perilerin olacağına inanılır (K.9, K.10, K.24, K.35, K.36, K.38, K.39, K.40, K.41, K.42, K.43, K.44, K.45, K.63).

Ateş yanan yere cinlerin giremeyeceğine, ateş sönünce cinlerin ve perilerin ocak başına toplanacağına inanılır (K.9, K.21, K.22, K.50, K.51, K.52, K.53).

Ateşe tükürmenin orada cin, peri olduğundan iyi sayılmayacağına inanılır (K.12, K.13).

Gece su olan yerlerden geçilmemesi gerektiğine, o yerlerin cinlerin perilerin mekanı olduğuna inanılır (K.1, K.5, K.11, K.12, K.13, K.16, K.17, K.18, K.19, K.21, K.22, K.36, K.38, K.50, K.51, K.52, K.53, K.54, K.55, K.56, K.59, K.61, K.62).

Gece dışarıya “destur” demeden bulaşık veya çamaşır suyu dökülmemesi gerektiğine yoksa cinlere ve perilere bir zarar geleceğine inanılır (K.1, K.7, K.8, K.10, K.11, K.12, K.13, K.14, K.15, K.16, K.17, K.18, K.19, K.21, K.22, K.23, K.25, K.26, K.27, K.29, K.30, K.31, K.32, K.33, K.34, K.35, K.36, K.38, K.39, K.40, K.41, K.42, K.43, K.44, K.45, K.46, K.47, K.48, K.49, K.50, K.51, K.52, K.53, K.54, K.55, K.56, K.57, K.58, K.59, K.60, K.61, K.62, K.63, K.65, K.69, K.70).

Evinin içi temiz olmazsa o eve meleklerin değil şeytanların, cinlerin ve perilerin gireceğine, o evde mutluluk değil geçimsizlik olacağına inanılır (K.1, K.2, K.3, K.4, K.5, K.7, K.8, K.9, K.10, K.14, K.15, K.16, K.17, K.18, K.19, K.21, K.22, K.23, K.25, K.26, K.27, K.28, K.29, K.30, K.31, K.32, K.35, K.36, K.38, K.46, K.47, K.50, K.51, K.52, K.53, K.54, K.55, K.56, K.57, K.58, K.59, K.60, K.61, K.62, K.63, K.65, K.67, K.68, K.69, K.70).

Bulaşıkları duran evleri cinlerin çok sevdiğine o yüzden bulaşıkların bekletilmeden yıkanması gerektiğine inanılır (K.19, K.21, K.22).

Kapının eşiğinde oturursa bir kişi kısmetinin kesileceğine, iyi sayılmayacağına kişinin düşmanının çok olacağına ya da şeytanın oraya bayrağını diktiğine, kadınlara yardım ettiğine, oturanlara selam vermemek gerektiğine inanılır (K.1, K.2, K.3, K.4, K.6, K.7, K.8, K.9, K.10, K.11, K.12, K.13, K.16, K.17, K.18, K.19, K.21, K.22, K.25, K.26, K.27, K.32, K.37, K.39, K.40, K.41, K.42, K.43, K.44, K.45, K.48, K.49, K.50, K.51, K.52, K.53, K.54, K.55, K.56, K.57, K.61, K.62, K.67, K.68, K.69, K.70).

Gece ıslık çalınınca şeytanın çağırılacağına inanılır (K.2, K.3, K.4, K.6, K.7, K.8, K.10, K.12, K.13, K.14, K.15, K.16, K.17, K.18, K.19, K.21, K.22, K.23, K.25, K.26, K.27, K.31, K.33, K.34, K.35, K.36, K.38, K.39, K.40, K.41, K.42, K.43,

K.44, K.45, K.46, K.47, K.48, K.49, K.50, K.51, K.52, K.53, K.54, K.55, K.56, K.57, K.59, K.60, K.63, K.65, K.69, K.70).

Gelin almaya giden kayınının (kayın valide) paçaları bağlanıp donuna sokturulur. Günülemesin (kıskanma) diye yapılır. Şeytanın paçasından girip kayınının gelini günüleyeceğine (kıskanma) inanılır (K.21, K.22).

Hasta ölümle pençeleştiği zaman ağzına “zemzem suyu” verilir. Ölüm anında şeytanın karşısına gelerek su karşılığında hastanın imanını istediği düşünülür. Hasta imanını vermesin diye hastaya zemzem verilir (K.1, K.2, K.5, K.6, K.7, K.8, K.10, K.12, K.13, K.14, K.15, K.16, K.17, K.18, K.19, K.21, K.22, K.23, K.25, K.26, K.27, K.28, K.31, K.32, K.33, K.34, K.35, K.36, K.38, K.39, K.40, K.41, K.42, K.43, K.44, K.45, K.48, K.49, K.50, K.51, K.52, K.53, K.54, K.55, K.56, K.58, K.59, K.60, K.61, K.62, K.63, K.69, K.70).

Kişi öldükten sonra yere “rahat döşeği”ne alınır. Üzerine çarşaf örtülüp karnına da bıçak konulur. Bıçak konulunca karnının şişmeyeceğine, şeytanın yaklaşmayacağına inanılır (K.1, K.11, K.12, K.13, K.14, K.15, K.16, K.17, K.18, K.19, K.21, K.22, K.23, K.25, K.26, K.27, K.28, K.29, K.30, K.31, K.32, K.33, K.34, K.35, K.36, K.37, K.38, K.39, K.40, K.41, K.42, K.43, K.44, K.45, K.46, K.47, K.48, K.49, K.50, K.51, K.52, K.53, K.54, K.55, K.56, K.57, K.59, K.60, K.61, K.62, K.63, K.65, K.67, K.68, K.69, K.70).

Cenaze yıkanırken etrafında “kâfure” denilen tütsü yapılır. Böylelikle şeytanların yaklaşamayacağına inanılır (K.1, K.9, K.14, K.15, K.18, K.21, K.22, K.23, K.25, K.26, K.27, K.28, K.29, K.30, K.32, K.33, K.34, K.35, K.36, K.39, K.40, K.41, K.42, K.43, K.44, K.45, K.48, K.49, K.54, K.55, K.56, K.58, K.59, K.60, K.61, K.62, K.63, K.67, K.68, K.69, K.70).

Ölen kişinin yüzüne, gözüne, ağzına, kulaklarına, el parmak aralarına ve ayak parmak aralarına okunmuş çörek otu konulur. Çörek otunun kokusuna şeytanın gelemeyeceğine inanılır (K.2, K.3, K.4, K.10, K.18, K.21, K.22, K.23, K.25, K.26, K.27, K.29, K.30, K.32, K.35, K.36, K.39, K.40, K.41, K.42, K.43, K.44, K.45,

K.46, K.47, K.48, K.49, K.50, K.51, K.52, K.53, K.54, K.55, K.56, K.58, K.59, K.60, K.61, K.62, K.63, K.65).

Kefenleme yapılırken zemzem suyuna batırılmış pamuğun ölen kişinin namaz yerlerine, çenesine, arına, avuçlarının içine, diz kapaklarına, ayak topuklarının üstüne, kulaklarının arkasına konulması gerektiğine böylelikle günahlarının affolunacağına, şeytanın yaklaşmayacağına inanılır (K.11, K.18, K.20, K.50, K.51, K.52, K.53, K.57).

Sacayağı ile iş bittiği zaman durgutulmaması (bekletmemek), hemen kaldırılması gerektiğine inanılır. Eğer kaldırılmazsa ölüm gibi kötü şeylerin olacağına, boş bırakmayarak üzerine tas, tencere oturtmak gerektiğine, şeytanın yemek pişireceğine veya evin bereketinin gideceğine inanılır (K.1, K.5, K.6, K.7, K.8, K.12, K.13, K.14, K.15, K.21, K.22, K.23, K.25, K.26, K.27, K.28, K.29, K.30, K.31, K.33, K.34, K.35, K.36, K.37, K.38, K.39, K.40, K.41, K.42, K.43, K.44, K.45, K.46, K.47, K.50, K.51, K.52, K.53, K.54, K.55, K.56, K.58, K.60, K.61, K.62, K.65, K.67, K.68, K.69, K.70).

Gece dua etmeden uyunursa cinlerin, perilerin uykuda anne ve babanın sesiyle seslenip insanları alıp götürdüğüne inanılır (K.48, K.49, K.63).

Sara gibi hastalıkların cinler, periler tarafından tutulduğuna, kişinin o yüzden titrediğine inanılır (K.63).

Parmakları kenetlemenin ve çıtlatmanın şeytanın tesbihi olduğuna inanılır (K.39, K.40, K.41, K.42, K.43, K.44, K.45).

Soğan, sarımsak gibi kokulu yiyecekler yendiği zaman eve melek girmeyeceğine inanılır (K.23, K.34).

Evin kapısının arkasına küpür biriktirilir ve oraya basılırsa cin veya perinin çarpacağına inanılır (K.38).

Evde baş açık olunca o eve meleklerin girmeyeceğine inanılır (K.61, K.62).

Akşamları soğan, sarımsak yenmemesi gerektiğine yoksa cinlerin tebelleş (musallat) olacağına inanılır (K.2, K.10, K.12, K.13, K.21, K.22, K.23, K.32, K.36, K.37).

Akşam ezanından sonra “destur” diyerek, okuyarak dışarı çıkmak gerekir. Cin ve perilerin o vakitlerde etrafta olacağına inanılır (K.60, K.63).

Cinlerin boş kalmış evlerde, terk edilmiş değirmenlerde yaşadığına, karanlığı severek ışıktan rahatsız olduklarına, asıl vatanlarının yer altı olmakla beraber yeryüzüne çıkıp insanlarla münasebette bulduklarına, cinlerin mezarlıklarda top oynadıklarına, evlerin eşikliğinin, iki kapı arasının, çöplüklerin buldukları yerler olduğuna inanılır (Tekeli, 1980: 18).

Cin çarpmasından korunmak için Kur'an'daki cin suresinin okunması, cinlerin düşmanı sarımsak olduğu için evde sarımsak bulundurulması, gece dışarıya besmelesiz su dökülmemesi, lohusa kadınların yüksek yerden atlatılmaması, çöplüğe işenmemesi, korunmak için muska takılması gerektiğine inanılır (Tekeli, 1980: 19).

3.9. TİNSEL, BÜYÜSEL ALEMLE İLGİLİ İNANIŞLAR

3.9.1. Büyü/Muska/Nazar

Ruh üzerinde din dışı hareket ve dualarla tesir yapılmasına büyü (sihir) denir. Gizli kuvvet, tabiata aykırı hallerle meydana gelen tesirlerle bir insanın istenilen şeyi yapmasıdır. Uygur ve Göktür anıtlarında bu kelimeye rastlanır. Uygur Türkçesi'nde büyü, “hakim, tabiat üstü güç, bğü biliglig, hikmetli, bilgeli” demektir (Anadol, 2006: 11).

Arapçada “bakış” manasına gelen “nazar” kimi insanların bakışlarındaki güç ve etkiyle sakatlanma, hastalık, ölüm gibi olumsuz etkileri meydana getirir (Anadol, 2006: 240). İnsanoğlunun doğumundan başlayarak olgunluk dönemine kadar geçen sürede, bebekliği, çocukluğu, gençliği, gelinliği, damatlığı, bakışı, yürüyüşü,

konusması, oturup kalkışı, çalışkanlığı, dürüstlüğü, ahlakı, kılık kıyafeti, evi barkı, çoluğu çocuğu, malı mülkü, bağı bahçesi gibi akla gelen her şeyde nazara uğraması söz konusudur. Sohbetlerde mezarlıklarda yatan kişilerin dörtte üçünün de nazardan öldüğü söylenir (Araz, 1995: 167).

Nazardan korunmak için göz boncuğu ve nazarlık takmak, çocuğu kasten kirli gezdirmek, hocaya okutmak, çocuğun yaşını söylememek, kötü gözlü biri görünce çocuğu yıkamak gibi yollara başvurulur (Anadol, 2006: 243). Muska Arapçada “yazılı şey” anlamına gelir. Her türlü hastalıkları, kazaları, belaları, düşmanlardan gelebilecek kötülükleri önlemek amacıyla yazılı kağıdın üstte taşınmasıdır (Anadol, 2006: 256).

Kişileri etkilemek amacıyla yapılan büyü, sihir ya da tılsımdır. Büyü karşıdaki insana zarar vermek amacıyla yapılır. Zarar verme niyetiyle yapılan “kara büyü”, kara büyüünün etkisini yok ederek etkisini azaltmak için yapılan “ak büyü” denilir. Nazar ile büyü arasında da bir canlıya zarar vermek ve zarardan korumak amacıyla arasında benzerlik bulunur (Kuşat, 2004: 18).

Büyünün birtakım kollara ayrılmasında düşünceler ve psikolojik durumlar etkilidir. Büyüler; taklit büyü, temas büyü, ak büyü, kara büyü, aktif büyü, pasif büyü adı altında toplanır. Uygulanışlarına göre de uzaklaştırıcı uygulamalar, hücum uygulamaları ve istekle ilgili uygulamalar olarak üç bölüme ayrılır (Örnek, 2014: 136).

Adana/Karaisalı’nda kişiyi bir şeye bakmadan önce yeşil bir çalıya bakarsa çalının gözündeki nazarı alarak kişiye nazar değmeyeceğine, renkli gözlülerin nazarının çok değeceğine inanılır (Göçer, 2014: 261).

Osmaniye/Düziçi’nde domuz yağından büyü yapıldığına, cinle evlenen kişilerin büyü yaptığına, sevdiği kızın başkasıyla evlenmesini istemeyen erkeğin, 40 buğum ayırık otunu bulup sevdiği kızın yastığının altına koyduğunda dileğinin gerçek olacağına inanılır (Kılıç, 2010: 171).

Aydın/Nazilli’de çıtlık ağacının nazardan koruduğu düşünülerek çıtlık ağacından testi şeklinde nazarlıklar yapılarak takılması gerektiğine inanılır (Çatık, 2013: 50).

Tosya halk inanışlarında büyü, muska, nazar ile ilgili tespit ettiğimiz halk inanışları şunlardır:

Yoğurt, tereyağı veya süt dışarı verilirken gece üzerine çörek otu, tuz, kömür konulması gerektiğine yoksa nazar degeceğine inanılır (K.1, K.3, K.4, K.7, K.8, K.9, K.10, K.11, K.12, K.13, K.14, K.15, K.16, K.17, K.18, K.19, K.23, K.25, K.26, K.27, K.28, K.29, K.30, K.31, K.32, K.33, K.34, K.35, K.36, K.37, K.39, K.40, K.41, K.42, K.43, K.44, K.45, K.46, K.47, K.48, K.49, K.54, K.55, K.56, K.57, K.58, K.59, K.60, K.61, K.62, K.63, K.65, K.67, K.68, K.69, K.70).

Bir kişiye nazar değdiği zaman ya ayakkabısının altından bir parça ya da kapısının eşiğini yontarak bir parça alınır ve bunlar yakılarak da o kişiye nazar değmesin diye tütsü yapılır. Böylelikle nazar değmeyeceğine inanılır (K.1).

Ev yapılırken harcın içine jilet ya da bıçak konulursa nazarı keseceğine inanılır (K.6).

Eve nazar değmemesi için evin dışına herkesin göreceği bir yere ayakkabı, koç ya da öküz kafası asılır (K.3, K.4).

Aynanın ya da cam eşyanın kırılması ile nazarın çıktığına, uğur sayıldığına inanılır. Çatlamışsa bile kırılması gereklidir (K.1, K.2, K.11, K.14, K.15, K.16, K.17, K.18, K.19, K.21, K.22, K.23, K.33, K.34, K.35, K.36, K.39, K.40, K.41, K.42, K.43, K.44, K.45, K.50, K.51, K.52, K.53, K.54, K.55, K.56, K.58, K.59, K.65, K.67, K.68, K.69, K.70).

Bazı insanların bakışlarından nazar degeceğine, gök taşa bile baksalar çatlatacaklarına inanılır (K.20).

Mezarlıkta yatan kişilerin çoğunun nazardan öldüğüne inanılır (K.21, K.22).

Lohusa kırkı çıkınca kırk uçurmaya uslularına (anneanneye) gider. Gece dönerken bebeğin koynuna ekmeğin içine kömür konulup verilir. Ekmek de yolda köpeğe verilir. Sonradan ekmek köpeğe verilmez eve götürülür çünkü ekmeğin köpeğe verildiği için bebeğin köpek gibi çemkürdüğüne (karşılık verdiği) inanılır. Ekmek ya eve götürülür ya ineğe verilir. Kömür bebeğin yüzüne nazar değmesin diye sürülür ve kapıdan dışarıya koyulur (K.11, K.23, K.25, K.26, K.27, K.29, K.30, K.31, K.39, K.40, K.41, K.42, K.43, K.44, K.45, K.46, K.55, K.56, K.60, K.62, K.67, K.68, K.69, K.70).

Kırklama suyuna altın atıldığında, altının nazara iyi geleceğine inanılır (K.69, K.70).

Bebeğin ilk saçının kırk gün büyü tesir etmesin, nazar değmesin diye kesilmemesi gerektiğine inanılır (K.50, K.51, K.52, K.53, K.69, K.70).

Uyuyamayan çocuklar için muska yapıldığında uyuyabileceğine inanılır (K.23, K.28, K.29, K.30, K.31, K.32, K.33, K.34, K.35, K.38, K.39, K.40, K.41, K.42, K.43, K.44, K.45, K.46, K.47, K.50, K.51, K.52, K.53, K.57, K.58, K.59, K.63, K.65, K.67, K.68, K.69, K.70).

Çok ağlayan çocukların tepesinden bıçakla su döküldüğünde (yıkamak) nazarın kesileceğine, huysuzluğun gideceğine inanılır (K.33, K.34).

Nazar değen çocuğun sağ omzunun kundak gelen kısmına mavi boncuk takılarak nazar değmesinin engelleneceğine inanılır (Tekeli, 1980: 26).

Nazarı değen çocuğun bir yerine muskacılar tarafından yapılan muska iliştirildiğinde nazarın değmeyeceğine inanılır (Tekeli, 1980: 26)., (K.23, K.28, K.29, K.30, K.31, K.32, K.33, K.34, K.35, K.38, K.39, K.40, K.41, K.42, K.43, K.44, K.45, K.46, K.47, K.50, K.51, K.52, K.53, K.57, K.58, K.59, K.63, K.65, K.67, K.68, K.69, K.70).

Tedbirlere rağmen çocuk hastalanırsa (nazar değerse) şu işlemlere başvurulur:

1. Tuz patlatma: Tava içine konulan tuz ateşin üzerinde bu konuda tecrübesi olan kadınlar tarafından kızdırılır. Nazara uğrayan çocuk yüksek bir yere oturtulur ve üzerine beyaz bir örtü örtülür. Su dolu bir tas eleğin içine konularak başının üzerinde tutulur. Kadın kızgın tuzları suyun içine: “Bu işi yapanların gözlerini patlatıyorum.” diyerek atar. Yanındaki diğer kadın: “Patlasın gitsin.” der. Bu konuşma bu işlemlerle üç defa gerçekleştiğinde nazarın kesileceğine inanılır (K.20, K.21, K.22, K.23, K.25, K.26, K.27, K.28, K.29, K.30, K.31, K.32, K.33, K.34, K.35, K.37, K.38, K.39, K.40, K.41, K.42, K.43, K.44, K.45, K.46, K.47, K.57, K.58, K.65, K.67, K.68, K.69, K.70), (Tekeli, 1980: 26).

2. Kurşun Dökme: Kurşun dökme izinli kadınlara tarafından gerçekleştirilir. Nazar değen bir kimse yere oturtularak üzerine örtü örtülür. Kalburun içine bir parça ekmek, Kur'an'dan bir yazma ve içi dolu bir kap konulur. Kabın içerisinde iğne ve sarımsak da bulunur. Tavada eritilen kurşun besmele ile su dolu kaba dökülür. Üç defa tekrarlanan bu işlemle su üzerindeki kurşunun şekline bakılır. Böylece nazarın kesileceğine inanılır (K.20, K.21, K.22, K.23, K.25, K.26, K.27, K.28, K.29, K.30, K.31, K.32, K.33, K.34, K.35, K.38, K.39, K.40, K.41, K.42, K.43, K.44, K.45, K.46, K.47, K.57, K.58, K.63, K.65, K.67, K.68, K.69, K.70), (Tekeli, 1980: 26-27).

3. Su İçirme: Bir tas suyun içerisine üç ateş parçası atılarak su çocuğa içirilir. Nazarın kesileceğine inanılır (Tekeli, 1980: 27).

4. Aileden çocuğu nazara uğrayan kişi parmağını bir fincan zeytinyağına sokar. Bir yandan nazarı değebilecek kişilerin isimlerini söylerken bir yandan da elini kağıdın üzerine bastırır. Kimin ismini söylerken elini bastırıldığı zeytinyağı halkası daha çok yayılmışsa o kişinin nazarının değdiğine inanılır (Tekeli, 1980: 27).

Bebek kırkı çıkınca ziyarete gittiği yerden dönerken bir dilim ekmek, bir yumurta, kömür bebeğin kundağına konulur. Ekmek sokaktaki kediye, köpeğe verilir. Kömür eve getirilir. Yumurtayı da anne yer ona süt olur. Böylelikle bebeğe nazar değmeyeceğine inanılır (K.3, K.4, K.5, K.7, K.8).

Bebek kırkı çıkmadan dışarı çıkarsa yüzüne gözüne un ya da kara çalınarak nazar değmeyeceğine inanılır (K.7, K.8).

Çocuk çok esnerse ona nazar değdiğine inanılır (K.57).

Evlenemeyen kız ya da erkeğe: “Nazar var, kısmeti bağlanmış.” diyerek kurşun döktürülür. Böylelikle kismetlerinin açılacağına inanılır (K.63).

Düğünde çeyize nazar değiyor inancıyla çeyizin gösterilmemesi gerektiğine inanılır (K.63).

Komşu ayran, süt getirdiği zaman kabına tuz koyup geri verilir. Bunu ineğin yalına koy derler. İneğe nazar değmeyeceğine inanılır (K.67, K.68).

Evde bulunan tabak ya da bardak kendiliğinden kırıldığında o evden bir nazarın çıktığına inanılır (K.48, K.49, K.59, K.61, K.62).

Ekmeğe okunup yendiğinde kişinin üzerindeki nazarın kalkacağına inanılır (K.21, K.22).

Çörek otu, güvercin pislği bir bezle sarılıp kişinin ceketine konulduğunda nazarı keseceğine inanılır (K.33, K.34).

Kurşun döküldüğünde kurşun top top olmayıp dağılırsa ölümün habercisi olduğuna inanılır (K.65).

Büyünün olduğuna ve yapanların da cennet yüzü göremeyeceklerine inanılır (K.48, K.49, K.50, K.51, K.52, K.53).

Abdestli gezip, evden sirke suyu eksik edilmediğinde büyünün tesir etmeyeceğine inanılır (K.48, K.49).

Cin, düşman etkisinden korunmak amacıyla, hastalıklardan şifa bulmak amacıyla ve düşmanlık için yapılmak amacıyla üç türlü muska çeşidi bulunur (Tekeli, 1980: 20).

Dedikoduyu kesmek için yedi tane çörek otu alınarak cuma günü hatip mimberdeyken her tanesine yedi İhlas okunur. Okunanlar muma sarılıp mum başta taşındığında dedikodunun biteceğine inanılır (Tekeli, 1980: 23).

Doktorlar şifa bulamadığında “Ya hayyu, ya kayyum la hayye fi deymune ti mülkiha hekain” duası beş yüz kere suya okunup hastaya nefes edildiğinde ve suya şeker katıp içirildiğinde hastanın şifa bulacağına inanılır (Tekeli, 1980: 23).

Kapı eşiğine domuz yağı sürülerek karı koca arasının açılacağına, bir kimseye eziyet etmek istenildiğinde elbisesinden veya saçından alınan bir parça dualar okunarak demirci örsü altına konulacağına, kaynananın dilini bağlamak isteyen gelinlerin cuma günü kendi tırnaklarını kesip ateşte kavurduktan sonra kahve veya çaylarına koyup içirdiklerinde kaynananın dilinin bağlanacağına, kadınların kocalarının dilini bağlamak istediklerinde sihirle uğraşan kadınlardan eşek dili alıp yedirdiklerinde dilinin bağlanacağına inanılır (Tekeli, 1980: 17-18).

3.10. EV VE EV EŞYALARI (GİYSİ) İLE İLGİLİ İNANIŞLAR

Eski Türklerde eşik kudsiyeti bulunur. Eşiğin üstüne basmanın, oturmanın, eşik aralığında durmanın, duvarına yaslanmanın hoş karşılanmadığı yapıldığı takdirde o eve bir uğursuzluğun geleceğine inanılır (Araz, 1995: 63).

Harput yöresinde eşiğe ateş, kül, kaynar su dökmekle bereketin ve bolluğun gideceğine, gelinin de eşiğe basmaması gerektiğine inanılır (Araz, 1995: 64).

Gaziantep ve çevresinde gelin kapıdan içeri girerken eşiğe basarsa cinlerin hücumuna uğrar ve gelin bağlanır. Elazığ’da yeni yapılan evin temeline kurban kanı, eski ayakkabı, tuz, boncuktaşı, nal atılır. Nal, pabuç, boncuk nazara karşı; tuz, ocakta aşın eksik olmaması; para, bolluk olması için atılır. Erzurum’da komşuya maya verilince evin bereketinin gideceği düşünülür. Sarıkamış’ta gece dışarıya çöp

atılmaması, sofraya bezi silkelenmemesi yoksa bir uğursuzluğun yaşanacağına inanılır (Araz, 1995: 60).

Osmaniye/Düziçi'nde evin temeli atılırken kurban kesilmesi, yeni bir eve taşınıldığında taze bir odun bulunup yakılırsa evin daha hayırlı olacağına, eşikten sağ ayakla girince evin bereketinin artacağına, aynaya çok bakmamak gerektiğine, iğne ortaya atılırsa o eve bir kötülük geleceğine inanılır (Kılıç, 2010: 181-186).

Adana/Karaisalı'nda evin yakınına incir ağacı dikildiğinde eve uğursuzluk geleceğine, kurbanın kanı eve sürülürse uğur getireceğine, eve iğde dalı asılırsa nazar değmeyeceğine, gelin indirilirken oklava kırılırsa kocasına bağlı olup kaynayan sözü dinleyeceğine, hamile kadın evin içinde oklava ile gezdirilirse doğumu kolay yapacağına inanılır (Göçer, 2014: 235-245).

Adana merkezde kapı eşinden besmele çekilerek geçilmesi gerektiğine, kapı eşğinde oturanı cinin çarpacağına inanılır (Akyol, 2006: 67-68).

Tosya halk inanışlarında ev ve ev eşyaları ile ilgili tespit ettiğimiz halk inanışları şunlardır:

Evinin içi temiz olmazsa o eve meleklerin değil şeytanların, cinlerin ve perilerin gireceğine, o evde mutluluk değil geçimsizlik olacağına inanılır (K.1, K.2, K.3, K.4, K.5, K.7, K.8, K.9, K.10, K.14, K.15, K.16, K.17, K.18, K.19, K.21, K.22, K.23, K.25, K.26, K.27, K.28, K.29, K.30, K.31, K.32, K.35, K.36, K.38, K.46, K.47, K.50, K.51, K.52, K.53, K.54, K.55, K.56, K.57, K.58, K.59, K.60, K.61, K.62, K.63, K.65, K.67, K.68, K.69, K.70).

Evin cuma günü öğleden önce (cuma saatinde) süpürülmemesi gerektiğine inanılır (K.5, K.31, K.37, K.38, K.46, K.47, K.61, K.62, K.63, K.65, K.67, K.68, K.69, K.70).

Örümcek ağı olan evlerin bir an evvel temizlenmesi gerekir. Akşam vakti örümcek öldürmek iyi sayılmaz. Örümceğin: “O evin şapkalıları ölsün dediğine inanılır (K.19).

Evden bir kişi gurbete gittiğinde ya da evden ölü çıktığında süpürülmemesi gerektiğine inanılır (K.7, K.8, K.10, K.11, K.14, K.15, K.16, K.17, K.18, K.19, K.21, K.22, K.23, K.25, K.26, K.27, K.28, K.29, K.30, K.31, K.33, K.34, K.38, K.39, K.40, K.41, K.42, K.43, K.44, K.45, K.46, K.47, K.50, K.51, K.52, K.53, K.57, K.58, K.60, K.65, K.67, K.68, K.69, K.70).

Ev yapılırken harcın içine jilet ya da bıçak konulursa nazarı keseceğine inanılır (K.6).

Evden bir kişi gurbete giderken arkasından su dökülür. Su gibi gidip su gibi geleceğine inanılır (K.2, K.11, K.16, K.17, K.18, K.19, K.31, K.33, K.34, K.48, K.49, K.50, K.51, K.52, K.53, K.57, K.58, K.59, K.61, K.62).

Eve nazar değmemesi için evin dışına herkesin göreceği bir yere ayakkabı, koç ya da öküz kafası asılır (K.3, K4).

Çocuk boynuna tesbih taktığı zaman babasının fakir olacağına inanılır (K.19).

Soğan, sarımsak gibi kokulu yiyecekler yendiği zaman eve melek girmeyeceğine inanılır (K.23, K.34).

Evin kapısının arkasına küpür biriktirilir ve oraya basılırsa cin veya perinin çarpacağına inanılır (K.38).

Evde baş açık olunca o eve meleklerin girmeyeceğine inanılır (K.61, K.62).

Evde kaybolan eşya besmele çekip arandığında hemen bulunacağına inanılır (K.49).

Evin temeli atılırken kurban kesilmesi gerektiğine inanılır (K.59).

Kişi çorabını ters giyerse o gün işlerinin ters gideceğine inanılır (Tekeli, 1980: 11).

Yumurta evin duvarı örülürken harç arasına konur. Eve haset eden bir kişi olursa yumurtanın kırılarak hasedin ortadan kalkacağına inanılır (Tekeli, 1980: 14).

Yeni yapılan eve geyik boynuzu asıldığında nazarı keseceğine inanılır (Tekeli, 1980: 15).

Yeni yapılan eve eski ayakkabı asıldığında eve haset edenin nazarının kesileceğine inanılır (Tekeli, 1980: 15).

3.10.1. Kapı Eşiği

Kapının eşiğinde oturursa bir kişi kısmetinin kesileceğine, iyi sayılmayacağına kişinin düşmanının çok olacağına ya da şeytanın oraya bayrağını diktiğine, kadınlara yardım ettiğine, oturanlara selam vermemek gerektiğine inanılır (K.1, K.2, K.3, K.4, K.6, K.7, K.8, K.9, K.10, K.11, K.12, K.13, K.16, K.17, K.18, K.19, K.21, K.22, K.25, K.26, K.27, K.32, K.37, K.39, K.40, K.41, K.42, K.43, K.44, K.45, K.48, K.49, K.50, K.51, K.52, K.53, K.54, K.55, K.56, K.57, K.61, K.62, K.67, K.68, K.69, K.70).

Kişi kapı eşiğinde oturursa iftiraya uğrayacağına inanılır (K.12, K.13, K.14, K.15, K.21, K.22, K.28, K.29, K.30, K.31, K.35, K.36, K.46, K.47, K.58, K.60, K.61, K.62, K.63, K.65).

Kişi kapı eşiğinde oturursa yoksulluğa uğrayacağına inanılır (K.14, K.15, K.24, K.33, K.34, K.38, K.50, K.51, K.52, K.53).

Kapının eşikliğine oturunca kişinin ömrünün kısa olacağına inanılır (K.33, K.34, K.61, K.62).

3.10.2. Sacayağı/Kazan

Sacayağı ile iş bittiği zaman durgutulmaması (bekletmemek), hemen kaldırılması gerektiğine inanılır. Eğer kaldırılmazsa ölüm gibi kötü şeylerin olacağına, boş bırakmayarak üzerine tas, tencere oturtmak gerektiğine, şeytanın yemek pişireceğine veya evin bereketinin gideceğine inanılır (K.1, K.5, K.6, K.7, K.8, K.10, K.12, K.13, K.14, K.15, K.21, K.22, K.23, K.25, K.26, K.27, K.28, K.29, K.30, K.31, K.33, K.34, K.35, K.36, K.37, K.38, K.39, K.40, K.41, K.42, K.43, K.44, K.45, K.46, K.47, K.50, K.51, K.52, K.53, K.54, K.55, K.56, K.58, K.60, K.61, K.62, K.65, K.67, K.68, K.69, K.70).

Ölünün yıkanması için kurulan kazanlardaki su kullanılınca kazan hemen kaldırılıp ters çevrilir. Yoksa tekrardan bir ölüm olayının olacağına inanılır (K.1, K.2, K.10).

Dolu yağarken balkondan sacayağı bahçeye atılır. Dolunun kesileceğine inanılır (K.3, K.4, K.5, K.7, K.8, K.11, K.14, K.15, K.25, K.26, K.27, K.31, K.32, K.39, K.40, K.41, K.42, K.43, K.44, K.45, K.46, K.47, K.54, K.55, K.56).

3.10.3. Bıçak/Makas/Sabun

Elden ele sabun verilmez. Elin üzerine konularak verilir. Sabun acı olarak nitelendiğinden elin üzerinde verildiğinde acı bir olayın yaşanmayacağına inanılır (K.1, K.3, K.4, K.5, K.7, K.8, K.9, K.10, K.11, K.12, K.13, K.14, K.15, K.16, K.17, K.18, K.19, K.21, K.22, K.23, K.25, K.26, K.27, K.28, K.29, K.30, K.31, K.32, K.33, K.34, K.35, K.36, K.38, K.48, K.49, K.50, K.51, K.52, K.53, K.54, K.55, K.56, K.57, K.59, K.60, K.61, K.62, K.63, K.65, K.67, K.68, K.69, K.70).

Makas elden ele verilmez, yere konularak veya hafif tükürülerek verilir. Ağız açık bırakıldığında kavganın çıkacağına inanılır (K.1, K.3, K.4, K.5, K.6, K.9, K.10, K.12, K.13, K.14, K.15, K.16, K.17, K.18, K.19)

Elden ele bıçak verilmemesi gerektiğine inanılır (K.3, K.4, K.7, K.8, K.12, K.13, K.14, K.15, K.21, K.22, K.24, K.28, K.29, K.30, K.35, K.38, K.48, K.49, K.54, K.55, K.56, K.65, K.67, K.68, K.69, K.70).

Makasın ağzının açık tutulmaması gerektiğine yoksa düşmanın ağzının açık olacağına inanılır (K.32, K.57, K.59, K.63).

3.10.4. İğne

Arife günü çocuğu ölen kadınlar dikiş dikmez eline iğne almaz. Ahirette çocuğuna iğne batacağına inanılır (K.7, K.8, K.11, K.14, K.15).

Pazar günü dikiş dikmenin iyi sayılmayacağına inanılır (K.2).

Arife günü çocuğu ölen kadının eline iğne almaması, dikiş dikmemesi gerekir. Ahiret âleminde çocuğun elinde taşıdığı su dolu kabın delineceğine, suyu götüremeyeceğine veya cennette dağıtılan bir içeceğin o iğne ile delinerek ondan içemeyeceğine, çocuğa gözyaşı olacağına inanılır (K.10, K.17, K.19, K.21, K.22, K.23, K.25, K.26, K.27, K.28, K.29, K.30, K.32, K.38, K.39, K.40, K.41, K.42, K.43, K.44, K.45, K.46, K.47, K.50, K.51, K.52, K.53, K.54, K.55, K.56, K.57, K.58, K.59, K.60, K.61, K.62, K.63, K.65, K.67, K.68, K.69, K.70).

Bir kişinin üzerinde dikiş dikilirse ağzına bir şey alması gereklidir. Yoksa o kişinin aklının dikileceğine inanılır (K.13, K.17, K.19, K.46, K.47).

Bir tasa suyla birlikte pirinç, ekin, arpa tanesi, iğne, sarımsak konulur. Diğer tasa da kurşun konularak eritilir. Kurşun eriyince suyun olduğu tasa, kurşun dökülür. Kişinin üzerine çarşaf örtülür ve çarşafın üzerinde kurşun dökülür. Böylelikle kişiye nazar değmeyeceğine inanılır (K.11, K.20, K.21, K.22, K.23, K.25, K.26, K.27, K.28, K.29, K.30, K.31, K.32, K.33, K.34, K.35, K.36, K.37, K.38, K.39, K.40, K.41, K.42, K.43, K.44, K.45, K.46, K.47, K.57, K.58, K.63, K.65, K.67, K.68, K.69, K.70).

Lohusanın yakasına çatal iğne takılır. Başka bir kırklı denk gelirse iğneler birbirleriyle değiştirilerek hasta olunmayacağına inanılır (K.10, K.29, K.30, K.39, K.40, K.41, K.42, K.43, K.44, K.45, K.69, K.70).

Bir kimsede başka bir kişinin dikiş iğnesi kaldığında geri iade etmesi gereklidir. Etmezse ahiret âleminde o iğnenin deliğinden kişinin geçemeyeceğine inanılır (Tekeli, 1980: 10).

3.10.5. Süpürge

Lohusa ile bebek evde yalnız bırakılmaz. Yalnız bırakıldığında yanına makas, süpürge çöpü (dalı) süpürge veya urgan, yastığının altına da göbek kordonunun kesildiği jilet, bıçak konulur. Böylelikle perilerin, süflülerin (cin) musallat olmasının engelleneceğine inanılır (K.1, K.2, K.3, K.4, K.5, K.6, K.7, K.8, K.9, K.10, K.11, K.13, K.15, K.17, K.18, K.19, K.21, K.23, K.25, K.26, K.27, K.28, K.29, K.30, K.31, K.32, K.34, K.38, K.39, K.40, K.41, K.42, K.43, K.44, K.45, K.46, K.50, K.51, K.52, K.53, K.55, K.56, K.58, K.59, K.60, K.62, K.65, K.67, K.68, K.69, K.70).

Süpürge dik bırakılmaz. Bırakıldığında: “Bu evde benden başka dik duran olmasın.” dediğine inanılır (K.38).

Süpürgenin üzerine oturulduğunda kişinin altında çıban çıkacağına inanılır (K.24).

Cenaze evden çıkınca süpürge yapılmaz. Yapılırsa cenazenin arkasından, o evin önünün ve arkasının süpürülüp gideceğine inanılır (K.38, K.39, K.40, K.41, K.42, K.43, K.44, K.45).

3.10.6. Ayna

Aynanın ya da cam eşyanın kırılması ile nazarın çıktığına, uğur sayıldığına inanılır. Çatlamışsa bile kırılması gereklidir (K.1, K.2, K.11, K.14, K.15, K.16, K.17, K.18, K.19, K.21, K.22, K.23, K.33, K.34, K.35, K.36, K.39, K.40, K.41, K.42, K.43, K.44, K.45, K.50, K.51, K.52, K.53, K.54, K.55, K.56, K.58, K.59, K.65, K.67, K.68, K.69, K.70).

Gece aynaya bakanın uğursuzluk getireceğine inanılır (K.2, K.5, K.10).

Gece aynaya bakanın ömrünün kısa olacağına ya da kişinin deli olacağına inanılır (K.2, K.5, K.14, K.15, K.16, K.17, K.18, K.19, K.21, K.22, K.25, K.26, K.27, K.33, K.34, K.36, K.46, K.47, K.50, K.51, K.52, K.53, K.69, K.70).

Ayna kırılmasının uğursuzluk getireceğine inanılır (K.12, K.13).

Gece aynaya bakmanın günah olduğuna inanılır (Tekeli, 1980: 13).

Genç kız ayna kırdığında evlenemeyerek yedi sene evde kalacağına inanılır (Tekeli, 1980: 10).

Genç kız aynaya gece bakarsa alın yazısının kara olacağına inanılır (Tekeli, 1980: 10).

3.10.7. Tabak/Bardak

Evde bulunan tabak ya da bardak kendiliğinden kırıldığında o evden bir nazarın çıktığına inanılır (K.48, K.49, K.59, K.61, K.62).

Evde bulunan tabak, bardak gibi eşyalar aniden kırılırsa bela def edilir. Elden düştüğü halde kırılmazsa onun kırılması gerektiğine yoksa belanın geleceğine inanılır (Tekeli, 1980: 13).

3.10.8. Merdiven

Merdiven altından geçmemek gerektiğine inanılır (K.63).

3.10.9. Yastık

Kişi yastığa oturunca altında çıban çıkacağına inanılır (K.36, K.63).

3.11. TAKVİM VE ZAMANA BAĞLI İNANIŞLAR

Takvim ve zamana bağlı inanışlara baktığımızda, o zamanlarda birtakım pratik ve inanışların meydana geldiği görülür.

Arife, “belirli bir günün, olayın bir önceki günü”; arife günü de “dini bayramlardan önceki gün” anlamına gelir.

Nevruz sözcüğü Farsça nev (yeni) ve ruz (gün) sözcüklerinin birleşmesiyle oluşan ilkbaharın ilk günü anlamına gelir. Nevruzda uygulamalar farklı olmakla birlikte Orta Asya, İran, Anadolu ve Balkanlarda aynı tarihler arasında kendine özgü nitelikler taşıyan geleneksel bir bayram niteliği kazanmıştır (Artun, 2008a: 240).

Türklük dünyasında Nevruzun gelişiyile Nevruz sofrası kurulur, “s” harfiyle başlayan yedi çeşit yemek hazırlanır, Nevruz kurbanı kesilir, bereketin göstergesi olan Hızır ve İlyas’ın evleri ziyaret etmesi için un kapı önüne serilir, Nevruz ateşi yakma ve ateşin etrafında dönerek oynama gibi uygulamalar yapılır (Artun, 2008a: 241). İslamiyetten önce Nevruz doğayla barışık olarak ondan yararlanmadır. Yaratılış, türeyiş, yeniden doğuş ve doğanın canlandırma inancına dayanan uygulamalar görülür. Nevruz ateşinden atlanıldığında günahlardan arınılacağı düşünülür. İslamiyetten sonra Nevruz Hz. Adem’in çamurdan yoğrulduğu, Adem ve Havva’nın buluştukları, Nuh’un gemisinin karaya vardığı, Yusuf Peygamber’in kuyudan kurtarıldığı, Hz. Musa’nın asasıyla Kızıldeniz’i ortadan ikiye yarıdığı gün kabul edilir (Kutlu, 1990: 109’dan aktaran Artun, 2008a: 248). Hz. Muhammed’in peygamber olduğu gün olarak kabul edilir (Aktaran Artun, 2008a: 248).

Yörüklerde kışın bitişi, baharın başlangıcı kabul edilen Nevruzda “Nevruzunuz kutlu, dölünüz hayır ve bereketli olsun” diyerek kurban kesilmesi gerektiğine inanılır (Artun, 2008a: 243).

3.11.1. Sabah Vakti

Sabah vaktinde yapılan birtakım uygulamaların şekillenmesiyle pratik ve inanışlar oluşmuştur.

Osmaniye/Düziçi’nde sabah evin etrafı sulanırsa meleklerin geleceğine, sabah namazından sonra yatmayanların rızkının bol olacağına, erken kalkmanın sevap olduğuna inanılır (Kılıç, 2010: 167).

Balıkesir’de ağzının iki tarafında yara çıkan kişilere şeytanın ağzına gem taktığı düşünülerek sabah güneş doğmadan sokak kapısının halkası üç defa yalattırıldığında geçeceğine inanılır (Boratav, 1994: 83).

Tosya halk inanışlarında takvim ve zamana bağlı inanışlardan sabah vakti ile ilgili tespit ettiğimiz inanışlar şunlardır:

Sabah uykudan kalkınca el, yüz yıkanmadan sofraya oturulursa o sofranın bereketinin olmayacağına inanılır (K.10, K.11, K.23, K.25, K.26, K.27, K.31, K.32, K.35, K.37, K.46, K.47, K.50, K.51, K.52, K.53, K.54, K.55, K.56, K.58, K.60, K.65, K.67, K.68, K.69, K.70).

Sabah ezanı ile cam, pencere veya kapıyı arkasına kadar açmak gerekir. O vakitte kısmetlerin dağıldığına inanılır (K.21, K.22, K.54, K.55, K.56, K.60, K.67, K.68).

3.11.2. Akşam ve Gece Vakti

Akşam ve gece vaktinde yapılan birtakım uygulamaların oluşmasında bazı pratik ve inanışların ortaya çıkıp yaygınlaşması etkilidir.

Adana merkezde akşam evden başka bir eve kuru soğan verildiğinde o evde huzursuzluk olacağına, akşam vakit saç kesilmesinin iyi sayılmayacağına inanılır (Akyol, 2006: 30-31).

Osmaniye/Düziçi’nde akşam vakti tırnak ve saç kesmenin ömrü kısalttığına, gün batarken uyuyanın ömrünün kısılacığına, gün batarken iş yapanın “gözüne bir görükür olduğuna” inanılır (Kılıç, 2010: 168).

Balıkesir’de ikinci vaktinden sonra örümcek yuvasını bozan kişinin yuvasının dağılacağına inanılır (Boratav, 1994: 83).

Tosya halk inanışlarından takvim ve zamana bağlı inanışlardan akşam ve gece vakti ile ilgili tespit ettiğimiz inanışlar şunlardır:

Gece çocuğun bezleri dışarıya bırakılmaz. “Aydan alır” diyerek çocuğun hasta, felç olacağına, cinlerin ve perilerin ona tebelleş olacağına inanılır (K.1, K.2, K.3, K.4, K.5, K.6, K.7, K.8, K.9, K.10, K.11, K.12, K.13, K.15, K.17, K.19, K.21, K.23, K.25, K.26, K.27, K.28, K.29, K.30, K.31, K.32, K.34, K.36, K.38, K.39, K.40, K.41, K.42, K.43, K.44, K.45, K.46, K.48, K.49, K.50, K.51, K.52, K.53, K.55, K.56, K.58, K.59, K.60, K.62, K.63, K.65, K.67, K.68, K.69, K.70).

Gece dışarıya sıcak kül dökmenin, kül üzerinden atlamanın iyi olmayacağına inanılır. Cinler ve periler dışarıda olduğundan kişiye musallat olacağına veya şeytanların çocuklarının zarar vereceğine inanılır (K.1, K.5, K.7, K.8, K.11, K.14, K.15, K.16, K.17, K.18, K.19, K.21, K.22, K.23, K.25, K.26, K.27, K.29, K.30, K.31, K.32, K.36, K.37, K.38, K.39, K.40, K.41, K.42, K.43, K.44, K.45, K.46, K.47, K.48, K.49, K.54, K.55, K.56, K.58, K.60, K.61, K.62, K.65, K.67, K.68, K.69, K.70).

Gece su olan yerlerden geçilmemesi gerektiğine, o yerlerin cinlerin perilerin mekanı olduğuna inanılır (K.1, K.5, K.11, K.12, K.13, K.16, K.17, K.18, K.19, K.21, K.22, K.36, K.38, K.50, K.51, K.52, K.53, K.54, K.55, K.56, K.59, K.61, K.62).

Gece dışarıya “destur” demeden bulaşık veya çamaşır suyu dökülmemesi gerektiğine yoksa cinlere ve perilere bir zarar geleceğine inanılır (K.1, K.7, K.8, K.10, K.11, K.12, K.13, K.14, K.15, K.16, K.17, K.18, K.19, K.21, K.22, K.23, K.25, K.26, K.27, K.29, K.30, K.31, K.32, K.33, K.34, K.35, K.36, K.38, K.39, K.40, K.41, K.42, K.43, K.44, K.45, K.46, K.47, K.48, K.49, K.50, K.51, K.52, K.53, K.54, K.55, K.56, K.57, K.58, K.59, K.60, K.61, K.62, K.63, K.65, K.69, K.70).

Gece bakracın çeciğinden su dökülmek istenirse ölü suyu olacağına o yüzden gündüz dökülmesi gerektiğine inanılır (K.7, K.8).

İkinci ile akşam vakti arasında uyumak iyi sayılmaz (K.1, K.16, K.17, K.18, K.19, K.21, K.22, K.50, K.51, K.52, K.53).

Geceleyin tırnak kesilmez. Kesenin ömrünün kısılacığına inanılır (K.1, K.6, K.11, K.16, K.17, K.18, K.19, K.25, K.26, K.27, K.33, K.34, K.37, K.39, K.40, K.41, K.42, K.43, K.44, K.45, K.48, K.49, K.54, K.55, K.56, K.57, K.60, K.69, K.70).

Akşamları soğan, sarımsak yenmemesi gerektiğine yoksa cinlerin tebelleş (musallat) olacağına inanılır (K.2, K.10, K.12, K.13, K.21, K.22, K.23, K.32, K.36, K.37).

Gece çocuğun idrarının üzerinden atlanılmaması gerektiğine inanılır (K.2).

Gece aynaya bakanın ömrünün kısa olacağına ya da kişinin deli olacağına inanılır (K.2, K.5, K.14, K.15, K.16, K.17, K.18, K.19, K.21, K.22, K.33, K.34, K.36, K.46, K.47, K.50, K.51, K.52, K.53, K.69, K.70).

Gece ıslık çalmanın iyi olmayacağına, şeytanı çağırmak olduğuna inanılır (K.2, K.3, K.4, K.6, K.7, K.8, K.10, K.12, K.13, K.14, K.15, K.16, K.17, K.18, K.19, K.21, K.22, K.23, K.25, K.26, K.27, K.31, K.32, K.33, K.34, K.35, K.36, K.38, K.39, K.40, K.41, K.42, K.43, K.44, K.45, K.48, K.49, K.50, K.51, K.52, K.53, K.54, K.55, K.56, K.57, K.59, K.60, K.63, K.65, K.69, K.70).

Akşam vakti kapının önünün süpürülmesinin iyi olmayacağına inanılır (K.2, K.11, K.12, K.13, K.16, K.17, K.18, K.19, K.21, K.22, K.23, K.25, K.26, K.27, K.31, K.32, K.36, K.38, K.39, K.40, K.41, K.42, K.43, K.44, K.45, K.50, K.51, K.52, K.53, K.54, K.55, K.56, K.60, K.65, K.69, K.70).

Akşam dar vakitte dışarıya herhangi bir şey verilmemesi gerektiğine yoksa kısmetin gideceğine inanılır (K.5, K.61, K.62).

Gece çeşme ayaklarından geçmenin iyi olmayacağına inanılır (K.5).

Geceleyin dışarıya içinde ekmek kırıntısı olan yaygının (örtü, sofrası bezi) çarpılmasının cin ve peri üzerine gelerek çarpılmaya neden olacağına inanılır (K.5, K.14, K.15, K.46, K.47, K.54, K.55, K.56).

Gece sakız çiğnenirse ölü eti çiğneneceğine inanılır (K.6, K.11, K.14, K.15, K.16, K.17, K.18, K.19, K.21, K.22, K.23, K.25, K.26, K.27, K.29, K.30, K.33, K.34, K.36, K.39, K.40, K.41, K.42, K.43, K.44, K.45, K.48, K.49, K.50, K.51, K.52, K.53, K.54, K.55, K.56, K.57, K.63, K.65, K.67, K.68, K.69, K.70).

Akşam vakti el işi yapılmaz. Ömrün kısılacığına inanılır (K.10).

Yoğurt, tereyağı veya süt dışarı verilirken gece üzerine çörek otu, tuz, kömür konulması gerektiğine yoksa nazar değeceğine inanılır (K.1, K.3, K.4, K.7, K.8, K.9, K.10, K.11, K.12, K.13, K.14, K.15, K.16, K.17, K.18, K.19, K.21, K.22, K.23, K.25, K.26, K.27, K.28, K.29, K.30, K.31, K.32, K.33, K.34, K.35, K.36, K.37, K.38, K.39, K.40, K.41, K.42, K.43, K.44, K.45, K.46, K.47, K.48, K.49, K.50, K.51, K.52, K.53, K.54, K.55, K.56, K.57, K.58, K.59, K.60, K.61, K.62, K.63, K.65, K.67, K.68, K.69, K.70).

Gece aynaya bakanın uğursuzluk getireceğine inanılır (K.2, K.5, K.10).

Gece dışarıya turşu, sirke vb. acı şeylerin verilmemesi gerektiğine yoksa o evden bir acının çıkacağına inanılır (K.3, K.4, K.10, K.11, K.14, K.15, K.17, K.19, K.23, K.25, K.26, K.27, K.28, K.29, K.30, K.31, K.32, K.35, K.36, K.38, K.46, K.47, K.50, K.51, K.52, K.53, K.60).

İkinci vakti ile akşam vakti arasında dışarıya evden acı maya verirse o evden bir acının çıkacağına inanılır (K.2, K.5, K.69, K.70).

Akşam vakti uyuyanın nasibinin kesileceğine inanılır (K.39, K.40, K.41, K.42, K.43, K.44, K.45).

Gece bulaşığın yıkanmaması, bırakılmasıyla kişinin fakirleşeceğine inanılır (K.50, K.51, K.52, K.53).

Gece “bismillah” demeden herhangi bir yere basılırsa cinin üzerine basılacağına, pis olan yerlerde, çöplüklerde, gübreliklerde cinlerin ve perilerin olacağına inanılır (K.9, K.10, K.24, K.35, K.36, K.38, K.39, K.40, K.41, K.42, K.43, K.44, K.45, K.63).

Gece dua etmeden uyunursa cinlerin, perilerin uykuda anne ve babanın sesiyle seslenip insanları alıp götürdüğüne inanılır (K.48, K.49, K.63).

Cuma ve perşembe geceleri gezmeye gidilmemesi gerektiğine inanılır (K.21, K.22).

Gece evden eve tuz verilmez (K.67, K.68, K.69, K.70).

Akşam ezanından sonra “destur” diyerek, okuyarak dışarı çıkmak gerekir. Cin ve perilerin o vakitlerde etrafta olacağına inanılır (K.60, K.63).

3.11.3. Dini Gün ve Bayramlar

Dini bayramlarda bayramdan bir gün önceki gün “arife günü” olarak nitelendirilir. Bu gün de genellikle mezarlıklara gidilerek ölen yakınlar ziyaret edilir. Evlerde de bayram için hazırlıklar yapılır. Bunlar yapılırken birtakım inanış ve uygulamalar oluşur.

Adana/Karaisalı’nda arife günü meleklerin eve gireceğine, o gün mezarların ve hastaların ziyaretinin yapılması gerektiğine ve o gün ölülerinin ruhunun yakınlarını beklediğine inanılır (Göçer, 2014: 395-396).

Afyon/Bolvadin’de pazartesi günü Peygamberimizin doğduğu gün olduğu için kutsal sayıldığına, Ramazan Bayramı’nın arife günü ellere kına yakmanın ayıp olduğuna, bayram günleri de gün doğmadan çeşmelerden zezem suyunun aktığına inanılır (Güldemir, 2008: 30-32).

İzmir/Tire’de arife günü boy abdesti almanın sevap olduğuna, bayram günü uyduğunda evin bereketinin kaçtığına inanılır (Aydinoğlu, 2005: 124).

Tosya halk inanışlarında takvim ve zamana bağlı inanışlardan dini gün ve bayramlar ile ilgili tespit ettiğimiz inanışlar şunlardır:

Arife günü çocuğu ölen kadınlar dikiş dikmez eline iğne almaz. Ahirette çocuğuna iğne batacağına inanılır (K.7, K.8, K.11, K.14, K.15).

Arife günü çocuğu ölen kadının eline iğne almaması, dikiş dikmemesi gerekir. Ahiret âleminde çocuğun elinde taşıdığı su dolu kabın delineceğine, suyu götüremeyeceğine veya cennette dağıtılan bir içeceğin o iğne ile delinerek ondan içemeyeceğine, çocuğa gözyaşı olacağına inanılır (K.10, K.17, K.19, K.21, K.22, K.23, K.25, K.26, K.27, K.28, K.29, K.30, K.32, K.38, K.39, K.40, K.41, K.42, K.43, K.44, K.45, K.46, K.47, K.50, K.51, K.52, K.53, K.54, K.55, K.56, K.57, K.58, K.59, K.60, K.61, K.62, K.63, K.65, K.67, K.68, K.69, K.70).

Arife günleri herhangi bir işin yapılmaması gerektiğine inanılır (K.1, K.2, K.5, K.7, K.8, K.12, K.13, K.16, K.17, K.18, K.19, K.21, K.22, K.60).

Arife günü yaş ağaç kesilmesinin doğru olmayacağına inanılır (K.3, K.4, K.7, K.8, K.23, K.27, K.33, K.34, K.46, K.47, K.54, K.55, K.56, K.61, K.62, K.69, K.70).

Arife günü canlı öldürülmez (K.59, K.65).

3.11.4. Haftanın Günleri

Takvim ve zamana bağlı inanışlardan haftanın günlerine baktığımızda bazı günlerin kutsal kabul edildiği ile karşılaşılır. Bazı günlerde de birtakım pratik ve uygulamalarla inanışlar meydana gelmiştir.

Osmaniye/Düziçi’nde cuma günü yapılan ekmeğin bereketleneceğine, cuma günü ölülerin merdiven başında hayır hasenat beklediğine, perşembe akşamları bulaşık

yıkanmayacağına o gece ölülerin ruhlarının evlerine gelerek kanımı doyurup meleklerin o kapları yaladığına inanılır (Kılıç, 2010: 165).

Burdur ve çevresinde cuma günü kutsallığından dolayı yeni bir işe başlamak hayırlı kabul edilir. Meleklerin yeryüzüne indiğine inanılarak temizlik yapılmaz. Pazartesi ve perşembe günün de mübarek bir gün sayılması gerektiğine inanılır (Dündar, 2012: 46).

İstanbul'da cumartesi günü kulağı çınlayanın muradının hasıl olacağına, pazartesi günü ölen kişinin kabir azabı görmeyeceğine, Trabzon'da da salı günü ölen kişinin imanlı gideceğine inanılır (Boratav, 1994: 84).

Tosya halk inanışlarında takvim ve zamana bağlı inanışlardan haftanın günleri ile ilgili tespit ettiğimiz inanışlar şunlardır:

Salı ve cuma günü hiçbir işe başlanmaz (K.1, K.2, K.3, K.4, K.7, K.8, K.10, K.11, K.14, K.15, K.23, K.25, K.26, K.27, K.59, K.63, K.65).

Çamaşır yıkamanın pazar, pazartesi, çarşamba günü iyi olacağına inanılır (K.1, K.2, K.5, K.9, K.11, K.14, K.15, K.23, K.25, K.27, K.50, K.51, K.52, K.53, K.59, K.61, K.62).

Çamaşırın perşembe, cuma, cumartesi, salı günü yıkanmayacağına inanılır (K.1, K.2, K.3, K.4, K.7, K.8, K.11, K.14, K.15, K.21, K.22, K.29, K.30, K.31, K.38, K.39, K.40, K.41, K.42, K.43, K.44, K.45, K.46, K.47, K.48, K.49, K.50, K.51, K.52, K.53, K.60, K.61, K.62, K.65, K.67, K.68, K.69, K.70).

Pazar günü dikiş dikmenin iyi sayılmayacağına inanılır (K.2).

Bir işe pazartesi ve perşembe günü başlanmasının iyi sayılacağına inanılır (K.14, K.15, K.16, K.17, K.18, K.19).

Salı günü bağa göçülmeyeceğine inanılır (K.3, K.4).

Cuma günü öğleden evvel öküz koşulmaz. Çift, harman sürülmez. (K.3, K.4, K.5, K.7, K.8, K.23, K.55, K.56, K.69, K.70).

Evin cuma günü öğleden önce (cuma saatinde) süpürülmemesi gerektiğine inanılır (K.3, K.4, K.5, K.6, K.10, K.11, K.17, K.19, K.28, K.29, K.30, K.31, K.37, K.38, K.46, K.47, K.50, K.51, K.52, K.53, K.61, K.62, K.63, K.65, K.67, K.68, K.69, K.70).

Cenaze cuma günü öğleden evvel gömülürse ölen kişinin azap görmeyeceğine inanılır (K.3, K.4).

Nişanların perşembe günü olması gerektiğine inanılır (K.5, K.16, K.17, K.18, K.19).

Cumartesi günü uğursuz bir gün olarak sayıldığından o gün hiçbir işe başlanmaz (K.5, K.33, K.34, K.61, K.62).

Evlenen kızın baba evinden perşembe günü çıkması gerektiğine inanılır (K.9, K.11, K.12, K.13, K.14, K.15, K.16, K.17, K.18, K.19).

Soğan, sarımsağın ve pazar, perşembe ve cuma akşamı yenmemesi gerektiğine inanılır (K.12, K.13, K.25, K.26, K.27, K.28, K.32, K.38, K.50, K.51, K.52, K.53, K.57, K.60, K.67, K.68, K.69, K.70).

Pazartesi günü ev süpürülünce evin bereketinin gideceğine inanılır (K.29, K.30).

Cuma günü öğleye kadar ağaç, odun kesilmez (K.23, K.25, K.26, K.27, K.31, K.38, K.57, K.69, K.70).

Cumartesi günü yorganın kaplanmayacağına inanılır (K.21, K.22).

Kırk gün boyunca, kırk perşembe hiç ara vermeden çamaşır yıkandığında kişinin zengin olacağına inanılır (K.23, K.32, K.54, K.55, K.56).

Perşembeyi cumaya bağlayan gece tırnak da saç da kesilmez. Cuma günü cuma namazına kadar olan vakit cuma vaktidir. O vakitte tırnağın kesilmemesi gerektiğine, kesilirse cumanın faziletinden mahrum kaldığına inanılır (K.35).

Cuma günü melekler abdest almaya geldiğinden çamaşır yıkanmayacağına inanılır (K.39, K.40, K.41, K.42, K.43, K.44, K.45).

Salı günü tarlaya tohum bırakılmaz (K.46, K.47).

Cuma günü olması sebebiyle cumaya daha çok önem verilmesi gerektiğine inanılır (K.38, K.58).

Tırnağın perşembe ve cuma günleri kesildiğinde dünya zenginliği getireceğine inanılır. Cuma günü de cuma saatindeyken değil de daha sonra kesilmesi gereklidir. cuma saatinde tırnağın ibadet edeceğine ve kesilmediğinde ahiret zenginliği getireceğine inanılır (K.21, K.22, K.60, K.67, K.68).

Üç cuma günü arka arkaya tırnak kesilirse o evde uğursuzluğun olacağına inanılır (K.21, K.22).

Cuma günü cuma saatinde kazanılan paranın haram olduğuna inanılır (K.59).

Hem perşembe hem pazar gecesinin akşamı, yetiştirilecek iş de olsa yapılmaması gerektiğine inanılır (K.63).

Cuma ve perşembe geceleri gezmeye gidilmemesi gerektiğine inanılır (K.21, K.22).

Dünürlüklerin perşembe veya pazar günü yapılması gerektiğine inanılır (K.11, K.12, K.13).

Söz kesmenin cuma günü yapılması gerektiğine, uğur getireceğine inanılır (K.25, K.26, K.27).

Nişanların perşembe ya da pazar günleri yapılması, iki bayram arası olmaması gerektiğine inanılır (K.3, K.4, K.5, K.11, K.12, K.13, K.16, K.18, K.19, K.21, K.22, K.28, K.29, K.30, K.31, K.32, K.38, K.46, K.61, K.62).

Tosya ilçesinin Gökçeöz köyünde nişanların salı günü yapılması gerektiğine inanılır (K.7, K.8, K.70).

Tosya ilçesinin Kayı köyünde nişanların cumartesi veya pazar günleri yapılması gerektiğine inanılır (K.57).

Tosya ilçesinin kargın köyünde nişanların cuma veya pazar günleri yapılması gerektiğine inanılır (K.67, K.68).

Çeyiz gelin evinden gelin almanın olduğu perşembe günü sabahı çıkar (K.11, K.15, K.29, K.30, K.63).

Gelin hamamının pazar, pazartesi ya da salı günü yapılması gerektiğine inanılır (K.11, K.21, K.22, K.29, K.30, K.32, K.48, K.49, K.50, K.51, K.52, K.53, K.59, K.63).

Eşi ölmüş ya da boşanmış kadınların tekrar evlendiklerinde evinden pazar günü gelin çıkması gerektiğine inanılır (K.29, K.30).

Cuma ve perşembe günleri ölen kişiyi mezarlığa ziyarete gidildiğinde, ölenin ruhunun ziyarete geleni gördüğüne inanılır (K.25, K.26, K.27).

Cuma ve pazar sabahları evde mum yakılır. Ölen kişilerin ruhlarının mumun kokusuna geleceğine inanılır (K.54, K.55, K.56).

3.11.5. Halk Takvimine Göre Mevsimler ve Aylar

3.11.5.1. Hıdırellez

Hıdırellez bahar bayramları içerisinde en yaygın olan ve zenginliği bakımından en dikkate değeridir. Hızır ve İlyas'ın halk ağzında aldığı adın asıl biçimidir. Kur'an'da Hızır'ın Hz. Musa'ya kılavuzluk etme macerası yer alır. Bir inanışa göre de; Hızır'ın erkek Ellez'in kız ve ikisinin de sevgili olduğu düşünülür. Uzun süre birbirlerine hasret kalan sevgililer Hıdırellez gecesi birbirine kavuşur ve kavuşmanın sevinciyle can verdiklerine inanılır (Boratav, 1994: 222).

Tosya halk inanışlarında halk takvimine göre mevsimler ve aylardan Hıdırellez ile ilgili tespit ettiğimiz halk inanışları şunlardır:

Tosya'da Hıdırellez “toyga” adıyla kutlanır. Toyga, bir çorbanın adı, yemekli eğlence ve ziyafet demektir. Kökeni Orta Asya'dan gelir. Baharın gelişiyle birlikte Tosya halkı Hıdırellezle bütünleşir. Hıdırlık tepesine çıkılarak Ünzile ve Tenzile türbeleri ziyaret edilir. Tosya mahallelerinin halkı kabile kabile tepenin zirvesinde buluşur. Tosya'nın geleneksel yiyecekleri (dolma, sarma, kaha, pişi...) yanlarında getirilir. Genç kızlar, çocuklar salıncak kurarak o gün eğlenilir. Mevlid okunarak, ilahiler söylenerek Hıdırellez kutlanır (Konca, 1993: 19).

5 Mayıs'ı 6 Mayıs'a bağlayan gece evin bahçesindeki gülün dalına dileğine göre ev resmi, araba resmi vb. çizilerek asılır. O gece oraya hızırın uğrayacağına ve dileklerin gerçek olacağına inanılır (K.2, K.6, K.12, K.13, K.16, K.17, K.18, K.19, K.23, K.24, K.25, K.26, K.27, K.28, K.35, K.39, K.40, K.41, K.42, K.43, K.44, K.45, K.46, K.47, K.48, K.49, K.63, K.65).

Hıdırellez gününün gecesi uyumamak gerektiğine yoksa her gün uyunacağına inanılır (K.7, K.8).

Hıdırellez günü ateş yakıp üzerinden “gel hayrım git günahım” diyerek atlanması gerektiğine inanılır (K.7, K.8).

Hıdırellez günü zahre (yiyecek) alınması gerektiğine, o gün alınan zahrenin bereketli olacağına inanılır (K.11).

Hıdırellezde soğan kabuklarının içinde yumurta haşlanır. Soğan kabuklarının rengi yumurtaya çıkar. Böylelikle o yılın bereketli olacağına inanılır (K.33, K.34).

Hıdırellez günü Hızır'ın gelip eve bereket dağıtacağına inanılır. Ondan dolayı tam gün evde geçirilmez. Evlerin sokak kapısı akşama kadar açık bırakılır. Pikniğe gidilmişse de fazla kalınmaz, akşam saatlerinde mutlaka sokak kapısı açık bırakılır (K.63).

Hıdırellez günü ev halkının kişi sayısına göre 3-4 tane hamur yoğrulur. Üzerlerine ayırt etmek için kabak çekirdeği, nohut gibi şeyler konularak kişilerle eşleştirilir. Kimin mayası gelirse onun hamuru diğerlerine katılır. O mayadan kimseye maya verilmez. O yılın bereketli olacağına inanılır (K.28, K.54, K.55, K.56, K.63, K.67, K.68).

Hıdırellez günü ağacın kesilmemesi gerektiğine inanılır (K.59).

Hıdırellez günü yağmur yağarsa o senenin bereketli olacağına inanılır (K.33, K.34).

3.12. İNSAN VÜCUDU VE İNSAN DAVRANIŞLARI İLE İLGİLİ İNANIŞLAR

Halk inanışlarında birçok inanış olduğu gibi insan ve insan davranışları üzerine de inanışların olduğu görülür. Bunların bir kısmının halkın düşüncesinde kazandıkları çeşitlemelerle zenginleştiği düşünülür (Boratav, 1994: 25).

Harput yöresinde herhangi bir işe niyetlenildiği zaman üzerine herhangi bir başka iş veya sosyal hayatta sevilmeyen bir kişi geldiği zaman “ağırlığın basması” inanışı ile kişinin kuvvetinin kaybolacağına ve ağırlığı basan kişinin tesirinde kalarak uyuşuk bir hale geleceğine inanılır (Araz, 1995: 74).

Adana’da herhangi bir şeyi alırken sağ elle almak, başlarını birbirlerine vuran insanların kel olması, ensesinden öpülen çocuğun inatçı olması, kulağı büyük olan insanların uzun ömürlü olacağına inanılması gibi inanışlar görülür (Akyol, 2006: 55-57).

Osmaniye’nin Düziçi ilçesinde saç ateşe atıldığında ölü çocuğun altına ateş atmış gibi olacağına, göz seğirince yola gidileceğine, kaşı çatık olanın akrabasıyla evleneceğine, yüzü kızaran kişinin dedikodusunun yapıldığına inanılır (Kılıç, 2010: 145-150).

Adana’nın Karaisalı ilçesinde kesilen saçın saklanması gerektiğine ahrette sorulacağına, göz seğiren kişinin başına bir uğursuzluk geleceğine, kişinin vücudunda kırk ben varsa kişinin cennete gideceğine inanılır (Göçer, 2014: 192-198).

Afyon’un Bolvadin ilçesinde sağ göz seğirince o kimseye hayırlı bir haber geleceğine, sol göz seğirince habersiz bir haberin geleceğine, parmaklar kenetlenerek oturduğunda kişinin kısmetinin bağlanacağına inanılır (Güldemir, 2008: 43).

Tosya halk inanışlarında insan vücudu ve insan davranışları ile ilgili tespit ettiğimiz halk inanışları şunlardır:

Sağ göz seğirdiğinde “sağ gözüm sağlığa”, sol göz seğirdiğinde “sol gözüm varlığa” denir ve salavatla sıvanır. Sağ gözün seğirmesiyle kötü şeylerin, sol gözün seğirmesiyle iyi şeylerin olacağına düşünülür. Seğiren gözün “salavat”la sıvanması gerektiğine inanılır (K.1, K.2, K.3, K.4, K.5, K.6, K.7, K.8, K.9, K.10, K.11, K.12, K.13, K.14, K.15, K.16, K.17, K.18, K.19, K.21, K.22, K.23, K.25, K.26, K.27, K.28, K.29, K.30, K.31, K.32, K.33, K.34, K.35, K.36, K.37, K.38, K.39, K.40, K.41, K.42, K.43, K.44, K.45, K.47, K.48, K.49, K.50, K.51, K.52, K.53, K.54, K.55, K.56, K.58, K.59, K.60, K.61, K.62, K.63, K.65, K.67, K.68, K.69, K.70).

Kulak çınlarsa kişiyi birinin dilediğine (andığına) inanılır (K.1, K.2, K.3, K.4, K.5, K.6, K.11, K.12, K.13, K.14, K.15, K.16, K.17, K.18, K.19, K.21, K.22, K.23, K.25,

K.26, K.27, K.29, K.30, K.31, K.32, K.35, K.36, K.38, K.39, K.40, K.41, K.42, K.43, K.44, K.45, K.46, K.47, K.48, K.49, K.50, K.51, K.52, K.53, K.54, K.55, K.56, K.57, K.58, K.59, K.60, K.63, K.69, K.70).

Kişiyi “hık tutarsa” (hıçkırık) birisinin andığına inanılır (K.14, K.15).

Avuç içi kaşınır para ya da kısmet geleceğine inanılır (K.2, K.9, K.10, K.16, K.17, K.18, K.19, K.21, K.22, K.25, K.26, K.27, K.35, K.36, K.46, K.47, K.48, K.49, K.60, K.61, K.62, K.67, K.68).

Sağ avuç içi kaşınırsa para geleceğine, sol avuç içi kaşınırsa para gideceğine inanılır (K.3, K.4, K.5, K.6, K.7, K.8, K.12, K.13, K.14, K.15, K.21, K.22, K.23, K.25, K.26, K.27, K.28, K.31, K.32, K.33, K.34, K.38, K.39, K.40, K.41, K.42, K.43, K.44, K.45, K.50, K.51, K.52, K.53, K.54, K.55, K.56, K.57, K.58, K.63, K.69, K.70).

Sağ avuç içi kaşındığında avuç başa sürülür. Devlet ise başıma, altın ise boynuma, iman ise göğsüme, para ise keseme, kısmetse ayağıma denir. Bunlardan birinin gerçekleşeceğine inanılır (K.11, K.29, K.30, K.69, K.70).

Ayak tabanı kaşınırsa yola gidileceğine inanılır (K.5, K.6, K.7, K.8, K.9, K.14, K.15, K.16, K.17, K.18, K.19, K.21, K.22, K.25, K.26, K.27, K.29, K.31, K.33, K.34, K.37, K.38, K.39, K.40, K.41, K.42, K.43, K.44, K.45, K.50, K.51, K.52, K.52, K.53, K.54, K.55, K.56, K.57, K.58, K.63, K.69, K.70).

Ayak tabanı kaşınırsa zopa (dayak) yenileceğine inanılır (K.11).

Kulak çınladığı zaman kişinin yaşının öldüğüne inanılır (K.7, K.8).

Sağ kulak çınlarsa kişinin hakkında iyi konuşulduğuna, sol kulak çınlarsa hakkında kötü konuşulduğuna inanılır (K.9, K.33, K.34, K.37).

Kulak çınladığı zaman “sağ kulağım sağlığa, sol kulağım varlığa hayırlar gele inşallah” denir (K.10).

Kişilerden hangisinin ayakkabısı diğerinin üstünde olursa o kişinin sözünün üstün diğerine üstün olacağına inanılır (K.10).

Sol kulak çınladığında kötü, sağ kulak çınladığında iyi bir haberin geleceğine inanılır (K.31, K.33, K.34, K.36, K.37).

Kesilen saç atılmaz, atılırsa kişinin başının ağrıyacağına inanılır (K.21, K.22, K.25, K.26, K.27, K.29, K.30, K.32, K.33, K.34, K.35, K.36, K.37, K.38, K.50, K.51, K.52, K.53, K.61, K.62, K.63, K.69, K.70).

Parmakları kenetleyince kişinin rızkının azalacağına inanılır (K.21, K.22, K.29, K.30, K.33, K.34, K.48, K.49, K.50, K.51, K.52, K.53, K.63).

Kişinin kollarını bağlamasıyla kısmetinin bağlanacağına inanılır (K.21, K.22).

Başı bir tarafa eğip kolları göğüste kavuşturarak oturduğunda kişinin bahtının kapanacağına inanılır (Tekeli, 1980: 11).

Kişinin birisi tarafından anıldığıнын belirtisi kulak çınlaması ve hıçkırık tutmasıdır. Bu durumda kişi tanıdıklarından birkaç kişinin adını söyler. Çınlama ve hıçkırık hangisinde geçerse o kişi tarafından anıldığına inanılır (Tekeli, 1980: 15).

İki kişinin başı istemsiz tokuştuğunda kel kalınacağı düşüncesiyle başların yeniden tokuşturulması gerektiğine inanılır (Tekeli, 1980: 14).

“Allah gülmekten ayırmasın fakat ne zaman çok gülsem arkasından ağlayacak bir şey bulunur.” Şeklinde konuşularak çok gülmenin ağlamak getirdiğine inanılır (Tekeli, 1980: 13).

Kişinin kafasındaki saç döneği kadar evliliğın başından geçeceğine inanılır (Tekeli, 1980: 12).

Kişi ellerini bacaklarının arasına sokarak oturmayı alışkanlık haline getirirse kişinin fakirliğe düşeceğine inanılır (Tekeli, 1980: 12).

3.13. HALK HEKİMLİĞİ İLE İLGİLİ İNANIŞLAR

İnsanların olanakları olmadığı zaman doktora gidemediklerinde hastalıklarını tanıma amacıyla başvurduğu işlem ve yöntemlerin bütününe “halk hekimliği” denir (Boratav, 1994: 122).

Halk hekimliğinde ocaklar Allah’tan gelen bir hastalığın veya kötü niyetli kişilerin yaptıkları büyü, sihir, nazar gibi usullerle ortaya çıkan rahatsızlıkların giderilmesinde etkindir. Hastanın şifa bulacağına mutlak gözle bakılır. Her ocağın adı geçen hastalığı tedavi edecek bir ocaklısı bulunur. Bazı ocaklarda ocaklı tarafından kendisine izin veya el verilmiş aynı soydan gelen birden fazla ocaklı bulunabilir. Ocaklılara “Nefesi çok iyi geldi.” veya “Eli çok iyi geliyor.” gibi ifadeler kullanılır (Araz, 1995: 158).

3.13.1. Bitkilerle (Besin) Tedavi Yöntemleri

Eski halk ilaçlarının kullanışları her ne kadar azalmış olsa da gelenek ve göreneklere bağlı tecrübeli yaşlılar aktarlardan yararlanmaya devam eder. Birçok hastalığın Anadolu’da halk ilaçları ile tedavi olunduğu görülür (Artun, 2008a: 202). Bitkiler halk hekimliğinde tedavi yöntemi olarak kullanılır. Tosya halk inanışlarında bitkiler ile ilgili tespit ettiğimiz halk inanışları şunlardır:

Çocuğu olmayan kadınlar ebe gömecini zeytinyağı ile dövüp güççük güççük (küçük) çıkı yapıp çıkıyı rahme koyduklarında çocuk sahibi olacaklarına inanılır (K.1, K.5, K.7, K.8, K.9, K.10, K.13, K.15, K.23, K.32, K.46, K.47, K.50, K.51, K.52, K.53, K.55, K.56, K.62, K.67).

Çocuğu olmayan kadınlar rahme soğanı ezip çıkı yaparak koyarlar. Rahimdeki iltihaplar bu sayede temizlenince akar. Ya da baş soğanın kabuğunu kaynatıp suyunu içerler. Kadının böylelikle çocuğu olacağına inanılır (K.13, K.15, K.64).

Çocuğu olmayan kadınlar tarafından ak taş, üzerine sıcak süt dökülerek leğene konulur. Sıcak sütün buhurunda oturularak çocuk sahibi olunacağına inanılır (K.39, K.40, K.41, K.42, K.43, K.44, K.45).

Çocuğu olmayan kadınlar tarafından hori miryem çiçeğinin kökü pişirilip, incecik bir tülbente konularak çıkı yapılır. Çıkıyı mahrem yerlerine yerleştirdiklerinde çocuk sahibi olacaklarına inanılır (K.21).

Çocuğu olmayan kadınlar tarafından mayasır otu ve sarı çiçekli ebem gömeci otu kaynatılıp içilir. On iki çeşit baharatı balla karıştırıp kadına yedirildiğinde kadının çocuk sahibi olunacağına inanılır (K.21, K.65).

Çocuğu olmayan kadınlar tarafından sarımsak çıkı yapılıp rahme konulur. Sarımsağın kokusu ağızdan çıkarsa kadının çocuk sahibi olacağına inanılır (K.38, K.39, K.40, K.41, K.42, K.43, K.44, K.45).

Çocuğu olmayan kadınlar “hırızma” yiyince çocuklarının olacağına inanılır (K.69, K.70).

Çocuğu olmayan kadınlar dört tane çubuk sakız (damla) ve nöbet şekerini dövüp sabahleyin aç karnına yediklerinde kadının hamile kalınacağına inanılır (K.60).

Çocuk istemeyen kadınların rahme tuz koyduklarında çocuk sahibi olmayacaklarına inanılır (K.60).

Çocuk istemeyen kadınlar çocuk düşürmek için şiş veya tavuk tüyünü rahme saldıklarında çocuğun düşeceğine inanılır (K.55, K.56).

Çocuk istemeyen kadınlar çocuk düşürmek için macunusun (maydanoz) kökünü kaynatıp içerler (K.21).

Hamile kadın çocuğunu düşürmek için ebem gömeçlerini yerden çeker. Kabuğunu güççük güççük (küçük) soyar. Çöplerini kurutur ve rahme salar. Orada can, çocuk ve

kan damarı bulunur. Çöpler çocuk damarına gelirse çocuğun düşeceğine inanılır (K.23, K.25, K.26, K.27, K.28, K.31, K.39, K.40, K.41, K.42, K.43, K.44, K.45).

Hamile kadının çocuğu düşürmek için rahme şeftali dalı salması gerektiğine inanılır (K.25, K.26, K.27).

Başı ağrıyan kişi başına turşu, patat (patates) koyup sardıklarında, kişinin başına sirkeli su yaptıklarında baş ağrısının geçeceğine inanılır (K.23, K.25, K.26, K.27, K.36, K.46, K.47, K.58, K.60).

Beli ağrıyan kişi bakla çiçeğini kaynatıp içince bel ağrısının geçeceğine inanılır (K.64, K.66).

Maydanozu kaynatıp suyunu içince idrarı söktüreceğine inanılır (K.64, K.66).

Lohusanın sütünü artırmak için dorak (dereotu) dalının tohumu kaynatılarak içilir. Süt yapacağına inanılır (K.29, K.30).

Havuç çok yendiği zaman gözlerin iyi göreceğine inanılır (K.64, K.66).

Sade kahve içildiğinde diş ağrısının geçeceğine inanılır (K.64, K.66).

Kulak ağrısını geçirmek için sarımsak ısıtılıp kulağa sokulur. Böylece ağrının geçeceğine inanılır (K.64, K.66).

Ebegömececinin pirinçle saçalama veya dolma yaparak yendiğinde bağırsakların yumuşayıp, hazmın kolaylaşacağına inanılır (Uskan, 1974: 16).

Gavur pancarı suda haşlanarak sulu halde ekmek üzerine dökülerek yenilir. Mayasır ismi verilen basur hastalığına iyi geldiğine inanılır (Uskan, 1974: 16).

Kekik otunun kaynatılıp suyu içildiğinde öksürük ve karın sızısına iyi geldiğine inanılır (Uskan, 1974: 16).

Isırgan otunun kökü kaynatılırsa suyunun romatizmaya, mayasır ve karın sızısına iyi geldiğine inanılır (Uskan, 1974: 16).

Feslikan bitkisinin şekerle kaynatılıp içildiğinde mayasıra iyi geldiğine inanılır (Uskan, 1974: 16).

Soğukluk (semiz otu) otunun pirinçle saçalanarak yenmesinin sağlığa faydalı olduğuna inanılır (Uskan, 1974: 16).

Ayı mantarının dışındaki sarı zar kaldırıldıktan sonra yenilmesi ile şiddetli baş ağrısının kesileceğine inanılır (Uskan, 1974: 16).

Eşeknaresinin suyu kaynatılıp diş ağrıdığı zaman ağza alınırsa ağrı kesilir. Eşeknaresi kına ile birlikte başa sürülürse baş ağrısını kestiğine ve saçtaki kepeği giderdiğine inanılır (Uskan, 1974: 16).

Limon yaprağı (oğul otu) nın kaynatılarak suyu içilirse nefes darlığına iyi geleceğine inanılır (Uskan, 1974: 16).

Gelincik otu iki cins olur. Birisi kırmızıdır. İçindeki kırmızı kiraz gibi olan yeri yutulursa kaşıntıyı giderir. Yaprakları pürüklü olanın yemeği yapılarak yenilirse yedi derde deva olacağına inanılır (Uskan, 1974: 16).

Şeker pancarının yaprağı pişirilerek ağrıyan bir yere sarılırsa ağrı geçer. Şeker pancarı yaprağı pişirilerek yenirse tansiyonu yükselteceğine inanılır (Uskan, 1974: 16).

Sinili yaprak tuza batırılıp yenilirse kaşıntıyı gidereceğine inanılır (Uskan, 1974: 16).

Karadutun şurubu yapılarak içilirse anjine iyi geldiğine inanılır (Uskan, 1974: 16).

İhlamur kaynatılarak suyu içilirse uyku vereceğine, kan yapacağına ve göğsü yumuşatarak öksürüğü gidereceğine inanılır (Uskan, 1974: 16).

Gülfatma bitkisi kaynatılıp suyu ağızda gargara yapılırsa ağız kabarmalarının gideceğine inanılır (Uskan, 1974: 16).

Nane kaynatılıp suyu içilirse soğuk algınlığına iyi geleceğine inanılır (Uskan, 1974: 16).

Baklanın çiçekleri kaynatılıp içilirse böbrek taşlarının eriyebileceğine inanılır (Uskan, 1974: 16).

Çitemik kuru üzümle birlikte dövülüp yenilirse öksürüğe iyi geleceğine inanılır (Uskan, 1974: 16).

Döngelin (muşmula) yaprakları kaynatılıp içilirse karın ağrısını geçireceğine inanılır (Uskan, 1974: 16).

Kabalak yapraklarının üzerine bol sabun sürüldükten sonra tuz ekilerek ağrıyan bölgeye sarılırsa ağrıyı geçireceğine inanılır (Uskan, 1974: 16).

Mısırın püskülü kaynatılıp içilirse idrarı söktüreceğine inanılır (Uskan, 1974: 16).

Kızılçık yemenin ishale iyi geldiğine inanılır (Uskan, 1974: 16).

Elma kurusu kızartılıp tavanda dövüldüğünde, tozu yanık olan kısma sürülürse yanığa iyi geleceğine inanılır (Uskan, 1974: 16).

Soğan ve çamsakızı patlamayan ve içi iltihapla dolu yaraların üzerine sarıldığında iltihabın akacağına inanılır (Bektaş, 1991: 25).

Et ayaklarda ve vücudun herhangi bir yerindeki incinmelere karşı sarılırsa ağrının dineceğine inanılır (Bektaş, 1991: 25).

Patates gözlerde oluşan ağrılara karşı sarılır. Süt göze damlatıldığında gözün yumuşayacağına inanılır (Bektaş, 1991: 25).

Sarımsaklı yoğurt güneş çarpmaları ve mantar zehirlenme karşı içildiğinde iyi geleceğine inanılır (Bektaş, 1991: 25).

Erik pelverdesi (marmelat) kabız olan kişiye yedirildiğinde kabızlığından kurtulacağına inanılır (Bektaş, 1991: 25).

Karadut şurubu boğaz ağrıları ve bademcik iltihaplanmalarında içildiğinde iyi geleceğine inanılır (Bektaş, 1991: 25).

Yabani armut olan ahlatın meyvesinin tozu olan kavut yedirildiğinde ishalin kesileceğine inanılır (Bektaş, 1991: 25).

Nöbet şekeri yedirilerek çocuklardaki kızılca hastalığının geçeceğine inanılır (Bektaş, 1991: 25).

Hindistan cevizi ile nöbet şekeri tozu çocuklara karıştırılarak yedirildiğinde gaz oluşmasını engelleyeceğine inanılır (Bektaş, 1991: 25).

Kirpi eti çocuğa yedirildiğinde gece altını ıslatmayacağına inanılır (Bektaş, 1991: 25).

Kaplumbağa eti alkolik kimseleri içkiden iğrendirmek için yedirildiğinde içmeyi bırakacağına inanılır (Bektaş, 1991: 25).

Üzüm pekmezi ile kar karıştırılıp yedirildiğinde pirenin ısırmasının engelleneceğine inanılır (Bektaş, 1991: 25).

Yaprak denilen ot tuz batırılarak yenildiğinde kaşıntıyı gidereceğine inanılır (Bektaş, 1991: 25).

Karadut şurubu içirildiğinde pamukçuk hastalığının geçeceğine inanılır (Bektaş, 1991: 25).

Nane ile limon kaynatılarak içildiğinde soğuk algınlığı ve mide hastalığının geçeceğine inanılır (Bektaş, 1991: 25).

Nöbet şekeri ile dane sakızı karıştırılarak yenildiğinde mide ülserinin geçeceğine inanılır (Bektaş, 1991: 25).

3.13.2. Hayvanlar ile İlgili Tedavi Yöntemleri

Halk hekimliğinde hayvanların tedavisinde hayvanlardan faydalanılır veya hastalanan hayvanlara birtakım uygulamalar yapılır. Tosya halk inanışlarında hayvanlarla tedavi yöntemleri ile ilgili tespit ettiğimiz halk inanışları şunlardır:

Çocuğu olmayan kadın rahme sülük vurduğunda çocuğunun olacağına inanılır (K.13).

Dizlere, baş ağrısına, romatizmaya, egzamaya sülük vurulunca sülük oradaki pis kanı emer. Böylece vücuttaki pis kanın temizleneceğine inanılır (K.21, K.22, K.25, K.26, K.27, K.28, K.32, K.37, K.38, K.46, K.47, K.54, K.55, K.56, K.58, K.60, K.64, K.65, K.66, K.67, K.68, K.69, K.70).

Arının soktuğu yere sirke, yoğurt veya bıçağın yüzü sürülürse geçeceğine inanılır (K.64, K.66).

Atlar hastalanınca hayvana sirke içirilirse iyi olacağına inanılır (K.64, K.66).

İnek hastalanır ve karnı şişerse yağ içirilir. Hastalığının geçeceğine inanılır (K.21, K.22, K.64, K.66).

Hayvan öksürük olduğunda dut pekmezi hayvana içirilir. Hayvan pekmezi içince terler. Böylelikle hayvanın iyi olacağına inanılır (K.23, K.65).

Hayvan hastalanınca belini baştan başa yarıp kan çıkarırlar. Böyle yapılarak hastalığının geçeceğine inanılır (K.25, K.26, K.27).

Tavukgötü hastalığına karşı tavuğun arkası hastalıklı yere sürülünce hastalığın geçeceğine inanılır (K.2, K.22, K.63).

Dağam denilen bir ağacın ince dalına şekil verilip hayvanların boyunlarına asıldığında hayvana nazar değmeyeceğine inanılır (Bektaş, 1991: 25).

İneklere nazar değdiğine inanıldığında nazarı değen kişinin ayakkabısından bir parça kesilerek ineğin göğsüne tütsü yapıldığında nazarın geçeceğine inanılır (Bektaş, 1991: 25).

Arı veya akrep bir kişiyi soktuğu zaman ehli olan bir kişiye İnşirah suresi okutulduğunda ağrı ve acının geçeceğine inanılır (Tekeli, 1980: 23).

Hayvan hastalandığı zaman kırk bir adet Tebbet suresi okunarak hayvana üfürülür. Hastalığın geçeceğine inanılır (Tekeli, 1980: 25).

3.13.3. Ocak Tedavi İle İlgili İnanışlar

3.13.3.1. Karıncalık ve Kumru Ocağı

Karıncalık ve Kumru ocağı kumru, terme (demiroğ), siğil gibi hastalıkların tedavisiyle meşgul olur. Ocaklıya yaptığı işler karşılığı olarak “çirelik” adı verilen bir miktar para veya az da olsa hediye verilir. Bu ocakta hastalığın tedavisinde hastalıklı kısmın daire içine alınması kendini şerir ruhlardan koruma inancı ile bütünleşir. Hastalığın iğneye geçirilmesi de demirin Türklerde koruyucu sayılması ve hastalığın telafisi inancı ile oluşur (Araz, 1995: 159).

Tosya halk inanışlarında karıncalık ve kumru ocağı ile ilgili tespit ettiğimiz halk inanışları şunlardır:

Terme (demiroğ) hastalığını geçirmek için yedi tane arpa alınır. Okuma yapılarak hastalıklı yer üç hafta peşpeşe üç salı, üç perşembe veya üç cumartesi çizilir. İş

bitince arpa yağmur değmeyen bir yere konularak kuruması beklenir. Kuruyunca hastalığın geğegeğine inanılır (K.21, K.22, K.23, K.25, K.26, K.27, K.36, K.58).

Temre (demiroğ) hastalığını geğirmek için hastalıklı yerin üzerinde dűvenin taşları birbirine vurularak çakılır. O esnada okuma yapılır. Bűylece hastalığın geğegeğine inanılır (K.38, K.54, K.55, K.56, K.60, K.65, K.67, K.68, K.69, K.70).

Siđil için okuyarak dal kırıldıđında ya da siđil çıkan yere tavuđun arkası sűrűldűđünde siđilin geđegeđine inanılır (K.64, K.65).

Siđil için űc cumartesi peş peşe 3 İhlas-ı Şerif,1 Fatiha suresi okuyarak iđde ya da fındık dalı kırılır. İđdenin sűtű siđile sűrűlűr. Dal kuruduđunda siđilin geđegeđine inanılır (K.21, K.22, K.31, K.35, K.46, K.47, K.48, K.49, K.54, K.55, K.56, K.58, K.69, K.70).

Siđil için saman űpűne okurlar. Saman űpű kuruyunca ya da eşme ayađına atılıp űrűyűnce siđilin geđegeđine inanılır (K.28, K.38).

Siđil için tuza okurlar ve tuz siđil olan yere sűrűlűr. Bűylece siđilin geđegeđine inanılır (K.36, K.37).

Siđil için denizden su iilip okuyarak siđil olan yere tűkűrűlűr. Siđilin geđegeđine inanılır (K.23, K.24, K.25, K.26, K.27, K.32).

Siđil için 3 İhlas-ı Şerif, 1 Fatiha suresi okunarak Kesikbaş tűrbesinden dal kırılır. Dal kuruyunca siğilin geğegeğine inanılır (K.23, K.24, K.25, K.26, K.27, K.32).

Karatavuđun siđillere sűrűlmesinin siđili geđiređeđine inanılır (K.21, K.22).

İt dirseđini geđirmek için okuyarak iđneyi sarımsađa sűrerler. Sarımsak olan iđne gűze sűrme sűrer gibi sűrűlűr. Ocađın kenarına çivi akıp iplikle sarımsađı asarlar. Sarımsak kuruyunca hastalığın geđegeđine inanılır (K.21, K.22, K.32, K.37, K.46, K.47).

İt dirseğini geçirmek için yedi tane mercimek alınır. Ateşte yakılır. Dumanına kişi yüzünü tuttuğunda geçeceğine inanılır (K.60).

İt dirseğini geçirmek için köpeğin ön ayağının dirseğini 3 İhlas-ı Şerif, 1 Fatıha suresi okuyarak salavatla üç kez sürerler. Böylece hastalığın geçeceğine inanılır (K.38).

Kabakulak hastalığını geçirmek için kulağın olduğu yer okunarak, kopya kalemiyle ıslanarak ayetli harf yazılır. Yazılan yer daire şeklinde çizilir. Hastalığın böylece geçeceğine inanılır (K.21, K.22, K.23, K.24, K.25, K.26, K.27, K.28, K.32, K.35, K.36, K.37, K.46, K.47, K.54, K.55, K.56, K.60, K.64, K.65, K.66).

Yılcık, vücutta çıkan yılan desenli bir hastalıktır. Ortadan kesilmiş yası taşlar hastalığın olduğu yere yapıştırılınca hastalığın geçeceğine inanılır (K.46, K.47).

Elde çıkan siğillerin giderilmesi için çam fidesinin sökülüp dam üzerine taşlanması gerektiğine inanılır (Tekeli, 1980: 16).

Egzama hastalığını tedavi etmek için hasta gün doğmadan evvel bir akarsu başına götürülür. Egzamanın olduğu yer her arpaya tükürülüp ayrı ayrı ihlas okunarak egzamanın çevresinden merkezine doğru daireler çizilerek çevrilir. Bu işlem üç kez tekrar edilerek egzamanın kaybolacağına inanılır (Tekeli, 1980: 23).

Vücutunda çıban ve sivilce çıkan bir kişi “Salat” suresini bir kağıda yazdıktan sonra 391 defa “Ya Şafi” çekmelidir. Sarılan kağıt muşamba ile sarılıp kişinin üzerinde taşınırsa çıban ve sivilcelerin kaybolacağına inanılır (Tekeli, 1980: 23).

Siğillerden kurtulmak için yedi defa “Tebbet” suresi okunur. Siğil çok ise her birine üçer defa “Tebbet” suresi okunarak kişinin tükürüğü siğile sürülerek hastalığın geçeceğine inanılır (Tekeli, 1980: 23).

Siğili yok etmek için bir tuz parçası üzerine üç İhlas bir Fatıha suresi okunarak tuz parçası bahçeye gömülür. Bir hafta içinde siğillerin kuruyarak kaybolacağına inanılır (Tekeli, 1980: 23).

3.13.3.2. Dağlama ve Alazlama Ocağı

Şamanistlerin inanışına göre ateş her şeyi temizler. Bizans elçilerini Batı Gök hakanına geldiğinde ateşler arasından kötü ruhları kovmak için geçirirler. Bu inanın izleri Müslüman Türklerde de görülür. Başkurtlar ve Kazaklar yağlı bir paçavrayı tutuşturup hastanın çevresinde “alas, alas” diye dolaştırırlar. Buna “alaslama” denir. Anadolu Türkçesinde “alazlama” şekline girer. Altay şaman dualarında çok geçer. Yakutlarda “alas” yanan paçavra ile ayin yaparak kötü ruhları kovmaktır (İnan, 2013: 68). Tosya halk inanışlarında dağlama ve alazlama ocağı ile ilgili tespit ettiğimiz halk inanışları şunlardır:

Alazlama hastalığında kişinin yüzü kıpkırmızı olur. Kür küreğiyle köz olmuş ateş üç cumartesi peş peşe kişinin yüzüne tutulur. Böylece hastalığın geçeceğine inanılır (K.46, K.47, K.48, K.49).

3.13.3.3. Uçuk Ocağı

Uçuk, dudağın her iki tarafında oluşan kabarcıktır. Uykuda korkma durumunda ortaya çıkacağına inanılır (Araz, 1995: 160). Prof. Dr. Abülkadir İnan, dudaklarda oluşan kabarcıklara uçuk dendiğine, bütün Türk kavimlerinde bunun ruhların darılıp kızmasından dolayı olduğuna işaret eder (Aktaran Araz, 1995: 160). Vücudun diğer organları ile ilgili olarak da bu ocakta tedavi edildiği görülür. Baş, göz ağrılarından, karın ve kaburga sancularından korunmak için Altaylılar ak, boz ve kır atları “ıdık/ıduk” olarak bağışlar (Aktaran Araz, 1995: 160).

Dudakta uçuk çıktığı zaman sarımsak dövülen tahtanın tokacı ısıtılıp sarımsak bulaşığıyla kişinin dudağına sürülür. Uçuğun geçeceğine inanılır (K.64, K.66).

Kabakulak hastalığını geçirmek için hastalığın olduğu yere köpek boku sarılır. Böylece hastalığın geçeceğine inanılır (K.69, K.70).

Kabakulak hastalığını geçirmek için hastalığın olduğu yere bal çalınıp üzerine nane ekilir. Kabakulak otları getirilip yapıştırılır. Hastalığın geçeceğine inanılır (K.58).

Kurdeşen hastalığını geçirmek için kilimani denilen bir toprak türü eritilip içirilir. Kilimani nalburlarda, baharatçılarda bulunur. Böyle yapılarak hastalığın geçeceğine inanılır (K.64, K.66).

Bel ağrısını geçirmek için bele eskinin kuşakları kuşanır. Ağrının geçeceğine inanılır (K.23, K.37).

Bel ağrısını geçirmek için sıcak bir şeyle ısıtıp bardak vurulur. Ağrının geçeceğine inanılır (K.46, K.47).

Baş dönmesini geçirmek için kişinin göbeği bükülür. Büküldüğünde göbek yerine oturunca dönmenin geçeceğine inanılır (K.64, K.66).

Nazbağı denilen bir tür bağ başa sarıldığında baş ağrısının geçeceğine inanılır (Bektaş, 1991: 25).

Köpekler seher vakti başları yukarıda ağızları gökyüzüne ağızları gökyüzüne doğru ulduğunda köpeğe bembeyaz mayda (nasip, kısmet) iner. Maydayı yiyince köpek bembeyaz kaka yapar. O kakayı eski insanlar, âlim kişiler bilirler. Bademcik olduğunda o pislikleri alıp kağıdın ucuna bir cümcük (biraz) konulur. Kağıt kıvrılır ve onunla boğaza üflenir. O pislikler bademciği patlatır. Böylelikle iyi olunacağına inanılır (K.21, K.22).

Bel ve sırt ağrıları için şişe çekildiğinde ağrıların geçeceğine inanılır (Bektaş, 1991: 25).

Göğüsleri ağrıyan kadınlar göğsünü bulaşık bezi ile ovduğunda ağrının geçeceğine inanılır (Bektaş, 1991: 25).

Baş ağrısını geçirmek için türbelere çaput (eski parçası) bağlamak gerektiğine inanılır (Tekeli, 1980: 14).

Kişi uyuz hastalığına yakalandığında dört yol kavşağına gidip köpek gibi ulursa hastalığın geçeceğine inanılır (Tekeli, 1980: 14).

Bel ağrısı olan ihtiyar gök gürültüsü duyduğunda beline taş koyarsa ağrının geçeceğine inanılır (Tekeli, 1980: 10).

Bel ağrısı olan ihtiyar (kocakarı) kişiler ilkbaharda ilk gök gürültüsü duyulduğu zaman bellerine kuşak bağlarsa ağrının geçeceğine inanılır (Tekeli, 1980: 10).

Baş ağrıyan kişi ağrıyı geçirmek için beş vakit namazın arkasından yüz kere “Ya Gafur” çeker. Ağrının geçeceğine inanılır (Tekeli, 1980: 22).

Baş ağrısını geçirmek isteyen kişi Ashab-ı Keyf Esması'nı yazıp başına koyar. Parmaklarıyla başını oğuştururken yedi kere bu esmayı okur. Ağrının kesileceğine inanılır (Tekeli, 1980: 22).

Tehlikeli hastalıklardan korunmak için yüz defa Ayetel Kürsi okunmalıdır. Hastalıktan korunacağına inanılır (Tekeli, 1980: 22).

Devasız bir hastalığa tutulduğunda bir bardak suya kırk Fatiha suresi okunurken yedi kere de suya nefes edilir ve içilirse hastalıktan kurtulacağına inanılır. Bu işleme üç veya yedi gün devam edilir (Tekeli, 1980: 22).

3.13.3.4. Nazar Değmesi ve Kurşun Dökme Ocağı

Canlı ve cansız bütün varlıklarla ilişkili olan nazara, “kem nazar, nazar uğradı, nazar değmesi, göz değmesi, göze gelme, nazar, nazara gelme, nefesi dokunma, nefesi

değmiş, kem göze gelmiş, gög (=mavi) göze gelme gibi adlar verilir (Araz, 1995: 167).

Harput yöresinde nazar, “İnsanı mezara, deveyi kazana götürür.” denir (Araz, 1995: 167).

Nazar kişiye gözle, sözle (dille), nefesle değer. Nazardan korunmak için bu ocakta nazarlık taşımak, tütsülemek (tuz çevirme), muska taşımak, kurşun dökmek gibi işlemler yapılır.

Tuz çevirme işlemi bu ocakta görülür. Fikir ve inanışlarda yaşayan tuz, “tuz ekmek hakkı” deyimi ile günümüze kadar yerini muhafaza eder. “Acılarımın üstüne duz biber ektin, böğön dadım duzum yok, bu işin dadı duzu kaçdı.” gibi ifadelerle kullanılan tuz nazarın tedavisinde ateş unsuruyla birleşip “kurtarıcılık” fonksiyonunu yerine getirir. Ateşin burada ayrıca “temizleyicilik” fonksiyonu da görülür (Araz, 1995: 177).

Kurşun bu ocakta ocaklı tarafından dökülür. Kurşunun demir, su ve ateşle teması bunların kutsallıklarına ait başlangıçtaki inanışlarıyla “koruyucu ruh” inanışı bütünleşir (Aktaran Araz, 1995: 178).

Tosya halk inanışlarında nazar değmesi ve kurşun dökme ocağı ile ilgili tespit ettiğimiz halk inanışları şunlardır:

Uyuyamayan çocuk için tuz çevrilip ateşe atıldığında uyuyabileceğine inanılır (Tekeli, 1980: 11), (K.20, K.21, K.22, K.23, K.25, K.26, K.27, K.28, K.29, K.30, K.31, K.32, K.33, K.34, K.35, K.37, K.38, K.39, K.40, K.41, K.42, K.43, K.44, K.45, K.46, K.47, K.57, K.58, K.65, K.67, K.68, K.69, K.70).

Nazar değen çocuğun sağ omzunun kundak gelen kısmına mavi boncuk takılarak nazar değmesinin engelleneceğine inanılır (Tekeli, 1980: 26),

Nazar değen çocuğun bir yerine muskacılar tarafından yapılan muska iliştirildiğinde nazarın değmeyeceğine inanılır (Tekeli, 1980: 26).(K.23, K.28, K.29, K.30, K.31, K.32, K.33, K.34, K.35, K.38, K.39, K.40, K.41, K.42, K.43, K.44, K.45, K.46, K.47, K.50, K.51, K.52, K.53, K.57, K.58, K.59, K.63, K.65, K.67, K.68, K.69, K.70).

Tedbirlere rağmen çocuk hastalanırsa (nazar değerse) şu işlemlere başvurulur:

1. Tuz Patlatma: Tava içine konulan tuz ateşin üzerinde bu konuda tecrübesi olan kadınlar tarafından kızdırılır. Nazara uğrayan çocuk yüksek bir yere oturtulur ve üzerine beyaz bir örtü örtülür. Su dolu bir tas eleğin içine konularak başının üzerinde tutulur. Kadın kızgın tuzları suyun içine: “Bu işi yapanların gözlerini patlatıyorum.” diyerek atar. Yanındaki diğer kadın: “Patlasın gitsin.” der. Bu konuşma bu işlemlerle üç defa gerçekleştirildiğinde nazarın kesileceğine inanılır (K.20, K.21, K.22, K.23, K.25, K.26, K.27, K.28, K.29, K.30, K.31, K.32, K.33, K.34, K.35, K.37, K.38, K.39, K.40, K.41, K.42, K.43, K.44, K.45, K.46, K.47, K.57, K.58, K.65, K.67, K.68, K.69, K.70).

2. Kurşun Dökme: Kurşun dökme izinli kadınlar tarafından gerçekleştirilir. Nazar değen bir kimse yere oturtularak üzerine örtü örtülür. Kalburun içine bir parça ekmek, Kur’an’dan yazma ve içi dolu bir kap konulur. Kabın içerisinde iğne ve sarımsak da bulunur. Tavada eritilen kurşun besmele ile su dolu kaba dökülür. Üç defa tekrarlanan bu işlemle su üzerindeki kurşunun şekline bakılır. Böylece nazarın kesileceğine inanılır (K.20, K.21, K.22, K.23, K.25, K.26, K.27, K.28, K.29, K.30, K.31, K.32, K.33, K.34, K.35, K.38, K.39, K.40, K.41, K.42, K.43, K.44, K.45, K.46, K.47, K.57, K.58, K.63, K.65, K.67, K.68, K.69, K.70).

3. Su İçme: Bir tas suyun içerisine üç ateş parçası atılarak su çocuğa içirilir. Nazarın kesileceğine inanılır (Tekeli, 1980: 27).

4. Aileden çocuğu nazara uğrayan bir kişi parmağını bir fincan zeytinyağına sokar. Bir yandan nazar değebilecek kişilerin isimlerini söylerken bir yandan da elini

kağıdın üzerine bastırır. Kimin ismini söylerken elini bastırıldığı zeytinyağı halkası daha çok yayılmışsa o kişinin nazarının değdiğine inanılır (Tekeli, 1980: 27).

Bir kişiye nazar değdiğinde besmele çekilerek kiremite okunur. Kiremit kişinin sırtında kırıldığında kişinin nazarının geçeceğine inanılır (K.21, K.22).

Çok ağlayan çocukların tepesinden bıçakla su döküldüğünde nazarın kesileceğine, huysuzluğunun gideceğine inanılır (K.33, K.34).

Çocuk kırk karışması olunca çok ağlar. Kırk karışan kişinin ve çocuğun hocalara okutularak iyileşeceğine inanılır (K.3, K.4, K.46).

Bir kişiye nazar değdiği zaman ya ayakkabısının altından bir parça ya da kapısının eşiğini yontarak bir parça alınır ve bunlar yakılarak da o kişiye nazar değmesin diye tütsü yapılır. Böylelikle nazar değmeyeceğine inanılır (K.1).

Ev yapılırken harcin içine jilet ya da bıçak konulursa nazarı keseceğine inanılır (K.6).

Eve nazar değmemesi için evin dışına herkesin göreceği bir yere ayakkabı, koç ya da öküz kafası asılır (K.3, K.4).

Bebeklerin omzuna muska takılınca bebeğe nazar değmeyeceğine inanılır (K.11, K.21, K.22, K.23, K.25, K.26, K.28, K.29, K.30, K.31, K.32, K.33, K.34, K.35, K.36, K.38, K.39, K.40, K.41, K.42, K.43, K.44, K.45, K.46, K.47, K.50, K.51, K.52, K.53, K.57, K.58, K.63, K.65, K.67, K.68 K.69, K.70).

Huysuz olan bebeğin huysuzluğu gitsin diye “Tebbet” suresi okunur. Kesep kısmına gelince başında tuz çevrilerek, tuz ya suya ya ateşe atılır. Böylelikle bebeğe nazar değmeyeceğine inanılır (K.11, K.20, K.21, K.22, K.23, K.25, K.26, K.27, K.28, K.29, K.30, K.31, K.32, K.33, K.34, K.35, K.36, K.37, K.38, K.39, K.40, K.41, K.42, K.43, K.44, K.45, K.46, K.47, K.57, K.58, K.65, K.67, K.68, K.69, K.70).

Bir tasa suyla birlikte pirinç, ekin, arpa tanesi, iğne, sarımsak konulur. Diğer tasa da kurşunu konularak eritilir. Kurşun eriyince suyun olduğu tasa kurşun dökülür. Kişinin üzerine çarşaf örtülür. Çarşafın üzerinden kurşun dökülür. Böylelikle kişiye nazar değmeyeceğine inanılır (K.11, K.20, K.21, K.22, K.23, K.25, K.26, K.27, K.28, K.29, K.30, K.31, K.32, K.33, K.34, K.35, K.36, K.37, K.38, K.39, K.40, K.41, K.42, K.43, K.44, K.45, K.46, K.47, K.57, K.58, K.63, K.65, K.67, K.68, K.69, K.70).

3.13.3.5. Diğer Ocaklar

Geçiş dönemlerinden olan doğum aşamasında çocuk doğduktan sonra bazen konuşmasında ve yürümesinde birtakım gecikmeler görülür. Yapılan birtakım uygulama ve inanışlarla bunların giderileceği düşünülür.

Osmaniye/Düziçi'nde çocuk yürüyemediğinde kibleye doğru sallanırsa, öküz ahıra konulursa yürüyeceğine, konuşamayan çocuk Ulu camiye üç perşembe götürülerek mihraba yatırılırsa konuşacağına inanılır (Kılıç, 2010: 55-57).

Adana/Karaisalı'nda konuşamayan çocuğa dil yedirilirse dilinin açılacağına, yürüyemeyen çocuğa yufka ekmeğin ortasından ip takılarak çocuğun elinden ekmek köpeğe yedirilirse çocuğun yürüyeceğine inanılır (Göçer, 2014: 73-75).

Gaziantep/Oğuzeli'nde yürüyemeyen çocuğa "kösteğini kırma" denilen bir uygulama yapıldığında yürüyeceğine, konuşamayan çocuk da üç cuma camiye götürülerek hoca caminin kapısını açtıktan sonra anahtarı çocuğun ağzının içinde çevirdiğinde konuşacağına inanılır (Çetin, 2016: 23-24).

Tosya halk inanışlarında diğer ocaklarla ilgili tespit ettiğimiz halk inanışları şunlardır:

Konuşamayan ve yürüyemeyen çocuklar için yatırlara gidilir. Oradaki şifalı suyla çocuklar yıkanır. Çocuğun konuşacağına ve yürüyeceğine inanılır (K.57).

Çocuk yürüyemeyince adımını kestirmeye camiye götürülür. Bacaklarına ip bağlanıp cuma günü camiden ilk çıkana adımın kestirilir. Bu uygulamayla yürüyeceğine inanılır (K.29, K.30, K.34, K.39, K.40, K.41, K.42, K.43, K.44, K.45, K.48, K.49, K.50, K.51, K.52, K.53, K.57, K.59, K.63).

Çocuk konuşamadığında Esmâ'ül Hüsna yazılı kağıt yastığının altına konularak konuşacağına inanılır (K.48).

Çocuğa kırk karışması olduğundan konuşamayacağına, çocuğu mezarlıkta yıkayınca kırk karışmasının kalkarak konuşmaya başlayacağına inanılır (K.49).

Konuşamayan çocuklar için dualar vardır. O dualar okunduğu zaman dilinin çözüleceğine inanılır (K.50, K.51, K.52).

Konuşamayan ve yürüyemeyen çocuklar için yatırlara gidilir. Oradaki şifalı suyla çocuklar yıkanır. Çocuğun konuşacağına ve yürüyeceğine inanılır (K.57).

Konuşamayan çocuklar için kanarya kuşunun içmiş olduğu sudan 1-2 damla çocuğa içirildiğinde çocuğun konuşacağına inanılır (K.63).

Çocukların kundaklarına toprak konulduğunda çocukların bünyelerinin sağlam olacağına inanılır (Bektaş, 1991: 25).

3.13.3.6. Halk Hekimliğinde Türbelere Yönelik Tedavi İle İlgili İnanışlar

Türbelerde bulunan evliyalar velayet derecesine ulaşmıştır. Bir anda tayy-ı mekan (uzak mesafelere gitme), tayy-ı zaman (birkaç yerde bulunma), su üstünde yürüme, kalp okuma gibi üstün özelliklere sahiptirler. Evliyalarda İslam inancına göre “keramet sahabi olma hali” bulunur (Artun, 2008: 292).

Türbelerden alınan taş, toprak, su gibi nesnelere dokunmak, üzerinde taşımak, içmek, üzerine dökmek şeklinde aracı olarak kullanılarak psikolojik rahatsızlıklardan şifa aranır (Aktaran Artun, 2008: 292).

Tosya halk inanışlarında halk hekimliğinde türbelere yönelik tedavi ile ilgili tespit ettiğimiz halk inanışları şunlardır:

Çocuğu olmayan kadınlar Benli Sultan, Acıkavak, Cennet, Erenler...vb. türbelere kurban keserler. Böylelikle çocuklarının olacağına inanılır (K.1, K.3, K.4, K.5, K.9, K.10, K.11, K.17, K.19, K.69, K.70).

Çocuğu olmayan kadınlar Benli Sultan, Acıkavak, Aşağıtekte, Mecidefendi, Ekincik köyünde Cennet, İncebel köyünde Ünzile ve Tenzile türbesine gider. Orada bulunan kuşağı ya da urganı bellerine bağlar, okuya okuya türbenin etrafında yedi kez dolanarak satılırlar. Ayrıca türbelerde de dua edilir, türbeye kurban adanılırsa ve doğacak çocuğun isminin, 'satılmış' ya da 'satı' konulacağına vaadi verilirse kadının çocuğu olacağına inanılır (K.1, K.3, K.4, K.5, K.9, K.10, K.11, K.17, K.19, K.21, K.22, K.65, K.69, K.70).

Kadın hamileyken Cinönü türbesinden toprak alıp onunla yıkanırsa oğlunun olacağına inanılır (K.25, K.26, K.27).

Çocuğu olamayan kadınlar Benli Sultan türbesinde, türbenin yanında az bir yatarsa çocuğunun olacağına inanılır (K.23).

Evlenemeyen kız ya da erkek kısmetini açmak için kilidi evde kitler. Kilidi Acıkavak, Cinönü türbesine iletir. Türbenin başında kilidi eneherle (anahtar) açar. Türbenin olduğu yerdeki ağaçlara çaput (bez parçası) bağlar. Hocalara okutturur. Bu uygulamalarla kısmetlerinin açılacağına inanılır (K.12, K.13, K.19, K.21, K.22, K.32, K.38, K.46, K.48, K.49, K.59, K.63).

Türbeden alınan toprak, hapiste yatan birisi hakime giderken arkasından atılırsa, o kişinin hapisten çabucak çıkacağına inanılır (K.23).

Karabaş türbesinin toprağından alıp gözleri rahatsız olanlar göz kapaklarına çaldıklarında (sürmek) gözlerinin iyi olacağına inanılır (K.46, K.47, K.59).

Abdulgadir Mehemmed Efendi türbesinin toprağını az bir tükürükle salavat getirerek gözü hasta olan gözüne sürdüğü zaman gözünün hastalığının geçeceğine inanılır (K.12, K.13).

Hasta çocuk şifalı suda yıkanıp üzerindeki elbiseden bir parça alınarak çalıya bağlanır. Son olarak suyun içine madeni para atıldığında hastalığından iyileşeceğine inanılır (Tekeli, 1980: 14).

3.13.3.7. Şifalı Sulara/Taşlara Yönelik İnanışlar

Tosya halk inanışlarında şifalı sulara/taşlara yönelik inanışlarla ilgili tespit ettiğimiz halk inanışları şunlardır:

Acıkavak türbesindeki su “asa suyu” olduğundan şifalıdır. Oraya aydaş (zayıf) olan bebekler, kırklı bebekler, kırk karışan bebekler, hasta olan kişiler götürülerek oranın suyuyla yıkanır. İki rekat ziyaret namaz kılınıp Kur’an okunur. Acıkavak türbesindeki ulu zat olan Murat Dede’ye dua edilir. Böylelikle hastalıklarından kurtulacaklarına inanılır (K.5, K.6, K.10, K.11, K.12, K.13, K.14, K.15, K.16, K.17, K.18, K.19, K.24, K.25, K.26, K.27, K.28, K.29, K.30, K.35, K.36, K.37, K.38, K.48, K.49, K.58, K.59, K.60, K.61, K.62, K.64, K.65, K.66, K.69, K.70).

Şeyh İsmail Rumi’nin yaptığı Tekke hamamındaki arslan başından akan su şifalıdır. O suyu içince iyi olunacağına inanılır. Orada kılıç, ayetli tas, arslan başı, şeyh kurnası bulunur. Şeyh kurnasında hasta olan bir kişi ya da çocuk başına kılıç tutularak ayetli tasla su dökünürse hastalığından şifa bulacağına inanılır (K.12, K.13, K.16, K.18, K.19, K.36, K.60, K.61, K.62).

Kastamonu’ya bağlı Benli Sultan türbesinde “asa suyu” vardır. Kutsal bir sudur. O suyu kişi soğuk olarak dökündüğünde (yıkanmak) hastalığından şifa bulacağına inanılır (K.6, K.11, K.12, K.13, K.14, K.15, K.32, K.36, K.38, K.48, K.49, K.60, K.65).

Tosya ilçesinin Gökçeöz köyündeki delikli taş da yapılan yağmur duasının kabul olacağına inanılır (K.7, K.8).

Hocalarda ya da camilerde yılan taşı vardır. Vücutta sivilce çıkınca bu taş sivilce üzerine yapıştırılınca hastanın iyi olacağına inanılır (K.9).

Şeyh İsmail Rumi'nin yaptığı tekke hamamının suyu gavur dağından gelir, asa suyudur. Hamamda kılıç, tas, arslan kafası ve şeyh kurnası bulunur. Şeyh kurnasında, hasta olan birisi başına kılıç tutularak oradaki tasla su döküldüğünde hastalığından şifa bulunacağına inanılır (K.12, K.13, K.16, K.17, K.18, K.19).

Hamamın girişindeki arslan ağzından akan sudan içildiğinde de şifa bulunacağına inanılır (K.12, K.13, K.16, K.17, K.18, K.19).

Tosya ilçesinin Gökçeöz köyündeki delikli taş da yapılan yağmur duasının kabul olacağına inanılır (K.7, K.8).

Camilerde yılan taşı bulunur. Vücutta sivilce çıkınca bu taş sivilce üzerine yapıştırılınca hastanın iyi olacağına inanılır (K.9).

Şeyh İsmail Rumi'nin yaptığı tekke hamamında kılıç, tas, arslan kafası ve şeyh kurnası bulunur. Şeyh kurnasında, hasta olan birisi başına kılıç tutularak oradaki tasla başından su döküldüğünde hastalığından şifa bulunacağına inanılır (K.12, K.13, K.16, K.17, K.18, K.19).

Hamamın girişindeki arslan ağzından akan su gavur dağından geldiği için o sudan içildiğinde hastalıklardan şifa bulunacağına inanılır (K.12, K.13, K.16, K.17, K.18, K.19, K.36, K.61, K.62).

Hıdırlıkta delikli taş bulunur. Ağlayan veya aydaş (zayıf) olan çocuklar o taşın içinden geçirilerek çocukların iyi olacağına inanılır (K.16, K.18, K.25, K.26, K.27, K.32, K.46, K.47).

Kırk karışmasını engellemek için çocuk, Acıkavak türbesindeki şifalı su ile yıkanırsa kırk karışmasının geçeceğine inanılır (K.58).

Acıkavak türbesinde çocuk “asa suyu” ile yıkandıktan sonra, bez parçası alınıp oradaki ağacın dalına bağlanır. Hastalığın orada kalacağına inanılır (K.32).

Tosya ilçesinin Berçin köyünde yerin altından geçen şifalı su vardır. O suya ekmek atılır. Ekmek bir yere takılmadan geçerse kişinin dileklerinin kabul olacağına inanılır (K.25, K.26, K.27).

Tosya ilçesinin Berçin köyünde yerin altından çıkan “asa suyu” vardır. Taşın arasından çıkar. O suyu içenlerin hastalıklardan şifa bulacağına inanılır (K.25, K.26, K.27).

Tosya ilçesinin Ermelik köyü yolunca “acı su” bulunur. Acı su çok şifalıdır. O sudan içince böbrekteki taşların düşeceğine, mideye iyi geldiğine inanılır. Soğuk olarak suyu dökünüldüğünde de (yıkanmak) hastalıklardan şifa bulunulacağına inanılır (K.23, K.25, K.26, K.27, K.31, K.36, K.46, K.47, K.48, K.49, K.64, K.65, K.66, K.69, K..70).

Mecidefendi türbesinin orada “ısıtma suyu” bulunur. O suyla buyarak (üşüme) yıkanıldığında hastalıklardan şifa bulunulacağına inanılır (K.25, K.26, K.27, K.28).

Tosya ilçesinin Kargın köyünde “Giciyik” bunarı (pınar) vardır. Bu pınarın suyunun cilt hastalıklarına iyi geldiğine inanılır (K.67, K.68).

Tosya ilçesinin Kilkuyu köyünün bir parçasında “Dibek” taşı bulunur. Aydaş (zayıf) olan çocukların o taş üzerinde yıkandıklarında şifa bulacaklarına inanılır (K.54, K.55, K.56).

Tosya ilçesinin İncebel köyünde “Gelinkayası” bulunur. Kapı şeklindedir. Gelinin kaya olduğuna inanılır (K.70).

Tosya ilçesinin Orta Berçin köyünde bulunan suyla kırklı çocuklar, aydaş (zayıf) olan çocuklar yıkandığında hastalıklarından şifa bulacağına inanılır (K.31).

Tosya ilçesinin Çifter köyünde “Ebe Deresi” denilen yerde taş bulunur. O taşın üzerinde maraz çocuklar yıkanarak hastalıklarından şifa bulacağına inanılır (K.33, K.34).

3.14. BEREKET İLE İLGİLİ İNANIŞLAR

Bereket, iyi ve faydalı olan şeylerin mal, para ve yiyeceğin artışı demektir. “Toprağı bereketli”, “bereketli yağmurlar”, “bereketli yıl”, “bereket versin” gibi ifadeler kullanılarak bereket ile ilgili inanışlar ifade edilmiş olur (Boratav, 1994: 95).

Afyon/ Yazılı-Kaya’da mahsulün bereketli olması için tohum atmadan önce abdest alınıp iki rekat namaz kılınır. “Kurdunan, kuşunan, eşinen, dostunan yemeği nasib eyle” denilerek tohum saçılır (Boratav, 1994: 95-96).

Osmaniye/Düziçi’nde eve asılan karınca duasının bereket getireceğine, kurban kemiğinin gırtlığı un, bulgur ve dövme çuvalının üzerine konulursa bereketin gideceğine, harman kaldırıldığı gün hemen kaldırılmayarak bir gün bekletilirse bereketli olacağına inanılır (Kılıç, 2010: 285-286).

Adana/Karaisalı’da değirmenden gelen unun içerisine çörek otu atılırsa unun bereketinin çok olacağına, ekmek hamuru yoğrulurken içine çörek otu konulursa ekmeğin bereketli olacağına inanılır (Göçer, 2014: 364).

Tosya halk inanışlarında bereket ile ilgili tespit ettiğimiz halk inanışları şunlardır:

Dışarıya maya verilince evin bereketinin gideceğine inanılır (K.1, K.2, K.5, K.9, K.10, K.11, K.12, K.13, K.14, K.15, K.16, K.17, K.19, K.21, K.22, K.23, K.25, K.26, K.27, K.31, K.50, K.51, K.52, K.53, K.54, K.55, K.56, K.58, K.60, K.61, K.62, K.65).

Ekmek kırıntılarını yere, çöpe, lavaboya atmak ve ayakla çiğnemek evin bereketini götürür. Kişinin fakirleşeceğine, kırıntılar toplanırsa da bereketin artacağına inanılır (K.1, K.2, K.3, K.4, K.5, K.6, K.7, K.8, K.10, K.11, K.12, K.13, K.14, K.15, K.16, K.17, K.18, K.19, K.20, K.21, K.22, K.23, K.24, K.25, K.26, K.27, K.29, K.30, K.31, K.32, K.33, K.34, K.35, K.36, K.37, K.38, K.39, K.40, K.41, K.42, K.43, K.44, K.45, K.46, K.47, K.48, K.49, K.50, K.51, K.52, K.53, K.54, K.55, .K.56, K.57, K.59, K.60, K.61, K.62, K.63, K.67, K.68, K.69, K.70).

Besmele çekmeden yemek yiyen kişinin doymayacağına, şeytanın da onunla birlikte yiyeceğine, ne iş yapılırsa yapılsın besmele ile yapılırsa işin bereketli olacağına inanılır (K.1, K.2, K.3, K.4, K.5, K.6, K.7, K.8, K.9, K.10, K.11, K.12, K.13, K.14, K.15, K.16, K.17, K.18, K.19, K.21, K.22, K.23, K.24, K.25, K.26, K.27, K.28, K.29, K.30, K.31, K.32, K.33, K.34, K.35, K.36, K.37, K.38, K.39, K.40, K.41, K.42, K.43, K.44, K.45, K.46, K.47, K.48, K.49, K.50, K.51, K.52, .K.53, K.54, K.55, K.56, K.57, K.58, K.59, K.61, K.62, K.63, K.65, K.67, K.68, K.69, K.70).

Sirkenin ve buğdayın evde olmasının o eve bereket getireceğine inanılır (K.14, K.15, K.27, K.48, K.49, K.50, K.51, K.52, K.53, K.54, K.55, K.56, K.59, K.61, K.62).

Yemeğe başlamadan önce Fatıha suresi okunursa o yemeğin bereketli olacağına inanılır (K.1).

Kesilen saç ya da taranan saç yere atılıp üzerine basılırsa evin rızkının kesileceğine inanılır (K.1).

Bebeğin ilk dişi çıktığında buğdayla nohut karışımı olan “hedik” yapılır. Karışım yenildiğinde bereketin artacağına inanılır (K.39, K.40, K.41, K.42, K.43, K.44, K.45).

Bebeğin ilk dişi çıktığında içine para konularak bebeğe diş külçesi yapılır. Bereket olacağına inanılır (K.11).

Bebeğin ilk tırnağının babasının cebine elini sokup para alınca kesilmesi gerektiğine, bereket olacağına inanılır (K.11, K.12, K.13, K.25, K.26, K.27, K.32, K.39, K.40, K.41, K.42, K.43, K.44, K.45, K.60, K.61, K.62, K.69, K.70).

Gece evden dışarıya herhangi bir şey verilirse o evin bereketinin gideceğine inanılır (K.5).

Sabah uykudan kalkınca el, yüz yıkanmadan sofraya oturulursa o sofranın bereketinin olmayacağına inanılır (K.10, K.11, K.23, K.25, K.26, K.27, K.31, K.32, K.35, K.37, K.46, K.47, K.50, K.51, K.52, K.53, K.54, K.55, K.56, K.58, K.60, K.65, K.67, K.68, K.69, K.70).

Pirinç, pekmez, reçel gibi yiyecekler kabına konulduğunda Ettehiyyatu suresi okunarak yiyeceklerin bereketli olacağına inanılır (K.11).

Ayakkabılar üst üste gelirse kişinin evinin bereketinin ya da kısmetinin kesileceğine inanılır (K.14, K.15).

Sandığın, kaşıklığın çekmecelerine pakla konulduğu zaman evin bereketli olacağına inanılır (K.14, K.15).

Temizliğin olmadığı, çer çöpün olduğu evlerde bereketin olmayacağına inanılır (K.20, K.21, K.22).

Buğday tanelerine itibar edilir. Üstüne basıldığında, çöpe atıldığında, dikkat edilmediğinde bereketin kaçacağına inanılır (K.20).

Yemek kabı üzerinden atlayınca evin bereketinin azalacağına inanılır (K.29, K.30, K.33, K.34, K.39, K.40, K.41, K.42, K.43, K.44, K.45, K.50, K.51, K.52, K.53, K.59, K.61, K.62, K.63).

Peygamber Efendimizin sünnetlerini terk edenlerin evlerinin bereketinin azalacağına inanılır (K.24).

Sofra bezi ayak altına çırpılırsa o evde bereket olmayacağına inanılır (K.28).

Hamamdan artan ekmek eve getirilince erkeğin evin bereketinin kesileceğine inanılır (K.29, K.30).

Sağ el ile yiyip içilince evin bereketinin artacağına inanılır (K.58).

Allah'ın haram kıldığı her şeyin bereketsizliğe delalet olduğuna inanılır (K.48, K.49).

Büyüklerle hürmet etmenin evin bereketini artıracığına inanılır (K.54, K.55, K.56).

Yemekten önce ve sonra el yıkamanın evin bereketini artıracığına inanılır (K.33, K.34).

Yemeğin üstü açık bırakılırsa evin bereketinin olmayacağına inanılır (K.35).

Gelin oğlan evinin kapısından içeri girince bardağın içine şekerli su ve pirinç konularak geline verilir. Evinin bereketli olacağına inanılır (K.48, K.49).

Pazartesi günü ev süpürülürse o evin bereketinin gideceğine inanılır (K.29, K.30, K3.1).

İbadet olmayan, Kur'an okunmayan, namaz kılınmayan evde bereketin olmayacağına inanılır (K.20, K.57).

Fazla yemek yapıp "çöpe dökme işi" yapanların evlerinin bereketsiz olacağına inanılır (K.23).

Sol elle yemek yenildiğinde o evde bereket olmayacağına inanılır (K.60).

Mübarek gecelerde eve bir şey alınırsa o evin bereketinin artacağına inanılır (K.38).

Cuma günü birine bir hediye verilirse evin bereketinin artacağına inanılır (K.38).

Hıdırellezde çarşıdan yedi çeşit malzeme alınır. Alınan malzemeden aşure yapılır. Komşulara dağıtılarak evin bereketinin artacağına inanılır (K.29, K.30).

Ayakta abdest almanın bereketsizliğe delalet olduğuna inanılır (K.48, K.49).

Kapı eşikliğinde oturunca evin bereketsiz olacağına inanılır (K.48, K.49).

Misafir gelen evde bereketin çok olacağına inanılır (K.36, K.59).

Mübarek gecelerde ve her zaman evde Kur'an okunursa o evin bereketinin artacağına inanılır (K.69, K.70).

Kırklı evden dışarıya kırk karışmasın diye maya verilmez. Verildiğinde hem kırk karışacağına hem de evin bereketinin de gideceğine inanılır (K.58).

Kırklı evden dışarıya acı (turşu, soğan, sarımsak) verilmez. Verildiğinde hem kırk karışacağına hem de evin bereketinin gideceğine inanılır (K.58).

Gelinin başından atılan para kişinin cüzdanına konulursa parasının bereketli olacağına inanılır (K.39, K.40, K.41, K.42, K.43, K.44, K.45).

Gelin evden çıkıp arabaya binerken oğlan tarafından çocuklara şeker ve para atılır. Bereket getireceğine inanılır (K.1, K.3, K.4, K.5, K.12, K.13, K.14, K.15, K.16, K.17, K.18, K.19, K.21, K.22, K.31, K.35, K.38, K.39, K.40, K.41, K.42, K.43, K.44, K.45, K.46, K.47, K.58, K.61, K.62, K.63, K.65).

Gelin evinden çıkarken ekin, buğday, pirinç atılır. Darlık çekmeyeceğine, bereket olacağına inanılır (K.5, K.10, K.39, K.40, K.41, K.42, K.43, K.44, K.45, K.50, K.51, K.52, K.53, K.59, K.65, K.69).

Gökçeöz'de gelin almaya gelenlere tepsiyle şerbet dağıtılır şerbeti içenler az miktarda tepsiye para koyar. Bereket olacağına inanılır (K.7, K.8).

Gelin evden çıkmadan perşembe günü kadınlar toplanınca kalabalığın ortasına getirilir. Başından oğlan evinden kayın valide, elti, eş dost tarafından para ve şeker atılır. Bereket ve bolluk olacağına inanılır (K.1, K.2, K.3, K.4, K.5, K.10, K.11, K.12, K.13, K.15, K.16, K.17, K.18, K.19, K.21, K.22, K.23, K.25, K.26, K.27, K.28, K.29, K.30, K.32, K.35, K.48, K.49, K.50, K.51, K.52, K.53, K.58, K.59, K.60, K.63).

Gelin evden çıkarken teli ile duvağı ile çıkıyor diye erkek kardeşi, abisi, amcası ya da dayısı kırmızı kurdeleden olan kuşağını beline bağlar. Gittiği yere bereket, bolluk getireceğine inanılır (K.7, K.8, K.61, K.62).

Gelin oğlan evinin kapısından girerken başından buğday, ekin, darı ve pirinç atılır. Bolluk ve bereket getireceğine inanılır (K.1, K.3, K.4, K.6, K.10, K.12, K.13, K.15, K.18, K.19, K.21, K.22, K.23, K.25, K.26, K.27, K.28, K.29, K.30, K.31, K.32, K.33, K.34, K.46, K.54, K.55, K.56, K.58, K.60, K.61, K.62, K.63, K.65, K.67, K.68, K.69, K.70).

Gelin oğlan evinin kapısından girerken ayağının dibine su koyup ona deptirirler. Suyun her tarafa yayılmasının iyi olacağına, eve bolluk getireceğine, başının devletli olacağına inanılır (K.1, K.2, K.3, K.4, K.5, K.6, K.7, K.8, K.10, K.11, K.12, K.13, K.15, K.18, K.19, K.21, K.22, K.23, K.25, K.26, K.27, K.28, K.29, K.30, K.31, K.32, K.33, K.34, K.38, K.39, K.40, K.41, K.42, K.43, K.44, K.45, K.46, K.48, K.49, K.54, K.55, K.56, K.57, K.58, K.59, K.60, K.61, K.62, K.63, K.65, K.67, K.68, K.69, K.70).

Kayı köyünde gelin oğlan evinin kapısından içeri girerken şeker atılır. Bolluk, bereket olacağına inanılır (K.57).

Yağmurun yağmasının bereket getireceğine inanılır (K.16, K.17, K.18, K.19).

Ağaçları kesmemek gerektiğine, onların bereket olduğuna inanılır (K.48, K.49).

Leylek ağzında o yıl al getirirse gelin çok olacağına, beyaz getirirse ölüm olayının çok olacağına , buğday türü bir şey taşırsa bolluk, bereket olacağına inanılır (K.7, K.8, K.11, K.21, K.22, K.39, K.40, K.41, K.42, K.43, K.44, K.45, K.50, K.51, K.52, K.53).

Leyleğin bereket olduğuna, leyleğin nesli tükendiğinde bereketin de kalmayacağına inanılır (K.48, K.49).

Kedi evin içinde beslenince o evde bereket olacağına inanılır (K.59).

Narın bereket olduğuna inanılır (K.33, K.34).

Ayakta yemekle, içmekle kişinin yoksullaşacağına, evinin bereketinin kalmayacağına inanılır (K.21, K.22, K.57).

3.15. TOSYA'DA BAŞKACA HALK İNANIŞLARI

3.15.1. Yol ve Yolculuk

Tosya halk inanışlarında yol ve yolculuk ile ilgili tespit ettiğimiz halk inanışları şunlardır:

Yola giderken askerin veya kişinin arkaya dönüp bakmasının uğursuzluk getireceğine inanılır (K.1, K.3, K.4, K.5, K.6, K.11, K.12, K.13, K.14, K.15, K.16, K.17, K.18, K.19, K.21, K.22, K.23, K.25, K.26, K.27, K.29, K.30, K.36, K.38, K.50, K.51, K.52, K.53, K.60, K.63, K.69, K.70).

Yola giderken kişinin arkasından su dökülür. O zaman kişinin selametle gideceğine inanılır (K.2, K.11, K.31, K.33, K.34, K.48, K.49, K.50, K.51, K.52, K.53, K.57, K.58, K.59, K.61, K.62).

Yola giden kişinin arkasından süpürge süpürülmez. Gideceği yere varınca süpürülmesi gereklidir. Süpürgeyle süpürülürse tekrar dönüş yapmayacağına inanılır (K.12, K.13, K.50, K.51, K.52, K.53).

Yolda giderken bir kadının erkeğin önünü kesmesi uğursuzluk olarak sayılır (K.20, K.23, K.25, K.26, K.27, K.28, K.31, K.32, K.35, K.36, K.38, K.39, K.40, K.41, K.42, K.43, K.44, K.45, K.46, K.47, K.58, K.61, K.62, K.67, K.68, K.69, K.70).

Askere giden kişinin ardından el değirmeni çevrildiğinde değirmen gibi dönüp geleceğine inanılır (Tekeli, 1980: 10).

3.15.2. Misafir

Tosya halk inanışlarında misafir ile ilgili tespit ettiğimiz halk inanışları şunlardır:

Çocuk yürürken apalamaya (emeklemek) başlar ve iki ayağının arasından arkaya bakarsa o eve misafir geleceğine inanılır (K.3, K.4, K.5, K.11, K.14, K.15, K.21, K.22, K.23, K.25, K.26, K.27, K.28, K.29, K.30, K.31, K.32, K.33, K.34, K.46, K.47, K.58, K.61, K.62, K.63, K.69, K.70).

Çorba içerken içerisine ekmekler ufak olarak bölünüp atılır. Eğer çorbaya elde bölünmemiş ekmek büyük parça olarak düşerse o eve misafir geleceğine inanılır (K.6, K.50, K.51, K.52, K.53).

Çay içerken çayın cöpresi (küpür) çayın yüzeyine çıkarsa, uzun olursa uzun kısa olursa kısa boylu bir misafirin, iki cöpre yan yana olursa bir kadın bir erkeğin misafir olarak o eve geleceğine inanılır (K.10, K.14, K.15, K.24, K.33, K.34, K.39, K.40, K.41, K.42, K.43, K.44, K.45, K.48, K.49, K.57).

Kibrit kutusunu atınca kutu dik gelirse misafir geleceğine inanılır (K.14, K.15, K.46, K.47, K.60).

Göz seğirirse misafir geleceğine inanılır (K.11, K.25, K.26, K.27, K.54, K.55, K.56, K.65).

Kedi yüzünü yıkar, patisini kulağından aşırırsa o eve misafir geleceğine inanılır (K.11, K.14, K.15, K.19, K.2, K.22, K.29, K.30, K.32, K.38, K.61, K.62, K.63).

Yemek yerken elden kaşık düşerse o eve aç olan birinin misafir olarak geleceğine inanılır (K.11, K.12, K.13, K.21, K.22, K.31, K.32, K.35, K.36, K.38, K.39, K.40, K.41, K.42, K.43, K.44, K.45, K.50, K.51, K.52, K.53, K.58).

Göz uzaklara dalarsa o eve misafir geleceğine inanılır (K.21, K.22, K.25, K.26, K.27, K.38, K.48, K.49, K.54, K.55, K.56, K.63).

Kedi kapıya doğru bakıp sürekli miyavlırsa çok uzaklardan, patisini kulağından aşırıldığında yakınlardan bir misafirin geleceğine inanılır (K63).

Hamur yoğururken hamur leğenden sıçrarsa o eve misafir geleceğine inanılır (K.67, K.68).

Ayakkabılar üst üste gelirse o eve misafir geleceğine inanılır (K.33, K.34).

Çocuk başını kaşırken misafir geleceğine inanılır (K.29).

Yere tuz dökülünce misafir geleceğine inanılır (K.28).

Uyku gözden akınca o eve misafir geleceğine inanılır (K.69, K.70)

Karga “şak şak” öterse o eve misafir geleceğine inanılır (K.17).

3.15.3. Rüya

Tosya halk inanışlarında rüya ile ilgili tespit ettiğimiz halk inanışları şunlardır:

Rüyada kalabalık düğün görülürse bir ölüm olayının olacağına inanılır (K.1).

Rüyada sıkıntılı, üzüntülü durumlar görmekle başa bir sıkıntının geleceğine inanılır (K.1, K.2, K.5, K.6, K.7, K.8, K.9).

Rüyada üst çenenin önündeki dişlerden biri düşerse anne, babadan birinin öleceğine, arka taraflardan düşerse konu komşudan birinin öleceğine inanılır (K.1, K.10, K.11, K.14, K.15, K.21, K.22, K.23, K.24, K.25, K.26, K.27, K.29, K.30, K.31, K.33, K.34, K.38, K.50, K.51, K.52, K.53, K.54, K.55, K.56, K.58, K.63, K.65)

Perşembe, cuma akşamları görülen rüyaların çıkacağına inanılır (K.14, K.15).

Rüyada ölen bir kişi görüldüğü zaman diri(canlı) birinin, misafirin geleceğine ya da bir kişinin öleceğine inanılır (K.5, K.20, K.33, K.34, K.36, K.57, K.67, K.68).

Rüyada yılan, kömüş, köpek ve köpek havlaması görüldüğünde rüyayı gören kişinin düşmanının olduğuna inanılır (K.6, K.25, K.26, K.27, K.39, K.40, K.41, K.42, K.43, K.44, K.45, K.58, K.61, K.62, K.65, K.67, K.68, K.69, K.70).

Rüyada bağ, bahçe, bulanık su görülürse, bir felaketin başa geleceğine inanılır (K.6, K.10, K.23, K.33, K.34, K.36, K.39, K.40, K.41, K.42, K.43, K.44, K.45, K.61, K.62, K.65).

Rüyada keklük görünce ailede bir ölüm olayının olacağına inanılır (K.9).

Kişi rüyada ölen bir kişiye bir şey verirse kötü şeyler olacağına inanılır (K.10).

Rüyada ev süpürülürse ve evde yangın olursa o ailede bir ölüm olayının olacağına inanılır (K.10).

Ölen kişi rüyada iyi bir şekilde görülürse yazgısının iyi olduğuna inanılır (K.2).

Rüyada kalabalık, düğün ya da kötü, sıkıntılı bir olay görülürse bir ölüm olayının gerçekleşeceğine inanılır (K.1, K.2, K.5, K.6, K.7, K.8).

Rüyada evin yanması, yıkılması, bağ, bahçe, saç, kaş (duvar) yıkılması görmek, ya da bulanık su ile ilgili rüya görülürse o evde bir ölüm olayının olacağına inanılır (K.6, K.10, K.11, K.23, K.29, K.30, K.33, K.34, K.36, K.39, K.40, K.41, K.42, K.43, K.44, K.45, K.54, K.55, K.56, K.61, K.62, K.65).

Rüyayı ya iyiliğe yormak ya da kişinin haznesinde gizli tutmak gereklidir. İyiliğe yorulursa iyi olacağına, kötüye yorulursa kötü olacağına inanılır (K.12, K.13, K.20, K.21, K.22, K.23, K.24, K.25, K.26, K.27, K.29, K.30, K.31, K.32, K.33, K.34, K.35, K.36, K.37, K.38, K.39, K.40, K.41, K.42, K.43, K.44, K.45, K.46, K.47, K.50, K.51, K.52, K.53, K.54, K.55, K.56, K.58, K.60, K.65, K.69, K.70).

Rüyada un görmenin ün, şöhret anlamına geleceğine inanılır (K.14, K.15).

Sabaha karşı görülen rüyaların çıkacağına inanılır (K.14, K.15).

Kötü bir rüya görülünce akar suya anlatmak gerektiğine, kötülüğün su gibi akıp gideceğine inanılır (K.21, K.22, K.23, K.24, K.26, K.27, K.29, K.30, K.32, K.33, K.34, K.35, K.36, K.37, K.38, K.39, K.45, K.50, K.51, K.52, K.53, K.54, K.55, K.56, K.58, K.60, K.65).

Rüyanın tersinin çıkacağına inanılır (K.29, K.30, K.35).

Rüyada ölmüş bir kişi görülünce “ekmek, yemek istiyor” diye düşünülerek fakirlere yemek verilip, ekmek dağıtılması gerektiğine inanılır (K.57).

Rüyada kara üzüm görülürse gözyaşı olacağına inanılır (K.29, K.30).

Rüyada zarf görünce rüyayı gören kişiye mektup geleceğine inanılır (K.57).

Rüyada siyah renkte herhangi bir şey görmek tezliğe, beyaz renkte bir şey görmek geçliğe delalet olduğuna inanılır (K.29, K.30).

Rüyada evi döküntülü (dağınık) görmenin iyi sayılmayacağına inanılır (K.58).

Rüyada havanın pırl pırl görülmesinin iyi olduğuna inanılır (K.61, K.62).

Rüyada ceviz görmenin kavgaya işaret olduğuna inanılır (K.58).

Rüyada beyaz renk görmenin gelinliğe, evlenmeye işaret olduğuna inanılır (K.60).

Kişi kötü bir rüya gördüğü zaman sol tarafına doğru besmele ile tükürürse sıkıntıların kaybolup gideceğine inanılır (K.35).

Rüyada beyaz renkte herhangi bir şey görmenin hayırlı olduğuna inanılır (K.59).

Rüyada at görmenin “murat” anlamına geldiğine inanılır (K.29, K.30).

Rüyada su görmenin iyi olduğuna inanılır (K.21, K.22, K.33, K.34, K.61, K.62).

Rüyada yeşil renkte herhangi bir şey görmenin iyi olduğuna inanılır (K.21, K.22, K.39, K.40, K.41, K.42, K.43, K.44, K.45, K.60, K.61, K.62).

Rüyada yılan görmekle kuvvetin artacağına, hediye alınacağına inanılır (K.21, K.22).

Rüyada at ve altın görmenin murat anlamına geldiğine inanılır (Tekeli, 1980: 15).

Rüyada kırmızı renkte herhangi bir şey görmenin hayır getireceğine inanılır (Tekeli, 1980: 15).

Rüyada ekin görmenin sahibine bolluk getireceğine inanılır (Tekeli, 1980: 15).

Rüyada manda, inek ve at görmekle işlerin kötüye gideceğine inanılır (Tekeli, 1980: 15).

Rüyada beyaz renkte herhangi bir şeyi görmenin ölüm getireceğine inanılır (Tekeli, 1980: 15).

Rüyada kağıt para görmenin hayır getireceğine inanılır (Tekeli, 1980: 15).

Rüyada ölmüş birini görmekle başka şehirden misafir geleceğine inanılır (Tekeli, 1980: 15).

3.15.4. Dua ve Beddua

Allah'a bir yalvarış olan dua, başkaları ya da kendimizin iyiliği için yapılır. Beddua ise, güç yetmeyen durumlarda birinin aleyhinde yapılan duadır. Tosya halk inanışlarında dua ve beddua ile ilgili tespit ettiğimiz halk inanışları şunlardır:

Allah dert verip derman aratmasın

Allah gençliğini bağışlasın

Allah yiğitliğini bağışlasın

Allah su gibi ömür devlet visin

Allah feyiz açıklığı visin

Allah ne muradın varsa visin

Allah iyiliğini visin

Allah razı olsun

Allah duttuğunu kolay getüsün

Altun halkalara yapış

Başına talih guşu gonsun

Berhüdar ol

Bi goy bin bul

Ellerin dert görmesin

El göz sağlığı gör

Evlatlarında seni guş etiyle beslesin

El öpenlerin çok olsun

Hacı karısı ol

Gırmızı gelin ol

Kesene Hızır uğrasın

İl gazansın sen yi

Toprağa yapış altun olsun

Ocağı yanasıca
Gözü bakasıca
Gırmızı giyo ol
Tosya'da kullanılan beddular şunlardır:
Allah belanı visin
Çenen çekilsin
Dilin eşek arusu soksun
Dilin dursun da la la diye gonuş
Gözün kör olsun da çalışlayarak gez
Sürüm sürüm sürün
Diş visin dırnak vimesin
Hırsız daşu dokunsun
Kör gurşunlara rast gel
Tabutun döne döne gitsin
Yüzünü teneşürde yuyucular görsün
Ocağına incir ağacı dikilsin
Ocağı sönesice
Sen de evlatlarından bul
Devrölüp dengilesi
Boyu bosu devrilesi
Hortlayıp da hortlayamıyası
Döküle yığıla galası
Ganı altına yayılası
Pençe yareleri çıkası
El gol zarına sataş
İttüğünü bul (Karakaş, 1991: 27).

Hastanın, yolcunun, temiz kalplinin, misafirin duasının kabul olacağına inanılır (K.11, K.21, K.22, K.23, K.24, K.25, K.26, K.27, K.28, K.29, K.30, K.31, K.32, K.33, K.34, K.35, K.36, K.38, K.39, K.40, K.41, K.42, K.43, K.44, K.45, K.46, K.47, K.48, K.49, K.50, K.51, K.52, K.53, K.54, K.55, K.56, K.58, K.59, K.60, K.61, K.62, K.63, K.65, K.67, K.68, K.69, K.70).

Anne ve babanın bedduasını almamak gerekir. Anne bedduasını alınca annenin sütü karşı gelir de babanın bedduasını alanın iflah olmayacağına inanılır (K.11, K.2.1, K.22, K.23, K.24, K.25, K.26, K.27, K.28, K.29, K.30, K.31, K.32, K.33, K.34, K.35, K.37, K.48, K.49, K.50, K.51, K.52, K.53, K.54, K.55, K.56, K.57, K.58, K.61, K.62, K.63).

Beddua etmemek gerektiğine edilirse bedduanın sahibine döneceğine inanılır (K.11, K.21, K.22, K.25, K.26, K.27, K.28, K.31, K.32, K.35, K.36, K.37, K.38, K.39, K.40, K.41, K.42, K.43, K.44, K.45, K.46, K.47, K.48, K.49, K.50, K.51, K.52, K.53, K.54, K.55, K.56, K.57, K.58, K.59, K.60, K.61, K.63, K.65, K.67, K.68, K.69, K.70).

Bedduanın dört türlü olduğuna, beddua edilen kişinin hatası yoksa gökyüzünde dönüp dönüp beddua edenin başına döneceğine inanılır (K.11, K.21, K.22, K.54, K.55, K.56, K.58, K.63, K.65).

Anne ve baba bedduası alan kişilerin hayır etmeyeceğine, ömürlerinin bereketli olmayacağına, kazançlarının bol, sağlıklarının yerinde olmayacağına, başlarının beladan kurtulmayacağına inanılır (K.29, K.30, K.50, K.51, K.52, K.53, K.57, K.58, K.59, K.63).

Mazlumun duasının kabul olacağına inanılır (K.29, K.30, K.50, K.51, K.52, K.53, K.57, K.58, K.59, K.63).

Günahkar olanın bedduasının kabul olacağına inanılır (K.61, K.62).

Eve gelen misafirin duasının geçerli olacağına inanılır (K.61, K.62, K.63).

3.15.5. Cinsiyet

Tosya halk inanışlarında cinsiyet ile ilgili tespit ettiğimiz halk inanışları şunlardır:

Bir kadının yolda giderken erkeğin önünü kesmesi uğursuzluk sayılır (K.1, K.2, K.3, K.4, K.5, K.6, K.7, K.8, K.9, K.10, K.11, K.12, K.13, K.14, K.15, K.31, K.33, K.34, K.48, K.49, K.50, K.51, K.52, K.53, K.57, K.58, K.59, K.61, K.62, K.65).

Bir erkeğin iki kadının arasından muayyen (ay hali) günlerinde geçmesi doğru sayılmaz. O erkeğin bir cinayetten öleceğine inanılır (K.6, K.21, K.22, K.59).

Yolda giderken iki kadının arasından bir erkek geçerse nikah bozulacağına inanılır (K.11, K.12, K.13, K.14, K.15, K.38, K.50, K.51, K.52, K.53, K.61, K.62, K.65).

Kızın elalemin ocağını tütürdüğüne, oğlanın da kişinin kendi ocağını tütürdüğüne inanılır (Tekeli, 1980: 12).

3.15.6. Av ve Tüfek

Tosya halk inanışlarında av ve tüfek ile ilgili tespit ettiğimiz halk inanışları şunlardır:

Geyik avlayanların mahvolacaklarına inanılır (K.59).

Besmele çekilmeden bir hayvan kesildiğinde o hayvanın haram olacağına inanılır (K.59).

Tüfek boş da olsa kişinin eline aldığında şeytanın dolduracağına inanılır (K.33, K.34, K.50, K.51, K.52, K.53, K.59).

Evine et alıp yediremeyene avın mübah olduğuna, yoksa başka türlü avın haram olduğuna inanılır (K.21, K.22, K.33, K.34, K.39, K.40, K.41, K.42, K.43, K.44, K.45, K.48, K.49, K.57).

Av yapanların iflah olmayacağına, avlanarak hayvanların yuvalarını yıkanların yuvalarının olmayacağına inanılır (K.29, K.30, K.33, K.34, K.48, K.49, K.50, K.51, K.52, K.53, K.57, K.59, K.61, K.62, K.63).

Cuma günü ava gidilmez (K.39, K.40, K.41, K.42, K.43, K.44, K.45).

3.15.7. Yemin

Tosya halk inanışlarında yemin ile ilgili tespit ettiğimiz halk inanışları şunlardır:

Alışveriş esnasında satıcı karşısındakini inandırmak için yalan yere yemin ederse o alışverişin bereketinin kaçacağına inanılır (K.21, K.22).

Bilerekten yeminin bozulmaması lazımdır. Bozulursa kefaretin ödenmesi gerektiğine inanılır (K.24).

Yalan yere yemin etmenin iyi sayılmayacağına inanılır (K.31, K.33, K.34, K.37).

3.15.8. Uğurlu Sayılan Durumlar ile İlgili İnanışlar

Uğur, genellikle üstte taşınan ve insana iyilik ve mutluluk getirdiğine inanılan durum, kimse veya nesnedir (Özbay, 2007: 326). Tosya halk inanışlarında uğurlu sayılan durumlar ile ilgili tespit ettiğimiz halk inanışları şunlardır:

Söz kesmenin cuma günü yapılması gerektiğine, uğur getireceğine inanılır (K.25, K.26, K.27).

Pazar, pazartesi, çarşamba ve perşembe günleri çamaşır yıkamanın iyi olacağına inanılır (K.1, K.2, K.11, K.14, K.15).

Çarşamba ve perşembe günü dikiş dikmenin iyi olacağına inanılır (K.2).

Kızın baba evinden perşembe günü çıkmasının iyi olacağına inanılır (K.1, K.2, K.3, K.4, K.5, K.6, K.7, K.8, K.9, K.10, K.11).

Bir işe pazartesi ve perşembe günü başlamanın iyi olacağına inanılır (K.14, K.15, K.16, K.17, K.18, K.19).

Evde hayvan beslemenin uğur sayıldığına inanılır (K.46, K.47).

Uğur böceğinin uğur getireceğine inanılır (K.39, K.40, K.41, K.42, K.43, K.44, K.45, K.57, K.69, K.70).

Yolda giderken arabanın önünden tilki geçerse uğur getireceğine inanılır (K.33, K.34).

Karabaş türbesinin toprağından alıp gözleri rahatsız olanlar göz kapaklarına çaldıklarında (sürmek) gözlerinin iyi olacağına inanılır (K.46, K.47, K.59).

Aynanın ya da cam eşyanın kırılması ile nazarın çıktığına, uğur sayıldığına inanılır. Çatlamışsa bile kırılması gereklidir (K1, K2, K11, K14, K15, K16, K17, K18, K19, K21, K22, K23, K33, K34, K35, K36, K39, K40, K41, K42, K43, K44, K45, K50, K51, K52, K53, K54, K55, K56, K58, K59, K65, K67, K68, K69, K70).

Kırklama suyuna altın atıldığında, altının nazara iyi geleceğine inanılır (K.69, K.70)

3.15.9. Uğursuz Sayılan Durumlar ile İlgili İnanışlar

Uğursuzluk, iyiliği, şans ve bereketi götürdüğüne inanılan, insana kötülük getirdiği düşünülen güç şeklinde tarif edilir (Özbay, 2007: 326). Tosya halk inanışlarında uğursuz sayılan durumlar ile ilgili tespit ettiğimiz halk inanışları şunlardır:

3.15.9.1. Günler ile İlgili Uğursuzluk İnanışı

Cuma ve perşembe günü çamaşır yıkamanın uğursuzluk getireceğine inanılır (K.1, K.2, K.3, K.4, K.6, K.7, K.8).

Salı ve cuma günü hiçbir işe başlanmaz (K.1, K.2, K.3, K.4, K.7, K.8, K.11, K.12, K.13, K.14, K.15).

Cuma günü öğleden evvel öküz koşulmaz (K.3, K.4, K.7, K.8).

Salı ve cumartesi günü bağa göçülmez (K.3, K.4).

Cuma günü cuma namazına bir saat kala ev süpürülmez (K.3, K.4, K.6, K.7, K.8, K.11).

Arife günü çamaşır yıkanmaz (K.5).

Cuma akşamı tırnak kesilmez (K.5).

Cuma öğleden evvel ev süpürülmez (K.12, K.13).

Üç cuma günü arka arkaya tırnak kesilirse o evde uğursuzluğun olacağına inanılır (K.21, K.22).

Cumartesi günü uğursuz bir gün olarak sayıldığından o gün hiçbir işe başlanmaz (K.5, K.33, K.34, K.61, K.62).

Pazar günü dikiş dikmenin iyi sayılmayacağına inanılır (K.2).

Yorgan cumartesi günü kaplandığında (çarşaflemek) sahibinin ölüsünün o yorganın üzerinde kalacağına inanılır (Tekeli, 1980: 13).

Tosya'nın pazarı pazartesi günüdür ve o gün herkes ayaktadır. O gün: "İnsanların ağırlığı çökmesin." diye işe başlanmaması gerektiğine inanılır (Tekeli, 1980: 13).

3.15.9.2. Hayvanlar ile İlgili Uğursuzluk İnanışı

Köpeğin ezan vakti ulumasının uğursuzluk getireceğine inanılır (K.1, K.2, K.3, K.4, K.5, K.6, K.7, K.8, K.9, K.10, K.12, K.13, K.14, K.15, K.23, K.25, K.26, K.27, K.28, K.31, K.32, K.35, K.38, K.46, K.47, K.54, K.55, K.56, K.61, K.62, K.69, K.70).

Baykuşun ötmesinin uğursuzluk getireceğine inanılır (K.1, K.2, K.3, K.4, K.5, K.6, K.7, K.8, K.9, K.10, K.11, K.12, K.13, K.14, K.15).

Kişi rüyasında yılan görürse bir uğursuzluk olacağına inanılır (K.1).

Tavşan gece gelirken arabanın önünden geçerse uğursuzluk getireceğine inanılır (K.3, K.4, K.5, K.6, K.7, K.8, K.11, K.14, K.15, K.25, K.26, K.27, K.31, K.33, K.34, K.46, K.47, K.50, K.51, K.52, K.53, K.57, K.60, K.61, K.62, K.69, K.70).

Kurt uluyunca bir uğursuzluk olacağına inanılır (K.5, K.10, K.33, K.34).

Kişi kara kedi görürse bir uğursuzluk olacağına, işin rast gitmeyeceğine inanılır (K.6, K.7, K.8, K.14, K.15, K.18, K.21, K.22, K.31, K.32, K.35, K.37, K.38, K.59, K.65, K.69, K.70).

Tavşanın evde beslenmesinin uğursuzluk getireceğine inanılır (K.36, K.69, K.70).

Örümcek yuvaları bozulursa yoksulluk olacağına, cuma günü örümcek yuvalarını oynamanın iyi sayılmayacağına, insanın kısmetinin azalacağına, örümceği öldürünce başa bir uğursuzluğun geleceğine inanılır (K.5, K.7, K.8).

Geyik avlamanın uğursuzluk getireceğine inanılır (K.33, K.34, K.63).

Kurt ulumasının uğursuzluk getireceğine inanılır (K.5, K.10, K.33, K.34).

Domuza “dağda gezen” denir. Uğursuz bir hayvan olduğuna, ismi söylenince evdeki bakır kapların kalaylanması gerektiğine inanılır (K.1, K.3, K.4, K.29, K.30, K.48, K.49, K.59).

3.15.9.3. İnsanlar ile İlgili Uğursuzluk İnanışı

Ocak ve ateşe tırnak atıldığı zaman bir uğursuzluk olacağı inanişından dolayı tırnağın gömülmesinin daha doğru olacağına inanılır (K.1, K.2, K.3, K.4, K.5, K.7, K.8,

K.16, K.17, K.18, K.19, K.21, K.22, K.23, K.25, K.26, K.27, K.35, K.36, K.48, K.49, K.59, K.63).

Gece aynaya bakmanın uğursuzluk getireceğine inanılır (K.2, K.5, K.10).

Yalan yere yemin etmenin iyi sayılmayacağına inanılır (K.31, K.33, K.34, K.37).

Yolda giderken bir kadının erkeğin önünü kesmesi uğursuzluk sayılır (K.1, K.2, K.3, K.4, K.5, K.6, K.7, K.8, K.9, K.10, K.11, K.12, K.13, K.14, K.15, K.31, K.33, K.34, K.48, K.49, K.50, K.51, K.52, K.53, K.57, K.58, K.59, K.61, K.62, K.65).

Yola giderken askerin veya kişinin arkaya dönüp bakmasının uğursuzluk getireceğine inanılır (K.1, K.3, K.4, K.5, K.6, K.11, K.12, K.13, K.14, K.15, K.16, K.17, K.18, K.19, K.21, K.22, K.23, K.25, K.26, K.27, K.29, K.30, K.36, K.38, K.50, K.51, K.52, K.53, K.60, K.63, K.69, K.70).

Saçı sarı, gözü mavi olan erkeğin uğursuz olduğuna inanılır (Tekeli, 1980: 16).

Köse, kör, topal ve mavi gözlü erkeklerin tehlikeli olduğu düşünülerek uğursuz olduklarına inanılır (Tekeli, 1980: 16).

Kişi dükkanda tezgah üzerine oturursa rızkının kesilerek uğursuzluk sayılacağına inanılır (Tekeli, 1980: 12).

3.15.9.4. Eşyalar ile İlgili Uğursuzluk İnanışı

Elden ele sabun verince uğursuzluk olacağına inanılır (K.1, K.3, K.4, K.5, K.7, K.8, K.9, K.10).

Makas elden ele verilmez (K.1, K.3, K.4, K.5, K.6, K.9, K.10, K.14, K.15).

Ölen kişi gömülürken küreğin elden ele değil de yere konularak verilmesinin daha iyi olduğuna yoksa uğursuzluk getireceğine inanılır (K.3, K.4, K.21, K.22, K.24, K.57, K.59).

Ölüyü yıkadıkları kazanı işi bitince ters çevirmedikleri zaman uğursuzluk olacağına inanılır (K.1, K.2, K.10).

Sacayağının işi bitince hemen kaldırılması gerektiğine yoksa o evde uğursuzluk olacağına inanılır (K.1, K.6, K.7, K.8, K.6, K.10, K.14, K.15).

Elden ele bıçak verilmez (K.3, K.4, K.7, K.8, K.14, K.15).

Ayna kırılmasının özellikle de gelin gelirken kırılmasının uğursuzluk getireceğine inanılır (K.12, K.13, K.14, K.15, K.21, K.22, K.23, K.25, K.27, K.28, K.31, K.32, K.38, K.60).

3.15.9.5. Zaman ile İlgili Uğursuzluk İnanışı

İkinci vaktinden sonra akşam vakti uyumanın iyi olmadığına inanılır (K.1, K.14, K.15).

Gece evden dışarıya turşu ya da acı olan herhangi bir yiyecek verilmez (K.3, K.4, K.5, K.10, K.11, K.14, K.15).

Gece aynaya bakmanın uğursuzluk getireceğine inanılır (K.2, K.5, K.10).

Gece çeşme ayaklarından geçmenin iyi olmayacağına inanılır (K.5).

SONUÇ

Bu çalışmada Tosya ve çevresine ait halk inanışlarının halkın yaşam tarzına tesir eden yönleri bulunarak bunlara bağlı oluşan uygulamalar ve özellikler ortaya koymaya çalışılmıştır. Araştırmanın sonucunda başlangıçtan beri var olan inanışların yaşamaya devam ettiği tespit edilmiştir. İnanışlardan bazılarının varlıklarını korurken bazılarının değişik biçimde karşımıza çıkarak varlıklarını sürdürdükleri görülmüştür. Meselâ, Tosya köylerinden Gökçeöz ve Berçin’de ölen kişiler kefenlenirken avucuna hangi mevsimde öldülerse onun yaprağını (elma, gül) koymaları eski inanışları devam ettirdiklerinin en güzel örneğidir.

İnanışlarda yerini alan Tanrı inancı başlangıçtan beri değişmemiştir. Eski inanışlarda yardımcı ve koruyucu iyeler İslamiyet’le birlikte yerini dört büyük meleğe bırakmıştır: Azrail, İsrail, Mikail, Cebrail. Fadime Ana Umay’ın yerini, Şeytan da Erlik’in yerini almıştır. İyelerin/ruhların cin şeklinde düşünülmesi bu bölgede yaşadığını göstermektedir. İssız yerlerden geçerken, gece dışarıya bulaşık suyu dökerken “destur” denmesi bu inanışla ilgili olabilir.

İnsanların yaşayışlarında, törenlerinde inanışların etkisi bulunmaktadır. Eski Türk hayatındaki törenlerde yer alan inanışlar Tosya ve çevresinde varlığını devam ettirmektedir. Doğum, ad verme, bereket, kurban, saç, ölüm, mezar, evlenme törenleri ve halk hekimliği gibi inanışlar başlıklar altında incelenmeye çalışılmıştır.

Hayatın geçiş evresi olan doğum, evlenme ve ölüm olayının etrafında birçok inanışın meydana geldiği görülmüştür Acıkavak’taki şifalı su ile yıkanmaları “su kültü”nü, ağaçların kesilmemesi gerektiği inancı ile “ağaç kültü”nü, hastalıklardan olan alazlamanın tedavisinde Eski Türklerde ateşin uzatılarak “alas alas” denmesiyle “ateş kültü”nü görmekteyiz. Bütün bunlar “atalar kültü”nün izleri olarak karşımıza çıkmaktadır.

İslamiyet’in kabulü ile inanışlarda birtakım değişimler görülmüştür. Bebeklerin nazar değmesin diye omzunda muska taşınması, ölecek hastanın başında Kur’an-ı

Kerim okunması ve zezem suyunun kutsal su olduğundan ağzına damlatılması bunun açık delilidir.

Yapılması istenmeyen davranışları da engellemek amacıyla gece sakız çiğnenmez, ıslık çalınmaz, merdiven altından geçilmez gibi inanışlar oluşmuştur.

Sonuç olarak tespit edilen inanışlara bakıldığında Tosya ve çevresinde kimi inanışların aynen, kimilerinin kısmen, kimilerinin de değişerek varlıklarını devam ettirdikleri görülmektedir. Çalışmamızda yaptığımız tespitlerle saklı kalan halk inanışları ve zenginliklerinin gün ışığına çıkmasını, Anadolu ve Türk dünyasındaki benzerlik ve farklılıkların gelecek kuşaklara aktarılması amaçlanmıştır.

Araştırmamızla birlikte diyebiliriz ki Tosya ve çevresi araştırma yapacak bilim adamları için hala zengin ve canlı bir laboratuardır. İleride yapılacak araştırmalarla karanlıkta bekleyen birçok unsurun gün ışığına kavuşacağına inanılmaktadır.

KAYNAK KİŞİLER

K1: Şaziye İbeçoğlu, 1957, Tosya, öğrenimi yok, ev hanımı, evli, Tosya, 29/10/2015, saat: 13.21, evde, 2015.

K2: Hikmet Karabüber, 1935, Tosya, ilkokul, ev hanımı, evli, Tosya, 22/10/2015, saat: 11.37, evde, 2015.

K3: Ümit Peker, 1936, Tosya, ilkokul, ev hanımı, evli, Tosya, 01/11/2015, saat: 10.26, evde, 2015.

K4: Halil İbrahim Peker, 1930, Tosya, ilkokul, emekli şoför, evli, Tosya, 01/11/2015, saat: 10.26, evde, 2015.

K5: Melek Kibir, 1957, Kuzyaka-Tosya, ilkokul, ev hanımı, evli, Kuzyaka-Tosya, 31/10/2015, saat: 15.18, evde, 2015.

K6: Ali Oruçöz, 1947, Tosya, ortaokul, emekli maliyeci, evli, Tosya, 28/10/2015, saat: 13.04, Türk Hava Yolları kurumunda, 2015.

K7: Şehri Sarukaya, 1959, Gökçeöz-Tekeler mahallesi-Tosya, ilkokul, ev hanımı, evli, Gökçeöz-Tekeler mahallesi-Tosya, 08/11/2015, saat: 08.46, bahçede, 2015.

K8: Asiye Delip, 1958, Gökçeöz-Tekeler mahallesi-Tosya, ilkokul, ev hanımı, evli, Gökçeöz-Tekeler mahallesi, Tosya, 08/11/2015, saat: 08.46, bahçede, 2015.

K9: Makbule Soysal, 1942, Tosya, ilkokul, ev hanımı, evli, Tosya, 22/10/2015, saat: 15.55, bahçede, 2015.

K10: Feriha Tiftik, 1931, Tosya, öğrenim yok, ev hanımı, evli, Tosya, 01/11/2015, saat: 13.11, evde, 2015.

K11: Semiha Tiftik, 1943, Tosya, öğrenim yok, ev hanımı, evli, Tosya, 06/07/2016, saat: 15.25, bağda, 2016.

K12: Halil Tiftik, 1948, Tosya, ortaokul, emekli şoför, evli, Tosya, 31/10/2015, saat: 12.26, evde, 2015.

K13: Neziha Tiftik, 1950, Tosya, ilkokul, ev hanımı, evli, Tosya, 31/10/2015, saat: 12.26, evde, 2015.

K14: İbrahim Kıyıcı, 1934, Tosya, ilkokul, emekli esnaf, evli, Tosya, 10/11/2015, saat: 18.31, evde, 2015.

K15: Fatma Kıyıcı, 1955, Tosya, ilkokul, ev hanımı, evli, Tosya, 10/11/2015, saat: 18.31, evde, 2015.

- K16:** Orhan Estekin, 1932, Tosya, ortaokul, emekli esnaf, evli, Tosya, 24/11/2015, saat: 20.26, evde, 2015.
- K17:** Nermin Estekin, 1949, Tosya, ilkokul, ev hanımı, evli, Tosya, 24/11/2015, saat: 20.26, evde, 2015.
- K18:** Mehmet Karabüber, 1958, Tosya, ortaokul, emekli şoför, evli, Tosya, 24/11/2015, saat: 20.26, evde, 2015.
- K19:** Ümran Karabüber, 1961, Tosya, lise, ev hanımı, evli, Tosya, 24/11/2015, saat: 20.26, evde, 2015.
- K20:** Kazım Şahin, 1955, Kargın-Tosya, üniversite, emekli öğretmen/belediye başkanı, evli, Kargın-Tosya, 29/02/2016, saat: 13.28, Tosya belediyesinde, 2016.
- K21:** Emine Ulukanlı, 1944, Tosya, öğrenim yok, ev hanımı, evli, Tosya, 18/10/2016, saat: 22.33, evde, 2016.
- K22:** Fahrettin Ulukanlı, 1932, Tosya, ilkokul, emekli kuyumcu, evli, Tosya, 18/10/2016, saat: 22.33, evde, 2016.
- K23:** Emine Sunar, 1946, Ermelik-Tosya, ilkokul, ev hanımı, evli, Tosya, 08/06/2016, saat: 17.19, evde, 2016.
- K24:** Mehmet Emin Gemalmaz, 1968, Tosya, lise, imam, evli, Tosya, 25/05/2016, saat: 14.12, Yeni cami bahçesinde, 2016.
- K25:** Şerife Çamur, 1945, Tosya, ilkokul, ev hanımı, evli, Tosya, 01/07/2016, saat: 14.21, evde, 2016.
- K26:** Semiha Arı, 1943, Tosya, ilkokul, ev hanımı, evli, Tosya, 01/07/2016, saat: 14.21, evde, 2016.
- K27:** Huriye Bayık, 1961, Tosya, ilkokul, ev hanımı, evli, Tosya, 01/07/2016, saat: 14.21, evde, 2016.
- K28:** Turan Aracı, 1943, Tosya, ilkokul, ev hanımı, evli, Tosya, 03/06/2016, saat: 14.05, evde, 2016.
- K29:** Zehra Tiftikçioğlu, 1947, Tosya, ilkokul, ev hanımı, evli, Tosya, 04/03/2016, saat: 15.19, evde, 2016.
- K30:** Münevver Tiftikçioğlu, 1954, Tosya, ilkokul, ev hanımı, evli, Tosya, 04/03/2016, saat: 15.19, evde, 2016.
- K31:** Saniye Tekin, 1959, Berçin-Tosya, öğrenim yok, ev hanımı, evli, Berçin-Tosya, 05/06/2016, saat: 13.02, bahçede, 2016.

- K32:** Zümrüt Çakıroğlu, 1949, Tosya, ilkokul, ev hanımı, evli, Tosya, 05/06/2016, saat: 11.24, bahçede, 2016.
- K33:** Zühtü Yazıcı, 1957, Çifter-Tosya, üniversite, emekli öğretmen, evli, Çifter-Tosya, 03/03/2016, saat: 14.08, evde, 2016.
- K34:** Fatma Yazıcı, 1960, Çifter-Tosya, ilkokul, ev hanımı, evli, Çifter-Tosya, 03/03/2016, saat: 14.08, evde, 2016.
- K35:** Yalçın Çubukçu, 1957, Tosya, ortaokul, kuyumcu, evli, Tosya, 31/05/2016, saat: 11.53, kuyumcu dükkanında, 2016.
- K36:** Mehmet Çamur, 1956, Tosya, öğrenim yok, emekli işçi, evli, Tosya, 29/05/2016, saat: 18.47, evde, 2016.
- K37:** Mehmet Otlı, 1940, Tosya, lise, emekli astsubay, evli, Tosya, 27/05/2016, saat: 16.07, efendi unlu mamülleri dükkanı, 2016.
- K38:** Nimet Telli, 1943, Yukarı Dikmen-Tosya, ilkokul, ev hanımı, evli, Yukarı Dikmen-Tosya, 03/06/2016, saat: 16.18, evde, 2016.
- K39:** Şefika Taman, 1946, Ortalıca-Tosya, ilkokul, ev hanımı, evli, Ortalıca-Tosya, 10/03/2016, saat: 09.24, köyün Kur'an kursunda, 2016.
- K40:** Fadime Gümüş, 1965, Ortalıca-Tosya, ilkokul, ev hanımı, evli, Ortalıca-Tosya, 10/03/2016, saat: 09.24, köyün Kur'an kursunda, 2016.
- K41:** Hacer Şenel, 1950, Ortalıca-Tosya, ilkokul, ev hanımı, evli, Ortalıca-Tosya, 10/03/2016, saat: 09.24, köyün Kur'an kursunda, 2016.
- K42:** Saliha Dülger, 1976, Ortalıca-Tosya, ilkokul, ev hanımı, evli, Ortalıca-Tosya, 10/03/2016, saat: 09.24, köyün Kur'an kursunda, 2016.
- K43:** Lütfiye Tepe, 1968, Ortalıca-Tosya, ilkokul, ev hanımı, evli, Ortalıca-Tosya, 10/03/2016, saat: 09.24, köyün Kur'an kursunda, 2016.
- K44:** Emine Sümer, 1962, Ortalıca-Tosya, ilkokul, ev hanımı, evli, Ortalıca-Tosya, 10/03/2016, saat: 09.24, köyün Kur'an kursunda, 2016.
- K45:** Kamile Dülger, 1948, Ortalıca-Tosya, ilkokul, ev hanımı, evli, Ortalıca-Tosya, 10/03/2016, saat: 09.24, köyün Kur'an kursunda, 2016.
- K46:** Remziye Özcezar, 1954, Tosya, ilkokul, ev hanımı, evli, Tosya, 31/05/2016, saat: 14.54, evde, 2016.
- K47:** Faruk Özcezar, 1950, Tosya, ortaokul, emekli esnaf, evli, Tosya, 31/05/2016, saat: 14.54, evde, 2016.

- K48:** Hayrettin Pirinçci, 1959, Tosya, üniversite, esnaf, evli, Tosya, 27/02/2016, saat: 16.25, dükkanda, 2016.
- K49:** Hulusi Sakkaoglu, 1966, Tosya, ortaokul, esnaf, evli, Tosya, 27/02/2016, saat:16.25, dükkanda, 2016.
- K50:** Emine Varlı, 1948, Tosya, ilkokul, ev hanımı, evli, Tosya, 01/03/2016, saat: 18.13, evde, 2016.
- K51:** Münevver Erakman, 1941, Tosya, öğrenim yok, ev hanımı, evli, Tosya, 01/03/2016, saat: 18.13, evde, 2016.
- K52:** Muammer Kayalı, 1943, Tosya, öğrenim yok, ev hanımı, evli, Tosya, 01/03/2016, saat: 18.13, evde, 2016.
- K53:** Mahinur Erdem, 1959, Tosya, lise, ev hanımı, evli, Tosya, 01/03/2016, saat: 16.19, evde, 2016.
- K54:** Hüseyin Şen, 1947, Ahmedoğlu-Tosya, ilkokul, şoför, evli, Tosya, 22/06/2016, saat: 18.13, evde, 2016.
- K55:** Asiye Şen, 1950, Ahmedoğlu-Tosya, öğrenim yok, ev hanımı, evli, Tosya, 22/06/2016, saat: 18.13, evde, 2016.
- K56:** Cemile Şen, 1942, Ahmedoğlu-Tosya, öğrenim yok, ev hanımı, evli, Tosya, 22/06/2016, saat: 18.13, evde, 2016.
- K57:** İhsan Koçgözlü, 1961, Aşağıkayı-Tosya, ilkokul, emekli çiftçi, evli, Aşağıkayı-Tosya, 02/03/2016, saat: 14.45, kapalı çarşı muhtarlar cemiyetinde, 2016.
- K58:** Hanife Çinçin, 1947, Çevlik-Tosya, öğrenim yok, ev hanımı, evli, Çevlik-Tosya, 31/05/2016, saat: 13.09, evde, 2016.
- K59:** İbrahim Erçelebi, 1936, Tosya, ortaokul, esnaf, evli, Tosya, 25/02/2016, saat: 10.29, bosch bayii dükkanında, 2016.
- K60:** Hadiye Çelimli, 1938, Tosya, öğrenim yok, ev hanımı, evli, Tosya, 05/06/2016, saat: 18.11, evde, 2016.
- K61:** İbrahim Çinçin, 1938, Tosya, ilkokul, esnaf, evli, Tosya, 25/02/2016, saat: 22.02, evde, 2016.
- K62:** Ayşe Çinçin, 1945, Çevlik-Tosya, öğrenim yok, ev hanımı, evli, Tosya, 25/02/2016, saat: 22.02, evde, 2016.
- K63:** Erol Sevdı, 1959, Tosya, üniversite, müzik öğretmeni, evli, Tosya, 27/02/2016, saat: 16.46, Tosya öğretmen evinde, 2016.

K64: Emine Erarslan, 1936, Tosya, öğrenim yok, ev hanımı, evli, Tosya, 20/05/2016, saat: 21.47, evde, 2016.

K65: Fatma Kayır, 1948, Tosya, ilkokul, emekli hizmetli, evli, Tosya, 18/06/2016, saat: 14.26, kuaför dükkanında, 2016.

K66: Abdulkadir Erarslan, 1936, Tosya, ilkokul, şoför, evli, Tosya, 20/05/2016, saat: 21.47, evde, 2016.

K67: Hatice Çalışkan, 1941, Kargın-Tosya, öğrenim yok, ev hanımı, evli, Kargın-Tosya, 26/06/2016, saat: 16.21, evde, 2016.

K68: Muzaffer Çalışkan, 1939, Kargın-Tosya, ilkokul, şoför, evli, Kargın-Tosya, 26/06/2016, Saat: 16.21, bahçede, 2016.

K69: Huriye Hızarcı, 1953, Ekincik-Tosya, ilkokul, ev hanımı, evli, Ekincik-Tosya, 25/06/2016, saat: 16.49, evde, 2016.

K70: Ayşe Şare, 1948, İncebel-Tosya, öğrenim yok, ev hanımı, evli, İncebel-Tosya, 25/06/2016, saat: 16.49, evde, 2016.

KAYNAKLAR

- Acar, S.G. (2015). *Erzurum'da Kadınlarla İlgili Halk İnanışları*. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Erzurum.
- Ağaoğlu, Z.E. (2005). *Dini Ziyaret Yerleri ve Halk İnanışları Açısından Kızılcahamam Çamlıdere*. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Anadol, C. (2006). *Tarihten Bugünüme Kadar Doğu ve Batı Kültürlerinde Halk İnanışları Büyü (Sihir-Tılsım-Cin Çarpması)*. İstanbul: Karınca Yayıncılık.
- Akyol, N.S. (2006). *Adana (Merkez) Halk Kültüründe Halk İnançları Bayramlar ve Törenler*. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Adana.
- Araz, R. (1995). *Harput'ta Eski Türk İnançları ve Halk Hekimliği*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayıncılık.
- Artun, E. (2008a). *Halk Kültürü Araştırmaları*. İstanbul: Kitabevi Yayıncılık.
- Artun, E. (2008b). *Türk Halk Bilimi*. İstanbul: Kitabevi Yayıncılık.
- Aydınoglu, B. (2005). *Tire Merkezinde Halk İnanışları*. Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Manisa.
- Begiç, H.N. (2013). "Ankara Kazan Yöresinde Halk Hekimliği" [Bildiri]. H.N Begiç (Ed.). *2. Uluslararası Ankara-Kazan ve Çevresi Halk Kültürü Sempozyumu ve Uluslararası Sanat Çalıştayı, 02-04 Ekim 2013*, (s.s.289-293). Kazan/Ankara: Kazan Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü Kültür Yayınları.
- Bektaş, M. (Eylül 1991). "Tosyamızda Kullanılan Halk İlaçları", *Tosya Düşünce ve Kültür Dergisi*, 2: 25-26.
- Bektaşoğlu, M. (2005). *Hat Sanatı ve Tosyalı Hattatlar*. Ankara: İmaj Yayıncılık.
- Boratav, P.N. (1994). *100 Soruda Türk Folkloru*. İstanbul: Gerçek Yayınevi.
- Civlez, S. (Mart 1992). "Kıyafetlerimiz". *Tosya Düşünce ve Kültür Dergisi*, 3: 23.
- Çatık, S. (2013). *Nazilli Halk İnançları*. Bozok Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Yozgat.
- Çetin, Ö. (2016). *Gaziantep İli Oğuzeli İlçesi Halk İnançları*. Niğde Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Niğde.

- Çınar, A. (2001). “Evlenme Geleneği ve Ir” [Bildiri]. İ. Turan (Ed.). *Uluslararası Türkistan Halk Kültürü Sempozyumu, 25-27 Ekim 2000*, (s.s. 21-26), Muğla: Muğla Üniversitesi Yayınları.
- Dağdevren, M. (2005). “Dünden Bugüne Tosya”. *Dostya*, 1: 10-12.
- Dündar, İ. (2012). *Burdur ve Çevresindeki Manevi Halk İnançlarının Din ve Fenomonolojisi Açısından İncelenmesi*. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Isparta.
- Erdem, İ. (2008). *Bozkır İlçesi Halk İnançlarının Dinler Tarihi ve Din Fenomenolojisi Açısından Tahlili*. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Konya.
- Ergi, İ. (1970). *Tarihte Tosyalılar*. Tosya: Açıksöz Matbaacılık.
- Ergi, İ. (1981). *Tosya Camileri*. Ankara: Emel Matbaacılık.
- Ergi, İ. (1986). *Tosya Evliyalari ve Türbelerimiz*. Ankara: Ay yıldız Matbaacılık.
- Ergi, İ. (1993). *Anadolu Ağzları/Tosya Ağzı*. Tosya: Tosya Kalkınma ve Çevre Vakfı Bilim Serisi.
- Ergi, İ. (1997). *Tosya Ekonomi*. Kastamonu: Ayvatoğlu Matbaası.
- Ergi, M. (2000). *Sosyolog Gözüyle Tosya*. Tosya.
- Eşmeli, İ. (2015). *Halk İnanışları ve Uygulamaları Üzerine Bir Araştırma*. Muğla: Gece Kitaplığı Yayınları.
- Gezer, S. (2011). *Sarıoğlan ve Çevresi Halk İnanışları*. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Elazığ.
- Göçer, O. (2014). *Adana İli Karaisalı İlçesi Halk Kültüründe Halk İnançları, Bayramlar ve Törenler*. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Adana.
- Gökçimen, A. (2010). “Türkmen İrımları (Halk İnanışları) ve İşlevleri”. *Milli Folklor Dergisi*, 87: 148-158.
- Gönenç, A. (2011). *Antalya İli Korkuteli İlçesinde Halk İnanışları ve Halk Hekimliği*. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Konya.
- Güldemir, M.K. (2008). *Bolvadin ve Çevresi Halk İnanışları ve Uygulamaları*. Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, İzmir.
- Hocaoğlu, F. (2013). “Keşfedilmemiş Güzellik Tosya” *.A'dan Z'ye Kastamonu*, 1: 54.

- İnan, A. (2013). *Tarihte ve Bugün Şamanizm*. Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- Kabak, T. (2011). *Derinkuyu Yöresi Halk İnanışları*. Nevşehir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Nevşehir.
- Kalafat, Y. (1995). *Doğu Anadolu'da Eski Türk İnançlarının İzleri*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları.
- Karakaş, E. M. (Haziran 1993). "Tosya'da Hava Durumu İle İlgili İnanışlar". *Tosya Düşünce ve Kültür Dergisi*, 3: 17-18.
- Kaynar, S. (2011). *Kastamonu Vilayet Salnamelerinde Tosya Kazası 1869-1903*. İstanbul: Kültür ve Sanat Yayınları.
- Kaplan, M. (2003). *Kültür ve Dil*. İstanbul: Dergah Yayınları.
- Kılıç, E. (2010). *Osmaniye İli Düziçi İlçesi Halk Kültüründe Halk İnançları, Bayramlar ve Törenler*. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Adana.
- Kılıçarslan, S. (2011). *Türk Halk İnançlarında Su*. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Konca, M. (Aralık 1993). "Toyga". *Tosya Düşünce ve Kültür Dergisi*, 3: 19.
- Kurşat, A. (2004). *Türk Toplumunda Nazar Olgusu ve Psikolojik Bir Yaklaşım*. Kayseri: Laçın Yayınları.
- Mısırlı, N., Boylu, E. (1992). "Helesa". *Tosya Düşünce ve Kültür Dergisi*, 3: 16-17.
- Ögel, B. (2010). *Türk Mitolojisi I. Cilt*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Örnek, S. V. (2014). *100 Soruda İlkelerde Din, Büyü, Sanat, Efsane*. Ankara: BilgeSu Yayıncılık.
- Özbay, E. (2007). *Türkmenistan'dan Anadolu'ya Örf Adet ve Halk İnançları*. İstanbul: Kültür Sanat Yayıncılık.
- Özkan, Z. (2012). *Bafra ve Çevresindeki Halk İnançları ve Uygulamaları*. Ondokuzmayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Samsun.
- Özsu, O.Z. (2006). *Erdemli'de Halk İnanışları*. Kayseri: Laçın Yayınları.
- Polatcan, M. (2006). *Pertek ve Çevresinde Yaygın Halk İnanışları*. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Elazığ.
- Samancı, Z.A. (2008). *Konya/Beyşehir İli İlçesindeki Manevi Halk İnançlarına Dinler Tarihi ve Din Fenomenolojisi Açısından Bir Yaklaşım*. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Konya.

- Sarı, M. (1994). *Tosya ve Çevresi Fiziki Coğrafyası*. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Savaş, H. (2007). *Safranbolu ve Çevresi Halk İnanışlarının Dinler Tarihi Açısından Değerlendirilmesi*. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Elazığ.
- Sevdi, E. (Temmuz 1991). “Tosya’da Dügün”. *Tosya Düşünce ve Kültür Dergisi*, 2: 22.
- Sürel, S. (2001). *H. 1211-1217 (M.1796-1802) Tarihli Şer’iyye Siciline Göre Tosya’nın Sosyo-Ekonomik ve İdari Yapısı*. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Şimşek, A. (2001). *Elazığ’da Yaşayan Balkan Göçmenlerinin Yaygın Halk İnanışları*. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Elazığ.
- Şimşek, A. (2013). *Manavgat Yöresi Halk İnanışları*. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Isparta.
- Tekeli, N.(1979-1980). *Tosya ve Çevresinde Halk İnançları ve Adetleri Hakkında Bir Araştırma*. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Lisans Tezi, Ankara.
- Uskan, S. (1974). “Halk İlaçları”. *Tosya Düşünce ve Kültür Dergisi*, 1: 16.
- Yıldırım, H. (2013). *Erzincan/Kemaliye İlçesindeki Yaygın Halk İnanışları*. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Elazığ.

EKLER

GİRİŞ-2.1. Tosya Haritası

GİRİŞ-2.2. Tosya'dan Görünüm

GİRİŞ-2.3. Tosya'dan Gece Görünüm

GİRİŞ-2.4. Tosya Bıçkısı

GİRİŞ-2.5. Tosya Kesesi

GİRİŞ- 2.6. Geleneksel Tosya Kuşığı

GİRİŞ-2-7. Tosya Gümelesi (Bağ Evi)

GİRİŞ-2-8. Tosya'da Semercilik

EK-2.1. Cenazenin Yıkandığı Teneşir

EK-2.2. Cenazenin Taşındığı Tabut

EK-2.3. Kırklı Bebekleri Yıkadıkları Ayetli Tas

EK-2.4. Geleneksel Tosya Kıstısı

EK-2.5. Geleneksel Tosya Kıstısının Yakından Görünümü

EK-2.6. Fesle Birlikte Kullanılan Tarak

EK-2.7. Tosya'nın Millî Kıyafetlerinden Üçetek

EK-2.8. Tosya'nın Millî Kıyafetlerinden Üçeteğin Yakından Görünümü

EK-2.9. Tosya'nın Millî Kıyafetlerinden Bindallı

EK-2.10. Tosya'nın Millî Kıyafetlerinden Bindallının Fesle Birlikte Giyilmiş Hâli

EK-2.11. Tosya'nın Millî Kıyafetlerinden Sevayi

EK-2.12. Tosya'nın Millî Kıyafetlerinden Sevayi

EK-2.13. Millî Kıyafetlerle Kullanılan Altın Kemer

EK-2.14. Millî Kıyafetlerle Kullanılan Gümüş Kemer

EK-2.15. Tosya'nın Köy Düğünlerinde Yapılan Simsim (Sinsin)

EK-2.16. Tosya Düğünlerinde Yapılan Helesa

EK-2.17. Tosya'da Ramazanda Pişen, Köylerde de Düğünlerde Yer Alan Keşkek

EK-2.18. Tosya Düğünlerinin Vazgeçilmezi Lengeride Pilav

EK-2.19. Tosya Düğünlerinin Vazgeçilmezi Un Helvası

EK-2.20. Tosya Düğünlerinde Kullanılan Tömbek

EK-3.1. Tarihi Tekke Hamamı

EK-3.2. Tarihi Tekke Hamamının İç Kısmı

EK-3.3. Tarihi Tekke Hamamındaki Şeyh Kurnası

EK-3.4. Tarihi Tekke Hamamındaki Arslan Ağızından Akan Asa Suyu ve Yapımında Yer Alan Geyiklerin Boynuzu

EK-3.5. Tarihi Tekke Hamamında Bulunan Kılıç

EK-3.6. Tarihi Tekke Hamamında Bulunan Ayetli Tas

EK-3.7. Şeyh İsmail Rumi Cami

EK-3.8. Şeyh İsmail Rumi Cami

EK-3.9. Ermelik Köyünde Bulunan Şifalı Acı Su

EK-3.10. Acıkavak Türbesinde Bulunan Şifalı Su

EK-3.11. Sacayağı

EK-3.12. Kazan

ÖZGEÇMİŞ
KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı	Tuba KARABÜBER
Doğum Yeri	Tosya
Doğum Tarihi	06/04/1982

LİSANS EĞİTİM BİLGİLERİ

Üniversite	Trakya Üniversitesi
Fakülte	Fen-Edebiyat Fakültesi
Bölüm	Türk Dili ve Edebiyatı

YABANCI DİL BİLGİSİ

İngilizce	KPDS (.....) ÜDS (....) TOEFL (....) EILTS (....)
...	

İŞ DENEYİMİ

Çalıştığı Kurum	Dershane, Milli Eğitime Bağlı Okullar
Görevi/Pozisyonu	Öğretmenlik
Tecrübe Süresi	5

KATILDIĞI

Kurslar	
Projeler	

İLETİŞİM

Adres	Harsat Mah. 2. Rıhtımboyu Çıkmaızı No: 198 Tosya/ KASTAMONU
E-mail	tuba_trkdili@hotmail.com

